ILARIE VORONCA

SCRIERI I

Ilustrația copertei de: *Francisc Kalab*

ILARIE VORONCA

ZODIAC

POEZII

Ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de

ION POP

EDITURA MINERVA

București 1992

ISBN 973-21-0250-6

ISBN 973-21-0251-9

PREFAȚĂ

ILARIE VORONCA — UN POET AL METAMORFOZELOR

Cu toate că Ilarie Voronca (n. 31 decembrie 1903, la Brăila — m. 5 aprilie 1946 la Paris) este ca și unanim considerat drept cel mai important dintre poeții și teoreticienii mișcării românești de avangardă, opera sa — cuprinzînd zece volume de versuri, două culegeri de eseuri și poeme în proză, precum și alte numeroase pagini de publicistică — n-a fost reeditată pînă acum decît fragmentar. Studiile ce i s-au consacrat sînt, de asemenea, în majoritatea lor, parțiale și rămase — cu cîteva excepții — la nivelul evaluărilor propuse de critica deceniilor al treilea și al patrulea, cînd perspectiva temporală mai largă lipsea, iar rolul avangardei literare în înnoirea limbajului liric românesc era încă departe de a fi clarificat și estimat la dreapta lui valoare. Autor, pe de altă parte, a tot atîtea cărți redactate, după 1933, în limba franceză, poetul — care a continuat totuși să fie prezent sporadic și în publicațiile din țară — a ieșit oarecum din raza interesului imediat al criticii, iar acest fapt a contribuit nu puțin la o anume marginalizare a sa. Abia în ultimele două decenii, o dată cu inițiativele de „reconsiderare" a momentului literar avangardist, numele lui Ilarie Voronca a reintrat — nu suficient de ferm, totuși — în circuitul lecturii critice: o viziune cuprinzătoare, cu caracter monografic, asupra operei sale se lasă încă așteptată.

Or, parcurgerea acestei opere în ansamblul ei ne pune față în față cu o prezență creatoare dintre cele mai reprezentative pentru spațiul literar românesc din deceniul al treilea și începutul celui următor; perioadă, cum se știe, de mare efervescență spirituală, de tensionate confruntări între orientările de factură tradiționalistă cristalizate doctrinar în pragul veacului nostru, și inițiativele novatoare manifestate paralel prin afirmarea simbolismului, apoi — deja la începutul deceniului doi — prin cele dintîi luări de poziție moderniste, care-și vor găsi expresia extremă în demersurile avangardei. La cristalizarea acestora din urmă, aportul foarte ti-

nărului poet a fost esențial — și se poate spune că nimeni n-a pus mai multă pasiune în promovarea stării de spirit avangardiste decît el, că dăruirea sa idealurilor novatoare a fost totală și necondiționată, exprimîndu-se într-o particulară frenezie a participării. Aparținînd primei generații a „modernismului extremist", Voronca a fost prezent în paginile principalelor publicații de avangardă ale momentului, deopotrivă ca poet și autor de texte-manifest, asumîndu-și entuziast rolul unui purtător de cuvînt, lansînd întrebări curajoase, căutînd soluții îndrăznețe în sensul sincronizării limbajului liric cu „pulsul epocii", reflectînd, într-o eseistică soră cu poemul, asupra posibilităților formale și a implicațiilor existențiale ale poeziei. Cine vrea să se edifice cu privire la ceea ce a însemnat experiența avangardistă în istoria liricii românești din veacul nostru nu va putea ocoli opera acestui scriitor care sintetizează toate aspectele ei mai importante, de la cele ilustrate, într-un prim moment, de „constructivismul" promovat, cu începere din 1924, de revista *Contimporanul* a lui Ion Vinea și Marcel Iancu — cu „filialele" sale *75 H.P.* (octombrie 1924), *Punct* (noiembrie 1924— martie 1925) și Integral (martie 1925—aprilie 1928) — pînă la suprarealismul incipient și relativ moderat al grupării *unu* (1928—1932), fără a fi rămas insensibil, pe acest parcurs, nici față de ecourile futurismului sau dadaismului. Pe de altă parte, destinul creator al lui Voronca se aliniază, semnificativ, și unei evoluții care a fost a avangardei europene în ansamblul ei, în sensul treptatei desprinderi de atitudinile „extremiste" inițiale, pentru a ajunge la formula mai echilibrată a unei poezii mai directe, de generos patos umanitarist. Aceasta se va generaliza în creația de limbă franceză a poetului, spre care trei dintre volumele de versuri tipărite în țară (*Ulise* — 1928, *Petre Schlemihl* — 1932 și *Patmos* — 1933) aruncă, prin traducerile prezentate ca primă „carte de vizită", o semnificativă punte, pregătind terenul unei recunoașteri care-l va situa și printre vocile lirice cele mai autentice exprimate în Franța acelor ani.

Dincolo de diversitatea unor atari formule însușite și promovate cu o singulară frenezie, considerarea operei poetului în întregul ei e de natură să-i reveleze totuși unitatea de adîncime, ca semn al unei personalități distincte. Căci Voronca e departe de a fi fost doar „cureaua de transmisie" a unor idei și practici creatoare afirmate aiurea, pentru a le încetățeni pur și simplu în spațiul liric național — și de altfel, cum se recunoaște tot mai clar în ultima vreme, unele dintre aceste experiențe novatoare pe plan european au pornit dinspre spațiul românesc, pentru a se impune ca agenți catalizatori ai metamorfozelor poeziei moderne. Foarte strîns legat de spiritul avangardei, — într-atît încît o definiție a liniilor de forță ale acesteia s-ar putea contura aproape exclusiv pe baza scrisului său — Ilarie Voronca l-a ilustrat și dezvoltat într-o direcție ce depășește statutul de simplu purtător de cuvînt, coagulîndu-l într-o operă puternic individualizată, fructificînd într-un mod personal sugestiile primite și imprimîndu-le o pecete inconfundabilă.

Pentru o cît mai exactă situare în context a scrisului său, e necesar, desigur, să ținem seama de jocul complex al mecanismelor socio-culturale care-l condiționează, impunîndu-i constrîngeri și limitări ce nu pot fi trecute cu vederea, repercutate în grade diferite în aria propriei experiențe creatoare; aceeași punere în relație va putea măsura însă și originalitatea acesteia, valoarea ei nu numai ca element de impulsionare a procesului novator, ci — dincolo de orice cadru strîmt-doctrinar — ca realitate estetică în stare să vorbească „peste mode și timp". Dacă Ilarie Voronca nu poate fi, desigur, așezat la înălțimea aceluiași „raft" din biblioteca de poezie românească, cu pe drept numiții „clasici ai modernismului", Arghezi, Blaga, Barbu sau Bacovia, cîteva dintre cărțile sale pot fi primite în vecinătatea unor poeți ca Ion Vinea, Adrian Maniu sau B. Fundoianu. În orice caz, opera sa îndreptățește o apreciere mai generoasă decît au propus-o multe dintre lecturile critice care i-au fost pînă acum consacrate. O cer în egală măsură gradul său de implicare în dezbaterile și reflecția — cu numeroase aporturi de „pionier" — asupra limbajului poetic modern, ca și realizările sale de substanță din creația lirică.

*

Puține elemente lăsau totuși, să se întrevadă, în primele poeme ale lui Voronca, avangardismul sub semnul căruia poetul avea să se impună în peisajul literar românesc. Versurile adunate în 1923 în volumul *Restriști* ilustrau încă, în linii mari, formula simbolistă, pe care spirite mai „moderne" ca Ion Vinea, Tristan Tzara, Adrian Maniu începuseră s-o depășească deja în urmă cu un deceniu. Erau poezii mult îndatorate ambianței bacoviene, și critica — de la E. Lovinescu la G. Călinescu — a putut identifica în ele, în afara ecourilor masive din autorul *Plumb*-ului, și urme din *Vecerniile* lui Camil Baltazar ori din Demostene Botez, poeți ce întrețineau, printre alții, atmosfera bacoviană. Amintindu-și de anii debutului, Voronca va nota printre operele care „aveau să-(i) fie treptele pentru încercarea sintaxei de mai tîrziu" [1], pe cele ale lui

1. V. *Radiografie*, în *unu*, 1930, nr. 25.

Fundoianu, Bacovia, Arghezi, Minulescu, Adrian Maniu şi Ion Pillat, neuitîndu-l nici pe Perpessicius. Modelul major, care convenea în cea mai mare măsură sensibilităţii sale, rămîne însă, cum o atestă *Restrişti-le*, G. Bacovia. Poemul de debut cu care E. Lovinescu (al cărui cenaclu îl atrăsese deja pe liceanul Eduard Marcus) îl publică în *Sburătorul literar* din octombrie 1922, e intitulat *Tristeţi de toamnă*, şi majoritatea pieselor din sumarul cărţii — apărute mai întîi în *Flacăra*, *Năzuinţa* şi *Contimporanul* — trimit la universul de sensibilitate bacovian: *Tristeţi*, *Nelinişti*, *Sfîrşiri*, *Primăvară tristă*, *Preumblări bolnave*, *Amurguri*, *Destrunziri*, *Parcuri vechi* etc. Dacă prima poezie publicată (nereluată în volum) înregistra „bacovianismul" prin intermediul lui Fundoianu („Ferestrele cernite şi streşinile roase / prin care curge brună tăcerea nopţii joase / (ca un tavan sub care privirea ţi-o apleci) / şi uliţele strîmbe ca nişte braţe rupte"), celelalte se desfăşoară într-un registru mai acut sentimental, de romanţă elegiacă, transcriere, într-un fel, a „schemelor" trubadureşti minulesciene în nota lui Bacovia, ale cărui nevroze şi deliruri apar atenuate prin filtrul langorii caracteristice „poeziei spitalelor" şi tînjitoarei invocări a evaziunii spre „aerul proaspăt din munţii curaţi", prezentă la un Camil Baltazar.

Foarte tînărul Voronca realizează astfel, într-o poezie în fond epigonică, un fel de sinteză a finalului de etapă simbolistă, acomodat sensibilităţii proprii, care e a unui adolescent purtînd masca palidului „elev singuratic" al lui Bacovia, rătăcind tînguitor în decorul sumbru al tîrgului provincial — „oraşul întunecat", „deznădăjduit", „de întuneric", „mîhnit", „oraşul cu balcoane şi disperări", cu „tristeţea zidurilor de internat", „oraşul cu viziuni stinse, cu sfîşieri", cu „tristeţea panoramelor de pe cheiul mohorît şi apăsător", din care nu lipsesc nici parcurile unde „bănci şi lumini in toamnă putrezesc" etc. Bacoviene sînt şi „preumblările bolnave", „rătăcirile", nesfîrşitul periplu în căutarea unei intimităţi ocrotitoare, în contrast cu frigul şi pustietatea interioarelor cunoscute: „E pustiu şi e frig în odăi stinse, / Toată viaţa o regăseşti ca pe un ceasornic oprit. / Auzi sufletul căzînd, poate sunt frunze, / pasul tău prin amintire sîngerat şi rănit" (*Despărţiri*). Tiparul romanţei estompează la Voronca nota dramatică, tensionată a „rătăcirilor" lui Bacovia, menţinînd-o în regimul în genere minor al lirismului cu o gesticulaţie teatral-trubadurescă („Lasă-mă numai, spre balconul vechi, să-nalţ, iederă tristă, braţele amîndouă") şi accente retorice trimiţînd spre poezia de album adolescentin: „Pînă cînd va tîrî sufletul mantaua mîhnirilor sfîşiate? / ... / Păsările tristeţii mă ciugulesc ca pe-o bucată de pîine / şi-mi văd, sub roţile deşertăciunii, nădejdile zdrobite, toate, toate" (*Nelinişti*). Foarte frecvente, „restriştile", „mîhnirile" „sfîşierile" etc. califică oarecum din exterior confesiunea, alături de un bun număr de clişee simboliste, precum: „notele de pian în singurătate", „serenada plopilor", „sonata tăcerii", „romanţa apei", „clavirul cernit şi stins" etc., care atestă instalarea într-o convenţie poetică stabilizată. În cîteva momente, conştiinţa acestei convenţii se lasă totuşi întrevăzută, fără ca poetul să apeleze, ca semn al distanţării, la ironie, precum un Adrian Maniu, căci culoarea sentimentală a discursului se menţine: „Era, în toate acestea, tristeţea unei poezii vechi", „Toate acestea — ştii? — sunt ca într-un vechi album"...

Marcată de tiparele imaginare dominante este şi structurarea viziunii la nivelul ansamblului, în funcţie de opoziţia dintre spaţiul închis, cenuşiu şi apăsător al „oraşului întunecat" şi orizontul unui *dincolo* eliberator, într-o ecuaţie caracteristică *evaziunii*, simboliste: „Case mici şi albe voiau din oraşul întunecat să fugă", „Vreau să rătăcesc dincolo de mîhniri", „O! Lumina care vine acolo de pe cîmp luminoasă!". Acest univers compensator e pentru tînărul poet lumea vitalităţii elementare, amintind într-o oarecare măsură de senzorialitatea frustă a lui Fundoianu, şi particularizată între coordonatele ţinutului copilăriei, evocat în termeni cvasi-idilici:

Vino, vom merge la Soveja în munţi.
Acolo, trecutul meu ca într-un cufăr vechi o haină albă.
Ziua e cu brazi şi pe sînul munţilor oile — salbă.
Peste privelişte, sufletele au să ni se apropie ca peste
aceeaşi carte două frunţi.

Vom asculta cîntecul buruienilor. O să întîlnim ciobani.
Sprinteni şi cu soare în trup vom alerga prin pădure.
Aerul ne va deschide pieptul, ca o secure
şi viaţa o să treacă simplu, ca un rîu peste bolovani.

(*Gînduri pentru Soveja*)

Cu asemenea date, prima carte a lui Voronca — aflat încă la o vîrstă a căutărilor — atestă mai degrabă gradul său de subordonare în raport cu convenţia lirică a momentului, cu toposurile-i specifice, pe care o înviorează într-o anumită măsură doar „sinceritatea" tonului, acea lamentaţie naiv-adolescentină, de romanţă extenuată, şi — în ultimul ciclu al volumului — întîmpinarea frustă a „priveliştilor" unei naturi evocate drept contrapondere a „restriştilor" citadine.

Cartea din 1923 anunță însă cel puțin două deschideri spre ceea ce va fi opera poetului, dincolo de marile deosebiri de limbaj ce se vor impune în etapa avangardistă, cea cu adevărat semnificativă, a scrisului său. Cea dintîi privește „obsesia modelatoare" a universului imaginar, pe care am putea-o aproxima în opoziția tensională dintre un spațiu al constrîngerii și oprimării sensibilității, pentru configurarea căruia poetul preia deocamdată modelul bacovian al orașului provincial cu decorul de derivație simbolistă — și acel *dincolo* mereu invocat, al unei lumi degajate de „restriștile", „mîhnirile" și „sfîșierile" „orașului întunecat", orizont modelat după motivul, iarăși simbolist, al *evaziunii*. E o opoziție pe care o vom regăsi în confruntarea acută dintre limitările *convenției* (sociale, literare) și libertățile *imaginației* creatoare, ale „invenției" și „revelației" de mai tîrziu. Tiparul avangardist va ridica astfel pe un plan cu semnificații mai generale o primă obsesie, impunîndu-se ca variantă a unei *forma mentis* schițată încă de la debut. Extrapolate, datele acesteia vor putea fi identificate, în esență, deopotrivă în *negația* și *revolta* pasionată a autorului de manifeste constructivist-integraliste sau apropiate de suprarealism, ca și în nu mai puțin frenetica afirmare a *inovației* eliberatoare.

În al doilea rînd, *Restriști*-le atrag atenția asupra unei tehnici discursive întemeiate de pe acum pe extinderea neobișnuită a cîmpului asociativ-metaforic, care va duce la *imagismul* cu profuziuni simili-baroce al fazei avangardiste a operei sale. Comentînd aceste versuri de debut, E. Lovinescu remarca deja „o facilitate aproape prodigioasă de a se exprima în comparații și imagini" care — adăuga criticul — „se anulează tocmai prin acumulare" [1]. Retorica lamentației sentimentale, despre care am vorbit, apare în felul acesta oarecum atenuată, prin deplasarea atenției către performanța asociativă *în sine*, fapt care duce la o relativă pulverizare a discursului, expresia direct-confesivă fiind adesea ca și obligată la o „dedublare" metaforică — de unde și impresia „anulării prin acumulare" a imaginilor ce sparg fluxul continuu al rostirii, pentru a se impune ca realități relativ independente, expresive prin insolitul ecuațiilor propuse. E. Lovinescu a putut cita astfel o strofă precum următoarea, unde tentația asocierilor e prezentă în fiecare vers :

Așa : vino să-mi ridici sufletul ca pe o coajă de copac
și să-mi citești durerile închise — cuiburi de păsări triste,

1. *Istoria literaturii române contemporane*, III, Ed. „Ancora", 1927, p. 446.

acolo. Mîinile tale să-mi fie deznădejdii mătăsoase batiste,
și ochii tăi, pentru copilul tristeților mele, odihnitor hamac.

(Tristeți)

Se poate obiecta, desigur, unui asemenea text (și altora) un anume manierism de timpuriu anunțat în mecanica analogiei, încît elementul-surpriză apare oarecum sabotat tocmai de excesul său. Poemele lui Voronca abuzează deja de catahreze, într-un joc al abstractului cu concretul încă insuficient controlat și vizînd frecvent personificarea. Metafore *in praesentia*, precum „mantaua mîhnirilor sfîșiate", „roțile deșertăciunii", „vata mîhnirilor", „păsările tristeții" etc. etc. denotă o procedare destul de facilă. Altele însă aparțin unui poet cu adevărat îndrăzneț, a cărui neobișnuită fantezie asociativă îl poate alătura experiențelor moderniste ale momentului, ce profită de posibilitățile sinesteziei simboliste, dezvoltîndu-le în sensul — accentuat apoi de avangardă — al apropierii unor elemente adesea foarte îndepărtate între ele : „clopotele depărtîndu-se ca albe cirezi", „foșnetul verii de hîrtie", „în mine chipul tău ca într-un pahar o floare albă", „drumul ca o melodie se pierde", „tristețea ca un prundiș în apă" — sînt imagini ce nu stau la îndemîna unui poet oarecare.

La o vîrstă încă foarte tînără — poetul nu împlinise douăzeci de ani — Voronca ilustrează prin *Restriști* o etapă a căutărilor, insuficient individualizată, îndatorată mult ambianței literare în care se formează. Dar dacă inabilitățile sale sînt ușor de remarcat, rămîn totuși în aceste versuri destule semne ale talentului adevărat. Depășită și chiar contrazisă în multe privințe de evoluția sa ulterioară, această carte de debut nu poate fi însă ruptă cu totul de ansamblul viziunii sale : filonul neliniștit-elegiac al lirismului său, ca și fervoarea imaginativă de mai tîrziu, se află înscrise deja în paginile ei.

★

Momentul decisiv în formarea și afirmarea personalității lui Ilarie Voronca l-a constituit totuși descoperirea celor dintîi manifestări, în spațiul românesc, ale mișcării de avangardă. Cîteva dintre poemele *Restriști*-lor fuseseră publicate de *Contimporanul*, și poetul a urmărit fără îndoială îndeaproape evoluția revistei, care, începînd mai ales din 1923, devenise foarte atentă la tendințele novatoare din arta și literatura europeană, înregistrînd texte programatice, apariții de cărți și reviste emanate din aria expresionismului, futurismului, constructivismului (german, rus sau olandez), pentru ca, o dată cu lansarea, în mai 1924, a *Manifestu-*

lui activist către tinerime, să opteze decis pentru ideologia artistică constructivistă, pe care o va propaga constant, îndeosebi prin Marcel Iancu și Ion Vinea. Cît de important a fost pentru tînărul poet impactul avangardist o atestă rapida și entuziasta sa adeziune la programul *Contimporanului*, concretizată în editarea, în octombrie 1924, împreună cu poetul Ștefan Roll și pictorul Victor Brauner, a revistei *75 H.P.*, apoi — după ce aceasta nu reușise să treacă de primul număr — în participarea, ca redactor, la revista *Punct*, în care va fi prezent nu numai cu poeme, dar și cu articole-manifest, dintre cele mai semnificative pentru încercarea de a cristaliza o poetică de tip constructivist. În aceeași arie de preocupări se va înscrie, în continuare, colaborarea la *Integral* (revistă de „sinteză modernă", condusă de pictorul M. H. Maxy). Voronca va fi și aici unul din militanții cei mai pasionați pentru înnoirea limbajului artistic românesc, în sincronizare cu cel european. Calea va fi deschisă pentru noi pași înainte, în deplină solidaritate cu evoluția, la noi, a mișcării de avangardă, încît numele poetului va fi prezent, cu o nu mai mică frecvență, în coloanele revistei *unu*, marcînd, alături de Ștefan Roll, Sașa Pană, Geo Bogza, o vădită apropiere de doctrina suprarealistă.

În comparație cu universul de sensibilitate pe care păruse a și-l fi însușit în volumul de debut, schimbarea de atitudine a putut surprinde — și E. Lovinescu își exprimă în modul cel mai direct nedumerirea, atunci cînd, în volumul al doilea al *Memoriilor* sale, schițează portretul lui Voronca în acești termeni: „Substanța adevărată a psihologiei poetului se poate descifra în *Restriști*: un suflet timid, nostalgic, sentimental, răvășit, descompus, suflet legat de țară, de pămînt, inactual, inutil, cu voințe dizolvate în veleități, cu entuziasmuri puerile, gingaș și prețios, concepînd de altfel și meschinăria, dar inapt în a o realiza sau dîndu-i, fără să vrea, o candoare ce o face inocuă; suflet moldovenesc, adică slav, risipit în vînt ca o scamă de păpădie, suflet de toamnă și de învins, incapabil de acțiune și inițiativă, suflet de Mărculescu și nu de Marcus, rîvnind să devină funcționar român, cu ore de serviciu fixe, comod, ierarhic, tremurînd la deschiderea ușei, și cu aspirația ascunsă de a fi înscris la bătrînețe în cartea de aur a pensionarilor români... Latura paradoxală a acestei psihologii e că prin intervenția rasei, sau prin cine știe ce fatalități ale destinului, acest iepure vrea să necheze și să muște, vrea să mugă și să sfîșie ca leii, acest contemplativ visător vrea să fie revoluționar. Voronca este, anume, unul din șefii integralismului, adică al unei arte complexe, energetice, cu imagini de 75 H.P. de care nu te poți apropia fără a fi electrocutat pe loc, cu pocnet de mitraliere și cu

descărcări de artilerie grea... Voronca al nostru, păpădia risipită la vînt, funigelul călător la cea mai mică adiere, iepurele de casă ascuns sub foaia de varză, prefăcut într-un războinic cu pistoale la brîu, cu chivără și cu paloșe în mîini și în dinți. Minunată putere bovarică de a te proiecta altfel decît cum ești!" [1]

Expresivul portret lovinescian — concordant, de altminteri, în liniile sale mari, cu alte evocări ale celor care l-au cunoscut — nu exclude, în ciuda aparențelor, posibilitatea unei evoluții de tipul celei urmate de Voronca în ambianța avangardei. „Sentimentalul" și „contemplativul" este, în fond, un neliniștit, și labilitatea psihică remarcată de Lovinescu permite și chiar justifică reacțiile extreme: poetul deceniului următor nu va fi mai puțin anxios, mai puțin timid sau nostalgic decît fusese înainte, dar tiparul avangardist îi va îngădui să-și afirme și alte aspecte ale sensibilității, ținînd de „entuziasmuri"-le cele mai fervente, de o frenezie „idealistă" a adeziunii, de o energie afișată compensator, deopotrivă în negație și în afirmare. Convergînd în „poem" — cum vom avea ocazia să observăm — toate aceste linii de forță ale personalității sale își vor găsi astfel spațiul suprem de manifestare. „Minunata putere bovarică" va putea fi interpretată atunci ca fiind de fapt expresia unei autentice nevoi de comunicare/comuniune, de solidaritate reparatoare, cu un grup uman animat de idealuri în care ființa solitară și nesigură își caută soluțiile de relativă echilibrare. *Neliniștea existențială* va rămîne însă o permanență a acestei sensibilități și ea va răzbate la suprafață chiar și în miezul celor mai arzătoare și „energice" luări de poziție. Departe de a contrazice, așadar, datele de bază, notate cu pătrundere psihologică de E. Lovinescu, „activismul" poetului, ce nu se reduce la energia răsturnătoare de idoli ori la afirmarea sigură a unor noi valori, ci se definește mai degrabă ca *tensiune* a spiritului și implicare interogativă a conștiinței în orice demers creator — constituie tocmai expresia unor căutări, a unor experiențe mereu reluate, atrăgînd atenția asupra necesarei mobilități spirituale a unei *disponibilități* ce se refuză comodei instalări într-o formulă definitivă. Labilitatea sensibilității lui Voronca devine, în felul acesta, prin excelență aptă — fapt paradoxal — definirii sale ca „revoluționar", iar modul cum poetul va interpreta ideile definitorii pentru starea de spirit avangardistă certifică o relație cu mult mai profundă între eul său autentic și „ideile primite" dinspre programele novatoare lansate în epocă, ce nu poate fi taxată ca simplă iluzionare „bova-

1. E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, Ed. „Scrisul românesc", 1932, pp. 178—179.

rică". Intre „restriştile" modelate de toposurile simboliste şi noul univers imaginar structurat de reperele avangardei, se poate descoperi astfel o anumită subterană comunicare, dincolo de marcatele diferenţe de limbaj. Mai mult, abia exigenţele implicării existenţiale a poeziei, afirmate în mediul avangardist, vor permite manifestarea plenară a personalităţii poetului.

*

Impactul celor dintîi programe avangardiste asupra tînărului Voronca a fost, în orice caz, imediat şi cu urmări decisive pentru întreaga sa evoluţie ulterioară. Poetul îşi însuşeşte într-un răstimp extrem de scurt ideile-forţă ale noii ideologii literare, astfel încît, la numai cîteva luni după publicarea *Manifestului activist către tinerime* al lui Ion Vinea, el se va afirma, în articolele tipărite în *75 H.P.* — care sînt şi primele sale manifestări în domeniul jurnalisticii — printre promotorii cei mai pasionaţi ai sloganurilor avangardiste, pe care şi le asumă fără rezerve, cu o nonşalanţă de perfect cunoscător şi într-un limbaj în care retorica specifică manifestelor avangardei se recunoaşte imediat. Este, în acest moment, limbajul orientărilor constructiviste, al căror port-drapel se făcuse la noi gruparea de la *Contimporanul*, ce saluta intrarea în „marea fază activistă industrială" respingînd vehement „Arta" care „s-a prostituat", ca expresie a „clişeelor şterse ale vieţii burgheze" şi cerînd, între altele, eliberarea de naturalism a plasticii şi literaturii, în profitul unei viziuni supra-individuale, antimimetice, mizînd pe „minunea cuvîntului nou şi plin în sine" şi pe „expresia plastică, strictă şi rapidă a aparatelor Morse": o „artă integrală", de maximă concentrare intelectuală, ce se voia deplin sincronizată cu ritmurile epocii maşiniste, cu dinamismul şi energia virilă a vremurilor noi. Redactîndu-şi propriile manifeste, „directorul" de la *75 H.P.* are, fără îndoială, drept reper programul *Contimporanului*, îmbogăţit şi nuanţat în luările de poziţie ale pictorului şi arhitectului Marcel Iancu (participant, alături de Tzara, la „insurecţia" dadaistă din 1916 de la Zürich, apoi trecut prin şcoala constructivismului german) şi ale altor colaboratori ai revistei-model, recrutaţi printre reprezentanţii de frunte ai avangardei europene. Energetismul futuriştilor îndrumaţi de F. T. Marinetti şi echilibrul cerut de disciplina viziunii sintetice constructiviste se vor întîlni şi, în aceste articole din *75 H.P.*, ce nu rămîn străine nici de spiritul dadaist, ale cărui întîrziate ecouri le prelungesc. Pentru Voronca, momentul *75 H.P.* poate fi astfel definit ca unul de „recapitulare" a principalelor atitudini exprimate în perimetrul avangardei europene la data respectivă: toate elementele definitorii

pentru starea de spirit avangardistă pot fi identificate în scrisul său, devenit, de la început, emblematic pentru aspiraţiile de înnoire a limbajului artistic, ilustrate de amintitele orientări.

In stilul telegrafic, de „aparat Morse" propus de *Contimporanul*, primul manifest semnat de Voronca în *75 H.P.* — *Aviograma* — debutează cu o propoziţie tipică pentru antitradiţionalismul avangardei: „Cetitor, deparazitează-ţi creierul", — imperativ al eliberării de convenţiile moştenite, pe care îl preiau, în continuare, alte rînduri ale articolului-program, în fugitive cristalizări ivite în curgerea rapidă a „cuvintelor în libertate": „Artistul nu imită artistul creează / Linia cuvîntul culoarea pe care n-o găseşti în dicţionar"; sau: „Inventează inventează /. Arta surpriză / Gramatica logica sentimentalismul ca agăţătoare de rufe"; şi încă: Stenografie astrală să vie / sîngerarea cuvîntului metalic lepădarea formulelor purgative şi cînd / formulă va deveni ceea ce / facem ne vom lepăda şi de / noi în aerul anesteziat".

Respingerea culturii convenţionalizate, a „gramaticii" şi „logicii" ca expresii ale unui limbaj codificat de reguli stricte şi conducînd, ca atare, la ironizatele „formule purgative", se împleteşte, cum se vede, cu dezideratul inovaţiei radicale: încetînd a mai fi subordonată *mimesis*-ului, arta devine creaţie autonomă, univers paralel cu cel dat, rezultat al spiritului inventiv, mereu surprinzător, propunînd o realitate alta, proaspătă, salvată din stereotipiile convenţiei. Confortului intelectual şi mulţumirii de sine a artistului i se contrapune, pe de altă parte, exigenţa *absolutei disponibilităţi a spiritului*, o dinamică interioară capabilă să reziste eficient pericolului stagnării, — de aici, acea „lepădare" de sine, promisă ca semn al sacrificiului necesar: asceză simbolică, sugerînd menţinerea sensibilităţii într-o permanentă stare de alertă, deplasare semnificativă a accentului de pe „produsul finit", deplin realizat, care — în termeni tradiţionali — trebuia să fie „opera", pe planul *trăirii*, al experienţei vitale mereu înnoite a subiectului creator. Iar această suită de imperative îşi găseşte justificarea în însăşi dinamica vieţii moderne, în acel „puls al epocii", care va fi de acum înainte mereu invocat ca temei al creaţiei: „Vibrează diapazon secolul" — scrie autorul manifestului, oferind o imagine panoramic-spectaculară a peisajului citadin: „Pe frînghii cheamă împărăţia afişelor luminoase /.../ Telegraful a ţesut curcubeie de sîrmă /.../ cablograme cîntă diastola stelelor /.../ veştile se ciocnesc ca la biliard avioane / PARIS T S F LONDRA NEW YORK BERLIN / coboară ca barometre arde colierul de faruri / Europa..."

Alte articole, tipărite în aceeaşi revistă, vor relua, cu neînsemnate variaţii, acelaşi program, vizînd repudierea oricăror forme

de „academism" și definiția artistului ca „inventator": „Artistul însă e înainte de toate inventator. [...] Mai presus de limite sau de școală, creația lui e inedită, fulgerătoare [...]. Perfecțiunea, tiparul vor fi așadar refugiul mediocrității. Artistul e neîncetat plăsmuitorul unor noi înlănțuiri de sunet, cuvînt, culoare. Era desăvîrșirilor e sfîrșită"[1]. Aportul înnoitor e evaluat, tot aici, pe linia exigențelor constructiviste care fuseseră și ale *Contimporanului*: „abstracția", „lepădarea de sentimentalism și de logică". Văzută sub semnul „triumfului cerebralității" și al „inteligenței" inventive, imaginea epocii e a unui uriaș spectacol cu deschideri caleidoscopice, în perpetuă transformare, sub impulsul unei puternice vitalități controlate de intelect: „În avioane călători cu sensibilități tari joacă pocker sau stepează în mîini. Și ascuțișul senzației nu se mai oprește sterp pe retină, ci sparge dum-dum fecund pe meninge. [...] Rupte toate cortinele, să ne lăsăm invadați de stradă, de cetăți, de noi. Lumea trebuie reinventată. Mereu inedit"[2]. Nu lipsește nici deziderătul unei sinteze a artelor, — și Voronca, împreună cu Victor Brauner, va propune drept exemplu „Pictopoezia", un fel de colaj plastico-literar, ca proprie ilustrare a unei asemenea interferențe („Pictopoezia nu e pictură / Pictopoezia nu e poezie / Pictopoezia e pictopoezie").

Se poate vedea, chiar numai din aceste sumare exemplificări, cît de implicat era poetul, încă din primul său moment avangardist, în afirmarea stării de spirit întreținute de ambianța constructivistă. Limitîndu-se deocamdată la considerații de ordin general, luările sale de poziție sînt ale unui spirit ce descoperă cu juvenilă încîntare posibilitatea totalei eliberări a imaginației creatoare: e o stare de reală euforie, pe care i-o dă conștiința degajării de orice obstacol, revelația unor înfățișări inedite ale universului, participarea la un demers colectiv de înnoire. De aici și nota ludică ce transpare sub gravitatea propozițiilor de program. Pentru Voronca (dar și pentru alți colaboratori de la *75 H.P.* ca Ștefan Roll, F. Brunea, Victor Brauner), spațiul citadin e o mare scenă promițătoare de spectacole întotdeauna surprinzătoare, cu actori și „saltimbanci", cu dansatori-acrobați, într-un decor de feerie modernă („orașul" său e modelat ca metropolă invadată de „afișele luminoase", participînd la un „concert al secolului", deschisă spre o perspectivă planetară etc.), iar artistul nou e el însuși un astfel de actor și acrobat de performanță sau un orator *sui generis*, ce-și

1. Ilarie Voronca, *Victor Brauner*, în *75 H.P.*, octombrie 1924.
2. *1924*, în *75 H.P.* (articol semnat cu pseudonimul *Alex. Cernat*).

rostește adeseori sloganurile simili-publicitare cu umor și ironie. (Culoarea ludic-spectaculară e încă mai evidentă în cîteva texte nesemnate din *75 H.P.*, ce parodiază stilul reclamelor comerciale, amintind de „conferințele" bufe ale dadaiștilor parizieni de prin 1920).

Mostrele poetice oferite de Ilarie Voronca în *75 H.P.* într-o insolită paginație, se situează mai degrabă în linia unor asemenea atitudini ludice de factură dadaistă: sînt, în fond, niște anti-poeme, ce păstrează doar un aproximativ tipar strofic și ritmic, adică elementele cele mai exterioare ale versificației tradiționale, aplicate unui text de o calculată banalitate, introducînd ironic aluzia mitică în contexte prozaice, ca în cele două *Strofe*, dintre care a doua nu e decît reluarea în ordine răsturnată a versurilor celei dintîi, care sună astfel:

> Monsieur l'archange est un bon chef contable
> Euridice : să-ți prind ochii cu ace de siguranță
> te rog pînă aici fără aluzii matematice
> Euridice mă duc să mă culc.

Ca în „fabula" urmuziană *Cronicari*, se sugerează polemic dărîmarea convențiilor poetice și vidul „mesajului". Citite pe dos, versurile „strofei" evidențiază redundanța discursului prizonier al propriilor stereotipii. Un alt text, intitulat *Hidrofil*, relativizează în și mai mare măsură convenția poetică, recurgînd la destructurarea „gramaticii" și „logicii" discursive, într-un mod ce trimite direct la „cuvintele în libertate" futuriste și, nu mai puțin, la rețeta propusă de Tristan Tzara pentru „facerea" poemului prin alăturarea hazardată a vocabulelor: „Vîntul e pătrat invers 50 lei util gazometru / interstițial cheamă hornar pentru esofag / ein zwei pentru sept huit dieci / temperament scafandrier în porte-feuille"... Sensul nu e totuși absent, căci în învălmășeala fortuită a vocabularului tehnic (singura notă „constructivistă") se insinuează aluzii de program novator, în sensul purificării și împrospătării vocii lirice, al dinamizării viziunii, deschise spre universul caleidoscopic al orașului modernist: „cheamă hornar pentru esofag", „temperament scafandrier", „sistem nervos apoteoză", „îmi e foame îmi e întuneric îmi e dicționar telefonul", „almanah strada"...

Esențială este însă în aceste experiențe latura negativă, de ruptură, a frondei avangardiste. Texte precum cele citate înscenează, în mic, o comedie a literaturii, haotizează codurile stabilite, atrăgînd totodată atenția — la nivel metapoetic — asupra faptului că (vezi Mallarmé) poezia se face cu cuvinte, nu cu idei și, ca atare, că dincolo de comoditățile *mimesis*-ului se cuvine impusă

noua realitate a *verbului*, manipulat conform unui ritm interior ce aproximează în chip specific dinamica unor stări de spirit concordante cu „pulsul epocii", din „noua fază activistă industrială". În fond, semnificația lor nu e a unor realizări estetice independente, ci se reliefează prin raportare la „obiectul" negat, ca reflecție *sui generis* asupra unui mod considerat depășit de a face poezie. *Anti-poeme*, astfel de producții sînt și niște *meta-poeme*, care-și conțin propriul program.

*

Prezența tînărului Voronca în spațiul primelor manifestări avangardiste nu se limitează însă la această fază de acomodare și la expresia unui entuziasm al descoperirilor de posibilități inedite ale creației. Etapa, pe care am putea-o numi pur „exclamativă" a avangardismului său, e repede depășită în chiar perimetrul constructivist, spre o reflecție mai substanțială asupra limbajului poetic, pe care, cu foarte puține excepții[1], critica n-a apreciat-o la adevărata ei valoare. În numeroasele articole publicate în *Punct* și *Integral*, poetul întîmpinărilor febrile ale noilor inițiative creatoare va surprinde prin acuitatea unor intuiții privind modernizarea în profunzime a poeziei românești, într-o direcție — care nu e desigur unica — confirmată în mare măsură de evoluția ei ulterioară și care, avînd în vedere momentul cînd scrie, îl situează de drept printre pionierii acestei înnoiri, precedîndu-i în acest sens pe un Arghezi sau Ion Barbu. Șocante în expresie, luările sale de atitudine, de certă profunzime, au putut trece pentru mulți drept simple curiozități în subordinea frondei mereu spectaculare a „extremiștilor". Și e foarte adevărat că retorica specifică manifestelor avangardei marchează cu putere, în continuare, toate aceste reflecții fundamentate, în mare, pe ideile constructivismului, după cum o vom putea regăsi și mai tîrziu, cînd poetul se va apropia de doctrina suprarealistă. Încît sugestiile novatoare care vor fi, în parte, și ale „modernismului moderat", apar orchestrate într-o instrumentație cu foarte multe alămuri și capătă acele accente radicale ce particularizează toate inițiativele „insurgenților" lirici.

Regimul sloganului pur — precumpănitor în texte ca *Aviograma* de la 75 *H. P.* — va fi însă depășit treptat de Voronca, spre unul reflexiv și explicativ. O idee scumpă tuturor militanților avangardiști, precum aceea a corespondenței dintre dinamica creației și „ritmul vremii", nu va mai apărea atunci ca simplu deziderat individual și subiectiv, ci ca necesitate dictată de „o lege a determinantelor istorice, acționînd simultan, în artă ca și în toate celelalte manifestări [...] îndeosebi în cele sociale"[1]. „Sufletul fiecărei epoci — continuă Voronca în același articol — își cere desăvîrșirea lui [...]. Și întru această realizare, sensibilitatea vremii își făure ea însăși purtătorii ei de cuvînt". În paginile *Integral*-ului, aceeași „lege" va fi reformulată în termeni asemănători: „Mai presus de pulsul individual — se poate citi sub titlul *Suprarealism și integralism*[2] — stăruie pulsul epocei. Există un fond social care fecundă stilul artistului în stilul vremei. Realizările de artă se proiectează pe un perete de contimporaneitate". Nu sîntem departe, aici, de „sincronismul" lovinescian (anunțat, în spațiul simbolist, de un Ovid Densusianu), iar cînd poetul scrie că: „tăria însăși a curentului actual consistă în integralul tuturor eforturilor de pretutindeni; filon unitar, nerv vibrînd același în plastică, literatură, muzică, arhitectură, teatru", adăugînd că: „Există, neîndoielnic o intensă analogie mai presus de trăsăturile înnăscut organice [...], o analogie de corpuri geometrice"[3] — ne putem gîndi și la un Lucian Blaga (din *Filosofia stilului*, 1924) ce manifesta, paralel, un interes particular față de o anume unitate stilistică, la mai multe nivele ale creației culturale. Voronca va fi fost desigur mai sensibil, vorbind despre aceste probleme, la formularea lor avangardistă, venind dinspre *Contimporanul* și, prin el, dinspre constructivismul german (Walter Gropius și gruparea *Bauhaus*). În orice caz, există la el o febrilitate a adeziunii la dinamica momentului artistic, o obsesie a „vitezei" transformărilor, o grabă a descoperirii „ultimului strigăt" în materie de înnoire, o energie a îmbrățișării celor mai recente experimente artistice, care-l deosebesc substanțial de calmul relativ al celorlalți moderniști. „Sinteza modernă" identificată de el în *integralism* va fi afirmată astfel cu un evident *parti-pris* pentru constructivism ca depășire calitativă a avangardelor anterioare (expresionism, futurism, cubism, dadaism, suprarealism), confirmîndu-se astfel și prin el acea „vocație a avangardei" de a nega avangardele anterioare, despre care vorbește Adrian Marino[4]. Din perspectiva idealului constructivist, un curent precum suprarealismul — care abia începuse totuși să se afirme — îi apare „tardiv" și inferior ce-

1. V. de exemplu, Marin Mincu, în studiul introductiv la antologia *Avangarda literară românească*, București, Minerva, 1983.

1. Ilarie Voronca, *Marcel Iancu*, în *Punct*, 1924, nr. 5, p. 1.
2. *Integral*, 1925, nr. 1, p. 4.
3. Ilarie Voronca, *Cicatrizări. (Poezia nouă)*, în *Integral*, 1925, nr. 4, p. 2.
4. A. Marino, *Dicționar de idei literare*, I. București, Ed. Eminescu, 1973, p. 209.

lorlalte: „suprarealismul nu răspunde ritmului vremei"[1]; vom vedea mai încolo care sînt argumentele sale.

În strînsă relație cu obsesia imediatei sincronizări a creației cu „ritmul vremei", poetul continuă să exalte *noul*, în opoziție cu moștenirea *tradiției*, situată global sub semnul negativ al *convenției*. Se poate vorbi și la Voronca de o adevărată teroare a convenției, compensată de patosul înnoirii. Obsesia pămîntului virgin, a unei *tabula rasa* necesare într-o exchatologie simbolică, promițătoare de noi geneze, e și a sa. O găsim în mai multe rînduri și în articolele din *Punct* și *Integral*. „Creatorul adevărat și nou sfărîmă cu tîrnăcopul temperamentului său legile cunoscute. Orice artist trebuie să fie aducătorul unor alte principii, scoborînd în concertul de fulgere de pe muntele Sinai cu tablele logicei noi în mîini" — scrie el[2]. Iar în altă parte: „Vizionarii de azi ne conduc fiecare cu un pas mai aproape de India sufletească actuală. Dintre premergătorii aceștia se va înălța mîine Columbul unei lumi cu existența virgină"[3]. (Sîntem obligați să observăm însă o anumită nuanțare a acestei atitudini: poetul e totuși conștient de imposibilitatea *totalei* rupturi față de trecut; el amendează, de pildă, opinia după care „arta nouă e o artă de revoluție, lipsită de suportul *continuitate în timp*", susținînd că momentele revoluționare sînt rezultatul unui „proces de dezagregare a unei stări de fapt și de cristalizare lentă a unei alteia următoare", cu adaosul că: „De altfel, în artă, ca pretutindeni, în domeniul social de pildă, revoluția este exclusă"[4]. Intră în joc aici, fără îndoială, și intenția de a răspunde permanentei suspiciuni de ilegitimitate a fenomenului avangardist, venite din partea forțelor conservatoare).

În perspectiva radicalei înnoiri a limbajului artistic, a depășirii oricărei convenții prin renunțarea programatică la „desăvîrșirea" estetică (dadaistul Tzara spunea și el că „perfecțiunea plictisește" !), se poate înțelege că și chestiunea *receptării* creației noi, a comunicării cu publicul, cunoaște o redimensionare. Ea e pusă și de constructivistul Voronca în termenii nonconformismului și revoltei antiburgheze a avangardei, înțelegîndu-se prin „burghez" nu atît o categorie limitat-socială, ci mai curînd spirituală, sinonimă cu opacitatea față de tot ceea ce iese din sfera „utilității" imediate, cu suficiența intelectuală, cu inerția tuturor abdicărilor. De aici, neîncrederea și chiar ostilitatea față de „public", considerat generic, prin

1. *Suprarealism și integralism*, loc. cit.
2. Ilarie Voronca, *Gramatică*, în *Punct*, 1924, nr. 6—7, p. 3.
3. Idem, *Suprarealism și integralism*, loc. cit.
4. Idem, *Cicatrizări. (Poezia nouă)*, loc. cit.

extrapolarea calificativului de „burghez", și afișarea orgolioasă a dezinteresului pentru „gradul de comprehensibil al operei"; creația nouă violentează, prin însăși complexitatea și dificultatea ei, „confortul" general: „Opera de artă devenită dintr-o dată pe placul spectatorului — scrie poetul în revista *Punct* — nu e cu nimic mai presus salatei provocînd spontan entuziasmul consumatorilor [...]. Gustul, ochiul, urechea spectatorului trebuie neîncetat violate. Opera de artă trăiește numai prin ignorarea tuturor regulelor cunoscute [...]. Opera de artă nu poate fi o ușă deschisă prin care ghetele murdare ale publicului să tropăie insolent [...]. Cu chipul acesta, arta e salvată de platitudinea mereu amenințătoare"[1]. (E o atitudine pe care o vom regăsi și mai tîrziu, în articolele din *unu* ale poetului, care nu va înceta să pună în legătură „căderea [...] de pe o platformă suspendată în azurul libertății", cu „cămașa de forță a formulelor utilitare, a înțelegerii unanime" — de unde și refuzul categoric al evaluării operei în funcție de gradul ei de accesibilitate sau, cum se exprimă el, de raportare „la numărul și înțelegerea turmei"[2]. Șocantă la prima vedere, o atare opinie are, dincolo de excesul retoric, partea ei de adevăr, și e de înțeles, în orice caz, între reperele ideologiei artistice avangardiste și ale unei psihologii specifice creatorului marginalizat, în conflict permanent cu societatea în care trăiește. Sînt atitudini caracteristice pentru ceea ce s-a numit „elitismul" avangardei, explicabil în cadrele amintite[3]. O perfectă ilustrare o oferă, în același sens, și articolul omagial dedicat în revista *Integral* lui Tudor Arghezi, unde Voronca vorbește despre „o artă expresie pură, care nu ajunge pînă la creierul diluat al mulțimii", dramatizînd condiția poetului în linia unei retorici neoromantice: „Creatori străbătînd singuratici, la intervale mari, coaja epocelor, călcînd în echilibru peste munți ca peste umeri, acrobați pe funia inteligenței subțiată, dărîmători sau constructori de formule tîrziu devenite passe-partout tuturor"[4]. În etapa ultimă a avangardismului său și, mai apoi, depășindu-l, tot Voronca va fi acela care, cu o altă înțelegere a raporturilor dintre poezie și public, își va deschide scrisul „bucuriei" unanime, comunicării generoase cu mulțimile în suferință.

1. Ilarie Voronca, *Glasuri*, în *Punct*, 1925, nr. 8, p. 2.
2. Idem, *A doua lumină*, în *unu*, 1929, nr. 16.
3. V. Renato Poggioli, *Teoria dell'arte d'avanguardia*, Bologna Il Mulino, 1972, p. 108.
4. Ilarie Voronca, *Tudor Arghezi, fierar al cuvîntului*, în *Integral*, 1925, nr. 3.

Într-un asemenea context de idei generale pe care poetul și le asumă, dezvoltîndu-le în perioada constructivist-integralistă a scrisului său, poate fi situată mai exact și reflecția sa vizînd înnoirea limbajului poetic, posibilitățile de constituire a unei alte „gramatici" a poeziei. Căci toate demersurile sale într-un asemenea sens vor purta, în acest moment, marca programului constructivist și a specificei retorici a manifestelor care-l vehiculează. Modelată vizibil, pînă la stridență, de acest program, viziunea lui Ilarie Voronca despre poezia modernă nu se limitează totuși la strictele poziții doctrinare, ci participă la o reflecție cu valoare mai generală, corespondentă — cum vom vedea — cu cel puțin una dintre direcțiile majore ale căutărilor poeticii secolului nostru. De altfel, cercetări de dată recentă ale orientărilor de avangardă recunosc dificultatea, dacă nu chiar imposibilitatea conturării unei asemenea poetici de obediență strict constructivistă [1]: „constructivismul sau abstracționismul a fost o mișcare aparținînd artelor plastice, iar transferul dinspre acest domeniu către poezie a întîmpinat, cum se poate lesne înțelege, numeroase dificultăți — și e semnificativ că în spațiul unor atari inițiative n-a putut fi citat, practic, decît numele „neoplasticianului" olandez Theo Van Doesburg (publicat și de revistele constructiviste românești *Contimporanul* și *Punct*, între altele, cu importantul articol *Vers une construction collective* [2]). Intuiția poetului român se orientează însă foarte just, încurajată desigur și de sugestii din afară (venite, foarte probabil, chiar de la Van Doesburg), surprinzînd în „codul" plasticii constructiviste indicații pe care le exploatează cu profit și înscriindu-se astfel printre precursorii români ai „revoluției limbajului poetic".

Care sînt, de fapt, datele reținute de Voronca din programul artistic constructivist? — O definiție concentrată o găsim, bunăoară, în *Arhitectura*, articol tipărit în *Punct*, nr. 9 din 1925, și ea reține, în sensul unui anti-*mimesis* declarat, năzuința de abstractizare (de abstragere din realul *dat*) a imaginii, negînd orice propensiune de factură naturalistă: „o armonie abstractă cu legi fixe, o creație pură, în care obiectul e cu raporturi de linie și culoare echilibrate". Altădată, e vizată din nou „ordinea abstractă", cînd integralismul e caracterizat — în opoziție cu „dezagregarea bolnavă, romantică, suprarealistă" — drept „ordine sinteză constructivă, clasică, integrală" [3]. (Manifestul revistei *Integral*, redactat de Ion Călugăru, ceruse de asemenea „evadarea din pastișul etern natural" spre o artă de sinteză autonomă, puternic intelectualizată, construind o realitate paralelă, marcată de dinamica evului citadin și industrial). *Linia* și *culoarea*, materia plastică la îndemîna artistului omnipotent, erau chemate să asigure, într-o echilibrare a elementelor constitutive ale tabloului, acea imagine-sinteză contrazicînd datele realității externe (lăsate, cum citeam în *Manifestul activist...*, în seama „reporterilor iscusiți" și a fotografiei ce făcea inutilă copia naturalistă a obiectului în artele plastice), dar nu și spiritul ei. „Considerarea obiectului ca obiect în spațiu" (cu punctul de plecare în Cézanne) arată că accentul s-a deplasat pe însăși substanța sa plastică, eliberată de imixtiunile afectului: „Îndepărtarea oricărui subiectivism, integrarea portretului, peisagiului, naturei moarte, *nu ca expresie de suflet*, ci ca existență materială, organică, iată în nucleu doctrina realizării contimporane [...]. Răsfrîntă această atitudine în poezie, capătă o și mai adîncă semnificație" [1].

Cum se „răsfrînge" însă, după Voronca, această „atitudine" în poezie? — Echivalentul realității exterioare, ce se propune remodelării, este în linii mari, *limba* supusă unor *reguli* ale *gramaticii* și *logicii* și condamnată, ca atare, la o comunicare convenționalizată, osificată în tipare prestabilite; și este în primul rînd limbajul *conceptual*, neutru din punct de vedere poetic, pe care îl acoperă, în fapt, ceea ce poetul numește *logică* și *gramatică*. Încît întîiul obiectiv al demersului său va fi destructurarea ordinii logic-gramaticale a discursului. „Faceți greșeli de gramatică!" poate deveni astfel apelul concentrat, rostit pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, din finalul unui articol [2]. Cît despre *logică*, ea este considerată, în sens similar, ca fiind „cu desăvîrșire indiferentă creației artistice" [3], după ce fusese repudiată, în citata *Aviogramă* din *75 H.P.*, printre „agățătoarele de rufe", alături de „gramatică" și de „sentimentalism". Că Voronca are în vedere limbajul conceptual, nespecific poeziei, (dar și pe cel convențional-poetic) se vede, între alte numeroase cazuri, din același articol, *Gramatică*: „Fraza nu mai e o ficțiune amintind discursul electoral sau declarația de dragoste sub lună a plăcintarului devenit brusc poet". Trimiterea la Mallarmé, citat în acest context („conștienta împotrivire față de fraza gramaticală și plată începe cu Mallarmé"), capătă astfel o semnificație majoră. Căci Voronca iden-

1. Stephen Bann, *Constructivisme*, în *Les avant-gardes littéraires au XX-e siècle*, II, Budapest, Akademiai Könyvkiado, 1984, pp. 1010—1026.
2. v. *Punct*, 1925, nr. 8, p. 3.
3. I. Voronca, *Suprarealism și integralism*, loc. cit.

1. *Cicatrizări (Poezia nouă)*, loc. cit.
2. *Gramatică*, loc. cit.
3. Ibidem.

tifică în poetul francez, căruia îi asociază şi numele lui Rimbaud, un cap de serie într-o acţiune pe care întreaga poezie modernă o va dezvolta, pe măsură ce conştiinţa specificităţii limbajului liric se impune. Poetul „integralist" nu e desigur primul care o face, dar el exploatează, în orice caz, în gradul cel mai înalt sugestiile poeticii mallarméene în momentul istorico-literar respectiv (va fi urmat, nu peste multă vreme, de Ion Barbu). În spirit avangardist, el insistă, desigur, asupra necesarei dezagregări a discursului „gramatical", profitînd de sugestia futuristă a „distrugerii sintaxei", pentru a se ajunge la „cuvintele în libertate": „Nu licenţă, ci *liberă înşiruire a cuvintelor*" — cere el în *Gramatică*. Dar e, aici, mai curînd expresia degajării de convenţional, de „lege" şi „formulă", căci, dezvoltîndu-şi ideile, Voronca se va dovedi extrem de atent la *construcţia* discursului liric, în care plasticele „raporturi de linie şi culoare echilibrate" şi „existenţa materială obiectivă" îşi vor găsi corespondentul în *cuvîntul* chemat la o ordine nouă, în constituirea căreia el nu mai contează ca vehicul al „ideii", ci se oferă ca *materie* antrenată într-un proces combinatoriu specific. E ceea ce ne spune „chimia cuvintelor" (varianta a rimbaldienei „alchimie du verbe"), în articolul consacrat lui Tudor Arghezi din *Integral*. În *Gramatică* — text esenţial pentru definirea demersului său teoretic — interesul faţă de valoarea în sine a semnificantului devine dominant, *cuvîntul* preluînd trăsăturile elementelor din plastica constructivistă, amintite mai sus: „Cuvintele au viaţa lor, pe care şi-o cer şi şi-o creează. Cuvîntul dansator descătuşat avea să sară dintre rînduri, să spargă fraza ca pe o nucă de cocos. Laptele scurs va dărui gustul unor ţinuturi stranii, în care etimologia şi sintaxa mediocru utilitariste nu şi-ar mai face loc". Sau, tot aici, într-o semnificativă paralelă cu plastica: „Cuvîntul în literatură, ca şi culoarea sau linia în pictură, are un rol abstract, mai presus de înţelesul gramatical sau logic. Există o chimie a cuvintelor, cu interesante rezultate ale acţiunilor dintre ele. Verbul întrebuinţat pur, asemeni materialelor din construcţiile plastice, capătă o semnificaţie neînregistrată de dicţionar [...]. Cuvîntul trăieşte indiferent de sens, precum fierul, piatra sau plumbul rezidă deplin, înaintea formelor înregistrate în comerţ. Anecdota cuvintelor sau a realizărilor plastice e comercializarea lor. [...]. Artistul adevărat creează direct, fără simbol, în pămînt, lemn sau verb, organisme vii, maşini spintecînd drumuri, strigăte tresărind violent ca în furtună acoperişuri. Cuvintele obţin astfel propriul lor sens, boxînd sau îmbrăţişîndu-se între ele". În sfîrşit: „Verbele descojite de simbol capătă adevărata vitalitate. În afară de asta, cuvintele sunt intraductibile. Există pentru noi o savoare

aproape senzuală a înlănţuirii, în ciuda sensului, a cuvintelor [...]. Pentru mulţi, *drum, chemin, weg, cammino* înseamnă acelaşi lucru. Inexact".

Avem aici un repertoriu cvasi-complet al opiniilor poetului ce reevaluează funcţia semnificantului în poezie. (S-a vorbit, la acest nivel, pe drept cuvînt, despre o tendinţă *textualizantă* [1]). Lecţia mallarméană privind „dispariţia elocutorie a poetului" care „cedează iniţiativa cuvintelor", punerea în contrast a poeziei cu „universalul reportaj", ca şi afirmaţia cunoscută că poezia nu se face cu idei ci cu cuvinte, fructifică din plin în astfel de propoziţii. Foarte importantă şi insolită, în epocă, prin radicalismul ei, este mai ales eliminarea *simbolului*, acea „descojire de simbol" a verbului, care împinge la limita extremă ideea modernă că poezia nu e doar un simplu discurs conceptual ornat metaforic, ci devine semnificativă în toate straturile ei, într-o complexă ţesătură, la care nivelul fonic, lexical, sintactic contribuie deopotrivă; nu doar pentru a exprima „idei" sau „sentimente" („sentimentalismul" e amendat drastic, cum am văzut), ci pentru a se exprima, fără a rămîne totuşi străine de starea de spirit definitorie pentru timpul dinamic, în perpetuă metamorfoză, în care se constituie discursul. În fond, ceea ce se doreşte înscris în însăşi substanţa verbală a poemului e tocmai frenezia participării la „ritmul vremei" — însă în afara efuziunilor tradiţionale „romantice" şi vizîndu-se chiar acel statut de „obiectivitate" al poeziei („poezia încetează de a mai fi subiect" — se scrie în *Cicatrizări...)* degajate, cum va spune Ion Barbu, de „expresia temperamentală". La rîndul său, „chimia cuvintelor" şi „acţiunea dintre ele" orientează atenţia spre „*sintaxa* poemului (care-l va preocupa, iarăşi, şi pe Ion Barbu), fapt confirmat şi de propoziţii ca acestea: „Fraza devine luminoasă, *cu o ordine proprie, uneori invenţie-surpriză a poetului drumului de fier de azi*" (s. n.); „Limbă nouă, senzaţie crudă, construcţie clasică obiectivă (*impusă de o ordine şi constrîngere proprie* — s. n.), poezia actuală umflă coaja solului..." [2]. În fine: „Un poem nu trebuie alcătuit numai din cuvinte, ci şi din goluri; prăpăstii în povîrnişul cărora pasul alunecă şi urmează îmbrăţişarea fără sfîrşit" [3].

În ciuda aparenţelor, o astfel de viziune urmăreşte, mai mult decît oricînd, implicarea poetului în marele flux-transformator al epocii, încît Voronca poate vorbi, fără să se contrazică, despre „notaţia sîngerîndă", despre „senzaţia (care) prinsă stea în cleş-

1. Marin Mincu, *Op. cit.*, p. 38.
2. *Cicatrizări (Poezia nouă)*, loc. cit.
3. *Note despre poem şi antologie*, în *Integral*, 1927, nr. 13—14.

tele poemului actual, înviorează, uimeşte, pătrunde ca o injecţie"[1]. Şi dacă se admite că „substanţa poeziei noi a rămas aceeaşi", deci că temele ei pot fi ale „poeziei dintotdeauna", Voronca precizează faptul esenţial că „schimbată cu desăvîrşire e interpretarea lui" (a materialului poetic), că „observarea" *substanţei* acestei poezii „e însă cu totul alta: ştiinţifică, nu ca precizie, ci ca sistem: organică, obiectivă"[2]. Eliberată de efuziunile sentimentale, de excesele „subiectului", de *mimesis*-ul *sui generis* care-o prezida, de „catalogările" limitative („erotic, naţional, istoric"), poezia nouă poate fi definită în felul acesta ca „universal umană, poezia-poezie, poezia-ciment, poezia-planşă de inginer, creier, organism viu, integrat simplu între fenomenele naturale"[3].

Voronca-militantul constructivist se situează astfel la o interesantă (şi fructuoasă) confluenţă de idei: în căutarea unei „gramatici" constructiviste a poeziei, el dezvoltă în chip personal sugestii oferite în aria avangardistă (îndeosebi de Theo Van Doesburg şi manifestele grupării *De Stijl* a neoplasticienilor olandezi), care-l orientează spre poetul cel mai preocupat de noua sintaxă a liricii — Mallarmé — şi care putea servi în mod ideal drept bază a unei posibile poetici constructiviste. Intră desigur în joc aici şi propoziţii ale *Bauhaus*-ului lui W. Gropius, atît de interesat de *senzaţie*, de calitatea *materialului* supus prelucrării, de *sinteza artelor*[4], şi nu mai puţin energetismul futurist al îmbrăţişării spectacolului modernităţii, dominat de cultul vitezei, al maşinismului, într-un soi de elan dionisiac nietzschean, transpus în ambianţa dinamică a „oraşului tentacular". Năzuinţa programatică spre „ordinea esenţă constructivă, clasică, integrală" se conjugă astfel cu un avînt vitalist ce convine de minune temperamentului exaltat al lui Voronca: în ciuda proclamării echilibrului şi „ordinii", el rămîne în fond un neliniştit, o sensibilitate ardent-pasională, un dez-ordonat şi un ne-clasic, la care „mişcarea ce deplasează liniile" străbate pînă în miezul celor mai voit-austere geometrii.

Modul cum pune, de pildă, problema *imaginii* poetice este grăitor în acest sens: în a sa „gramatică" a poeziei noi, imagismul va deţine un rol fundamental, răspunzînd acelui primat al vizualităţii, al senzaţiei — „notaţie sîngerîndă" —, al *materiei* din estetica constructivistă, dar şi gustului pentru spectacular, pentru dinamica metamorfozelor lumii. Poetul — spune Voronca în caracterizarea rimbaldiană a lui Arghezi — este un „alchimist al imaginii": „chimia cuvintelor" se întîlneşte cu „alchimia imaginii", şi nu întîmplător. Căci în definiţia pe care o dă imaginii, pe urmele lui Pierre Reverdy, el pune accentul pe acea „acţiune" (mai exact, *reacţie*) dintre cuvinte, provocată de poetul însuşi, abstras ordinii convenţionalizate a realului, ale cărui elemente sînt puse în stare de tensiune: „De aici, plăsmuire abstractă, imaginea: raport pur, a două elemente cît mai depărtate (sau cît mai apropiate) între ele"[1]. Imaginea, în concretul ei, poate sparge astfel ordinea „gramaticală" şi „logică" a discursului, mizînd pe concretul verbului, forţînd limitele similarităţii, deplasînd atenţia de pe metafora propriu-zisă (ameninţată să devină pură ilustrare şi podoabă a „ideii"), pe contiguitatea metonimică. Priza asupra realităţii limbajului sporeşte, ca şi prospeţimea senzorială a „notaţiei", iar textului i se imprimă o energie pe care absoluta disponibilitate asociativă o menţine mereu vie: „Poemul ţipă, vibrează, dizolvă, cristalizează, umbreşte, zgîrie, înspăimîntă sau calmează. *Imaginile se îmbulzesc nu în comparaţii sterpe, ci în asociaţii-fulgere, frunziş în noapte. Orice vers e o sumă de noi posibilităţi, o altă soluţie a ecuaţiei primare*"[2] (s.n.).

Într-un scurt poem în proză, datat 1926, dar publicat în 1928 în revista *unu*, — *Ora 10 dimineaţa* — Voronca va exprima sub forma unei butade această opţiune pentru imagism: „Dar uite, eu, dintre toate NAŢIUNILE, „aleg imagi-NAŢIUNEA"[3]. În acel moment, sensurile „imagi-naţiunii" vor fi uşor schimbate, indicînd o trecere spre interpretarea ei în direcţie suprarealistă. Cîtă vreme poetul se menţine în cadrele mai mult sau mai puţin stricte ale constructivismului integralist, viziunea sa despre natura şi funcţia imaginii capătă această precisă coloratură indicată de programul la care aderase. Cum am văzut însă, ea se situează, dincolo de limitele restrictiv-programatice, într-o suită de demersuri menite să producă mutaţii de structură în perspectiva asupra limbajului poetic — şi Ilarie Voronca e, într-un astfel de spaţiu, un deschizător de drumuri.

*

Producţia lirică a lui Voronca din anii adeziunilor constructivist-integraliste (mai stricte între 1924—1925) ilustrează în mare măsură „manifestele" la care ne-am referit mai sus. Strînsă abia

1. *Cicatrizări...*, loc. cit.
2. *Ibidem*.
3. *Ibidem*.
4. A se vedea, în acest sens, consideraţiile lui G. C. Argan, în *Walter Gropius, şi Bauhaus-ul*, Bucureşti, Meridiane, 1976, p.p. 62—63.

1. Tudor Arghezi — *fierar al cuvîntului*, loc. cit.
2. *Cicatrizări (Poezia nouă)*, loc. cit.
3. v. *unu*, 1928, nr. 6

în 1931 în placheta *Invitație la bal*, ea indică o importantă transformare și amplificare a universului imaginar, în raport cu anterioarele *Restriști*. Decorului posomorît al orașului provincial, modelat conform convențiilor simboliste cu amprente bacoviene, i se substituie acum viziunea caleidoscopică a metropolei moderne. „Geometria" orașului constructivist, „pe fire electrice soneria Europei țipînd fals", „huruitul roților în beznă", cinematograful și afișele luminoase, rotativele tipografiilor, „serenada mașinilor de scris" în „concertul urban", uzinele, sondele de petrol, compartimentele de transatlantic, „mările din sud" etc. intră firesc în ecuația imaginii. O înnoire substanțială a „lumii obiectelor" poeziei are loc astfel, autorul *Invitației la bal* participînd, alături de un Ion Vinea, dar în și mai mare măsură decît el, la o însemnată „mutație a semnelor" în lirica românească a momentului. Paralel cu alți constructiviști ca Ștefan Roll sau Mihail Cosma, poetul conturează un *univers* prin excelență *spectacular*, dominat de toposul *orașului feeric*, cu surprizele și insolitul evenimentelor cotidiene, oferind un eșantion semnificativ pentru ceea ce autorul de articole-manifest numea „cartea-fulger, cartea-miracol, cartea-afiș, cartea-hangar de avioane"[1]. Senzația de prospețime și inedit e asigurată, bunăoară, de punerea în relație a unor elemente de peisaj natural cu date ale noii civilizații, într-un soi de travesti mecanic ce evidențiază nota ludic-spectaculară a „almanahului" alcătuit de poet: „Toate planetele au poposit în acest / Catalog de mașini agricole: Sena", „zgomotele descresc ca prețul cerealelor", „corect arborii stenografiază pe cer", „strigătele urcă la cer ca apa în țevi", „frunzele colecționează autografe, parfum", „orice salcîm garderob", „salcîmii: ce mașini de scris în culori", „Orice pasăre un afiș ceresc", „orașul s-a deschis ca un porte-cigarettes" etc. Într-o transcripție în același cod, „discursul amoros" poate fi deopotrivă grav și nu lipsit chiar de o anume exaltare —

Sunt ochii tăi cu terenuri sportive
Cu cîmpuri și sonde de petrol
Cu hipodromuri și hangare de avioane,
Ce tipografii ochii tăi
Și pupilele tale rotative imense,
Cum se desfășoară din privirile tale

1. *Pe marginea unui festin*, în *Integral*, 1927, nr. 10, p. 3.

Toată viața mea
Ca un jurnal cu ultimele știri —

și vag parodic (involuntar sau nu), atunci cînd se recurge la asociații ca acestea: „Te port în mine ca un registru copier", „Afișe dinții tăi, mîinile tale articole de toaletă". Uneori, intenția ludică, de caricatură „mecanică" a retoricii sentimentale e vădită, precum în următorul fragment din poemul *Invitație la bal*, ce poate fi apropiat de unele producții ale confratelui Ștefan Roll:

Te invit, agricultor al măduvei și nervilor mei.
Ară-mă, treieră-mă, seamănă-mă, plouă-mă,
Deschide-mi supapă de siguranță aorta
Iată: noaptea intră în odaie cu toată stima.

Registrele lirismului interferează și, nu o dată, se situează la antipozi, încît, alături de poeme ale participării la „balul" feeric citadin, apar compoziții elegiace, ca *Profil tăiat într-o lacrimă*: „În ținutul amar ochean glasul tău / Și ca mărci poștale te privesc ferestrele, ușile /.../ Frunte ca inimă și ochii tăi sunt gări / O îndoială urcă în vine ca o tristețe / Ca o injecție / Vîntul-și-a tăiat coiful în cristal".

Impresia de reportaj liric, de înregistrare rapidă și sincopată a evenimentului, se impune la prima vedere (G. Călinescu vorbește despre un „impresionism", iar Perpessicius despre un „pointilism" poetic), însă notația propriu-zisă e, de fapt, de cele mai multe ori, deviată metaforic spre un spațiu asociativ insolit, cu elemente împrumutate predilect din sfera modernității mașiniste, al cărei ritm specific se imprimă și frazei poetice ca succesiune de date trimițînd spre „expresia plastică, strictă și rapidă a aparatelor Morse", cerută din *Manifestul* de la *Contimporanul!*, cu reducerea la minimum a elementelor de legătură dintre cuvinte și concentrarea „geometrică" a imaginilor.

În suburbie cinematograf și bordel. Iată
Geometria orașului: logaritm stelar vals
Pe fire electrice soneria Europei țipînd fals
Luntre și pasăre de azur, viziune descuiată.

(Cloroform)

Mai vechiul bacovianism al *Restriști*-lor își prelungește încă ecourile, însă cu eliminarea „sentimentalismului" — de unde afișarea unui stil oarecum constatativ, distant-obiectiv, prin care tensiunea lăuntrică se vrea transferată în întregime spectacolului exterior:

Spectacol de mahala. Zare se frînge.
Toamna a dansat, a dansat. Ceasul e deplin.
Şi glasul pămîntului a răspuns cu pîine şi vin.
Dinspre abator, noaptea se apropie cu sînge.

(Sfîrşit)

Există, adesea, în aceste poeme, o marcată atmosferă expresionistă, cu specifica tensiune deformatoare, un aer de „nebunie" („Huruitul roţilor în beznă / şi nebunia ca un noroi pînă la gleznă", „Se-apropie noaptea: despletire albă, troică în nebunie") ce se transmite şi peisajului cu stridenţe calculate, semne ale angoasei subiectului: „corul-lătrat: sirene şi ciori Ave Marie. / Abstract surîsul. Vîntul prins de epilepsie. / Întreg şahul-cer, în apă cu frunze răsturnat"; „... creierul loveşte semne S.O.S. / Dezolat, dezolat / Un ţipăt ca o pasăre sau stilou, / În obraz vîntul îţi aruncă vitriol, / Ochiul tău fumegă ca un sat siberian" *(Invitaţie la bal)*.

O analiză detaliată a multora dintre poeme ar evidenţia, dincolo de trăsăturile imediat evidente, ţinînd de plastica geometric-mecanică a imaginii ori de relativul eliptism al sintaxei, şi interesul pentru „chimia cuvintelor", în sensul armonizării sonore a frazei, al realizării acelei „unităţi fonice" despre care va vorbi Ion Barbu. Să spunem, în acest spaţiu, doar că *Invitaţie la bal* se cuvine a fi „reabilitată" printre experienţele semnificative ale modernismului liric românesc, la care aportul lui Voronca e departe de a fi, încă de pe acum, neglijabil. Atributul de „ostenitoare lirică", dat de G. Călinescu acestor versuri[1], e justificat totuşi pe alocuri, cînd excesul imagistic, realizat la nivelul comparaţiei, precum altădată în *Restrişti*, duce la monotonie, ca în această strofă din *Concluziuni*:

Aici tresare vitrina ca un obraz
Vorbe deplasez ca figuri de şah,
Să-mi împliniţi privirile ca brazi
Se leagănă sîngele nostru ca un hamac.

Însă adesea, în cadrul aceluiaşi poem — cum e cazul chiar al *Concluziuni*-lor — textul atinge, în alte momente, reliefuri remarcabile, atrăgînd atenţia asupra substratului elegiac mascat de spectacolul imagistic:

1. G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Bucureşti, Fundaţia regală pentru literatură şi artă, 1941, p. 783.

Dar ce mîhnit e surîsul funcţionarului de la ghişeu
E o chitanţă inima lui, două scrisori cifrate
Pupilele; cînd ne leagă buzele un curcubeu
Şi viaţa te înnoptează cu un naufragiu, cu un frate.

Străzile duc spre suferinţa veche
Vinele noastre sunt catarguri pînă unde exist
În ecou tresare lampa ca o ureche
Final ezită glasul tău ca un trapezist.

E, aici, ca şi în alte numeroase poeme ale cărţii, o ambiguitate specific modernă, un aliaj de euforie şi angoasă ce se va permanentiza în creaţia lui Ilarie Voronca, debordînd limitele strict trasate ale programelor.

*

În plină afirmare a tezelor constructivismului, scrisul poetului indică, de altfel, conturarea unei tendinţe ce merge mai degrabă în sensul unei „sinteze moderne", proclamate şi de autorul de manifeste, însă aşezate sub un accent predominant constructivist. Momentul *Invitaţiei la bal*, comparativ mai obedient faţă de propoziţiile doctrinare, va fi substanţial depăşit în cărţile imediat următoare —*Colomba* (1927) şi *Ulise* (1928) — ce se înscriu totuşi, calendaristic, în perioada colaborărilor la *Integral*. Ele deschid calea unei alte etape, care sugerează o anumită apropiere de suprarealismul pînă nu de mult negat în principiu, ca nerăspunzînd „ritmului vremei", întrucît ar fi expresia unei „dezagregări bolnave, romantice". Era, aceasta, cum am observat, o respingere caracteristică pentru dialectica fenomenului avangardist. Însă componenta „romantică" se manifestase ca dat esenţial al sensibilităţii poetului, abia reprimat la nivel programatic şi străbătînd totuşi în exaltările şi neliniştile, fie şi surdinizate, din poemele *Invitaţiei la bal*, ca să nu mai vorbim despre „sensibilitatea răvăşită", remarcată încă de E. Lovinescu în *Restrişti*. Un poet cu o atît de mare libertate a fanteziei, mizînd tocmai pe dinamica imaginarului, pasional pînă la frenezie, chiar şi în propoziţiile de manifest constructivist, nu putea să nu „recupereze" într-un fel experienţa suprarealistă, fie şi în liniile ei cele mai generale; încît această „recuperare" are semnificaţia unui pas înainte pe calea mai aprofundatei cunoaşteri de sine, cu importante repercursiuni în practica creaţiei. În chiar programul constructivist-integralist, presiunea unor curenţi contrari deschidea supape surprinzătoare, lăsînd să răbufnească la suprafaţă alte energii, mai

puţin supuse „ordinii obiective, clasice, integrale", geometriei trasate pe „planşa de inginer" a poetului ce anunţa „triumful cerebralităţii". Nişte *Note despre poem şi antologie*, din unul dintre ultimele numere ale revistei *Integral* (13—14/1927), admiteau deja, alături de „efortul poetului contimporan de abstractizare a elementelor înconjurătoare", şi fraze ca acestea, unde „inspiraţia" (romantică!) îşi face loc, lîngă mai vechea exaltare a senzualităţii cuvintelor: „Caut; caut în ochii poetului neliniştea. / Poetul comunică cu Dumnezeu; glasul lui are răsfrîngeri de dincolo: de aceea, într-un poem nu se poate pătrunde cu înţelegerea, ci printr-o *exaltare*, ca injecţia de morfină". Şi, imediat: „Asemeni Ioanei D'Arc, poetul aude voci". Se vede limpede că nu e vorba aici doar de respingerea discursului „logic", destructurat în profitul „senzaţiei prime" înscrise în materia cuvîntului remodelat ca o altă lume, paralelă cu cea dată, ci — mai mult — de un „viraj" spre stările subliminale ale eului, spre un *dincolo* misterios, ce se oferă intuiţiei numai în rare, privilegiate momente. Vom asista astfel la treptata întoarcere a *subiectului* altădată negat, la individualizarea dramei creatorului, care se va exprima tot mai puţin în numele unor imperative doctrinare şi-şi va asuma patetic condiţia precară. Lumea va fi atunci nu atît spectacolul, privit cu impusă detaşare, al metamorfozelor universale, cît o reţea complexă de tensiuni ale eului în confruntare cu exteriorul, într-o luptă nu întotdeauna sigură, cu înfrîngeri recunoscute, dar care angajează total puterile lăuntrice. „Pulsul epocii", „ritmul vremei", aşa de frecvent invocate de constructivistul Voronca, nu va lipsi nici acum din reflecţiile sale, însă şi mai adesea va conta ritmul *interior* al fiinţei precare, pentru care epoca nu mai oferă cadrul spectacular obligînd la un optimism al întîmpinării, ci mai curînd imaginea *obstacolului*, a *constrîngerii* şi *stagnării*. Dinamica subiectivă, pusă mereu sub semnul *neliniştii*, nu va mai marca o consonanţă îngăduind adeziunea necondiţionată, ci va măsura un decalaj, o diferenţă de tensiune ce urmează a fi acoperită compensator, într-un efort dramatic, de către universul *imaginar*. E de altfel sensul (nou) acordat opţiunii exprimate în acel joc de cuvinte din citatul poem *Ora 10 dimineaţa*, scris în 1926 şi publicat în 1928 în revista *unu* — „Dar iuite, eu, dintre toate NAŢIUNILE, aleg imagi-NAŢIUNEA". Itinerarul cotidian spre biroul unde lucrează personajul-poet, funcţionar obligat să semneze zilnic în registrul de prezenţă, se cere prelungit într-un „dincolo" în care e numit, pentru prima oară, „subconştientul", pus pe acelaşi plan cu „imaginaţia" — sub impulsul transfigurator al sentimentului erotic (numele femeii iubite, ale cărui litere se află diseminate în text, sugerează această intimă comunicare). O astfel de „alegere" ce reabilitează „subiectul" şi sentimentul, menţinînd şi chiar exacerbînd cultul *imaginii* (căci *imaginaţiunea* este şi „imagi-NAŢIUNE", societate *sui generis* a imaginilor, în care poetul se simte cu adevărat liber), arată că ne aflăm într-o fază de tranziţie, în care Voronca îşi nuanţează şi chiar modifică unele opţiuni, înscriindu-le totuşi între reperele relativ stabile ce defineau şi pînă acum avangardismul său. Cu precizarea că opera sa poetică nu se subordonează în mod strict exigenţelor programatice (de altminteri mai puţin exclusiviste, şi ele, în acest moment), urmînd o direcţie dacă nu mai moderată, în orice caz mai deschisă sintezei orientărilor de avangardă, considerăm necesară, înainte de a o aborda, o cît de sumară trecere în revistă a noilor luări de poziţie ale teoreticianului Voronca în perioada post-integralistă.

Ce a rămas şi ce s-a schimbat, de fapt, în reflecţia sa despre poezie? Frecventele colaborări la revista *unu* (începînd din 1928), cu articole, eseuri, poeme în proză, dovedesc în primul rînd consecvenţa sa în asumarea şi susţinerea principalelor atitudini avangardiste. Ceea ce am numit *teroarea convenţiei* se exprimă acum într-un mod şi mai accentuat, cu un plus de patetism al negaţiei. Una din obsesiile fundamentale ale militantului avangardist rămîne *eliberarea de „formulă"*, un anticonvenţionalism radical, vizînd obiectivul — după noi, cel mai definitoriu pentru avangardă — al realizării unei *absolute disponibilităţi a spiritului*, capabile să asigure în orice moment ineditul, noutatea creaţiei, o prospeţime originară a verbului, neafectată de nici un „tipar" prestabilit, răspunzînd într-o simultaneitate ideală dinamicii lăuntrice: „Arta [...] pretinde un material luat din neobicinuit, care să supere timpanul convenţiei, să-i calce în picioare rochiile de mătase, certificatele de studii. Toate raporturile şi gusturile admise date de-a valma peste cap, în locul lor instituite altele (aş voi o perpetuă mişcare, neîntronarea nici unei alte formule, dar nu e cu putinţă) la început contrarii convenţiei, mai tîrziu însăşi hrana ea"[1]. Iar mai departe: „Să fie cu neputinţă o dezbărare definitivă de formulă, o plutire perpetuă deasupra raporturilor mai mult sau mai puţin admise, o respiraţie neîntreruptă într-o atmosferă alta decît aceea a principiilor şi regulamentelor incontestabil arbitrare?"

Mai mult decît oricînd, se poate citi în aceste agitate întrebări ale lui Voronca implicarea existenţială a creaţiei, care pri-

---

1. Ilarie Voronca, *Intre mine şi mine*, în *unu*, 1929, nr. 19.

mează în raport cu „rezultatul" estetic. Ca pentru toți camarazii de grupare (Gheorghe Dinu — Ștefan Roll, Sașa Pană, dar mai ales Geo Bogza), contează pentru Voronca îndeosebi *tensiunea* spiritului, *neliniștea* eului, *autenticitatea* trăirii — și numai în plan secund *opera*, inevitabil amenințată de pericolul convenționalizării, întrucît intră într-un circuit de valori recunoscute, acceptate, „oficializate", devenind obiect de „cult", realitate înregistrabilă într-o „foaie matricolă", într-un „catalog", deci ierarhizată, codificată într-o „formulă".

Între „Era desăvîrșirilor e sfîrșită" — constatare din 75 *H.P.* — și exaltarea „eșecului", a „debutului perpetuu", a „nerealizării" și „nedesăvîrșirii oricărui gest" [1], continuitatea e evidentă, dar și diferența de grad al implicării într-un demers vizînd dimensiunile existențiale ale scrisului și — trebuie adăugat imediat — statutul *social* al scriitorului de avangardă, ce se definește sub semnul *revoltei antiburgheze*. Opoziție, cum am observat mai sus, față de „burghez" ca și categorie în primul rînd spirituală, dar nu lipsită totuși de mai precise determinări sociale, sugerate, bunăoară, într-o propoziție ca aceasta: „Nu e voie să rîzi sau să plîngi decît într-o gamă a solfegiului de monede" [2] — sau în numeroasele apostrofe la adresa „cămătarilor mîrșavi" ori a „zgîrciților" care-și numără „în fiecare seară, înainte de culcare, puținele monede, scoase din uz, ale sufletului", mulțumiți de „confortul egoist" și adormind „fără vise și fără poeme, ca în trezie" [3]. Violenta respingere a „publicului" de către constructivistul Voronca găsește acum argumente mai concrete, pe fundalul, desigur, al unei revolte cu semnificații mai generale, chiar de ordin metafizic, al unui relativism definitoriu pentru „spiritul epocii", în care accentele dramatice de tip „existențialist" se fac tot mai des auzite. Mentalitatea mărginit pozitivistă, cu „logica" ei prozaică redusă la interesul pentru scopuri strict lucrative, absența necesarei „gratuități", a unor idealuri superior-spirituale, sînt condamnate cu un patos particular, ce angajează însăși condiția creatorului, grav afectată de ambianța ostilă: „Un surîs onctuos comercial se substituie rictusului de răzvrătire și scîrbă. În locul singurătății și al cățărării pe stînca aridă a visului, pentru atingerea unui edelvais impalpabil: înclinarea sufletului de carne dinaintea prostimei bucuroase de ridicarea totalului ei cu o uni-

1. *Lectură pe o banchiză*, în *unu*, 1930, nr. 26.
2. *Pădurile orchestre*, în vol. *Act de prezență*, „Cartea cu semne", 1932, p. 72.
3. *„Poeme în aer liber"* de Stephan Roll, în *unu*, 1929, nr. 13.

tate. Un meschin simț al confortabilului, al necesității pîinii cotidiene, un sentiment de certitudine facilă; o închidere progresivă a ochiului dinaintea nevăzutelor, marilor taine. O paralizie crescîndă a mușchiului, o lăsare moleșită în fotoliul de șef de birou, cu împărțirea lumii în grade ofițerești, cu îmbrăcarea ca o mănușă a formulei cusute gata" [1].

Se vede ușor, în astfel de luări de cuvînt, nuanța diferită a vocii poetului: nu mai avem de-a face pur și simplu cu revolta tinerească, energică și în fond optimistă a novicelui întru constructivism, ci cu o acută conștientizare a dramei scriitorului în veacul pozitivist burghez. Poetul se situează cu hotărîre de partea revoltaților, a respinșilor de către o societate incomprehensivă, încît, căutînd spirite afine, le va descoperi într-o tradiție — singura acceptată — a insubordonării față de „oficialitate", elogiind bunăoară „gestul sublim de renunțare și de izolare" al unui Urmuz, „trăsnetul de ură, de răzvrătire, de singurătate, al celui mai pur dintre poeți", faptul că „nu s-a amestecat cu nici una din trupele consacrate" [2].

Negație a *formulei* și *convenției*, respingere a oricărei atitudini conformiste, revoltă proclamată patetic împotriva opacității spiritului burghez, conștiință orgolioasă a marginalizării, afirmare a totalei disponibilități creatoare și a inovației absolute, relativizare a valorii estetice a *operei* supuse recuperării de către „oficialitate" și obsesie a autenticității scrisului ca imediată răsfrîngere a unei conștiințe și sensibilități dinamice și neliniștite — iată, așadar, notele prin care poziția militantului avangardist Voronca se definește în această fază a reflecției sale, îmbogățită cu date și nuanțe noi, pe care meditația mai aplicată asupra poeziei le va fructifica în chip specific. Între aceste repere, *poezia*, (pusă mereu în contrast cu *literatura* ca sinonim al *convenției* și *formulei)* apare drept o compensație necesară, pe linia mai vechilor exigențe privind „invenția". Numai că locul poeziei „planșă de inginer" și al poetului prin care se afirma „triumful cerebralității" e luat acum — cum s-a putut vedea și din pasajele citate mai sus — de ceea ce André Breton numea, în *Primul manifest al suprarealismului* din 1924, „visătorul definitiv", care, încredințîndu-se puterilor „scumpei imaginații", aspiră să înlăture „teribila interdicție". Argumentele poetului român sînt asemănătoare și au ca punct de plecare aceeași conștiință a insuficienței realului cu „logica" lui restrictivă: „Sensul lumii reale ne scapă.

1. *A doua lumină*, loc. cit.
2. [*Ascuțiți-vă așadar foamea*], în *unu*, 1930, nr. 31.

Dar lumea reală e prea puţină pentru posibilităţile de creaţie şi de invenţie din noi. În fulgerul unei imagini, toate fîntînile universului reînnoite [...]. Singura certitudine: poemul. Singura cuminecătură: poemul. Luaţi, mîncaţi, acesta este trupul şi sîngele nostru: poemul"[1].

Poemul, poezia rămîn, ca şi altădată, spaţiile autentice ale libertăţii interioare, dar privirea poetului nu mai e deschisă încrezător spre spectacolul lumii moderne, ci se întoarce cu precădere spre înăuntru, într-o mişcare mai curînd de refuz şi cu năzuinţa unei mai profunde descoperiri şi sondări a *eului*. Ca la suprarealişti, visul devine unul dintre agenţii decisivi ai revelaţiei de sine şi a lumii: „Iată, închid un ochi şi o jumătate a lumii pierde din intensitate [...]. Dar în curînd, peste toate rădăcinile smulse, apele visului vor veni în puhoaie albe, şi înfăţişările cu legi şi formule vor fi duse în prăpastie..."[2]. Şi e semnificativ pentru evoluţia atitudinii lui Voronca (şi a confraţilor de la *unu*) faptul că ruptura faţă de gruparea *Contimporanul* şi de constructivism are loc sub semnul *Visului*, asociat cu *poemul*, în termeni foarte apropiaţi de cei ai suprarealismului. Ne-o spune un articol publicat de poet sub emblema grupării *unu*, în 1930: „mişcarea pe care *(Contimporanul)* ar voi s-o reprezinte, «constructivismul», şi în care s-a fixat de la apariţia lui, e cu totul străină de vederile actuale ale lui *unu*, care îşi revendică o conduită cu totul ruptă de realitate, cu totul în afara utilitarismului constructivist rezolvat în arhitectură, şi care clatină în havuzele visurilor, apele unor viziuni desfăcute de orice probleme şi continuităţi situate dincolo de poem şi de semitrezie"[3]. *Invenţia, imaginaţia, visul*, comunică astfel, fiind convocate să compenseze dramaticul deficit de realitate (Breton va scrie mai tîrziu un *Discours sur le peu de réalité)* şi să deschidă fiinţa spre Tot; notă romantică, prelungită în suprarealism, pe care o regăsim în citatul eseu-poem al lui Voronca, *Între mine şi mine*: „aminteşte-ţi că eşti o fărîmă din TOT, cînd însuşi TOTUL nu e decît o fărîmă, şi vei vedea atunci cît de sarbede, de pompoase şi nule sunt toate arhitecturile filosofice, cît de penibilă şi luătoare în rîs e gîndirea exactă şi preţioasă"... Într-o atare perspectivă, *poemul* apare drept realizarea supremă, expresie a plenitudinii existenţiale, emblemă cvasi-mitică a nonconvenţionalului („În poem toate legile, toate hotărîrile dintre oameni sunt lăsate deoparte"), spaţiu al gratuităţii sărbătoreşti:

1. *„Poeme în aer liber" de Stephan Roll*, loc. cit.
2. *Între mine şi mine*, în *unu*, 1929, nr. 19
3. *Coliva lui Moş Vinea*, în *unu*, 1930, nr. 29.

„Cuvîntul [...] a descălicat de pe înţelesul imediat şi util, pentru a ajunge la o existenţă şi respiraţie proprie, care merită o atenţie în sine şi în scrînciobul căruia se cuvine să ne lăsăm legănaţi fără consideraţiuni de ordin practic, ca într-o zi de sărbătoare".

„Chimia cuvintelor" n-a fost aşadar uitată, şi nici definiţia poetului ca „alchimist al imaginii". Însă accentul nu mai cade în mod expres pe materialitatea „obiectivă" a verbului, iar *imaginea* — căreia i se conservă funcţia de dinamizare a viziunii — capătă, cum vom vedea, contururi noi, într-un discurs liric conceput într-o altă „regie". Interesul poetului se orientează mai nou spre stările indecise şi fluctuante ale eului, încît termeni ca „scăpărare impalpabilă", „nebuloasa din mine sau din spaţii", „partea revelatoare a hazardului", „armonii deşteptate de întîmplare", „izbirea în argint a neprevăzutului", „miracolul", „inspiraţia", „neliniştea faţă de necunoscut" etc. sînt tot mai frecvenţi şi definesc cu adevărat „poemul" în acest moment al reflecţiei. *Imagismul* ca tehnică de bază a discursului liric atrage în sfera sa elemente caracteristice universului suprarealist. Însăşi starea de spirit definitorie — mereu proclamată de suprarealişti —, este cea de *aşteptare* încordată a *revelaţiei* (cuvînt, iarăşi, de semnificativă frecvenţă în eseurile lui Voronca), de menţinere, aşadar, într-o situaţie de *disponibilitate imaginativă*. Din nou în opoziţie cu „eforturile cugetării în precizie" (mai vechea „logică" şi „gramatică"!), poezia continuă să ţină seama de *cuvînt*, ca semnificant cu proprie valoare şi nu simplu vehicul neutru al ideii (Voronca vorbeşte despre „devierea gîndului prin cuvînt"); dar cuvîntul nu mai vizează surprinderea, în substanţa sa, a acelei „senzaţii" de energică vitalitate contructivistă, ci mai degrabă etericul, imponderabilul, „nevăzutul", amintind de reveria romantică. „Alunecarea într-o cale lactee de imagini"; în care se identifică — alături de „devierea gîndului prin cuvînt" — „însăşi unealta de azur a meşteşugului de a scrie"[1], capătă deci alte nuanţe, vecine cu cele aproximate de *dicteul automat* suprarealist. Apropiere doar, şi nu identitate, căci Voronca nu exclude, între altele, „preocuparea estetică", cum făcuse Breton în definiţia sa din *Al doilea manifest al suprarealismului*, ci o chiar presupune, — cu sublinierea necesară că scrisul trebuie să evite cu orice preţ *convenţia* şi să răspundă neliniştii existenţiale a poetului.

În acest context, e de înţeles că „imagi-NAŢIUNEA" va primi o coloratură corespondentă: „notaţiei plastice stricte şi rapide

1. *Ibidem*

a aparatelor Morse" i se va substitui fluxul reverberant al „căii lactee de imagini", în care se *alunecă* în virtutea unor impulsuri incontrolabile și misterioase. Și dacă mai persistă, pe alocuri, ceva din energia constructivistă a frazei „Poemul sparge ferestrele poemului" [1]; sau: „Poemul trebuie să fie o izbucnire temerară, o trecere din odaie în oglindă, din grădină în anotimp", „un risc, o aventură totală" [2]), starea de tensiune imprimată „imagismului" se traduce totuși, cel mai adesea, în termenii „semitreziei" suprarealiste, ai hazardului asociativ, reabilitîndu-se „inspirația", „revelația", „transfigurarea". Nota specifică poetului nostru e frenezia identificării cu „cauza" poemului, „exasperarea" (care e, într-o formulă mai acuzat vitalistă și „realistă", și a lui Geo Bogza) debușînd în ek-stază, a „dorinței ": „Nu ți-ai exasperat niciodată dorința pînă la o extraterestră viziune, pînă la o exaltare în care ochii sticloși pierd contururile, aruncă în lături decorațiile, scuipă peste frecătura mulțumită a mîinilor..." [3]. Comentînd aceste stări paroxistice ale „inspiratului", asociate, *in extremis*, cu sentimentul morții, N. Balotă a remarcat pe drept cuvînt „trăirismul manifest al unor declarații cu privire la neliniștile existențiale" [4].

Dacă „neprevăzutul, noutatea asocierilor de idei și de obiecte" [5] stau în continuare la baza imagismului ca tehnică discursivă definitorie, natura „obiectelor" se modifică sensibil: densitatea materiei prinse în ramele geometriei constructiviste lasă locul fragilității și transparenței, aparițiilor fulgurante, într-un fel de „cîmp psihofizic total" — alt nume dat de Breton „suprarealității" în care eul și universul exterior, realul și imaginarul se află într-o relație de „vase comunicante": *vederea* tinde să devină *viziune*. Subiectul liric e prin excelență imaginație producătoare, centru genezic al poemului; „chimia cuvintelor" se vrea echivalentul efervescenței lăuntrice, scrisul se dorește răspuns imediat dat impulsului vital: „Scriu cu gîndul nedefinit de a mă transforma cu încetul în însuși steagul de cerneală prin care cavaleria chiotelor se desface" [6]. Sînt puncte de program față de care cărțile din acești ani ale lui Voronca nu vor rămîne străine.

1. *„Poeme în aer liber"* de Stephan Roll, loc cit.
2. *Intre mine și mine*, loc cit.
3. *Scrisoare netrimisă*, în *Omul liber*, 1929, nr. 4, p. 1.
4. N. Balotă, *Arte poetice ale secolului XX*, București, Ed. Minerva, 1976, p. 170.
5. *Intre mine și mine*, loc. cit.
6. *Radiografie*, în *unu*, 1930, nr. 25.

În comparație cu versurile constructivistului din 1924—1925, cele publicate în anii imediat următori — de la poemul *Colomba* (1927), la *Ulise* (1928), *Plante și animale* (1929) și *Brățara nopților* (1929) — evidențiază unele semnificative schimbări, atît la nivelul universului imaginar, cît și al sintaxei poetice, pe fundalul unei relative continuități. Ele sînt, pînă la un punct, solidare cu reflecțiile militantului avangardist, îmbogățite cu date noi, o dată cu amintita „reconsiderare" a atitudinii față de suprarealism și, în general, cu afirmarea unei receptivități mai largi, de tip „integralist", ce caută să depășească exclusivismul unei singure formule, căutînd soluții pentru o mai cuprinzătoare „sinteză modernă". Reabilitarea „subiectului", întreprinsă îndeosebi de teoreticianul de la *unu*, redeschide barierele lirismului reprimat cu voință de disciplina intelectuală și rigorile construcției plastice „obiective", iar ajustarea definiției reverdyene a imaginii conform noilor adeziuni permite o substanțială extindere a cîmpului asociativ, ce nu-și mai recunoaște, practic, nici o restricție. Realitatea operei obligă, pe de altă parte, la constatarea că poetul nu-și subordonează în mod strict viziunea față de doctrina bretoniană: cu trăsături care-l apropie mult de ea, scrisul său nu poate fi calificat totuși exclusiv în funcție de tehnica dicteului automat, ci cere o situare într-un context mai vast al experiențelor lirice moderniste. O mare însemnătate are pentru Voronca asimilarea procedeelor „simultaneiste" promovate de așa-numitul „cubism poetic" prin care — după observația lui Marcel Raymond relativă la poemul *Zonă* al lui Apollinaire — „se juxtapun pe un plan unic, fără perspectivă, fără tranziție și adesea fără o legătură logică aparentă, elemente disparate, senzații, raționamente, amintiri ce se amestecă în fluxul vieții psihologice" [1]. Vor participa la această sinteză și elemente aparent insolite în context, ținînd de patosul discursului whitmanian, cu sensibilitatea sa față de concretul civilizației citadine, notat aproape fără medieri metaforice, dar înscris în ample, solemne versete, pentru a se constitui într-o viziune imnică elogiind energiile epocii industriale pe un orizont planetar și cosmic de puternică vibrație. La intersecția unor astfel de atitudini, versurile lui Voronca vor îngădui o expresie de sine mai complexă și mai completă: poezia spectacolului citadin văzut panoramic și caleidoscopic, cu inserții de „reportaj" cotidian, cu momente imnice, de „laudă a lucrurilor" ori confesiune elegiacă,

1. Marcel Raymond, *De la Baudelaire la suprarealism*, București, Ed. „Univers", 1970, p. 293.

într-un discurs exploatînd la maximum o fantezie asociativă ieșită din comun, ce plasează aproape fiecare obiect într-o întinsă rețea de analogii ce asigură astfel dinamismul perspectivei. Peisajul natural pătrunde acum masiv în poezie — după ce constituise cadrul evaziunilor eliberatoare din *Restriști* și trecuse în plan secund în poemele din *Punct* — însă în reprezentări ce-l distanțează de imaginile tradiționale: „simultaneismul" transformă radical „pastelul", concurînd și depășind descripția prin invenția și regia unui spectacol mereu surprinzător și inedit, deschis interferențelor, relației cu multiple nivele existențiale. Și, în multe privințe, se poate spune că avem de-a face cu un *peisaj verbal*: mai mult decît coagularea plastică a „tabloului", contează adesea însuși spectacolul metamorfozelor verbului, promis tuturor libertăților asociative.

Colomba, poemul în cinci secvențe tipărit în 1927, oferă un prim exemplu ilustrativ pentru schimbările intervenite în scrisul lui Voronca. „Alunecarea într-o cale lactee de imagini", „succesiunea de hazarduri", „perpetua mișcare" etc. sînt note perfect aplicabile acestui text care, în ciuda unei anumite discipline ritmice „clasice", pare a sparge toate tiparele, într-o dezlănțuire imagistică neînfrînată, relativ ordonată doar la nivel tematic, de reperul central care e chipul femeii iubite. *Colomba* e o suită imnică de „variațiuni" pe tema erosului, un portret liric în mișcare, mereu reverberant, într-un spațiu „natural" el însuși pulverizat în multiplicitatea relațiilor; spațiu sărbătoresc și feeric, ale cărui referințe plastice ar putea fi aproximate în unele tablouri futuriste sau în „orfismul" de sursă cubistă al unui Robert Delaunay: „obrazul tău desface lungi cîmpuri de secară / în ora ce se-alungă cu haite de lumini", „cuvintele în aer se sparg precum oglinzi", „cristalele de aer stau limpezi în ospățuri", „prin carnea în descreșteri se deslușesc omături" etc. Imaginea trasează contururi fluente unei materii diafane, de o mare suavitate, într-un desen fragil și proaspăt:

> glasul precum o algă și ceasu-nchis în părul
> rotund în șerpuire pe braț cu rădăcini
> surîsul arcuiește în aer un profil
> și-n talgere de umbră genunchiu-și scrie mărul.

Frenezia afectivă se traduce într-o serie inepuizabilă de metafore coalescente, de comparații ce sporesc cu fiecare vers aria de rezonanță a acestui „discurs îndrăgostit":

> mă răscolești ca-n arie treci degetul prin crestet
> mă-mprejmuiești mă treieri mă-nchizi ca un hectar

> te-nalți precum o stivă în aerul prea veșted
> pe marginea făpturii mele ca un pescar
>
> . . . .
>
> mă vînturi precum spicul și-mparți cu dumicatul
> cu zările-n fîntînă ochiul deschide-un șanț
> te știu adînc în mine ca-n fund de mări uscatul
> te-nfigi ca o gingie mă clatini ca un lanț.

Naivități studiate, de poză „cavalerească" („ești limpede-n suflare și proaspătă ca-n ploscă / (mă crezi) în vine-ți circuli un sînge superior") se întîlnesc cu expresii rafinat-senzuale, de *Cîntare a cîntărilor*:

> în rumenire glasul sporește ca o jimblă
> urcă de-aici pe scara din sîngele meu scump
> cînd te primesc ca mierea din pleoapă și pe limbă
> și te închei sub coaste cu degetul ca bumb.

O asemenea descătușare imaginativă arată că poemul e și un *discurs îndrăgostit de sine însuși*, exaltării erotice adăugîndu-i-se și bucuria invenției intarisabile — un *sui generis* narcisism al actului producerii. Nu e de căutat aici o „rotunjime" clasică a compoziției; textul pare că poate începe de oriunde, iar încheierea lui e arbitrară, ca o bruscă oprire a suflului: unitatea sa ține mai curînd de tensiunea afectivă, de un traiect mereu egal cu sine al rostirii ardente a sentimentului. Insațiabil, fluxul imagistic aluvionar ce-l aproximează îi poate da totuși cititorului o anume stare de... sațietate, datorată tocmai acestei supraaglomerări a discursului metaforizant. În opera poetului, *Colomba* își va găsi pandantul în *Incantații*-le din 1931, care vor împinge și mai departe frenezia asociativă a acestui moment liric.

Cu *Ulise* și *Brățara nopților* (care este un fel de continuare a lui *Ulise* în regim nocturn), Ilarie Voronca își diversifică formula lirică, atingînd — îndeosebi în primul poem — și un echilibru superior al structurii discursive. *Ulise* — în care s-a văzut, pe bună dreptate, capodopera poetului și care e, fără îndoială, una din cele mai bune cărți de poezie modernă românească, realizează o semnificativă sinteză a creației de pînă acum și deschide totodată calea unor experiențe. Viziunii pluriperspectivice a orașului constructivist i se imprimă fervoarea imnică, cu accente, pe alocuri, whitmaniene, iar în spațiul metropolei moderne (aici Parisul) se deschid „oaze" naturale, în care se redescoperă poezia frustată a elementelor. Compoziție de factură simultaneistă, poe-

mul face să comunice planurile cele mai diverse — notația „reportericească" a faptului cotidian se întîlnește cu rememorări ale locurilor natale, descrierea se împarte cu confesiunea euforică sau neliniștită, stilul pur constatativ se îmbină cu discursul fastuos ornat al „miliardarului de imagini". Cu exemple în Apollinaire (la a cărui *Zonă* critica a trimis în mai multe rînduri) dar și în Valery Larbaud sau Blaise Cendrars, însă cu acea efervescență unică a imaginației care-l caracterizează, Ilarie Voronca propune un fel de poem total, de acută modernitate, conceput ca imn închinat „veacului mediocrității", orientat așadar programatic spre realitatea imediată, lipsită de pretențioase gesturi eroice :

îți închin un imn ție veac al mediocrității
nu mai vînăm ursul sur prin munții americii
brațele noastre nu mai sîngeră păduri sălbatece
ne operăm visele ca intestine
singuri ne închidem în mucigaiul birourilor...

E, aici, expresia — semnificativă pentru mutațiile universului liric românesc — asumării condiției „omului concret", prizonier al stereotipiilor și constrîngerilor vieții de fiecare zi („totul se va preface în ordinea impusă de calendare", „orice zi e numerotată în arhivele nemișcării" — notează poetul, în linia obsesiilor avangardiste ale stagnării în „tipare" și „formule"), căutînd neliniștit o ieșire din solitudine, dar descoperind în același timp cu încîntare spectacolul Cetății moderne, „miracolul" faptului comun. Mai multe filoane ale viziunii se încrucișează, își fac ecou, se contopesc într-o structură discursivă rapsodică, — mozaic în care se recompune caleidoscopic panorama metropolei și, străbătînd-o, seismograma unei sensibilități agitate, ce cunoaște o diversitate de tonalități, de la strigătul disperat la entuziasmul imnic. Ca „reporter" *sui generis*, noul Ulise înregistrează cu o privire proaspătă filmul cotidianului, amintind încă, într-o oarecare măsură, de acea „expresie plastică, strictă și rapidă a aparatelor Morse" din manifestul constructivist, dar într-o sintaxă oarecum mai destinsă. „Veacul asigurărilor și al reclamei luminoase" capătă contur prin acumulări de notații și asocieri metaforice insolite, sugerînd o deschidere simultaneistă spre înfățișările marelui oraș : „pe bulevarde autobuzele /.../ acompaniază concertul prin fără fir" „scrișnesc din dinți marile cotidiane", „agenții companiilor de afișaj primenesc rufăria zidurilor", „se ascut zgomotele ca pumnale", „evenimentele se succed ca ferestrele", „sîngele tău circulă paralel cu metrourile" etc. E un spectacol ce nu ascunde însă angoasele și acutul sentiment al alienării individului prins în mișcarea convulsivă a existenței :

îți dai tîrcoale ca unei case căreia i-ai uitat numărul
suni strigi chemi proprietarul întrebi dacă tu locuiești
în tine
panică panică
desperarea aruncă semnale... —

de unde și năzuința unei autentice comunicări / comuniuni umane :

și noi ne fugărim mereu la aceeași distanță
cînd oare se vor întretăia orbitele noastre
așteaptă ciocnirea ca o sonerie
CIOCNIREA.

Ambiguitatea lirismului lui Voronca, anunțată încă de la începuturi ca aliaj de stări și atitudini contrastante, de la tînguirea elegiacă, la frenezia vitalistă, se impune cu noi reliefuri și în *Ulise*, unde, pe fundalul neliniștilor celor mai dramatice, apar și momente de destindere și regăsire a echilibrului lăuntric. Atmosfera agitată a metropolei face loc atunci unor imagini ce nu mai aparțin în mod strict universului constructivist, ci unei naturi fruste, elementare. Secvențe celebre, precum cea a pieții de legume, cu prospețimile ei telurice fixate într-o pastă flamandă, arată în ce măsură pillatiana „poezie a roadelor" sau plastica naivă a modernistului Adrian Maniu pot fi dezvoltate în ecuații insolite :

te oprești la vînzătoarea de legume
îți surîd ca șopîrlele fasolele verzi
constelația mazărei naufragiază vorbele
boabele stau în păstaie ca școlarii cuminți în bănci
ca lotci dovleceii își vîră botul, înaintează
amurgesc sfeclele ca tapițerii pătrunjelul mărarul
iepuri de casă ridichii albi pătlăgelele
vinete înnoptează iată tomatele ca obrajii transilvănencelor...

Dintr-un asemenea flux asociativ sugerînd interferența regnurilor, se încheagă — printr-o subtilă dirijare a dinamicii textului spre cristalizări mai „clasice" — *imnul*, bunăoară cel închinat *cartofului :*

și iată fața de hristos a cartofului
el știe secretele nopții cu burdufe de liniști

. . . .

închini un imn cartofului

vreau limpezimea tăcerea ta
fruct al țărînei asemeni cu țărîna
din pîntecul întunericului nu ne uita
întărește-ne cu uleiul nopților mîna...

E ceea ce se întîmplă și în altă secvență, anterioară, unde, pe fundalul neliniștii provocate de agitația haotică a orașului, crește imnul elegiac al *ceaiului* — pagină de referință a întregii creații a lui Voronca:

CEAI arșiță de buruieni și coacăze
răcoare în căldură binecuvîntare de rubin
voia și împărăția ta facă-se
culoarea ta e a cărnii trecute în spin

. . . .

CEAI care desfeți limba și măruntaiele
CEAI care micșorezi bolnavilor suferința
ierburi sălbatice din noi răutatea oamenilor taie-le
adu în ficatul și în rărunchii mei liniștea umilința...

Asemenea coagulări imnice ale discursului liric atrag atenția, între altele, asupra unei specifice dinamici a textului, în intimă relație cu linia ascendentă sau coborîtoare a „stării de spirit" pe care o exprimă: „odele elementare" apar ca puncte nodale ale tensiunii eului, în care aceasta se decantează, disciplinînd progresiv notațiile febrile de tip simultaneist, ce traduc neliniștea căutării de sine sau dinamica spectacolului citadin, în strofe muzicale ce unifică perspectiva după principiul „temei cu variațiuni", — pentru ca, o dată cu epuizarea „suflului" imnic, să se desfacă din nou în versurile albe, cu o sintaxă mai liberă, din care s-au desprins. E cazul chiar al finalului acestui *imn al ceaiului*, care sugerează și printr-un artificiu tipografic amintita curbă descendentă a elanului liric spre „textul" comun al vieții cotidiene. Poemul oglindește în felul acesta în însăși *litera* lui o stare de spirit pe care, la nivelul propriu-zis expresiv, o comunică suita imaginilor.

Ca și poemul anterior, *Ulise* pune iarăși în joc o neobișnuită mobilitate a fanteziei. Notația directă, așa-zicînd „jurnalistică" a impresiilor e pusă pe același plan cu medierile de tip metaforic, într-un discurs indicînd în egală măsură priza directă la real și

la o realitate a cuvintelor, modelat de o sintaxă lipsită de constrîngeri, cu sincope și rupturi voite ale planurilor percepției, cu incidente aparent parazitare — menită să exprime și să se exprime ca echivalent al unui ritm interior transmis în chip direct scriiturii, fără să se mai apeleze la vreo „idee" prestabilită, menită în mod tradițional „ilustrării" sau ornării metaforice. E o schimbare fundamentală de perspectivă asupra limbajului poetic, pe care lecturi mai recente au remarcat-o, distanțîndu-se de altele, datorate chiar unor nume prestigioase, precum G. Călinescu, — critic încă intrigat de prezența în această poezie a unui „cifru de concrete numite greșit imagini" și care îi recunoștea, concesiv, autorului lui *Ulise* — *„în limitele acestui imagism"* (s.n.) — „un simț al plasticei cuvîntului excelent și o aptitudine de a ridica la rang poetic orice percepție" [1].

Poemul lui Voronca aduce astfel liricii românești din deceniul al treilea importante soluții novatoare, îmbogățind universul imaginar cu date inedite ale „vieții imediate", răsfrînte într-o dinamică specifică a discursului, pe măsura unei sensibilități prin excelență moderne. Poetul aflat mereu în așteptarea „miracolului" și a „revelației" le descoperă în evenimentele de fiecare zi și în spații familiare citadinului — de la lectura gazetei de dimineață, la marile bulevarde, spitalele, bazinele de înot, sălile de gimnastică, circul, terenurile de tenis — cu o fervoare imaginativă în care se înscrie mereu figura unui spirit cînd entuziast, cînd angoasat, obsedat în fond de o acută nevoie de comunicare, de nostalgia plenitudinii existențiale, într-o lume de „vase comunicante" — contrapondere a solitudinii și înstrăinării în „veacul mediocrității".

Nu altfel stau, în esență, lucrurile în *Brățara nopților*, poem scris, cum menționează autorul, între anii 1927—1929, deci paralel cu *Colomba* și, în parte, cu *Ulise*. E, cum spuneam mai sus, un *Ulise* nocturn, propunînd tot un *itinerar*, marcat însă acum de „promontoriile somnului în prăvălire" și parcurs de „caleștile vi-

---

1. G. Călinescu, *Istoria literaturii române...*, ed. cit., p. 783. În legătură cu această problemă, a se vedea considerațiile lui M. Mincu, *op. cit.*, p. 38, pe marginea unor texte programatice ale poetului: „Numai procesul textualizării transformă o grămadă de semnificați și semnificanți (semnele literare) într-un sistem coerent ce poate fi decodificat apoi în semnificația lui globală care nu depinde de cutare sau cutare «sens» dat cuvintelor, luate separat. În cadrul textului poetic, «sensurile» parțiale se metamorfozează într-un hipersemantism instituit de autonomia limbajului poetic".

sului". Toposuri ale metropolei moderne se regăsesc și în suita de „tablouri" ale vieții nocturne (de pildă, cel al *tipografiilor* scufundate într-o atmosferă somnolentă, ca „un muzeu de monștri marini", al docurilor și salinelor, al bibliotecilor — „aceste anticamere ale veșniciei" etc.). Poate mai mult chiar decît în *Ulise*, evenimentul sau peisajul sînt doar nuclee în jurul cărora se desfășoară, iradiant, o viziune pe care simultaneismul poemelor precedente o concretizase spectaculos. Pluralitatea perspectivelor e afirmată de altfel și programatic („Prin creierul meu trec toate veștile ca-ntr-o cutie de poștă", „Toate zgomotele universului sună mă încing ca un chimir", „Adun toate înfățișările lumii sub cristalul pleoapea"), mărturisind voința de deschidere spre totalitatea dinamică a universului în metamorfoză, pe un traseu discursiv în care mișcarea exteriorului se confundă cu agitația lăuntrică. Poemul devine astfel un spațiu de confluență și interferențe, de simultaneizare a trăirii cu verbul. „Înțelesul poemului" nu mai e de căutat atunci decît în *actul producerii*, în mișcarea construct iv-destructivă a cuvintelor, ce se impun ca proiecții holografice ale freneziei afectiv-imaginative — cum ne-o sugerează acest fragment :

Și totuși tu cititorule îngîmfat ai voi înțelesul poemului
Un poem ca atîtea alte stele ca atîtea alte plante
Dar nu simți cum izbucnește din țesuturile mele o flacără
Nu simți cum armăsarii năzdrăvani gîndurile imaginele
mănîncă jăratec
Sîngele meu ca o lance izbește lespezile cerului
Deschidă-se mormintele să iasă fiul omului
Pumnii mei zguduie temeliile soarelui
Temeliile nopților
Și ca Prîslea cu cuțitul insomniei sub bărbie aștept venirea
pasărei măiastre

. . . .

Cînd izbucnirea magneziului într-o zecime de secundă
A făcut ca placa fotografică a creierului să prindă conturul
revelației
Cînd cometele desfac o perdea de iederă peste balconul
surîsului
Și un golfstream de cîntece încălzește toate mările sufletului.

Ceea ce teoreticianul poeziei noi numea „revelația de o clipă numai a invizibilului" își are în asemenea versuri echivalentul perfect. Problema ce se pune poetului este, în fond, aceea de a

asigura discursului o stare de productivitate practic inepuizabilă, în tumultul căreia absoluta disponibilitate a spiritului să se poată exprima, ca degajare de orice normă și „formulă", lăsîndu-se în voia „armoniilor deșteptate de întîmplare", în „succesiunea de hazarduri" a textului : aventură spirituală, deci, dar tot atît aventură a *limbajului*, nouă situare a eului producător în centrul mișcării genetice a poemului care-l exprimă exprimîndu-se. Ambele aspecte se cuvin evidențiate sub un accent de egală intensitate, corectîndu-se astfel orice tentație de absolutizare a valorii „artei combinatorii" în defavoarea dimensiunii *existențiale* a scrisului, așa cum o interpretează toți poeții avangardei. Iar la Ilarie Voronca această osmoză între *a scrie* și *a fi* se afirmă cu un patos ce nu lasă nici o îndoială asupra intimei lor comunicări. „Imagismul" său își găsește, într-o atare perspectivă, motivația profundă : el traduce deopotrivă imperativul deschiderii plurale spre universul exterior, ca expresie a acelei aspirații de generoasă comuniune cu lucrurile, ca și căutarea unei „revelații" de sine în „chimia cuvintelor" catalizate de imaginație.

Brățara nopților se înscrie în acest proiect : ea duce și mai departe decît *Ulise* cultul „stupefiantului imagine" (sub semnul căruia Aragon definea suprarealismul), conturînd o viziune a metamorfozelor permanente ale lumii (și ale cuvintelor), cu note marcat spectaculare, urmînd, în esență, formula deja utilizată (în *Colomba* și „imnurile" din *Ulise)* a „temei cu variațiuni". Fraza abundă în comparații, metafore, metonimii — și numai excesul lor (îndeosebi în construcția imaginilor de tip catahretic) și o anume facilitate, pe alocuri, a asociațiilor pune plumb în aripile unor versuri ce recurg stereotip la același procedeu : „cuția gîndului se ascunde în tufișurile creierului / Hăitașii destinului o alungă", „maxilarele cerului s-au încleștat în aluatul luminii", „șarpele oboselii urcă pe scările încheieturilor", „înșiră pe ața plînsului metaniile ochiului" etc. etc. Fervoarea romantică a eului comunicînd cu „toate înfățișările lumii" se imparte cu euforia performanțelor imagistice, cu o „arte de ingegno" manieristă. *Brățara nopților* rămîne totuși o operă de valoare, reprezentativă pentru scrisul lui Voronca — „miliardarul de imagini", cum îl numise E. Lovinescu. Elanul generos al imaginației, ce conferă discursului liric străluciri baroce, se conjugă aici cu adeziunea umanitaristă, rostită în expresii mai simple și mai directe, care anunță poezia anilor următori, din *Zodiac* (1930), *Petre Schlemihl* (1932) și *Patmos* (1933) : „Frații mei frații mei știu foamea și suferința voastră / De cîte ori am vrut să vă dau un ospăț somptuos din

inima şi plămînii mei / Mi-am încovoiat şi eu trupul în mucegaiul zilelor / Am cîntat frunzele înserarea iubirea"...

În acest context, volumul *Plante şi animale. Terase*, publicat tot în 1929, se înscrie organic, aducînd doar o mai precisă delimitare tematică într-un univers imaginar ce-şi conservă principalele coordonate. E o „întoarcere la natură", pe care autorul lui *Ulise* o anunţa în elogiul ridicat pînă la imn din numeroase secvenţe ale poemului său. Sub un motto din San Francesco d'Assisi, noile versuri, eliberate de orice angoasă, construiesc o lume simili-paradisiacă, dominată de sentimentul comuniunii cu natura elementară. Paralel cu confratele Ştefan Roll din *Poeme în aer liber* (1929), poetul oferă un spectacol de eden primitiv, sugerînd o vîrstă a unităţii originare a lumii, precum în aceste *Bucurii îngăduite*:

Cum se bucură de eleganţa trestiilor raţele sălbatece,
păpurişul destramă un cîntec pe panglica nemişcării
în ierburi alunecă tăciunii din privirea vulpilor

bursucii se leagănă în adiere ca arbuştii
pitpalacii împletesc un şal din lumina sunetului,
caprele negre fac alpinism oglindesc înălţimile,
ploaia dăruie scoarţe olteneşti pămîntului;

şi plugurile fac dragoste cu ţărîna, o muscă,
iepurii se pitesc la marginea zilei ca dovleceii,
soarele dă mălai vrăbiilor e o bucurie în argint a vocilor.

Trimiterea la Francis Jammes s-a putut face fără dificultate, căci versurile lui Voronca transmit o similară emoţie a întîmpinării făpturilor umile, o senzaţie de puritate şi frăgezime, înscrisă bunăoară în desenul delicat al mult-citatului poem *Priveşte*:

Ce mlădios e piciorul asinului
ca un deget copita mică atinge pleoapa potecilor
coapsele au o legănare în mers ca apele
asinul cunoaşte pleoapa potecilor...

Majoritatea poemelor constituie un fel de replică naturistă a spectacolului citadin din versurile „integraliste", de care ciclul *Terase* mai aminteşte prin sintaxa relativ eliptică şi unele imagini şocant-moderniste: „cerul se schimbă ca plăcile de gramofon", „încalcă-mi inima ca o frontieră", „arc voltaic surîsul şi în gest amnar", „ce album de timbre marea mediterană" etc.

În suita cărţilor următoare, tipărite între anii 1930—1933, (*Zodiac, Incantaţii, Petre Schlemihl, Patmos*) scrisul lui Voronca nu pare, la prima vedere, să sufere modificări substanţiale. Temele sînt, în mare, cele cunoscute, iar sub raportul sintaxei lirice se poate vorbi de asemenea despre o anumită consecvenţă: accentul principal cade tot pe *imagine*, ca agent al dinamizării viziunii prin punerea în relaţie a unor elemente adesea distanţate, menite să provoace „scînteia revelatoare". Într-o măsură sau alta, noile poeme le continuă pe cele dinainte, iar o carte ca *Incantaţii* poate fi considerată chiar o variantă mai extinsă a plachetei din 1927, *Colomba*.

Dacă privim însă mai atent, vom observa că în ansamblul acestei ultime faze a creaţiei româneşti a poetului, *Incantaţii*-le apar mai degrabă ca o excepţie, într-un moment cînd această poezie se îndrepta spre alte orizonturi, conturate de celelalte trei cărţi amintite. Volumul din 1931 (scoatem din serie *Invitaţie la bal*, publicată de asemenea în acest an, dar reunind, cum am văzut, texte din etapa „integralistă") este de fapt ultima manifestare a imagismului „baroc" şi „manierist", structurat în formula „temei cu variaţiuni". Relativa disciplinare „clasică" a versului (predomină *alexandrinul*) e departe de a încorseta aici fluxul debordant al imaginaţiei, frenezia lirică al cărei unic centru coagulant e — ca în *Colomba* — prezenţa femeii iubite; încît, comentînd volumul, Pompiliu Constantinescu era deplin îndreptăţit să vorbească despre un „delir cosmic", o „frenezie rimbaldiană de imagini", un „lirism de feerie cosmică, de halucinatoare persistenţă a plasticii", un „joc neostenit al artificiilor", „înalte tonuri de odă" [1]. Într-adevăr, niciodată fantezia poetului nu s-a desfăşurat cu mai mare forţă inventivă decît în aceste poeme ale extazului erotic răsfrînt asupra întregului univers, magic transfigurat de puterea iubirii:

Tu faci un semn şi focul în înţeles s-arată
Apa-şi găseşte apa şi în cuvînt cuvîntul
În inimă murg tînăr un înţeles să bată,
Din hanul de furtună să se desfacă vîntul
Îţi treci ca un descîntec mîna prin evocare...

Peisajul devine diafan şi muzical, rotire de forme pure, într-o transparenţă edenică:

1. P. Constantinescu, în *Scrieri*, vol. 5, Bucureşti, Ed. Minerva, 1971, pp. 231—232.

Ascultă: șlefuită în muzici sticla crăngii
Profund pasul iubirii rostogolit pe minge
În floare ireală e lacrima tălăngii
Și-n scoarță suveniru-i răbojul pe meninge...

„Alchimistul imaginii" continuă să propună apropieri insolite, în prelungirea, adesea, a vechilor înclinații spre rafinamentul manierist, scriind despre „frumoșii cercei uitați pe masa verde a oceanului", „fulgerele sunînd ca lingurițe de-argint", „vocea ca o barcă cu pînzele pe buze", „florile litere șterse", „șopîrla ieșită din crăpătura amurgului" etc.

Incantații-le demonstrează încă o dată în ce măsură poezia e pentru Voronca stare de grație permanentizată, totală disponibilitate imaginativă, concretizată în emisia continuă a discursului imnic, dar, nu mai puțin, întoarcere autoreflexivă, spre propriul univers verbal, devenit el însuși obiect de odă, fie că este vorba de „versul alexandrin... sunînd ca o monedă în salba de furtună", de „versul care va rupe dogma" — „hohot, pădure despletită" — ori chiar de versul ermetic, „pe care cetitorul nu-l înțelege". Esențială rămîne permeabilitatea dintre lumea lăuntrică și cea din afară („nu mi-e străină nici o înfățișare-a lumii"), forța transfiguratoare a *cîntecului*: „cîntecul e cheia pentru astrala ușă / Cristal de apariții deschis vederii noastre". Tocmai această magie a verbului, capacitatea lui incantatorie este aici miza supremă a poemului — și, de fapt, unitatea lui nu e de căutat la nivelul vreunei „idei" directoare, dezvoltată la modul exterior-discursiv (cartea întreagă e un mozaic alcătuit din cele mai diverse piese, un imens vitraliu cu treceri bruște de la o culoare la alta), ci în natura stării lirice, în energia afectiv-imaginativă care mobilizează fluxul verbal, menținîndu-l în sfera de iradiere a obsesiei centrale. Avem de-a face cu un fel de „artă a fugii", cu o „ofrandă muzicală" divers instrumentată, într-o orchestrație polifonic-barocă: o operă „deschisă" în variațiunile ei, ce pot fi dezvoltate la nesfîrșit (cu riscul, nu întotdeauna evitat, al diluării substanței lirice), dar care se întorc mereu spre „tema" fundamentală:

Cînd prin tîmplă viața ca o sămînță se umflă, trece,
În laptele răcoros care-a spălat furtuna,
În cîntecul greierului ascuns în piersice,
În ploaia printre brazi ca un ceardac la Putna,

În fulgerele sunînd ca lingurițe de argint,
În cămara cu-arome de suvenir, de gutuie,

Surîs ca o mănușă uitat în pian, în fluier,
Din ringlodă spre-albastru mai profund suind,

Pînă-n monedele dansului, pînă-n hohotul pîinii,
Pînă-n părul conducînd în mansarda din flaut,
Pînă-n omida odihnind pe crepusculul mîinii,
Pînă-n versul acesta în care te cînt și te laud.

Ca la Mallarmé, pentru care lumea era făcută ca să sfîrșească într-o carte, „toate înfățișările lumii" trebuie să ducă și la Voronca spre versul incantatoriu, care-și afirmă orgolios puterile orfice, unificatoare.

★

Cu imagismul lor expansiv, învăluind în rotitoare nebuloașe focarul *erosului*, într-un discurs care-și oferă mereu noi pretexte de exaltare, părînd a deveni, de la un punct, „sfînt trup și hrană sieși", *Incantații*-le constituie, cum spuneam, punctul extrem, atins de fantezismul jubilatoriu al poetului. Cartea precedentă, *Zodiac*, și celelalte două următoare indică direcții ale creației sale care, dacă nu sînt radical diferite, deplasează totuși centrul de greutate pe alte altitudini, aducînd și anumite schimbări de ordinul structurii discursive. Se mai poate vorbi încă, desigur, și aici de imagistica somptuoasă, cu acele ramificate rețele de analogii în care criticii momentului descopereau fie „un fel de apel cosmic, de confundare în ritmul interior al elementelor naturii"[1], fie un „al doilea moment al suitei panteiste" (urmînd celui ilustrat de *Brățara nopților*)[2]. Însă dincolo de asemenea constante, suita inaugurată de *Zodiac* indică, paralel, și o tendință de eliberare a frazei poetice de supraîncărcătura imaginilor, de relativă simplificare a expresiei confesive, ce ia tot mai mult înfățișarea amplelor, pateticelor „versete" whitmaniene, pentru care contează mai puțin performanțele „alchimiei imaginii", cît antrenarea unor date ale concretului obiectual în curgerea amplu desfășurată a rostirii solemne, — retorică a comuniunii cu o umanitate văzută în perspectivă planetară. Perpessicius a remarcat primul, dacă nu ne înșelăm, această caracteristică, atunci cînd, în recenzia la *Zodiac*, punea alături de „elanul cosmic" și „arborescența imagistă", „briza cînd expansivă, cînd potolită, a imnurilor de expresie umanitară

1. P. Constantinescu, *Ilarie Voronca*, „*Zodiac*", în *Scrieri*, vol 5, ed. cit., p. 227.

2. Perpessicius, *Ilarie Voronca*, „*Zodiac*", în *Mențiuni critice* IV, București, Fundația pentru literatură și artă, 1938, pp. 86—87.

din poemele «firelor de iarbă» ale lui Walt Whitman"[1]. Astfel de accente nu lipseau, cum am văzut, nici din imnul închinat în *Ulise* „veacului mediocrităţii", şi nici din acele pasaje din *Brăţara nopţilor*, unde poetul îşi mărturisea direct solidaritatea cu omenirea în suferinţă. Accentele sociale devin însă mai apăsate, confesiunile subiectului liric capătă o notă de dramatism mai acut, neliniştile individuale sînt proiectate pe un orizont al colectivităţii umane. Discursivitatea, evitată în genere în cărţile anterioare, prin fragmentare şi dispersie imagistică, e acum mai evidentă, imprimînd textului contururi de „program" orientat pe o idee, care contribuie mai mult decît altădată la închegarea ansamblului.

În *Zodiac*, această relativă geometrie a „ideii" priveşte îndeosebi statutul poetului şi al poeziei. Este tema unificatoare a cărţii, care poate fi definită ca o amplă *ars poetica*: întregul discurs liric e structurat în jurul problematicii scrisului, asumat ca dimensiune existenţială majoră. „In frunte un stigmat, la dreapta echinoxul" — sună, emblematic, primul vers, numind cele două mari deschideri ale viziunii: spre o subiectivitate marcată de sentimentul vulnerabilităţii sale, al unei tragice predestinări, dar şi spre orizontul eliberator al unei lumi pe care magia verbului liric o poate antrena într-un proces de uimitoare metamorfoze. Dialogul dintre *poem* şi *univers*, ca punere în relaţie dinamică a realului cu imaginarul, unifică discursul atît de despletit, în aparenţă: „pe gherghefui înalţilor cedri se urzeşte brocartul poemului", „visul plăpînd ia forma zăpezilor din zboruri", „frunzele sunt fluturii verzi adormiţi în cuvinte", „elanul se imprimă în arbore şi-n slovă", „în glas se-ntorc ţinuturi", „atîtea invizibile călătorii te leagă de-o formă virtuală". *Revelaţia, miracolul, misterul* — termeni cunoscuţi din publicistica militantului avangardist — reapar mai frecvent decît oricînd şi în versuri, în opoziţie cu figurile stagnării şi inerţiei, cu „această-ntemniţare a omului într-însul" — de unde şi misiunea explicit formulată, pe care şi-o încredinţează poetul:

Să vă scutur din somnul vostru oameni îngrăşaţi de tenebre
Să vă arunc în sîngele cărnii tăciunii sfîrîitori ai stelelor
Să vă învăţ să prindeţi în laţul privirii bivolii opintiţi ai nopţii
Să înţelegeţi dansul visului pe frînghie de viscol
Să vă treziţi din lene pentru foamea şi setea fecundă
Să recunoaşteţi misterul care juca o horă fantastică peste pleoapele voastre închise.

---

1. Perpessicius, *op. cit.*, p. 87.

E o „pedagogie" lirică tipic avangardistă, ce transpare acum mai direct, transferind proiectul transformator din manifeste în poeme, cu o nouă energie şi încredere în puterile revoluţionare ale cuvîntului:

Îmbracă-te în odăjdii dintr-un poem în metale
Tu, omule cu faţa ca un talger căzut la pămînt
Desfă-ţi în locul somnului un steag de viziune
Apasă genunchii pe şaua colinelor ca un războinic
Azvîrle peste plete o chivără de flăcări

. . . .

Să zgudui temelia de fapte-n răsărire
Şi-n biruinţi şi-nfrîngeri cu pieptul în vîlvătaie
Văzduhul să te afle şi-o auroră să-ţi răspundă.

Un astfel de angajament răspicat al poetului şi poeziei e dintre cele mai apte să măsoare schimbările intervenite în această etapă a creaţiei lui Voronca. Ele coexistă, desigur, cu fantezismul liricii de pînă acum, căci pe mari spaţii ale textului se desfăşoară în continuare baletul imaginilor feerice ale unui cosmos sărbătoresc: „Ca prinţesele norii se tolănesc pe perini albastre / Lumina e-o licoare în eprubeta fulgerului / Fluviile duc trena oceanelor ca pajii", „pasărea ca o fundă e-n dimineaţa clară", „în unde se-aprind peştii, lucesc ca policandre / şi-n sala de bal a verii alunecă rochiile sonore".

Direcţia confesiunii patetice din *Zodiac* se prelungeşte în volumul din 1932, *Petre Schlemihl*, suită de poeme ce reia motivul *călătoriei* din *Ulise* — numai că noul itinerar e mai puţin al descoperitorului de miracole ale faptului cotidian citadin şi ale lumii elementare, cît, mai degrabă, o *rătăcire* a omului (poetului) însingurat, românizatul *Petre* Schlemihl, cel ce şi-a pierdut umbra, ori evreul rătăcitor Ahasverus, figuri emblematice ale înstrăinării:

Singur, singur
Plutesc peste mahalaua depărtată

. . . .

Sunt singur prin cositorul înviind cohortele de îngeri,
Fără umbra mea ruptă fărîme ca o scrisoare aruncată vîntului,
Fără umbra mea care era scara de mătase conducînd spre balconul altor oameni
Şi totuşi am văzut ce ascundeau ferestrele semenilor mei: masacrele, îngenunchierile...

Tonul lamentației elegiace predomină aici, într-o frazare mai amplă și cu o rarefiere, deja remarcată în *Zodiac*, a aglomerărilor de imagini de altădată. „Structura discursivă" observată de G. Călinescu la apariția volumului, se impune o dată cu schimbarea registrului imaginar, mai apropiat de „proza" realului — și criticul putea cita cu ușurință în sprijin un fragment ca acesta, din *Pe deasupra dosarelor*, unde descoperea „o invectivă aproape proletară împotriva platitudinii burgheze" [1]:

Nu, n-am fost eu alături de voi, oameni, în cîmpuri,
Cînd hohoteați lîngă grînele decapitate,
Nu, n-am fost eu alături de voi la ospețe cînd străluceau pe tăvi
Lopeți pline cu zilele și nopțile fraților voștri în locul bulgărilor de cărbune.

Nu, n-am fost eu alături de voi la ospețe cînd străluceau pe tăvi
Parcuri de vînătoare, în vreme ce sub ferestre
Refluxul de tenebre tîra înfometații în nisip ca niște alge,
Și-n mintea poetului aurora se rumenea ca o pîine.

Se poate afirma, împreună cu G. Călinescu, că o atare discursivitate dăunează unor poeme unde „apar atitudini și concepții pe care (poetul) le tratează retoric, în chip de invectivă și program" [2] — dar numeroase alte secvențe își recîștigă autenticul suflu liric, fie că este vorba de viziunile de coșmar expresionist, fie de lamentația solitarului, ori de reveria solară a unui univers înnoit. Cîte un poem precum *Schützhaus* se apropie chiar de echilibrul clasic al expresiei, exaltînd vitalitatea telurică regăsită (în linia Pillat-Fundoianu), dar cu un gust particular pentru atmosfera eterată și muzicală, amintind de exaltarea din mai vechile „imnuri":

Odale cu arome a unui han în munte
Soarele, naftalină, în rufele din scrinuri,
Cu brazi ce-și trec lumina în cerc ca niște unde
Ecourile, butii pleznind de-atîtea vinuri,

Sau aurora, clopot de var în căni cu lapte,
Culori, zvonuri clătite cu-odihna în cerdac,
Umed și bun pămîntul cu aburii în șoapte,
Tristețe sfărîmată sub crengi ca un gîndac...

1. G. Călinescu, *Ilarie Voronca, „Petre Schlemihl"*, în *Adevărul literar și artistic*, XI, 1932, nr. 624, p. 7.
2. *Ibidem*.

„Artele poetice" nu lipsesc nici din această carte, și ele indică aceeași opțiune pentru o poezie deschisă către „toate înfățișările lumii", convocate în caleidoscopul verbal:

Și poemele sunt ciubotele de șapte poști
Care mă duc din cercul polar la caldul tropic,
Și-n vis ca-n geanta unui botanist recunoști
Ierburile atîtor distanțe stînd alături.

Cine a spus că slova e-un lanț de-ncete schimburi,
Și literele închise ca păsări în odaie?
C-un singur vers poți trece prin patru anotimpuri,
Și pasul din poeme un continent îl taie.

(Ciubotele de șapte poști)

Formula „poemelor ca niște vase comunicante" apare în mod semnificativ și aici, concentrînd esența unui program liric pe care, în registre diverse, îl ilustrează întreaga poezie a lui Voronca.

Cu *Patmos și alte șase poeme* (1933), care e și ultima culegere de versuri publicată de poet în limba română, se atinge din nou un punct de vîrf al creației sale. Și imagistica luxuriantă, și accentele discursiv-retorice se prelungesc în noua carte, pe linia *Zodiac* — *Petre Schlemihl*, însă coeziunea registrelor imaginarului este aici mai mare decît oricînd, prin exploatarea și intensificarea viziunii de factură onirică. Cum se întîmplă de obicei în lirica lui Voronca, poemul e organizat tot în jurul motivului central al *itinerarului* și *călătoriei*: un drum, aici, printre proiecții fantasmatice, într-o atmosferă de vis feeric sau de coșmar și un peisaj în care obiectele își pierd contururile precise, iar materia devine imponderabilă și transparentă. „Aspirația spre dematerializare", „sentimentul [...] de eteritate într-un decor cosmic de puritate originară" [1] au fost remarcate de la primele lecturi critice — și aceste elemente apropie poezia lui Voronca de vizionarismul suprarealist. Dinspre suprarealism vine și motivul liric al „călăuzei" himerice, — aici „Insula-Nălucă" Patmos, — „pămînt al apocalipsului", aproximat însă mai puțin ca apariție terifică, și mai mult ca teritoriu al revelațiilor ultime, după străbaterea unui itinerar cvasi-inițiatic, ducînd spre orizonturi metafizice, scăldate într-o „lumină perpetuă":

1. P. Constantinescu, Ilarie Voronca, *„Patmos și alte șase poeme"*, op. cit., pp. 238—239.

Pe malurile surpate stăteau frumos păturite albiturile timpului,
Lumină perpetuă,
Un vînt roz ca o scoică şlefuită de aurore
Îmi spăla sîngele cald
Lumină clară...

(Intîia apariţie)

Sentimentul alienării şi timbrul patetic-elegiac al unor versuri din cărţile precedente îşi mai prelungesc ecourile („Am fost pretutindeni omul Străin, / Care ascultă fără să ia parte, tocmelile, căderile la învoială"), însă predominantă e starea de beatitudine şi extaz, într-un univers fulgurant, în care totul e magie a metamorfozelor luminoase şi muzicale: „O viaţă nouă coboară din munţii limpezi", „anotimpurile [sînt] amestecate ca nişte polenuri / În gurile noastre devenite corole", „Un geniu al apelor preschimbă miresmele în luntri subţiri" „Undiţele au devenit harpe. Flintele flaute". Mişcarea cuplului (femeia aminteşte de suprarealista „femme-fée"), e flotantă, pură levitaţie, „răpire" extactică în zonele înalte ale spiritului:

„Simţi — îmi spuneai — prezenţa atitor călători în
jurul nostru, Invizibili"
Nori suflaţi cu aur ca nişte caleşti
Merg spre apus. Sub respiraţie se abureşte ca
o sticlă azurul,

Cer risipit în suflet. Şi tu ca alt cer te risipeşti.
Dar poate suntem chiar norii uşori suiţi în slavă,
Clari, fără legături, cum sunt bulele de aer într-o apă,

Sus întîlnim păsări lîncede ca nişte valuri
Liniştite. Suflet numai. Atît mai suntem. Şi ce bine
Ne simţim. O adiere calmă ne duce pe alte maluri —
Din plante întîlnim numai aroma. Numai zumzetul
suav din albine.

(Au fost oameni?)

Diferenţa faţă de celelalte cărţi se vede imediat. Gustul barocmanierist pentru jocurile de artificii ale artei combinatorii aproape că a dispărut, succesiunea agitată a imaginilor şocante cedează locul calmei derulări a viziunilor unei lumi în care „scînteia revelatoare" nu mai pare *provocată* de tensiunile eului, cît *primită* ca o ofrandă a reveriei. Intr-o asemenea perspectivă este remodelat şi discursul umanitarist anunţat de ultimele volume, care-şi

atenuează sau pierde nota de dramatism, pentru a se rosti ca expresie a încrederii într-o nouă vîrstă de aur a omului:

Zi liniştită. Zi luminoasă,
Cu semănăturile strălucind lîngă soarele de aramă,
Cu împărţirea dreaptă a bucatelor,
Lîngă arborii desfăcuţi între fineţe şi vînturile
de argint.

Iată-te tu, omule bun,
Argat sau cîntăreţ cu uneltele amiezii,
Cîinii latră bucuroşi, plopii îţi ies înainte
Din vocea ta bunăziua urcă limpede.

(Bunăziua urcă limpede)

Din cînd în cînd, substratul de angoasă răbufneşte totuşi la suprafaţa poemului închegînd peisaje apocaliptice în care stihialul expresionist şi stranietatea suprarealistă se întîlnesc, precum în remarcabilul poem *Pregătiri de plecare*:

...şi totuşi fluviile vor muri ca nişte orătănii
Din pădurile mari miresmele

Vor porni o dată cu arborii spre ferăstraie
Noaptea va încerca ferestrele
Va pune lacăte de ploaie
Vor fi vînturi mai mari decît ţările,
Păsări îţi vor ciuguli hohotele

. . . .

Dar numai glasul va rămîne
Ca o sare a mării ucise.

Dar *Patmos* rămîne în mod preponderent un „poem al extazului" şi al viziunilor eterice, care-l apropie pe Voronca — dacă e să-i căutăm repere printre suprarealişti — mai degrabă de un Paul Eluard sau Robert Desnos. Pentru evoluţia ulterioară a poeziei sale în spaţiul literar francez, vor conta îndeosebi elementele de vizionarism din poeme ca *Bunăziua urcă limpede*, deschise generos spre timpul universalei fraternităţi.

*

Schimbările intervenite în ultima etapă a scrisului românesc al lui Ilarie Voronca, pe care le-am semnalat în linii mari, nu sînt desigur fără legătură cu o anume reorientare a mişcării de avan-

gardă (suprarealiste) din anii '30, cînd accentele sociale se impun cu tot mai multă evidență, atît în textele programatice cît și în poezie. Prezente de la început și în avangarda românească, ele cunosc un moment de radicalizare (îndeosebi la Ștefan Roll și Geo Bogza), care va duce chiar la distanțarea critică a unor militanți ai mișcării de ceea ce unul dintre ei — Ștefan Roll — va numi, în ultimă instanță, „falsa avangardă", chemînd la o angajare mai directă în acțiunile stîngii revoluționare. Nu e de neglijat, pe de altă parte, nici firescul proces de „clasicizare" a avangardei (asupra căruia a atras atenția Adrian Marino[1]), de „«îmblînzire» inevitabilă": nonconformismul spectacular inițial e treptat depășit spre atitudini mai moderate, semn al unui început de integrare și „recuperare" în și de către o *tradiție*.

În ce-l privește pe Ilarie Voronca, am putut remarca, încă în faza sa constructivist-integralistă, anumite „devieri" de la exigențele strict doctrinare, semnificative de fapt pentru tendința mai generală a curentelor de avangardă de la noi spre o „sinteză modernă", în care diversitatea formulelor înnoitoare să poată fi fructificată cu cît mai mult profit în contextul literar al momentului. În orice caz, după ce primele entuziasme ale adeziunii ca și necondiționate la programele amintite s-au consumat, gustul independenței se face tot mai vizibil la poetul nostru, căruia modernismul extremist îi apare, în cele din urmă, drept o „formulă" ca oricare alta, o „etichetă" de imperfectă aproximare a substanței vii a poeziei. Cel ce declara în *A doua lumină* (1930) că „între a trăi aventura și a o scrie prefer(ă) ipostaza din urmă", arătîndu-se preocupat de reducerea „diferenței de voltaj" dintre tensiunea lăuntrică și cuvîntul ce urmărește s-o exprime, nu putea să nu se despartă, mai devreme sau mai tîrziu, de exclusivismul inițial; e, aici, și o dovadă a maturizării conștiinței sale estetice. Marginalizarea programatică în care se instalase avangarda începe, oricum, să nu-i mai convină, iar nevoia de *recunoaștere* a propriei valori, prin pătrunderea scrisului său într-un circuit public mai larg, se face tot mai mult simțită. Desigur, intră în joc în acest proces și rațiuni de ordin psihologic, social și etnic, agravate într-o epocă de convulsii și conflicte care vor motiva, în parte, și decizia autoexilării în spațiul literar francez, după 1933.

Într-o asemenea ambianță complexă, relațiile poetului cu avangarda, reprezentată atunci, în esență, de gruparea *unu*, suferă modificări importante. Publicarea volumului de versuri *Incantații* la „oficiala" editură „Cultura Națională" (1931), ca și demersurile

1. A. Marino, *Dicționar de idei literare*, ed. cit., p. 217.

sale pentru a fi primit membru în Societatea Scriitorilor Români — acte inacceptabile din punctul de vedere al radicalismului avangardist — vor provoca tulburări grave în aceste raporturi, ducînd la ruptura definitivă. Retragerea unui articol-poem — *Obrazul de cretă*[1] — ce urma să fie publicat în numărul 40 al revistei *unu* (noiembrie 1931) și care conținea, se pare, atacuri la adresa unor tovarăși de grupare, a fost pretextul acestei rupturi. Spațiul de pe prima pagină a revistei, ce trebuia să fie ocupat de acest material, a fost lăsat alb, pentru a fi însoțit, marginal de o notă polemică a redacției și urmat de un pamflet abia voalat semnat de Gheorghe Dinu (Ștefan Roll), sub titlul *Șacalul acestui colibri*. Recenzia la *Incantații*, intitulată ironic „Poeme de Ion Pillat și Ilarie Voronca", din numărul următor, ca și comentariul la volumul *Act de prezență* din 1932 (ambele datorate lui Ștefan Roll) vor condamna în termeni duri „dezertarea" poetului în rîndurile „oficialității", constituind totodată pretextul unor reflecții critice (din unghiul noilor adeziuni la militantismul „adevăratei avangarde" de stînga) asupra limitelor revoltei avangardiste. „Excluderea" lui Voronca urma, de altfel, modelul gesturilor similare ale lui André Breton în aria suprarealismului francez, în numele conservării „purității" mișcării.

Acest accident — nejustificat, de fapt, de realitatea operei poetului (căci *Incantații*-le se înscriu într-o deplină continuitate față de demersurile avangardiste anterioare) — reprezintă totuși pentru Voronca, oarecum paradoxal, momentul unei eliberări: fără să trădeze, în esență, spiritul avangardist, el își va putea exprima mai deschis niște puncte de vedere ce se conturaseră încă în perioada colaborării la *unu*, și ele atestă tocmai acea atitudine mai larg comprehensivă față de poezie, dincolo de orice limite impuse de un program anume, fie el și cel al avangardei.

Articolele și eseurile-poem din volumul *Act de prezență* (1932), ca și luările de poziție din anii imediat anteriori, certifică o asemenea tendință. Ele exprimă, pe un fond de neliniște agravată și cu o acută conștiință a solitudinii, nevoia imperioasă a unor certitudini, aspirația spre o generoasă solidaritate umană. Deja în *Obrazul de cretă* se pot citi asemenea rînduri de confesiune patetică: „Noaptea se îngrămădește tot mai mult la ferestre, ca o lavă ce mă va izola pe deplin. Nu se poate! Trebuie să ies dintre zidurile acestea, să înfrunt cuțitele care mi se vor prinde de carne ca într-o planșe a îndemînării la reprezentația de gală [...]. Și iată-mă-s ca un giuvaergiu: iau în mînă ceasornicele mici de

1. Textul a fost tipărit în volumul *Act de prezență* (1932).

vorbe, le clatin încet lîngă auz, aştept din împletirea de rotiţe tic-tacul revelator. Voi lăsa tenebrele să se desfăşoare ca nişte văluri de doliu? Voi întirzia în obscuritate? Sau din glasul meu voi face bucăţica de cuarţ cu care convieţuitorii mei vor tăia pietrele atîtor vedenii? Cît de departe mi se par de aici acele pretenţii îngîmfate de «eliberare din artă». Ascultă: mă supără nu ceea ce faci, ci pretenţia ta că faci «altceva», cînd faci acelaşi lucru: adică literatură, adică pictură [...]. Să rămînem la uneltele noastre. Suntem literaţi, suntem pictori" [1].

Această recunoaştere a propriului statut de artist, cu inerentele sale limite impuse de specificul limbajelor utilizate, presupune şi acceptarea, cu conştiinţa aceloraşi limitări, a altor „formule" de artă, în numele unei receptivităţi şi înţelegeri superioare. Distanţarea de exclusivismul avangardist îşi găseşte astfel o explicaţie în care intră şi nu puţin orgoliu, afişat de cel „exclus" ca o reacţie de apărare: „Ceea ce m-a depărtat de cîţiva din cei pe cari îi crezusem aproape nu a fost numai o diferenţă de cunoaştere şi de iniţiere [...], dar şi o deosebire de intuiţie, o libertate de spirit care mi-e proprie şi care mă face să păstrez o nuanţă de îndoială acolo unde alţii opun cea mai sigură şi suficientă dintre atitudini. De aceea n-am admis niciodată pentru poem o ţinută dinainte stabilită — numească-se ca «modernism» sau «arhaism» — ştiind bine că, aşa cum puţin le pasă vîntului, legumei sau omizii, de regulele hotărîte în laboratorul cu ferestrele închise, şi poemul, care, stărui să cred, e putere captată din afară (sau din el) de antenele poetului, nu va putea fi niciodată hotărnicit între graniţe preconcepute" [2]. Autorul acestor rînduri are dreptul să trimită, într-o notă, la mai vechile sale afirmaţii programatice din 75 *H.P.* — „cînd formulă va deveni ceea ce facem, ne vom lepăda şi de noi" — pentru a marca o consecvenţă a atitudinilor, însă nuanţarea, dacă nu şi schimbarea radicală a punctelor de vedere, e totuşi evidentă: obsesia inovaţiei absolute, corespondentă cu „pulsul epocii", nu era totuşi scutită atunci de *parti-pris*-uri tipic avangardiste, cu antitradiţionalismul declarat, ce acompania promovarea formelor noi de expresie. Or acum Voronca renunţă la asemenea atitudini, scriind că: „în nici un caz o operă nu poate fi pusă în funcţie de vîrstă sau de epocă. Intuiţia artistului adevărat e totdeauna matură, adică imuabilă" [3].

1. Ilarie Voronca, *Act de prezenţă*, ed. cit., p. 24.
2. *Prefaţă la alte poeme* în vol. cit., p. 78.
3. *Ibidem*, p. 79.

Şi tot aici îşi propune să asculte, „alături de discipoli, învăţăturile bătrînilor maeştri"!

Articolele publicate intermitent în ziarul *Adevărul* între anii 1935—1937 evidenţiază şi mai pregnant mutaţiile ce se produc în concepţia sa. El va face acum „elogiul bătrîneţii" ca vîrstă a înţelepciunii şi echilibrului spiritual, va întîmpina cu înţelegere cele mai diverse formule literare, de la Arghezi şi Bacovia la Pillat sau Perpessicius, de la Galaction şi Sadoveanu, la Rebreanu şi E. Lovinescu, se va manifesta ca partizan al toleranţei şi comprehensiunii în planul mai general al relaţiilor umane, respingînd orice formă de exclusivism, într-un spirit larg democratic.

Voronca rămîne, desigur, aceeaşi sensibilitate neliniştită ce se afirmase în spaţiul avangardei, — şi consideraţiile sale mai recente despre poezie nu diferă, în fond, de reflecţiile de altădată, privind libertatea neîngrădită a discursului liric ca expresie a frenezie eului entuziast sau tulburat de angoase: „În însăşi esenţa ei — scrie poetul — poezia înseamnă magie, adică posibilitate de rupere din legile terestre, fizice. Transmisiune a materiei, ca şi a gîndului: iată, deodată pereţii odăii se dau parcă la o parte şi, printre mobile, alături de tine, care stai cu cartea de poeme ca o cutie miraculoasă în mîini, un fluviu de vedenii începe să circule, păduri cu păsări stranii, oglinzi de oceane sau mulţimi în exaltare. Poezia poate fi desigur o baghetă de iluzionist care să scoată din buzunarele realităţii imediate cele mai multicolore panglici. Dar poezia poate fi în acelaşi timp orice. A hotărî dinainte că poezia trebuie să îmbrace cutare formă, să răspundă cutărui gînd, *a limita poezia* înseamnă a o ucide" [1]. Dar — fapt important — aceste laturi magic-spectaculare a poeziei, Voronca îi adaugă, punînd-o sub un accent mai apăsat decît altădată, *dimensiunea socială*, participarea la frămîntările epocii, mai profunda implicare în problematica omului contemporan: „Poetul, păstrîndu-şi încă uneltele de vizionar şi de magician, a descins în arena timpului său. [...]. Poezia nu mai e, ca pe vremea «Almanahului muzelor», o plantă cu rădăcinile în aer. În cîntecul de dragoste pentru ochii sau surîsul iubitei, străluceşte ceva din neliniştea, din angoasa lumii prezente". Recunoscînd lirismului de azi „o mare forţă de profeţie", el scrie mai departe: „Poetul ros şi chinuit de injustiţiile şi de incertitudinea epocei lui, rămîne totuşi mesagerul vestitor al unor timpuri fericite" [2]. E un mod de a spune că poezia are o *misiune* (cuvîntul e rostit, de altfel, în alt articol), iar

1. „*Pentru poezie*", în *Adevărul*, XLIX, 1935, nr. 15745, p. 1.
2. Ibidem.

aceasta e definită sub semnul generos al solidarității cu suferințele, revoltele, dar și cu aspirațiile de mai bine ale unei umanități fraterne: „La oricît de mari înălțimi ale frumosului ar ajunge arta, frumosul acesta nu e posibil dacă el nu evocă în același timp un sentiment de frăție pentru cei asupriți, de revoltă pentru o stare de lucruri nedreaptă, dar, de bună seamă, trecătoare. Spectator al unei injustiții, poetul se va vedea totdeauna în locul aceluia care suferă injustiția, și nicidecum al aceluia care o provoacă. E singura trăsătură pe care autorul acestor rînduri ar avea nemodestia să și-o recunoască"[1]. Nobilă profesiune de credință, care concordă pe deplin cu mesajul pe care, indiferent de vîrsta lirică a poetului, opera sa îl transmite, conferindu-i noi valențe îndeosebi în ultimele volume tipărite în românește, iar în anii următori în creația sa de limbă franceză.

Înainte de a deveni însă poetul român de expresie franceză, Ilarie Voronca a mai scris un număr de 14 sonete (1934), rămase, cu excepția unuia singur, netipărite în timpul vieții sale. Fără să aducă schimbări în universul său imaginar, ele confirmă procesul de „clasicizare" a scriiturii, prin apelul la structurile tradiționale ale versului, încercate, din cînd în cînd, și în cărțile anterioare. Opera sa românească se rotunjește astfel sub semnul unui echilibru formal îndelung căutat, după traversarea unor experiențe dintre cele mai îndrăznețe, cu consecințe majore în evoluția liricii și a reflecției asupra limbajului poetic în spațiul nostru cultural

★

În Franța, unde se stabilește în 1933, îngrijorat de semnele unor persecuții rasiale, Ilarie Voronca va mai avea în față mai bine de un deceniu de creație, în care publică aproximativ tot atîtea cărți cîte tipărise și în țară. De prin 1925, cînd își continua studiile la Facultatea de Drept din Paris, cu gîndul, nerealizat, de a-și lua și doctoratul, (licența în Drept o obținuse încă la București, în 1924), șederile în capitala Franței fuseseră numeroase; a fost angajat, între 1926—1930 la o companie de asigurări. Legăturile cu mediul literar românesc, mai ales cu cel avangardist, au rămas mereu foarte intense, iar revenirile în locurile natale — frecvente. (A funcționat, după 1930, în Direcția Presei, de pe lîngă Consiliul de Miniștri, de unde a fost, la un moment dat, concediat).

1. *Duminicile viitorului*, în *Adevărul*, XLIX, 1935, nr. 15823, p. 1—2.

„Introducerea" în poezia franceză și-a făcut-o prin traducerea a trei dintre cărțile sale românești — *Ulise* (sub titlul *Ulysse dans la cité*, 1933), *Petre Schlemihl* (*Poèmes parmi les hommes*, 1934) și *Patmos* (1934): o substanțială, așadar, carte de vizită, înaintea apariției primelor poeme scrise direct în franțuzește — *Permis de séjour* (*Permis de ședere*) — 1935. Cele care le-au urmat (între altele: *La poésie commune* — *Poezia de toate zilele*, 1936; *La joie est pour l'homme* — *Bucuria e pentru om*, 1937; *Amitié des choses* — *Prietenia lucrurilor*, 1937; *L'Apprenti fantôme* — *Ucenicul fantomă*, 1938; *Beauté de ce monde* — *Frumusețea acestei lumi*, 1939; *Contre solitude* — *Contra singurătate*, 1946) nu sînt fără legătură — cum am anticipat — cu direcția ce începuse să se contureze tot mai limpede în *Zodiac*, *Petre Schlemihl* și *Patmos* — adică cu acea poezie de neliniști dramatice, larg compensate de viziunea unor „timpuri fericite". E lirica „pmanimistă"[1] în care patosul whitmanian dinamizează un discurs cu luminoase deschideri spre „oamenii viitorului" și „poeții care vor aparține mulțimilor", ca purtători ai unui mesaj de „bucurie și izbăvire a omului", cu credința că „nimic nu va întuneca frumusețea acestei lumi". Fostul „miliardar de imagini" renunță acum în mod deliberat la imagismul spectaculos de odinioară („N-aș mai găsi nici o bucurie să împreun cuvinte bizare, / Nici chiar imaginile cele mai surprinzătoare; îmi amintesc unele, dar la ce bun?")[2], în favoarea unei expresii simple și directe, colocviale, animate de entuziasmul imnic al întîmpinării „mulțimilor fericite ale viitorului / Cînd timpul acesta întunecat va fi dispărut. Și toți, oamenii / Și gîndurile lor, bucuriile lor, vor fi ca vasele comunicante". Dacă mesajul poetic devine acum mai transparent, într-o expresie mai discursivă, obsesia fundamentală a comuniunii cu Totul uman și cosmic rămîne statornică: a situa eul și lumea în poziție de „vase comunicante" fusese și năzuința supremă a poetului de avangardă. Într-o epocă, însă, în care valorile umane fundamentale erau amenințate de ascensiunea brutală a fascismului, Voronca se arată încă o dată sensibil la „ritmul vremii", opunînd sumbrelor perspective viziunea încrezătoare și pură a unui timp al fraternității. Ne-o spun și aceste versuri cu sunet testamentar, din *La poésie commune*:

1. v. Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, București, Ed. Minerva, 1974, p. 419.

2. Versiuni românești de Sașa Pană, — v. I. Voronca, *Poeme alese*, București, Ed. Minerva, 1972.

Către voi, oameni ai viitorului,
Se-ndreaptă gîndul meu.
Şi vreau să exclamaţi
„Era dintre-ai noştri", cînd veţi citi poemele mele.

Şi e semnificativ că, în *Epilogul* marii sale cărţi, *De la Baudelaire la suprarealism*, Marcel Raymond distingea în versurile franceze ale poetului sunetul original, pe fundalul de angoasă, revoltă, „nihilism şi agresivitate" al majorităţii liricii momentului: „Totuşi — scria autorul — Ilarie Voronca, poet român care a scris şi în limba franceză, cîntă aproape singur, în revărsatul unor zori din care aburul zilei nu se va înălţa, un cîntec al inocenţei: el binecuvîntează împăcarea omului cu omul şi aduce buna vestire a poeziei" [1]. De altfel, participînd activ, mai tîrziu, la mişcarea Rezistenţei franceze antifasciste, poetul avea să certifice în chipul cel mai direct un angajament pe care poezia sa nu contenise să-l exalte, dincolo de anxietăţile şi dramele personale. In anul în care urma să se predea morţii din proprie voinţă (după o ultimă întoarcere în ţară, în ianuarie 1946, cînd fusese întîmpinat sărbătoreşte de lumea scriitoricească), se publicau totuşi poemele din *Contre-solitude*, iar un manuscris al său purta titlul *Petit manuel du parfait bonheur*2...

★

In spaţiul literaturii române, opera lui Ilarie Voronca — pe care ediţia de faţă o restituie cititorilor în cvasi-totalitatea ei — reprezintă, după cum am încercat să demonstrăm, una dintre expresiile cele mai reprezentative ale spiritului modern. Născută în perioada de splendidă efervescenţă culturală de după Marea Unire, ea a înregistrat principalele experienţe novatoare ale limbajului liric european, contribuind substanţial nu numai la încetăţenirea unor formule inedite, ci şi la îmbogăţirea lor cu un timbru de marcată originalitate. În Ilarie Voronca avangarda românească — oglindită în scrisul său în toate momentele semnificative — şi-a găsit exponentul cel mai înzestrat, atît ca poet cît şi ca teoretician militînd pentru constituirea unei noi „gramatici" a poeziei. Şi a venit timpul, credem, ca aportul său la procesul complex de modernizare a limbajului poetic românesc să fie apreciat într-o mai dreaptă lumină. Ea descoperă, desigur, reliefuri accidentale,

---

1. M. Raymond, *De la Baudelaire la suprarealism*, Bucureşti, Ed. Univers, 1970, p. 419.
2. v. *Mic manual de fericire perfectă*, trad. de Saşa Pană, Buc., Ed. Cartea românească, 1978.

înălţimi şi căderi de tensiune ale lirismului, excese sau limitări inerente unei personalităţi angajate entuziast în susţinerea unor programe de idei prin definiţie „extremiste" — dar e un peisaj viu şi divers, plin de culoare şi dinamism, proiecţie a unei imaginaţii îndrăzneţe, de o rară bogăţie, a unui spirit total dăruit cauzei poeziei, cu o pasiune pe care puţini dintre scriitorii români au ridicat-o la un asemenea grad de incandescenţă. În mozaicul şi printre focurile de artificii ale paginilor sale — de versuri, poeme în proză sau eseistică — cititorul va descoperi fără îndoială suflul unificator al lirismului obsedat de viziunea unui univers de „vase comunicante", în care oameni şi lucruri să se regăsească într-o mitică, originară transparenţă. E mesajul esenţial al acestui poet neliniştit şi entuziast, elegiac şi imnic, însingurat şi solidar cu semenii săi, fascinat întreaga sa viaţă de „a doua lumină" a poeziei. Un mesaj ce aparţine, prin tot ce are el mai durabil, şi vremii noastre.

ION POP

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Ediţia de faţă, consacrată scrierilor elaborate de Ilarie Voronca în limba română, cuprinde, într-o suită de trei volume, întreaga operă poetică realizată între anii 1922—1934, precum şi — sub genericul „proze“ — cele mai multe dintre paginile sale cu caracter eseistic, de poem în proză sau publicistică în sens mai larg, tipărite în perioada 1924—1987.

Poeziile sînt publicate în primele două volume: cel dintîi reuneşte, sub titlul *Zodiac*, versurile apărute în culegerile: *Restrişti* (1923), *Colomba* (1927), *Ulise* (1928), *Plante şi animale*. *Terase* (1929), *Brăţara nopţilor* (1929) şi *Zodiac* (1930). Al doilea include, sub titlul *Incantaţii*, poemele din *Invitaţie la bal* (1931), *Incantaţii* (1931), *Petre Schlemihl* (1932), *Patmos şi alte şase poeme* (1933), precum şi în completarea creaţiei lirice antume, un număr de texte rămase pînă acum în periodicele vremii. La *Addenda*, se reproduc cele cîteva traduceri din poeţi de limbă franceză, tipărite în cursul anului 1933 în revistele *Azi*, *România literară* şi *Vremea*. Secţiunea de *Postume* înregistrează ciclul *Patrusprezece sonete* (1934), de publicarea căruia s-a îngrijit mai întîi Saşa Pană, la două decenii după moartea poetului. O piesă a ciclului — *Alt calendar* — este totuşi antumă (a apărut în *Adevărul literar şi artistic* nr. 700 din 5 mai 1934); pentru a conserva integritatea ciclului, o tipărim totuşi printre „postume“.

Volumul al treilea al acestei ediţii de *Scrieri*, consacrat *Prozelor* lui Ilarie Voronca, adună, sub titlul *A doua lumină*, sumarul cărţilor *A doua lumină* (1930), şi *Act de prezenţă* (1932), adăugîndu-le, la secţiunea *Din periodice*, numeroase alte texte publicate în revistele de avangardă *75 P. P.*, *Punct*, *Integral*, *unu*, *XX — literatură contemporană*, precum şi în *Rampa*, *Vremea* şi *Adevărul*. Dintre articolele apărute în ultimul ziar menţionat, am renunţat la aproximativ cincisprezece, pe care le considerăm mai puţin reprezentative. Avînd în vedere statutul ambiguu al acestor „proze“

greu de situat într-o specie precisă, am optat pentru așezarea lor în sumar într-o ordine cronologică, evitînd astfel clasificările mai mult sau mai puțin arbitrare.

Paginile de *Note și variante* de la fiecare volum, oferă principalele date de ordin istorico-literar referitoare la opera poetului, procedînd, acolo unde este cazul, la descrierea manuscriselor și prezentînd modificările intervenite în procesul scrierii și publicării. Din păcate, s-a păstrat doar o parte din aceste manuscrise, datînd, în majoritatea lor, din perioada colaborării la revista *unu* (între anii 1928—1931), prin grija redactorului șef al publicației, Sașa Pană; în afara acestora, avem cunoștință doar de existența originalului celor *Patrusprezece sonete*, depus de Sașa Pană, la Muzeul Literaturii Române din București; la solicitarea de a-l consulta, amintita instituție a răspuns totuși că manuscrisul nu s-ar afla în arhivele sale.

Stabilirea textului s-a făcut conform normelor ortografice în vigoare, respectîndu-se însă unele particularități de natură lexicală sau morfologică ale autorului (de exemplu: forma *sunt* a verbului *a fi*, pluralul *cari* al pronumelui relativ, anumite forme genitivale oscilante ale substantivului etc.).

Exprimăm, în încheiere, mulțumirile noastre cele mai sincere Doamnei Colomba Voronca, soția poetului, pentru sprijinul generos acordat în realizarea acestei ediții, precum și familiei Sașa Pană, care a răspuns cu o caldă înțelegere tuturor solicitărilor noastre de documentare.

I. P.

POEZII

DIN VOLUME

RESTRIȘTI

1923

SFÎRŞIT ÎN AMURG

TRISTEŢI

Îmi port ca pe-un copil bolnav tristeţea,
prin parcu-n care frunzele, asemeni clopotelor, plîng ;
şi-aud cum creşte neliniştea începutului de toamnă
departe,
şi cum aleargă păsările ploii pe acoperişuri negre
şi se frîng.

E-aceeaşi amintire şi-aceeaşi deznădejde veche.
Aş vrea cu braţele tale de astă-vară să mă cuprinzi ;
Păşesc pe urmele trecutului nostru, cum aş merge
după un om cunoscut,
şi, totuşi, nu-ţi mai găsesc gestul, în lacul cu mohorîte
oglinzi.

E pretutindeni un aer apăsător, ca de spital,
şi pomii în despletiri îşi spun mîhniri ştiute.
Amintirea ta îmi închide drumul ca un mal,
şi-mi simt gîndurile, în pietrişul umed, căzute.

Aşa : vino să-mi ridici sufletul, ca pe-o coajă de copac,
şi să-mi citeşti durerile închise-n cuiburi de păsări triste,
acolo. Mîinile tale să-mi fie deznădejdii mătăsoase
batiste,
şi ochii tăi, pentru copilul tristeţelor mele, odihnitor
hamac.

Vîntul răscoleşte cerul ca pe-o carte deschisă.
Aud fîşîitul foilor pe care-s scrise atîtea poveşti
dureroase.

...De departe vine prevestirea unui sfîrşit apăsător,
şi eu îmi port tristeţea ca pe-un copil, prin săli de spital
reci şi întunecoase.

BALCON VECHI

Merg pe sub acelaşi balcon vechi.
Drumul se-mpiedică de casele strîmbe şi cade-n noroi.
Tristeţea ca şi dragostea mi se pierd printre foi,
şi simt vata mîhnită a toamnei în urechi.

Să nu deschizi fereastra şi nici să nu te apleci.
Întrevăd toată deznădejdea cerului care se frînge.
În orice straşină şi-n orice suflet viaţa plînge,
şi pretutindeni vîntul pune săruturi reci.

Totuşi, pe-aici plopii au ascultat, cînd atîtea ţi-am spus,
şi au repetat şi ei, ca un ecou, o chemare.
În ochii tăi mi-am înecat lebedele privirii, ca-ntr-o mare,
şi mi-am sîngerat sufletul, asemeni unui cer în apus.

De-atunci, zilele mi le-am dus pe umeri, ca o bătrînă
o grămadă de lemne, într-o pădure.
Şi fiecare amintire îmi apăsa pieptul — dureroasă mînă,
şi-mi spinteca sufletul, ce pe-un trunchi, o secure.

De-aceea, trage mai jos storurile triste şi nu te apleca.
Lasă-mă numai, spre balconul vechi, să-nalţ iederă
tristă — braţele amîndouă,
şi seara, care coboară prin pomii rupţi, ca o perdea,
îmi va învăli rănile trupului cu o mîhnire nouă.

NELINIŞTI

Luna era o frunză galbenă, în grădina unui cer dureros.
Plopii fluturau zarea, ca pe un steag, pentru sfîrşit de
luptă.

Îmi simţeam viaţa, cu pădurea şi cu toamna, ruptă,
şi paşii răsunau în amintire, ca pe-un drum pietruit şi
roş.

Mîhnirea mea căzuse — vestmînt prea greu — în noroi.
Voiam liniştea, ca un cerşetor, un ban care să-l aline.
Departe, un trecut sfîşietor mă chema înapoi,
şi ţipătul unei fabrici îşi revărsase toată deznădejdea
în mine.

Pînă cînd va tîrî sufletul mantaua mîhnirilor sfîşiate?
Din despletirea nopţilor, nici o răsărire nu rămîne.
Păsările tristeţii mă ciugulesc ca pe-o bucată de pîne,
şi-mi văd, sub roţile deşertăciunii, nădejdile zdrobite
toate, toate.

Peste acestea, dacă mîna ta şi-ar fi cernut ninsoarea ei
de clopoţel alb,
ar fi tresărit poate, prin ceaţă, o bucurie demult pierdută.
Plînsul pomilor ar fi fost atunci bani de aur dăruiţi
amintirii,
şi-aş fi simţit cum seara, cu buzele ei moi, întreg
sufletul mi-l mîngîie şi mi-l sărută.

SFÎRŞIRI

Surîsul tău vine tot mai rar spre mine,
ca spre vară un izvor secat.
Îl simt încetinindu-se cu zvîcnirea sîngelui în vine,
şi-n suflet strevăd un cer întunecat.

Zilele sunt, de cînd ai plecat,
nişte ferestre mîhnite şi reci,
la care aştept fără nici o nădejde să treci,
pe sub acelaşi grilaj verde şi aplecat.

Ţi-aduci aminte? Vieţile noastre se îmbinau ca două
note de pian.

Acum gîndurile îmi sunt, cu bătăile inimii, rărite.
Mîine e o oglindă în care nu mai ghicesc nimic,
și la geamurile stinse seara așterne presimțiri
nelămurite.

Așa : singur ca o pasăre într-un cîmp pustiit,
revăd plimbările de-a lungul străzilor singuratece.
Tu-mi spuneai vorbe cărora le-am pierdut înțelesul ca
pe-un mărgăritar,
și privirile tale mă-nvăluiau : șaluri ușoare și molatece.

Noaptea vrea să-și prindă umbrele de sufletul meu ca
de-un zăplaz.
De ce nu vii să alungi cu surîsul mîinilor fluturii
deznădejdii înecate ?
Ferestrele zilelor sterpe sunt tot aceleași,
și la porțile cunoscute amintirea atîrnă aceleași
ruginite lăcate.

SFÎȘIERI

Uite : țipătul fabricilor a trecut ca o pasăre speriată.
Apoi, în seară și în liniște — orașul mîhnit.
Vezi, ce subțiri se țes copacii în grădina publică.
În plînsul felinarelor o tristețe cunoscută a revenit.

Bănci și lumini în toamnă putrezesc.
Știu un drum care străbate povestea îndepărtată.
Vino ! O să trecem pe sub deznădejdea ferestilor,
pe sub balconul ca o jucărie stricată.

Vîntul a purtat frunzișul serii pînă aici.
Mai încolo drumul ca o melodie se pierde.
Cunoști cheiul cu amurgiri bolnave,
și știi în sufletul meu amintirea ta,
ca pe fața unui lac, o mătase verde.

Vino cu mărgelele cîntecului dureros în mîini.
O să trecem, albi, prin mahalaua pustie,

și inimile noastre au să tresară simplu,
ca două ferești luminate trist, într-o seară de toamnă,
tîrzie.

Dinainte : orașul cu viziuni stinse,
și sfîșieri : iedera glasului tău în vînt.
Îți spun : pe ulițele acestea vechi, ne vom regăsi pe
noi înșine,
cum o pasăre își regăsește umbra, apropiindu-se de
pămînt.

Printre plopi, cerul ca o praștie destins
și departe, albe înfiorări de stele.
Ți-aduci aminte, sub lună, tresărirea apei, ca un clavir,
și deznădejdea cum stăruia, lampa galbenă, prin perdele.

Asta e viața cu bănci putrezite și cu tristeți.
Gîndul tău — ca un țăruș în pămînt — e în mine.
Apropie-te. Țipătul trenului s-a frînt ca un lemn uscat.
...E un sfîrșit de poveste tristă care vine.

CHEIURI STINSE

„... Și-mi zic că asta nu-i, o ! asta nu-i
o viață."

PERPESSICIUS

PREUMBLĂRI

Am mers amîndoi de-a lungul cheiului trist.
Case mici și albe voiau din orașul întunecat
să fugă ; și ne-a durut și pe noi tristețea zidurilor de
internat,
și-am rămas să ascultăm (ți-amintești oare ?)
cum liniștea punea, la porțile orașului, zăvoare.

În seară, glasul tău a fost un clopoţel înăbuşit.
Miinile tale le simţeam iar, ca pe-o melodie regăsită.
Ştiam că aceeaşi durere se ascunde după fiecare perdea cernită,
şi că în fiecare casă e-acelaşi apăsător sfîrşit.

Apoi, pe firele de melancolie ale lunei,
plopii au cîntat o serenadă subţire.
Şi îţi aminteşti flautele uliţelor mărginaşe,
pe care paşii noştri s-au tînguit stins, ca-ntr-o nedesluşită amintire.

Ştii şi acum sonata apelor, în care toată sfîşierea oraşului plîngea;
şi glasul de clopot cum învăluia ca-n mătase tristeţea zidurilor plecate,
...şi sonata tăcerii... şi luminile tresărind sfios,
aşa ca nişte note de pian în singurătate.

Îţi aminteşti toate acestea şi te dor.
Revezi copilul aprinzînd surîsul felinarelor mîhnite,
sufletul lui mic zîmbea dureros de-a lungul cheiului,
şi, ca un spin, ne sîngera gîndul copilăriei depărtate şi rănite.

Vorbele noastre erau strigăte sugrumate.
Vata mîhnirilor adînc ni le înăbuşea...
...O! Îţi aminteşti ţipătul sfîşietor al trenurilor,
era toată viaţa oraşului deznădăjduit care ţipa.

Aşa am mers prin oraşul de întuneric.
Cît de tristă serenada plopilor şi a lunei, pînă tîrziu.
Tu ai cîntat cu sufletul meu între buze ca pe-o frunză,
...şi era atîta melodie tristă... şi-n noi atît pustiu.

PREUMBLĂRI BOLNAVE

Neliniştea sfîrşitului de zi a închis ferestrele,
vrăbiile, toate grăunţele amurgului le-au ciugulit,
nălucirea serii pe somnul apelor a trecut molatecă,
şi o adiere calmă, din frunzişul umbrelor, a pornit.

Atunci, gîndurile mele triste s-au plecat spre tine,
ca, spre lumina unei fereşti, flori bolnave.
Şi am înţeles că viaţa e o uliţă cu geamuri înalte şi reci,
şi plînsul nostru s-a înfrăţit cu tonul înserării grave.

Casele se răriseră, asemeni unor frunze în toamnă.
Dragostea ne alăturase sufletele, ca un vînt două foi.
Drumul înfricoşat se ascunsese în iarbă,
şi tăcerea, ca un om, venea simplu şi liniştit după noi.

Erau toate aşa cum le ştiam de mult.
Pomii singurateci şi trişti se despletiseră în rugăciune,
şi noi am tăcut cînd am păşit pe lîngă ei,
şi am privit cum ultimul ţipăt al oraşului apune.

Astfel, pe dinaintea zidurilor cenuşii de internat,
de pe umerii tăi, zăpada serilor mîhnite căzuse.
Tristeţea ne îneca adînc, ca o tuse,
şi ni se părea că cineva dinapoi, de departe, ne-ar fi chemat.

Apoi, întunerecul, cu deznădejdile lui, ne-a cuprins.
Căutam pe buzele tale bucuria, cum cauţi pe clapele unui pian o melodie pierdută,
trecutul ni se închidea asemeni unei uşi,
şi toată noaptea a fost o preumblare bolnavă şi tăcută.

PANORAME

Cunoşti tristeţea panoramelor de pe chei
şi zăplazurile întomnate şi rupte.
Cînd am mers pe acolo, glasul tău a tresărit alb, pe buzele supte,
cum ar suna, în pustiul unei uliţi, noaptea, o limpezime de clopoţei.

Pe sub fereşti, trupul tău trecea ca o melodie
de pe strunele unei amintiri depărtate pornită.
Şi ai înţeles oamenii atît de deznădăjduiţi,
şi lumina cum se furişa prin perdele, ca un ţipăt de pasăre rănită.

Pe-aproape : o muzică sfîşietor de veselă.
Ştiam că în fiecare suflet deznădejdea, ca un arc de ceasornic, s-a strîns.
După fiecare perdea — o tragedie... Erau fereşti înroşite,
ca ochii unui copil singuratec care a plîns.

Ţi-aminteşti femeile cu mîini subţiri,
cît ne-a durut privirea lor rugătoare şi tristă.
Şi, copilăria mîhnită, cum ne-am amintit-o,
şi-am văzut-o aşa, ca pe un zăplaz, aruncată de vînt, o batistă.

Era în toate acestea tristeţea unei poezii vechi.
De-a lungul cheiului, pasul nostru a şovăit, ca o inimă de bolnav în agonie,
şi ne-a pătruns adînc romanţa apei,
şi tinereţea sfîşiată pe o uliţă întunecată şi pustie.

Am mers astfel pînă la o margine de oraş.
Voiam să fugim de tristeţea panoramelor brune,
şi am încercat să aprindem în noi sfios o bucurie,

cum ai încerca să limpezeşti sunetul dezacordat al unei strune.

Apoi, în adormirea oraşului, aceeaşi tristeţe.
Departe, muzica întristător de veselă... atît de întristător...

Simţeam pe buze degetul mătăsos al tăcerii...
...O! Cunoşti tristeţea panoramelor de pe cheiul mohorît şi apăsător.

PRIMĂVARĂ TRISTĂ

Vreau să-ţi amintesc dimineaţa clară,
cînd am mers prin oraşul cu fereşti deschise.
Pe uliţi, o lumină tristă se desfrunzise,
şi tu-mi spuneai : „trebuie să recunoşti, prietene, că e primăvară".

Priveam surîsul caselor, bolnăvicios.
Odăile erau încă de atîta deznădejde cuprinse.
Şi ascultam cum pe coperişuri, ca pe nişte clape subţiri,
lumina cînta melodii nedesluşite şi stinse.

Totuşi, ceva molatec şi bun se revărsa pe mîini.
Porumbeii albi ai clopotelor treceau pe dinaintea noastră,
şi deasupra zărilor dimineaţa tremura albă
ca o pînză de corabie pe-o apă depărtată şi albastră.

Atunci, am încercat toată tristeţea oraşului, în primăvară, să ţi-o spun.
Tu mi-ai aşternut pe buze sărutul sfîşietor al mîinii,
şi am înţeles amîndoi mîhnirea cheiului,
şi privirea mea ţi-a învăluit, ca într-o cămaşe de borangic, sînii.

Era în preajma unor sărbători albe.
Şi eu ţi-am spus: „De ce sunt zidurile tot aşa de cenuşii?"
O! Lumina care vine de acolo de pe cîmp luminoasă,
între zidurile oraşului deznădăjduit se va înnegri...

Şi ai ascultat tristă o amintire din copilărie...
...şi ţipătul fabricilor, atît de întunecat!...
...Şi am vrut amîndoi bisericuţa mică şi albă de la sat,
aşa simplu, cum ar vrea un copil bun o jucărie...

Mai încolo gîndurile ni s-au limpezit deodată ca nişte clopoţei...
...Treceam pe sub ferestrele unei şcoli primare,
şi glasurile lor mici de copii erau pe sufletele noastre (mai ştii oare?)
ca nişte petricele albe, pe o încrucişare de alei.

Apoi... a fost o panoramă cu pînze mîhnite...
Înăuntru frig... şi oameni cu o veselie întristată.
...În privirea lor era deznădejdea,
ca în fundul unei ape, o pasăre înecată...

Am trecut tîrziu dincolo de chei...
Lumina căzuse de pe casele plecate în durere,
şi clopotele, clopotele vesteau o poveste frumoasă cu o înviere
şi ne trezeau pe buze o aiurare de clopoţei...

La margine oraşul rămăsese pustiu...
În ochii noştri era acum o bucurie simplă, ca de seară...
Vezi? Am vrut să-ţi amintesc ziua în care tu mi-ai spus:
„Trebuie să recunoşti, prietene, că e primăvară..."

ELEGII ÎN AMINTIREA POETULUI

Lui Ion Călugăru

ELEGIE

Era o ploaie al cărei ţipăt ne pătrundea dureros
ca miorlăitul pisicilor noaptea pe-acoperiş.
Fiecare picătură fărîmă departe un luminiş,
şi sufletul ne rămînea: zid de toamnă aplecat şi ros.

Simţeam sfîrşindu-se în noi o tinereţe chinuită.
Amintiri din copilăria tristă veneau ca nişte ţipete adînci şi grave.
Vedeam viaţa: o fereastră cernită,
şi glasul tău: privirea unei păsărici bolnave.

Apoi, nedesluşite mîhniri s-au prăbuşit,
ca nişte punţi şubrede în noi.
Buzele tale zdrobeau, cu picăturile de ploaie, luminişuri,
şi deznădejdea a izbucnit în pieptul nostru: apăsător puroi.

Aşa — ca două tristeţi — am mers prin parcul ud.
Pomii plîngeau şi ei viaţa rătăcită şi amară...
Şi-acum, încă, departe de tine, poete, aud
elegia pe care sufletele noastre şi-au spus-o,
acolo în linişte, în ploaie şi în seară.

RĂTĂCIRE

Aici — ţi-aminteşti — frunze veştede şi viziuni.
În fund, biserică cu bufniţe şi lilieci — zboruri mîhnite —.

Ştii, reci şi uscate, ca o tuse, clopotele,
şi foşnetul serii de hîrtie, prin ramurile despletite.

Pe grilaj, o toamnă veche ruginise. Tîrziu
ţi-am spus : pe nervii mei — ca o dansatoare pe sîrmă —
amintirea.
Paznicul a trecut cu o lumină în vîrful unei prăjini,
şi felinarele şi-au împletit cu flautele ploii dănţuirea.

Mai departe drumul : un geam aburit.
Căutam amîndoi liniştea, ca prin gardurile putrede
o bancă.
Simţeam că în piept s-a rupt ceva,
şi mîhnirea a început să ni se audă, ca de undeva,
de departe, o talangă...

Aşa : seară decolorată şi sfîşiere.
Aceleaşi femei şi frunze ude în parc...
Ţi-aminteşti ţipătul cum ni l-am zdrobit ca-n mîini
un arc,
şi cum umbra caselor ne-a învăluit trupul într-o nouă
durere.

Apoi, toate s-au cernut ca un omăt.
Oraşul era cu mărgele de seară şi de ploaie.
Şi eu ţi-am spus : „Să trecem peste mîhnirea noastră
ca un corb peste umbra lui
şi în suflet să lăsăm amintirea ca o lampă veche într-o
odaie".

Vino ! Pe uliţi e frig... şi cioburi de toamnă, reci.
Pînă cînd o să rătăcim ca două deznădejdi pe sub
ferestre ?
Uite, colo e o ceainărie cu geamuri triste,
să intrăm, ceaiul e cald şi ochii bătrînilor dureroşi
ca o poveste.

Între mesele vechi, zîmbetul tău s-a deschis încet.
Ai înţeles cenuşiul pereţilor cîtă deznădejde înseamnă,
şi ai simţit cum o bucurie tristă pătrunde în noi,
aşa cum într-o încăpere scundă o lumină de toamnă.

Vezi... Toate acestea le-am scris gîndindu-mă la tine,
la rîsul tău amar, cum sunt unele buruieni,
la toată viaţa închisă între singurătăţi şi ziduri,
la mîhnirea care e în noi, ca umezeala în fundul unei
poieni.

Bănci şi zboruri au rămas acolo...
Prin oraşul ca un cimitir, singur şi trist, mă cobor.
Privesc biserica cu lilieci şi frunze,
şi aşa, zilele trec mai departe, ca vitele spre abator.

VEDENII ÎN SEARĂ

ÎNSEMNĂRI

Apa amintirilor a revărsat-o seara pe fereşti.
Aud un vals vechi, asemeni unui mers cunoscut demult.
Tu revii din trecut ca din faţa unei oglinzi în care ţi-ai
privit adînc ochii,
şi, cum glasul tău pune flori albastre pe ziduri
şi pe rochii,
eu îmi culc sufletul de peste zi şi ninsoarea revenirii
tale o ascult.

Uite : după perdelele umilite tristeţea a prins lumini
şterse.
În fiecare casă lumînările galbene sunt păsări care de
singurătate mor,
şi prin ungherele întunecoase oamenii se caută pe ei
înşişi,

așa cum, după o îndelungată rătăcire, cauți un loc odihnitor.

Acum, la porțile orașului sania liniștii s-a oprit.
Lătratul cîinilor îi stă în cale și clinchetul stelelor pe noapte ninge.
În mine, zăpezile deznădejdii s-au topit,
și valul lor mă-nlănțuie și mă-nvinge.

•

Astfel vreau glasul tău să-mi înfioare trupul,
ca un vînt pînzele unei corăbii,
și pe fruntea mea degetele tale să întîrzie,
cum pe-o strașină de casă vrăbii.

Afară se țese sufletul pe care de mult îl știi.
Aceleași sfîșieri aruncă viața în ferestrele mîhnite.
În clavir sunt accente vechi, ca-ntr-un herbar flori păstrate,
și-așa, cucernic, ne-nvăluie apa amintirilor cu seara revenite.

AMURGURI

Pe zidurile orașului, frunzișul serii a lunecat galben.
Aud pe-aproape o cădere de zăpezi melodioase.
Prin gene străvăd mîngăierea ta,
și liniștea e aceeași batistă de melancolie și mătase.

Ferestrele care s-au zbătut în umbră, spre sufletul odăiții ne-au chemat.
Casele ghemuite se caută și-și răspund silabisind prin întunerec lumini șterse.
Pe uliți o sfîșiere de toamnă a prins să se reverse,
și bucuria ca un bulgăre de omăt s-a fărîmat.

Vrei să stăm acolo, dinaintea focului stins?
Deasupra balconului, funinginea tristeții a căzut brună,
și de firele pe care mîhnirea noastră tăcută le-a întins
s-au agățat pînze subțiri de melodie și de lună.

Dacă rămîi așa, apa ochilor tăi se va lumina tot mereu.
Degetele noastre, asemeni unor copile, au adormit îmbrățișate.
În clavir, tristețea, fin, ca-ntr-o strașină bate,
și cu fruntea pe umărul rotund simt inima ta în pieptul meu.

Astfel sufletul pe firul melodiei domoale mi se odihnește,
cum pe-o sîrmă de telegraf, iarna, o vrabie ostenită.
Și amintirea alunecă pe notele stîngace și mici,
așa ca pe niște pietricele albe, o apă liniștită.

•

Vezi? Asta e viața pe care o înțelegi și o știi.
Peste deznădejde scama cîntecului a căzut subțire...
... Să rămînem așa pînă la sfîrșit,
și gîndul tău trupul să mi-l învăluie, molatec, ca o privire.

AMINTIRE

La ferești: procesiunea stelelor — călugărițe în alb.
Deasupra jăratecului păsări galbene rotesc în pîlpîiri dureroase,
... rămîn așa să ascult respirarea bătrînă a liniștii din odăi
și tristețea care cade aceeași pe streșinile întomnate și roase.

Uite: clavirul e mereu cernit și stins.
Cîntecele noastre dorm sub tăcerea lui ca sub îngheț apele sfîșiate...

Ți-aduci aminte ? Ulițele se opreau toate pe la geamuri,
ca să asculte sonata degetelor tale cu tristeți de ivoriu încrustate.

O tînguire de zăpezi moarte simt în piept...
Nădejdea sub povara zilelor însingurate e zdrobită.
Și pe suflet numai mîinile tale galbene mi-au rămas,
ca două frunze de iederă pe-un zid de casă veche și năruită...

Așa în dorință conturul părului ți-l străvăd ca firele de praf într-o rază
de lumină tristă. În jur e-același deznădăjduit lăcaș,
și amintirea ta ca o muzică de înmormîntare se depărtează,
și revine mîhnită de la o margine de oraș...

Umbrele îmi învăluie mai repede singurătatea...
E parcă o cădere de păsări ostenite și reci...
Clavirul e acolo : doliul unei ferești stinse,
și tu prin suflet aceleași tresăriri de ape înserate îmi treci...

RESTRIȘTI

O ploaie subțire a înflorit aerul mîhnit.
Tristeți de duminică, și clopotele te-au chemat stinse.
Surîsul tău trece printre zboruri și umbre întinse,
peste fruntea nopții, iederă sau gînd despletit.

Balconul în amurg. Minte mai ții ?
Lumînări și neliniști în ferești tremurate.
Și iată : clipele trăite împreună demult revin ca niște copii
cari se-ntorc triști de la înmormîntarea unui frate.

Asta e toamna, asta e sonata și întreb : e un vis
sau o viață. Peste umerii mei, liniștea, praștie, se destinde,
și deodată amintirea ta atît de puternic mă cuprinde,
încît îmi pare că, fără știre, o ușe largă s-a deschis.

E aceeași duminică de sfîșiere și de restriști.
Peste deznădejde vreau mîngîierea ta să cadă plină,
cum pe întunerecul unei străzi, de la o fereastră, o lumină,
și-apoi mîhnirea să mi-o plec înspre ochii tăi triști.

Afară ziduri și ploaie cu înfloriri brune,
și mereu clopotele depărtîndu-se, ca albe cirezi ;
în lucruri alte tristeți au tremurat strune ;
gîndul tău alunecă peste mine ca o sanie peste zăpezi.

DESFRUNZIRI

În aerul tomnatec, ciripitul ~~vrăbiilor stins~~,
Tristețea lămpii în seară la ferești umilite,
gînduri vechi se întorc asemeni ~~umbrelor~~ de pe ziduri,
și amintirea ta e cu aceeași iederă, cu aceleași gesturi mîhnite.

Printre degete, povești tot mai albe se cern.
Pe fluierul tristeții, vrăbiile stăruie dureros să cînte ;
iată destrămarea aerului galbenă peste ochi,
și privirile, zboruri în apele serii frînte.

Așa, inima ta, cîntec de vrabie, șovăie.
Glasuri ca nuiele, pe aceeași melancolie se împletesc.
Surîsul tău din nevăzute urne se revarsă,
pe buzele tale, flori și frunze se dezvelesc.

Amurguri și cele din urmă păsări au trecut.
Privirea ta mi-a învăluit mîhnirea ca o fașe,

și cuvintele noastre sunt umile și simple,
ca pașii unui cerșetor pe o uliță mărginașe.

Toate acestea — știi ? — sunt ca-ntr-un vechi album.
Aceleași file decolorate, aceeași mihnire.
Seara și-a așternut tot aurul pe drum,
și cîntul vrăbiilor îl simți în aer, ca o desfrunzire.

LUMINI

Lui Sașa Tanevecin

GÎNDURI PENTRU SOVEJA

Trîmbița primăverii a sunat peste orășel.
Aerul limpede cum e apa din fîntînă.
Ferestile s-au deschis, băncile s-au înnoit.
În suflet : amintirea ca urma unei brățări pe mînă.

Vreau să rătăcesc dincolo de mîhniri.
Aici, atît de trist, cîntecul cheiului și-al apei.
Să ne urcăm în docar. Cerul tot mai aproape-i,
Țipătul orașului s-a șters cu deznădejdi și zidiri.

Vino, vom merge la Soveja în munți.
Acolo trecutul meu, ca într-un cufăr vechi o haină albă.
Zarea e cu brazi și pe sînul munților oile-salbă.
Peste priveliște, sufletele au să ni se apropie ca peste
aceeași carte două frunți.

Vom asculta cîntecul buruienilor. O să întîlnim ciobani.
Sprinteni și cu soare în trup, vom alerga prin pădure.
Aerul ne va deschide pieptul, ca o secure,
și viața o să treacă simplu ca un rîu peste bolovani.

Așa, ai să înțelegi ce trist e să fii poet.
Lasă-ți cărțile și odaia îngropate în noapte.
Vom iubi țărănci cu trupurile coapte,
și-o să ne tăvălim în ierburi și-o să ne furișăm în brădet.

Apoi, amurg și prin ogrăzi lumini tîrzii,
și oamenii care spun : să ne pregătim pentru cină.
Pe ceardac, cu funcționarii fabricii, o să jucăm concină
și o bucurie are să ne cuprindă liniștită fără să știi.

Singur gîndul meu, cu tine împletit,
arc boltit pe vadul cerului în seară.
Și tot sufletul ni se va pleca peste trup în afară,
ca peste un zăplaz vechi, un salcîm înflorit.

Departe uliți triste, departe orășeni mărunți.
Uite : primăvara și-a scuturat clopotele peste cetate.
Trenul mic ne așteaptă cu strigăte tremurate
Vino ! Să mergem la Soveja în munți.

DESEN

Fabrică mică, între dealuri verzi,
pe coastă căsuțe, ca niște oițe albe
și tot aerul dimineții în tălăncile boilor gravi.

E vară... Drumul își scutură ca o batistă praful.
Roțile docarului au lăsat dîre lungi
și liniștea zumzăie în noi ca o albină
pe care-ai vrea cu mîna s-o alungi.

Ți s-a desfăcut părul și miroase a fîn proaspăt.
Ochii îți sunt mult mai limpezi
(seamănă cu ciripitul vrăbiilor),
ne apăsăm degetele — șopîrle mici —
și buzele, stropite cu roua tălăncilor,
nu spun decît : ce frumos, ce frumos, ce frumos !...

AMURG ÎN MUNŢI

De departe pădurea era o batistă brună
şi cerul se pleca deasupra crestelor, asemeni unei
miini pe frunte.
Simţeam cum intrăm (cu trenul) în seară şi în munte,
şi răcoarea luneca prin părul tău, ca degete pe strună.

Apoi, tresărirea văii a fost o agonie îndelungă de
pleoape.
Verdele ne pătrundea adînc, ca-ntr-o peşteră vuietul
unei ape
şi amurgul care-şi sfîşiase trupul printre brazi
îşi vărsa, darnic, sîngele pe buzele şi-n pieptul nostru,
...aş vrea să mai fie azi...

Strigătul sănătos al trenului ne-a deschis sufletele,
asemeni unui cuţit filele dintr-o carte,
şi tot aerul proaspăt a intrat alb în noi,
ca nişte copii sprinteni în odăi pînă atunci umede şi
deşarte.

Vara, era vara care-n fiecare brad rîdea.
Seara era limpede cu stele şi cu lună,
trupurile ni se iubeau şi ochii tăi erau izvoare calde...
...A fost o poveste frumoasă, citită demult, împreună...

SOVEJA

Lui Mihail Cosma

SOVEJA

Sunt aceiaşi munţi înduioşaţi şi blajini,
cari s-au strîns la focul lunii să freamăte poveşti ştiute.
În vale trenul mic a înţepat cu strigătele lui subţiri
cerul,

şi picurarea unui flaut a venit, plînsul stelelor
singuratece să-l sărute.

Revăd casa cu ceardac bătrînesc.
E peste tot aceeaşi simplitate de perdea liniştită,
seara se deschide asemeni unei fereşti spre munţi,
şi tăcerea se revarsă tot mai mult, ca o apă
de stăvilarul umbrelor oprită.

Privesc în jur : sunt codrii buni, codrii copilăriei.
Rar, fîlfîitul păsărilor se destinde, asemeni unei
nedesluşite chemări,
şi eu prin amintire îmi trec degetele tremurate şi triste,
cum, copil, mi le treceam, jucîndu-mă, prin flacăra
unei luminări.

Tristeţea mă ia de mînă şi mă duce prin unghere.
Sunt toate locurile tăcute prin care împreună am mers.
De-atunci, singur : am rămas mîhnit şi pustiu ca o cadră
din care amintirea portretului s-a şters.

Afară fluierul brodează aceeaşi melancolie.
Sufletul serii cade în apă ca o piatră desprinsă uşor
din munte.
Întind spre tine mîinile şi-aştept ca-n copilărie
să mă săruţi, măicuţa mea bolnavă, pe frunte.

În vale geamătul trenului e tot mai stins.
... Prin mîini o fîlfîire dureroasă îmi trece...
...E cîntecul monoton pe care îl cunosc de mult,
şi toată mîhnirea trecutului mă cuprinde ca un cearceaf
umed şi rece.

CASA COPILĂRIEI

În ograda cu zăplaz rupt : o vrabie moartă.
Odăile sunt pustii şi aplecată fiecare poartă ;
Din plopii trişti foi galbene se rup,
şi mîngîie fereastra ca mîinile un trup.

Aici, pe sub ruine, îmi doarme copilăria.
Liniştea se lasă cu bufniţele pe acoperiş.
Mai departe pustiul a-ntins păiănjeniş
şi pretutindeni domneşte zădărnicia.

Suflete! Nu eşti şi tu ca vrabia căzută acolo în ogradă?
Copilăria ta e-acum păsărilor de noapte pradă,
Unde să-ţi cauţi clipele, mărgele de mult pierdute?
Dărămăturile ţi le-au acoperit neînduplecate şi tăcute.

Încerc amintirea ca pe o flacără uşoară să mi-o sting.
Bufniţele s-au trezit şi plopii de milă se încovoaie.
Ascult cum se preling pe streşini ultimele picături de ploaie,
Şi mi se pare că sunt stelele copilăriei care plîng...

PARCURI VECHI

„Iată-l balul felinarelor palid."
ION VINEA

Lui Victor Brauner

ARĂTĂRI

Mi-aduc aminte: cerul sfîşiat printre bănci,
Seara din bălării şi tristeţe urcînd ca un perete,
Vîntul cînta lovind în fereşti, ca un dănţuitor în castaniete,
Era o întîrziere de toamnă şi de tălănci.

Zăplazuri şi drumuri vechi se tînguiau.
Voiam prin frunze amintirea ta ca pe-o cărăruie s-o caut.

Ploaia făcuse din fiecare straşină un flaut,
Tristeţea în mine, ca-ntr-un pom o ciocănitoare, lovea.

Era, ţi-aminteşti, oraşul cu balcoane şi disperări.
Pe cheiul şters mîhnirea noastră stăruia ca o rugină,
simţeam nelămurit gestul tău ca printr-o perdea o lumină
şi privirea tremura departe, între arbori şi zări.

Prin grilajul cu iederă peisagiul destins.
Mut rîul şi arătări triste: casă veche singură în tăcere.
Ţi-am spus: „toată copilăria mea o vei regăsi acolo în unghere"
Şi glasul tău dintre buze — frunză veştedă — s-a desprins.

Întrebai unde serile, unde viaţa. Rece,
gîndul rupea frunze... şi ca trestii ne-am îndoit;
şi tu ştiai: întreg sufletul meu te-a învăluit,
precum colbul uliţei învăluie docarul care trece.

Nu erau lumini... Vîntul lovea uscat în piept şi în geamuri.
Sub paşii noştri: o rostogolire de bolovani.
Amintirile sunau, ca la sîn o salbă de bani,
A fost o sfîşiere de ape... o deznădejde de ramuri.

Aşa voiam să ne sfîrşim ca un foc de vreascuri. Tîrziu,
paznicul s-a apropiat: „se-nchid porţile"; ploaia întîrzia printre tei.
Deznădejdea suna în noi (ai auzit) ca o legătură de chei
şi metalic glasul tău a rămas mai sîngerat şi mai pustiu.

Toate astea ţi le vei aminti.
În piept liniştea s-a rupt ca-ntr-un clavir o strună.
Erau uliţi vechi şi balcoane cu iederă tristă şi brună,
şi oraşul ne făcea semn din felinare pustii.

Apoi, țipete sfîșiate s-au împleticit printre plopii străini.
Era trenul care ne chema, dureros, ne chema.
Și eu ți-am pus în suflet — ca un inel în deget — toată mîhnirea mea
și așa am trecut mai departe, cum ai trece noaptea printre spini.

TOAMNĂ TÎRZIE

Brună e liniștea care a lunecat în iazul mort.
Pe ziduri și pe mîini e toamnă... Chipuri iubite pălesc.
Printre ramuri subțiri au căzut stele.
În grădina publică frunze și amintiri putrezesc.

Sunt oameni triști... și bănci ude în parc.
Încet zborul bufnițelor a învăluit casa depărtată.
Trecutul sună ca lemnul unui pod vechi,
Din noaptea ca dintr-o peșteră, toată tristețea peste umeri revărsată.

Și iată în mine chipul tău ca-ntr-un pahar o floare albă.
Îl simt tresărind ca o adiere în ferești.
E așa o liniște de făclii în odăi scunde.
Drumuri și zăplazuri depărtate ți le amintești.

Era alb... și soare mult... și pe alei flori.
Brațele-ți cîntau — și părul tău — sonată tîrzie.
Trupul tău sub degetele mele ca o coardă vibrînd,
Vreau toamna și seara de altădată să reînvie.

Albă e mereu amintirea ta printre stele toate.
Aud glasul tău ca o frunză căzînd.
E poate lumină... poate e numai gînd,
În iazul mort tristeți de argint și gesturi întunecate.

Stearpă e viața cu drumuri și cu înserări.
Sufletul țipă sub tristețe ca lemnul sub ferăstrău,

Întreb cu glasul scăzut (ca un rîu în secetă) unde-i surîsul tău.

Mereu cu păsări negre vin dureroase întoarceri.

E tîrziu... zboruri nu se aud.
În iaz liniște, toamnă și seară pe alee.
Aștept pînzele de păianjen din suflet să le schimbi în curcubee.

Sunt atît de singur și atît de trist în parcul ud.

PARCURI VECHI

Lui Mirea

Rătăcire... Plopii și-au încetinit cîntecul alb.
Drum cu nisipul galben duce spre trecut.
Zboruri lunecă prin noi ca lumini prin unde.
În toamnă lanțuri și suflete au ruginit, rîsete au tăcut.

Ți-amintești : Parcul gol... Ce ciudat ne-a privit paznicul.
Pașii speriau gînduri și lebede erau aproape.
Simțeam neliniști ca furnici pe trup,
și numai amintirea ei, ca o pasăre peste ape.

Din chioșc, o muzică tristă ne striga.
Docarul plecase, și numai tristeți și frunze ude pe alei.
La ferești singurătatea ca un stor verde,
Ții minte : plîngeau streșini, se aplecau tei

Apoi iată că în suflet chipuri ca stele în apă s-au trezit.
Ne-am amintit doctorul cu ochii buni ; mergea călare,
și plîngea cînd glasul tău rupea cu frunze acorduri.
Era la Soveja în munți, între singurătate și zare.

Pe buzele tale, tîrziu, numele ei, ca un strugure s-a fărîmat.

Lydia o chema și avea lumină pe mîini.

Gestul ei — cîntec şi glasul ei — mănunchi de viorele
proaspete,
în braţe tresăriri de fluier, în trup o şerpuire de fîntîni.

Astfel inima ca o praştie în zvîcnire spre ea.
Era o tristeţe în noi, ca o luntre în trestii.
Ştiam departe: deznădejdea balconului, tresărirea
ferestii
şi nu mai ştiu cît am stăruit printre plopi aşa.

Viaţă şi toamnă, le-ai înţeles acolo.
Acum, nici un gînd şi nici o lumină înainte.
Îmi spui: „tot mai rătăceşti pe sub balconul stins?"
şi e o sîrmă ghimpată fiecare aducere aminte.

De aceea, înserări triste, ca perle pe mîini.
Să privim în noi tristeţea, ca un pietriş în apă;
să spargem, cu durerea trupului, întomnarea,
şi să simţim cum sufletul din piept, ca o piatră de
praştie, ne scapă.

Aleea cu mărgăritare de toamnă.
Întrebi unde glasul ei, unde surîsul ei.
În dîra frunzelor îi recunoşti tremurat umbletul.
şi vîntul ca şi atunci, tremură amintire şi tei.

DESPĂRŢIRI

Drumul e în amurg... alb rîul.
O plecare dureroasă pe cărări reci.
Vîntul cînta la fereşti ca o scripcă veche,
Mereu spre deznădejde trupul ca pe-o cumpănă ţi-l
apleci.

Sfîşieri şi clopote stăruie; grilajul rupt,
şi deodată pe ramuri: toamnă romantică cu ciori.
Grădină părăsită şi bănci putrede,
uite: lumini şi frunze se tînguie ca şi alteori.

Printre plopi, casă cu storuri trase şi cu paznic bătrîn,
şi două braţe reci: sora străină; prin crengi glasul
cuiva,
tristeţea te sfîşie şi-ţi loveşte pieptul,
încerci cu gestul mîhnit să lămureşti ceva.

E pustiu şi e frig în odăi stinse.
Toată viaţa o regăseşti ca pe-un ceasornic oprit.
Auzi sufletul căzînd, poate sunt frunze,
Pasul tău prin amintire sîngerat şi rănit.

Luna tremură plopii în iazul alb,
treci prin ierburi lovind pămîntul.
Ploaia a contenit, crengi au plîns,
şi asculţi peste balcoanele pustii, numai vîntul,
cîteodată vîntul.

Astfel mereu o deznădejde tremură peste trupul tău,
ca o lumină galbenă departe peste ape.
Casa veche se-ngroapă în uitare, păsări o învăluie.
Au trecut zboruri, au tresărit pleoape.

Fărîmă viaţa şi toamna care a mai rămas aici.
Treci mîinile sîngerînd prin ruginite zăbrele,
Gîndul tău s-a rupt ca o aşchie putredă,
În tusea ta s-au înecat glasuri, s-au zdrobit stele.

ERIAN

Lui F. Brunea

SONATA

Din toamnă frunze şi lilieci s-au desprins.
Seara cade, floare galbenă pe covoare învechite.
Glasul tău e mesteacăn subţire în vînt.

Vreau să stăm singuri în pridvor
şi să numărăm stelele peste umerii toamnei despletite.

Vinul e bun, albă e sonata, rîsul tău trist.
Mereu trupul tău ca o coardă de violină s-a subţiat.
Zare şi clopote printre crengi cad şterse
Uite : de la stele vine pînă aici un surîs îndurerat.

E o tristeţe rece în crîng.
Albă e liniştea în ochii tăi tremurată,
Simt prin mine mîhnirea ta ca un zbor prin frunziş,
Crengi şi lumini cîntă ca şi altădată.

Aici visul s-a sfîrşit, tălăngile s-au întors,
Chioşcul a putrezit, toamna e aproape,
Părul tău în paharul nopţii e vin blond,
tristeţea se-apleacă peste noi ca o salcie peste ape.

Să ne-ntrebăm de ce viaţa, de ce toamna, tîrziu.
Amintire şi viziuni s-au cernut între stinse perdele.
Vreau să spargem în mîini neliniştea ca pe o nucă
şi miezul putrezit de suflet să-l aruncăm peste stele.

Gîndul e speriat, noapte e de mult.
Ai înţeles drumurile dintre plopi aproape.
Surîsul tău peste lună trecut.
Nu vezi ? ceva plînge în noi, în toamnă şi în ape.

ÎNCEPUT DE TOAMNĂ

Iaz liniştit... Vînt ca înfiorare de şopot.
În umbră se-neacă povestea morăriţei cu rîs subţire.
Brună şi ca iederă fluturînd se arată în noapte şi în amintire.
În inima ta o aud sunînd ca un nedesluşit clopot.

Prin oglinzi mari lunecăm. Moară cu lumini se ascunde.
Vîslele bat liniştit ca în spinări moi,
şi valuri vin spre barcă aşa, ca o turmă de oi.
Păsări tîrzii taie ca nişte cuţite umbrele noastre peste unde.

Din amnarul nopţii scapără stele şi pietriş.
Drum de argint a căzut cu lună şi frunze în apă.
Gînduri simple, ca vîslele, din mîini ne scapă.
Intrăm, raţe sălbatice speriind, în stufăriş.

Apoi, răcoroasă poiană, crengi luminate, ciripit stins.
Mereu, liniştea lunecă prin iarbă ca o şopîrlă,
Peste umerii noştri un copil ceresc stele asvîrlă,
şi dintr-o dată cîntec ca o coardă subţire s-a destins.

O întîmplare povesteai. Albă, peste fruntea nopţii mătase,
şi glăsuiri reci ca zboruri peste suflet de lemn roş.
Şi nelămurită, amintirea morăriţei (de unde ?) ne tulbură dureros,
precum în barcă, fără să-l ştim, vîntul ne legănase.

Peste tot, în noi, început de toamnă prinde spini.
Şi uite : neliniştea mea în tine pătrunde grav,
cum printr-o fereastră deschisă, o creangă de plop bolnav,
şi-aşa ascultăm iazul aruncînd peste maluri cereşti lumini.

Glasul tău şovăie, ca barca prin trestii ce se rup.
Gîndurile ne sunt săbii încrucişate şi vechi pe un perete.
Tresăriri de sonată sau de vînt trec încete,
şi numai sufletul, ca un gît de lebădă se înalţă să vadă mai departe peste trup.

Să mergem. Luna a întins pe iarbă scoarțe moi.
Luntrea sunînd se lovește de maluri sparte.
Auzi? A troznit ceva. E poate o tristețe, poate sunt frunze moarte.
De ce am tresărit deodată amîndoi?

ÎNCĂ O TOAMNĂ

Lui Miron

Iată încă o toamnă și încă o seară cu bănci ude.
Plopi cu tremurat alb și ramuri cu polei de stele.
Vîntul a fîlfîit sufletele ca perdele,
Departe pasul paznicului frunze și neliniști răscolind se aude.

Decolorat iazul și trestii foșnesc ca hîrtie.
Mereu rătăcim prin toamnă cu oglinzi de fum.
O pasăre cu o romanță veche a țipat, căutăm alt drum,
și deodată între crengi casa paznicului, tîrzie.

Ne apropiem. Înăuntru e vis blînd și lampă cu surîs sîngerat.
Liniștit cîinele, fată blondă și un glas stins: mătușa bătrînă.
Pe zidul rece fruntea ne plecăm ca pe-o mînă.
Se aude un ciocănit în geam: sunt inimele noastre care bat.

Frumoasă e fata paznicului, frumoasă, frumoasă.
Mersul ei: grîu în adiere de vînt.
Surîsu-i a rămas în noi ca o apă de ploaie în pămînt,
și ochii: două vrăbii toamna pe o casă.

Subțire glasul ei și iată: amintirile s-au înfiorat.
Vezi seară romantică și fată ca lumină la fereste.

În vale docarul cu repezi cai, albă poveste.
La urmă sufletul ți s-a rupt ca o coajă de copac uscat.

Astfel toamna a sfîșiat iederă și gînduri.
Peste umerii tăi liniștea a pus frunziș ud.
Mereu ciocăniri surde în noi și în afară de aud.
Deznădejdea ne-a prins sufletele ca două scînduri.

Să ne îmbătăm cu vin și cu toamnă bună.
Noaptea s-a desfăcut ca o floare de măceș tîrziu,
și vîntul a aruncat semințele-stele peste orașul pustiu,
ascultă mai adînc ceasul suferinței în noi cum sună.

În mine s-a limpezit apă cu sonată mînnită.
Aud o tristețe troznind, ca în foc un lemn uscat.
Să mergem departe de casa — cu surîs sîngerat,
Îți voi povesti de-o altă toamnă, de-o altă seară, de-o plecare grăbită.

COLOMBA

1927

l' axe du monde passe par tes hanches
b. fondane

I

inima duce-n codru sub piept ca o caleaşcă
privire-n desfrunzire pe-o gură precum scrin
pleoapa mea de tine se umple ca o ceaşcă
şi-opreşti în respirare tălăngile-n declin

cuvintele cresc nalte în seară ca porumbul
drumuri se-ncrucişează ca ochi pe-aceste bănci
vînătoresc cînd luna în frunză-şi sparge plumbul
şi plopi ca o cireadă se-ncumetă cu lănci

obrazul tău desface lungi cîmpuri de secară
în ora ce se-alungă cu haite de lumini
plimbi degetul prin coaste ca albii ce secară
o treaptă-n amintire te-ntîrzie-n ruini

şi-azi pasul meu te scrie cu vinele în cridă
coapsele — ce corăbii — în aerul robust
surîsul îţi umbreşte o buză ca firidă
şi liniştea în ierburi ţi-ajunge pînă-n bust

trup cu-arături cu-ntoarceri cu umăru-n fîntînă
şi tîmpla încuiată cîntec topit în os
pupilă ce se-nchide pe gleznă ca o mînă
sufletul tău în palme izvor feruginos

plîns întrerupt în ceasul adînc ca o tăcere
c-un cer ce se dilată prin toamna unde creşti

şi linia dintre arbori ne-ntunecă ne cere
cînd frunţile sub noapte se-ating ca două veşti

2

rochia ta cu iederi şi linişti precum climă
din Sud, aerul urcă pe frunte o perdea
şi cerul tras în limbă şi-n pantă la rîndea
cu sîngele-n răstimpuri şi frunzele în cizmă

priveliştea se-ncheie pe osu-n traforaj
un lacăt ce-ţi înscrie imagine-ntre tîmple
amfora dintre coaste de glezna ta se umple
şi-n fluviul din artere te plimbi ca un vîslaş

glasul precum o algă şi ceasu-nchis în părul
rotund în şerpuire pe braţ ca rădăcini
surîsul cercuieşte în aer un profil
şi-n talgere de umbră genunchiu-şi scrie mărul

te-nfigi în muşchi şi biciui tăcere ca-n oblînc
cu unghiile-n talangă sporeşti stelarul pîntec
obrazul tău se-mparte mireazmă poate cîntec
şi-n fum cîmpuri în cleşte codrii ca uşi te strîng

în palma ta cuvîntul îşi rugineşte fierul
şi luna care-apleacă pe-ocean un cozoroc
îţi scrie-n desfrunzire şi-n noapte un soroc
cînd anotimpu-n sticlă şi-a neclintit mînerul

o-ntoarcere te-apasă cu creieru-n etaj
furtunile-n plămînii inverşi precum corăbii
şi vorbele-n răceală încremenesc ca vrăbii
dar ochiul te păstrează în dungi şi-n tatuaj

cu buruieni în piele alungi nămoluri clare
luminile-n pleoapă se-ngemănară oşti
multicolor mă-ndeamnă umărul ca un chioşc
de ziare, cînd dorinţa topită-n mădulare

şi răspîndită-n sevă urcă sărutu-n trunchi
cu slova ta pe buză inel ca o custure
mă sîngeră ; şi-n tine mă pierd ca-ntr-o pădure
cu mîinile-n zăpadă luceferii ca bunghi

de-azi glasul în tărie mi-l dărui cu măslinii
deschizi ca o barieră noaptea crescută-n prag
şi liniştea în vine se-adună ca un cheag
cînd sufletele-n sare se-unesc ca două linii

dar vîntu-şi rupe scoarţa moldovenească-n jur
cu sălciile-n crepuscul se umplu-n gavanoase
din apele lungi umbre se limpezesc ca oase
şi ne-ntregim privirea pe-o targă de azur

3

te scrii în amintire şi-n sînge ca o viză
de paşaport, cu-obrazul şi umăru-n ochean
sub pielea în vitrină şi-n galerii deschisă
cu flautu-n privire îmi dărui un ocean

dar scapără pe-o targă stele precum copite
cînd inima în tine ca un pahar de ceai
se abureşte-n sticlă şi caldă să palpite
cu liniştea-n nervura frunzelor o ghiceai

iarnă tăiată-n fildeş cu norii-ntr-o căldare
zvon răspîndit în cerul strîns pe genunchi ca pled
pădure despletită în păr şi-n sărutare
aerul ca o rochie se sparge în buchet

pe-o sticlă-n neclintire iarna şi-a strîns pulpana
şi apele-n azurul vîntos au nechezat
dar muntele-n pupilă pe-o cergă-şi trase pana
pe cînd suav văzduhul cu-o zi s-a depărtat

eşti limpede-n suflare şi proaspătă ca-n ploscă
(mă crezi) în vine-ţi circuli un sînge superior
şi buzele în sare lumini, dar ce folos că
umărul în privire se-apleacă-n căpriori

pădurea iată-şi urcă pe fagii moi o sucnă
de umbră şi-anotimpul din vaier rupe-un corn
dar zarea se-abureşte în trestii se usucă
pe sufletu-n oprire ca pe o şea mă-ntorn

părul ţi se retrage pe tîmple ca armate
zboruri întretăiate în cremene cum lănci
şi pînzele tăcerii se desfăcură mate
cînd umbrele din sălcii au lunecat ca şăpci

cum strîng din dinţi şi-aleargă în stînga noastră jnepii
ochiul se micşorează în dungi precum cătun
dar frunţile-şi deshamă pe stepa-n somn sirepii
şi luna-naintează în peşteri şi-n coturn

spre tine-n peisagiu mi-am descuiat ferestre
şi vinele-mpletite sub pielea ta-n corali
cînd stelele-n cădere închipuiesc căpestre
pe-obrazul tău tăcerea îşi taie un oval

pe-aleile din tine mă rătăcesc ca-n cozla
şi umăru-n furtună adăpostit ca golf
dar prinde-mi cu surîsul la butonieră roza
vînturilor, cînd ochiul te-nscrie în pantof

mă răscoleşti ca-n arie treci degetul prin creştet
mă-mprejmuieşti mă treieri mă-nchizi ca un hectar

te-nalţi precum o stivă în aerul prea veşted
pe marginea făpturii mele ca un pescar

4

te cauţi în sărutul ce-şi rupe-n umăr spicul
cînd glasurile-n aer desfăşură-un covor
basarabean şi cerul îşi dezlipeşte plicul
dar sapă-n mădulare şi-n ochi un coridor

o desfrunzire-nseamnă pe umbletul tău peşteri
şi amintirea-n coaste îţi strînge pasu-n chingi
străină cînd plecarea te ustură-n descreşteri
şi sufletul mi-l sfarămi cu degetele cinci

azurul se-ntregeşte cu sîngele-n otravă
fum răsucit în arbori şi-n umerii ca grinzi
cu pîntecul în şarpe şi braţele-n otavă
cuvintele în aer se sparg precum oglinzi

apele sunt cu vine şi muşchi ca nişte pulpe
şi-n biciuire carnea garoafelor în vînt
vertebrele tăcerii se desluşiră suple
şi-n melc şi-n ierburi grase în fugăriri urcînd

femurul ca pleoapa şi inima-n căluşul
cu coapsele-ntre trestii lapte stelar te-aprinzi
dar tîmplele pe umeri îşi rotunjiră pluşul
şi gîndul tău îl pipăi şi-l urmăresc ca-n zimţi

ştiu clopotu-ntre coaste şi plantele marine
grădină-n os săpată cu braţele-n lămîi
ştiu fructele rotunde ca mersul tău şi pline
de coacăze-n mireazma de buruieni în clăi

mă-nsemni precum o hartă şi-n mine ca o perlă
pură-n ficat topită te ştiu dintr-un calcar

dar flacăra-n tărie te-nnoadă ca nacelă
te-adun ca o simbrie te-nchid ca un săltar

în rumenire glasul sporește ca o jimblă
urcă de-aici pe scara din sîngele meu scump
cînd te primesc cu mierea-n pleoapă și pe limbă
și te închei sub coaste cu degetul ca bumb

în gura-naltă focul își împletește osul
de-azur, și pasul trage în ceară-n anotimp
dar noaptea-ți limpezește pe frunte abanosul
pe pîntecu-ți terasă cu plante reci mă plimb

te regăsesc în umăr și-n rîs ca într-o glastră
c-un braț în amintire lămpile te-auresc
și te apleci pe buza umedă ca fereastră
din glezna-n evantalii ierburi și-arome cresc

mă vînturi precum spicul și-mparți cu dumicatul
cu zările-n fîntînă ochiul deschide-un șanț
te știu adînc în mine ca-n fund de mări uscatul
te-nfigi ca-ntr-o gingie mă clatini ca un lanț

roche de apă somnul, vinele — ce curele
de transmisiune — vîntul îți scrie bustu-n roci
un bun-rămas ne-apropie răsuflul în perdele
ca scoarțe de mesteacăn palmele cînd le-ntorci

cu mîinile amare și buzele-n lucernă
și umbrele sfințite în amurgiri cum cozi
de păun, cu trecutul la căpătîi ca pernă
și munții-n fum se-apleacă spre noi ca voievozi

cristalele de aer stau limpezi în ospățuri
paharele-n dantelă cu chei de buruieni
rupi sufletu-n privire și tîmplele ca hățuri
cînd vorbele-n întoarceri ca turmele le-ndemni

cu pulpa în ferigă urci dură din visare
și mă cuprinzi ca-n trestii te-adun ca un năvod
cu frunțile-n descreșteri și membrele în sare
dar trupu-ntreg spre tine e-ntins precum un pod

te-apleci și-ntrebi privirea și degetu-n licoare
mă-ncerci ca pe un lacăt și bați ca-n lăicer
genunchiul ca o ușe mă umple de răcoare
și sîngele-n desfaceri se reazimă de cer

un răsărit nesigur a pus o poleială
pe zarea care urcă cu iedera-n grilaj
și-ncearcăne pleci capul cu floare de cerneală
dar te adun în palmă jăratec ca-n făraș

surîsul în aramă ți-l depărtezi în surle
și drumurile-n toamnă pe-un povîrniș ne sug
știu brațele și ochii și gleznele ca scule
prețioase, ești în mine scrisă cu meșteșug

un chiot lung se rupe din pleoapele în dungă
și-n via din pupilă cu pulbere de var
singurătate-n preajmă se-așează ca o glugă
dar te răstorn în fierberi pe mîini de samovar.

5

cu frunțile ca zboruri de porumbei în cerc
și lacu-nchis în deget cu-o liniște-n inele
dar vinele sunt plante acățătoare-n piele
și mîinile prin trupul în buruiană-mi trec

ocean ce se răcește cu brațele-n gargară
părul oval înscrie un sînge-n anotimpi
pe buzele-n suire se deslușesc aripi
și sînul mă primește în chiot ca-ntr-o gară

aerul te desface în vorbele ca lăzi
şi drumurile-n rocă urcate ca vitrine
dar panta în amurgul lăuntric te reține
şi glasurile-n seară le schimbă precum gărzi

în umbră c-un luceafăr nelămurit în glas
nisipuri în pleoapă se-adună-n oboseală
cu liniştea prin undă se limpezeşte-n algă
şi-urmez în şerpuire umărul ca atlas

o toamnă pune-n talger frunzele moi ca pături
şi gleznele cu plante şi-arterele cu munţi
dar ne-apropiem în aer ca două sălcii, muţi
prin carnea în descreşteri se desluşesc omături

trăsură ce se-ndreaptă cu stelele-ntr-un trap
cînd noaptea în pupilă îţi răsădeşte-o vie
pe culmi din curcubeie îţi împletesc o iie
şi-aceste flori ies ochii pămîntului din cap

surîsul îţi pătrunde în piept pînă-n prăsele
şi-n pasul meu te-nvălui şi coastele le isc
dar amintirea-n sare se-nchide ca un plisc
şi tremuru-n pleoape a netezit şosele

un cer tăiat pe-obrazul ce-l ştiu itinerar
cu-ntoarceri cu-o oprire pe sîngele-n fereastră
din tine se desface priveliştea-ntr-o glastră
şi evantaliu-n palmă te-ncing ca un fierar

plămînul în culoare cu iarba-n ţesătură
lumina-ţi scrie-n pîntec cu orele un disc
cînd vocea rotunjeşte în aer un apus
şi luna-n fulgerare pe umărul ca turlă

ULISE

1928

COLOMBEI

ulysse que de jours pour rentrer dans itaque

GUILLAUME APOLLINAIRE

heureux qui comme ulysse a fait un beau voyage

JOACHIM DU BELLAY

ulysse je te veux au pays des lapons

B. FONDANE

Τῶν ένεχ 'εςεσίην πολλήν ὅδὸν ἥγθεν 'Οδυσσεὺς
παίδνδς ἐῶν πρὸ γαρ ἧχε πατὴρ ἄλλοι τε γέροντες

HOMER, ODISEEA, XXI, 20—21

1

îți închin un imn ție veac al mediocrității
nu mai vînăm ursul sur prin munții americii
brațele noastre nu mai sîngeră păduri sălbatece
ne operăm visele ca intestine
singuri ne închidem în mucegaiul birourilor
dimineața dactilografele își îmbrățișează logodnicii
pînă la revederea din ceasul nopții
cînd vor face dragoste pe saltele de paie
dar în aer sufletele ni se sărută
clădim un cer peste acoperișuri ca mădulare
pe bulevarde sirenele autobuzele
cum acompaniază concertul prin fără fir
veac al asigurărilor și-al reclamei luminoase
e ora cînd englejii o aplaudă pe raquel meller
și refuză buchetul de violete
aruncă lumini jocurilor de ape
scrîșnesc din dinți marile cotidiene
și iată : agenții companiilor de afișaj
primenesc rufăria zidurilor.

2

dar se ascut zgomotele ca pumnale
aerul se desface pe mîini iederă lătratul
și iată precupeții ridică obloanele somnului
tramvaiele lăptăresele autobuzele își acordează ca o orhestrație
instrumentele
strălucesc

vocile ca gutui în vitrine la ora dejunului
mobilele își regăsesc ființa părăsită aseară
de prin colțuri din pivniți din hambare
se furișează spre noi ființa părăsită aseară
cuverturile glasurile se descojesc ca bolnavii de scarlatină
și tu te cauți pe tine ca pe un vecin care a dormit alături
degetele îți știu conturul te memorizează te urmăresc
ca o hartă încet liniile se recunosc se îmbrățișează
ca o cupă la locul lor pulpele intestinele
obrazul se desprinde ca un perete
buzele buzele cu surîsul pantofilor
și încheieturile de vată
încet te tragi pe tine din tine însuți
ca dintr-o fîntînă nămolul zilelor umbrelor
te recunoști îți strîngi mîna după această navigație prin noapte
se desfășoară ca o cale ferată privirile glasurile
vechi precum timbre pe o scrisoare netrimisă
ai ieșit altul același din tunelul nemișcării
absenței
ca o portocală îți mîngăi carnea cuvintele
cîte mistere îți surîzi în oglindă
iată vînzătorii de fructe își strigă noutățile
lumina pune tinctură de iod pe rănile afișelor
închini un imn săpunului CADUM
substanța lui nu atacă țesătura trupului
spuma alunecă pe piele ca o piele se scutură
ca frunzar fața în apa proaspătă ca o servitoare de 17 ani
la etajul de sus robinetul se deschide ca o pleoapă
te apleci iar spre tine ca spre farfuria cerului cu culoare
îți dai tîrcoale ca unei case căreia i-ai uitat numărul
suni strigi chemi proprietarul întrebi dacă tu locuiești în tine
panică panică
desperarea aruncă semnale
și despletirea îngrozirii pe glezne
îți cauți amintirea și umerii ca sandale
UNDE SUNT
care e longitudinea inimii tale
stephane roll poartă numărul 35 la inimă

încerci să te prinzi ca într-o plasă din rămășițele de noapte

ACELAȘI A
L
T
U
L

ALTUL A
C
E
L
A
Ș
I

dimineața își freacă sinii tari de fereastră
perdelele se apropie se îndepărtează ca două armate
în curînd va veni ceaiul
și nu știi dacă TU vei fi acel care îl va bea
dar scrii un imn acestei băuturi de culoarea frunzelor
toamna sîngelui răzbate prin cornul de vînătoare
un cerb înaintează în desenul zilei
vizuinele se deschid ca bricegele
zmeură și fragi umezesc pașii

CEAI arșiță cu buruieni și coacăze
răcoare în căldură binecuvîntare de rubin
voia și împărăția ta facă-se
culoarea ta e a cărnii trecute în spin

tu ești sala de lectură de baie a săracilor
tu dai la ora patru sărutul de mamă copiilor orfani
împrumuți înțelepciunea vracilor
și pui gîtului pe dinăuntru o salbă roșie de bani

CEAI care desfeți limba și măruntaiele
CEAI care micșorezi bolnavilor suferința
ierburi sălbatice din noi răutatea oamenilor taie-le
adu în ficatul și în rărunchii mei liniștea umilința

ceai dăruit refugiaților ruși
ceai în grădini publice pe scaune de lemn
ceai celor supuși și celor nesupuși
ceai pe toate buzele ca o cruce de lemn

ceai binecuvîntat ceai ca boschet în duh în os
tu te împarți precum cuvintele uneori uitarea
cerul era de culoarea ta cînd l-au răstignit pe hristos
în apele tale se sărută aerul marea

din indii te-au adus misionari
iarba ta era coaja rănilor tămăduite
dar pirați au atacat corăbiile mari
sîngele s-a amestecat cu apele vuite

tu ai profețit revoluții din pîntecul samovarului
tu ai trecut ca o mînă prin gîtlej prin mîini
în siberia în jurul tău ca în jurul altarului
s-au rumenit glasuri și pîini

ceai ca drum tăiat în calcar
ducînd în răcoarea frunzarelor stîncilor
ceai sorbit în dezgheț de făurar
în clătinarea de mușețel a lămpilor

ceai din după amiezi de primăvară din după-amiezi de
iarnă
ceai cu tăpșane de toamnă roșcovană
la întoarcere la conac în pocnet de armă
și prepelicari cu limba de un cot în goană

ceai din mîna ca o privire a mamei pe ceardac la
soveja
pădurea vuiește și în jur troznesc amintirile docarul
porțile de stejar bătrîn se deschid
intră factorul

și tresaltă inimile ca la hora hanului
citești veștile fratelui de la cernăuți
stelele se dezghioacă precum alunele verzi
cerul te înfășoară ca un brîu oltenesc
arborii numără cît pot
apoi umbrele umblă în vîrful degetelor
glasul mamei a suferit s-a boltit
și ca o fîntînă se adîncește se întunecă

ORA CEAIULUI

3

acum strada te primește ca o cutie de poștă
obișnuința e pe umerii tăi o cămașă uzată
strada e aici la picioarele tale precum cîinele credincios
aerul stă pe acoperișuri ca un preș
tu ești o scrisoare în strada cutie de poștă
destinul tău e acolo distribuitor mecanic
el te va duce la destinația pe meningea ta scrisă
desigur tu mergi pe sub casele cu șorțuri ca brutărese
dar altcineva întoarce arcul din pupilele tale
zgomotele îți ling tîmplele arterele

vînzătoarea îţi întinde gazeta de dimineaţă
o! gazeta, ce dantelă pentru melancolia ta
lindbergh a aruncat un curcubeu între america şi europa
un profesor de strategie e asasinat în expresul paris
marsilia
preţul pîinii se va urca cu zece centime
dar aerul flutură un drapel între genele tale
singurătatea e dreaptă ca un semnal de uzină
cartierele pulsează se umplu de suc ca ovare
botul luceferilor te scormoneşte te sperie
e un continent femeia care merge înaintea ta
şi iată-te la casablanca eşti fără lucru
lăzile se rostogolesc în port ca monezile
e un miros tare de ulei şi de vuiet
înaintezi prin ecuaţia sîngelui
în părul aerului sunt catarte cordaje
precum penele de şoim la un şef indian
iată grînele bumbacurile ca amulete
clănţănesc stelele argintăria lacului
o lotcă spintecă trestia vinelor
dar nu e decît vitrina unei companii navale
pasul ezită ca timpanele
şi totuşi soarele îşi face loc cu coatele
un surîs te urcă pînă la etajul al optulea
orice cuvînt un dosar un dosar chiar cerul
e o maşină de scris somnul
se depărtează se apropie ca o pădure tăcerea

4

în sînge ne cad fructele putrede
o otravă sub frunte subţiază păsări ca perlele
şi păianjeni torc reîntoarcerea în dantela gheţarilor
fierăria uitării aruncă flacări topeşte întîlnirea uitarea
şi ca două faruri se sărută se îndepărtează inimile
cai sălbateci vegetaţiile cu vînători cu panoplie amurgul
se năpusteşte muşcă vîntul intestinele în pustă
luna pune o fundă în laboratorul urechei
evenimentele se succed ca ferestrele
în vitrina cerului sunt busole chei degetele
papagal toamna îţi oferă horoscopul frunzelor

vinele tale alcătuiesc un frumos model de broderie
şi nervii
nervii atleţi negri pneuri serpentine afişe
plasă în care se zvîrcolesc peştii lămpilor stelelor
sîrme pentru dansatoarea în echilibru a spasmului
ce bobină rumkorf nervii hartă a continentelor
fantomelor
crocodili îşi înfig dinţii în pulpa anotimpului
drumuri ca un obraz palide se încîlcesc drumuri
nervii cîte mărgeane şi cetăţi dăruie sărutul umbrei
nervii bucle prinse cu spelci de luceferi
herghelii de jăratec
alge brune în apele trupului
flori submarine unghii subţiri ca accidente
curcubeie surîsuri
gări la întretăierea munţilor aerieni ca privirile
pupile despînzite în carne precum aşteptarea la ospăţul
în care bucătarul ţigan rostogoleşte ca buturugi capetele
balaurului
dar vine făt-frumos cu limbile păstrate în sîn ca o
colecţiune de timbre
şi tresare iarba ţinutului se desface în lumină feriga
vuiesc suveicile nervilor aceste gene lăuntrice
şi ochii se desfac ca şantiere ca lacuri
cîmpul e tăiat de linii ca palmele
noaptea se urcă în pomi precum un copil neascultător
sfărîmă dorinţele cuvintele cuiburi de pasăre
gesturile noastre din paie şi pămînt adunat în cîmp
orice glas răneşte aerul
cîte furtuni clănţănesc braţele cerul
mările se varsă pe faţa de masă ca paharul cu lapte
mesteacănii fac mătănii
în sîn se crucesc fulgere
spintecă întunericul ca un pîntec
dăruie lumini zările ca reclamele marilor bijutieri

5

te opreşti la vînzătoarea de legume
îţi surîd ca şopîrle fasolele verzi
constelaţia mazărei naufragiază vorbele

boabele stau în păstaie ca şcolarii cuminţi în bănci
ca lotci dovlecei işi viră botul înaintează
amurgesc sfeclele ca lapiţerii pătrunjelul mărarul
iepuri de casă ridichii albi pătlăgelele
vinete înnoptează iată tomatele ca obrajii
transilvănencelor
în broboade de mîngăieri cristale paşii
conopidele cît omăt întîrziat pe boschetele de şoapte
şi sticle cu apă minerală morcovii oglinzi fluviul
ca oase lungi se deosebesc casele cuvintele
cu virtuţi terapeutice drumul săpat în patlagină lăptuci
şi iată faţa de hristos chinuit a cartofului
el ştie secretele nopţii cu burdufe de linişti
rădăcinile lui pipăie rărunchii pămîntului
albe netede ca tuburi rădăcinile
înaintează în nervi
sug înţelepciunea vremurilor osemintele nopţii
închini un imn cartofului

vreau să am limpezimea tăcerea ta
fruct al ţărînei asemeni cu ţărîna
din pîntecul întunericului nu ne uita
întăreşte-ne cu uleiul nopţilor mîna

tu ştii subterane abecedare
te-au hrănit dumnezeu şi ploile
virtuţile ţi le tragi din pămînt ca din staul oile
cerurile te primesc în orice căldare

cartof icoana umilinţei a răbdării
tu te mulţumeşti cu puţin şi ne dai tot
iată şi triunghiul zborului în metalul înserării
cerul atîrnă ca limba cîinilor de un cot

cartof ca mîinile plugarului aspre
cu răcoare de tunel de după-amiază
tu eşti al gliei glas pre
tine ochiul îngerilor fără haraci te veghează

tu îţi lipeşti urechea de pămînt
lingi zgomotele măruntaiele toate
atîtea vrăji ca etichete de drogherie în tine sunt
tu eşti un pahar cu vitalitate

îmi place coaja miezul tău umezindu-se
cum îţi faci loc cu umerii ca să creşti
te aştept te ascult şi bătăi de inimă ivindu-se
în negreala şi noroiul tău culori cereşti

strîngi şi apoi ne dai pe limbă amidon
tu primeşti binecuvîntarea vîntului
norii îţi clădesc sub zare un tron
şi numai poetul ştie că tu eşti cîinele pămîntului

6

ca un golf spitalul te învăluie te primeşte
şerpii singurătăţii ling pereţii ferestrele
aerul face bale la gură precum cîinele de vînătoare
foaia de observaţie arată drumul stelelor
şi fiecare duce între degete un termometru ca o ramură
de salcie
în duminica floriilor mîhnirea e o crinolină de-a lungul
zidului
paturile sunt ca şcolăriţe cu părul cearceafurilor
despletite
glasurile sunt scăzute ca gîrlele în secetă
timpul îmbrăcat în halat alb trece pe lîngă tine
ca păsările de mare cuvintele sunt vărgate
eşti străin şi un număr iată-te în loteria sălilor
doctorul agită o zăpadă cu mînecile
şi ca un stol de ciori ochii ţi-au năpădit braţele obrajii
orele se tîrăsc ca plante agăţătoare
fundoianu te vizitează adesea şi florile lui au surîsul
pe care l-ai observat în 1918 pe faţa şefului de gară
din blaj
caldă scama o simţi ca degetele iubitei în mînă
limba e un lacăt pe grilajul gingiilor

amintirile se rup ca bandajele rău făcute
foarfecă frunzele tăcerii pipăi
o tristețe și încă alta ca arșice
paturile sunt atît de aproape și totuși singurătatea
ca o temniță te izolează în mîl sunt gesturile surîsurile
plămînii te privesc ca două maimuțe tinere prin gratii
lumina stă deasupra ușii ca două coarne de cerb
îngrijitoarea clatină ca o legătură de chei oasele
vecinii de paturi schimbă între ei tutunul privirile
cum în parc invitații cărțile de vizită
fierbințeala încinge nicovala inimii sărută
pulpele ca arțarii descojite lămpile buzele
un singur suflet vă cuprinde pe toți cum un ocean
mărgeanele vapoarele
și tu nu te deosebești de ceilalți te-ai pierdut te vrei
pe tine
dar obrajii se aseamănă între ei ca paturile
și noaptea îți cade pe cap ca o pungă de gheață

7

de aici trenurile sunt coupe-papieruri pentru peisagiu
stogurile se înalță se salută ca arhiereii
plopii îți vîră degetele în pleoape
și ca un pietriș simți pe brațe verdeața răcoarea
tăpșanele sunt cu vaci călimări joacă domino
cîmpurile cu iepuri și prepelițe și spinările
colinelor fac băi de soare aerul e asemeni
pescărușilor atingînd cu aripile în fildeș apele
ochiul duce zarea pînă-n fund ca o salină
simțurile se tăvălesc cu brotăceii în ierburi
lăcustele fac reverențe se deplasează ca rîsete
rîmele umede sărută scoarța plămînilor
vîntul fumegă și cu omizi frunzele înstelărilor

liniștea se scutură ca duzii
glasul întîrzie cu văcarii satului sub ulmi
soarele joacă la capră pe culmi
și pocnesc în vraja zilei cucuruzii

brazii rod tava cerului ca linguri
seara gîrlele își pun la ureche stele cercei
calea laptelui mînă de la spate miei
și în noapte dumnezeu și cîmpul rămîn singuri

8

te-ai îmbăiat în părul blond al oglinzilor
oglinzi oglinzi grădini peste pînzele aerului
sărutarea de sălcii tremurate a umbrelor
continuare a ochiului în harfele de ape

oglinzi ca întîia ieșire din casă a convalescentului
cu zboruri cu tulpini înlemnite în ger
și defilarea aerului ca drapelele regimentului

oglinzi brune oglinzi roșcate ca fata hangiței
oglinzi cum sunt copitele căprioarelor scrise în munți
oglinzi cu piatră vînătă ca frunza viței
oglinzi adolescente ca frunți

am văzut încolăcindu-se în voi frunzarele șerpii
vînătorul căuta urma zilei rănite
în argint se iveau îngerii și cerbii
în ceruri rufele vîntului clătite

oglinzi de culoarea tăcerii a surîsului
oglinzi ca peștele zvîrcolindu-se în metal
oglinzi ca o amintire a văzului
oglinzi ca gîtul femeilor la bal

în inel cîntecele dorm ferecate
ca-n uger laptele luminii crește
pe mîini iedera cuvintelor urcate
și un călăreț la conac inima se oprește

oglinzi cu săli de aşteptare cu reveniri
cu rămasul bun al emigrantului al orii
cîmpurile se umflă ca mările în priviri
se caţără spre edelwaisul lunei aviatorii

oglinzi cum mă înfăşoară cum iubesc răcoarea
voastră oglinzi de priviri oglinzi de mătase
oglinzi umede în buruieni ca boarea
oglinzi ca evantalii deschise în oase

oglinzi garaje de automobile covoare
olteneşti vă ştiu spuma lîna
norilor cînd iarna vă încuie vă doare
şi-mi plimb prin blănurile voastre mîna

oglinzi cu catifelări de ringlode de rugină
oglinzi incendiind corăbiile perşilor
voi sunteţi ecoul sîngelui în lumină
apusul vă dăruie rumeneala cireşilor
am muşcat fructul vostru am lins
pielea bronzată ca prunele cu privirile
oglinzi terase înspre lacul zürich
cînd trenul înaintează ca pescarii de-a lungul ţărmului
şi iată seara vă amestecă băuturile
seara
oglinzile nu se mai pot deosebi între ele
numai ochii se înfig ca pinteni în trup
dar e mireasma ca un fior e mireasma
sunt oglinzi cu parfum de garoafe
sunt oglinzi cu parfum de busuioc
sunt oglinzi prinse cu agrafe
sunt oglinzi care nu se văd deloc
cum în oceanul atlantic curenţii calzi
cum în glasul tău se umflă păuni
cum în piersică sîmburele
cum sub trăznetul crengilor în pădure tăcerea

bulevardele se rumenesc ca pîini în brutăria dimineţii
buline automobilele alunecă în esofagul tăcerii
se deschid parcurile cu oglinzi de răcoare
şi iată restaurantele în care la prînz se îmbulzesc
funcţionarii
mîncărurile se succed repezi ca trenuri
am văzut rîzînd cu pîntecele deschis
animalele ca steaguri atîrnate la măcelărie
vibrează timpane trotuarele
acum sîngele tău circulă paralel cu metrourile
o amintire îţi face semn te îmbie ca o vacanţă
şi deodată marea mînecii e o pelerină albastră
clădesc insule sirenele se destramă
bruma pînzelor plajă surîsul
oraşul se termină ca o serbare şcolară
dar oceanele ţările se ating în sălile de concerte
e o vînătoare de elefanţi prin lianele vinelor
din copacul aerului sar veveriţe instrumentele
torenţiale ruperile de linişti ca de nori
pasul se încîlceşte în vegetaţia sunetelor toridă
notele ca botul panterelor sunt clare
puştile destramă pernele urşilor albi
se topesc privirile fantome alunecă şi deodată
bursa cu vijelia glasurilor sună
cornul inimii scoboară se urcă termometre acţiunile
se deplasează pe cer timbrele avioanelor
un cuvînt şi se prăbuşesc balcoane pădurile din mexic
sondele de petrol trec din mînă în mînă ca pălăriile
de paie
grînele sunt rînduite în eprubete ca acizii
dar iată poţi să cumperi somnul în cutiuţe la farmacii
cerul e servit în ceşti pe terasele marilor hoteluri
marea e o batistă pentru uzul acestui oberchelner
vecina ta are pe piept perle ca inscripţii
silabiseşti degetele ei ca literele chirilice
privirea asta e o sîrmă pe care alunecă troleul amintirii
treci prin paloarea geometrică a buzelor a şervetelor
noaptea şi tăcerea se sărută precum coamele a două iepe

munţii îşi pun mănuşile norilor
în glastre de văi se însămînţează ecoul
surîsul se şterge ca linia cocorilor
în pieptul viorilor se culcă vocea ca-n staul boul

copacii conspiră pînă la gara cea mai apropiată
pasul îngerilor între coaste răsună
cerbii privesc speriaţi la roşeaţa de fată
cu care dealul primeşte începutul de lună

cuvintele se împart ca frunzele în grădini
înfloresc accidentele pe buzele prăpăstiilor
ce rufărie razele stelelor în arini
cîntecul pădurii împrumută încordarea praştiilor

din aer brumat rupi afişe
un ţinut nou te primeşte acelaşi ilarie
ca ploaia privirea domnului e piezişe
brazda sufletului se răstoarnă în arie

tu eşti un refugiu unde te apleci
fîntînile înalţă gîturi pînă în fund
noaptea deschide în răcoare un beci
şi ochii se dăruie în amintire prund

10

priveşte lumina e albă
ca pieptul păsărilor de mare
stephane roll

ochii ce şosele de-a lungul prahovei
vuiesc apele se dau peste cap şi rîd cu pietricele albe
de departe se străvăd plămîni fabricele azugei
sinaia edelwais la butoniera anotimpului
munţii dau din cap ca bătrînii sfătoşi
înalţă un gard în albastru ecoul
acum aştepţi venirea tăcerii la poiana ţapului

şi hangiul îţi pune pe masă pîinea de secară
vocea lui are culoarea trezirii în compartiment străbătînd tirolul
privirile sunt lipite de tine ca două provincii
e ora cînd pomii se adapă în vadul amurgului
şi se întorc pădurarii cu oboseala scînteind ca păstrăvi în ochi
apele spun rugăciunea de seară
şi o mireasmă te cuprinde intră în tine ca o inhalaţie
e bucuria pămîntului aburit a buruienilor
fibrele trupului se umplu de nesaţul umed al ierbii
vrei să întîrzii în fericirea aceasta nerostită
ştii că dacă întorci capul vei întîlni privirea şefului de birou
dar glasul alunecă pe bolovani urmăreşti
fuga prin ţărînă a şopîrlelor ca ţipete atît de verzi

e un povîrniş întoarcerea de la păscut
stele chelălăiesc ca dulăii
norii în trăsuri boiereşti au trecut
luna înaintează în inima văii

bucuria se destramă se dăruie
ca o zăpadă ca un sărut pe obraz
zgomotele în rîpi se năruie
în feştile ochiul lui Dumnezeu e treaz

crestele munţilor clatină tălănci
scîrţîie pe drum umbra fagilor
razele lunei îţi oferă bănci
cînd în jurul cinei simţi aroma inimilor şi fragilor

11

funicularul zilelor urcă în nisip sîngele
fiecare cuvînt aduce un anotimp un climat
aventurile în vitrină jachetele de lînă alunecă

de pe ziduri noaptea te pîndește iți sare în gît
te apleci peste imaginea ta un balcon surîsul
luna e pantoful cenușăresei și toate dealurile il încearcă
visul e păstrat destul de cald în termofor inima
inima orice gest deșteaptă nuferii adormiți în oglindă
întunericul lumina se amestecă în părul ocheanelor
varsă toate miresmele pădurii în glasul tău ca într-o gamelă
hieroglife globulele roșii se multiplică în artere te apără
dacă înaintezi e sala de mașini a transatlanticului
lucioase curelele intestinelor lumina ficatului verzuie
ca roțile mari plămînii pun totul în mișcare
biela inimii aruncă jocuri de ape vinele
și toate organele stau acolo au rostul lor ca în cămară borcanele
din ele se desfac îndoielile certitudinile ca din aparatul morse
telegramele
dumnezeu e un foarte bun contramaistru
orzul vîntului se răstoarnă din sacul aerului
și nechează herghelia zărilor glande piscurile
se umezesc cultura serii crește în eprubetele de umbre
împletești din priviri o cămașă cu motive țărănești
apoi gărzile cerului se schimbă zăngănind stelele
cine mă strigă ești tu autorul acestui poem
viața mea e închisă aici între filele cărții ca un comentar
ca o umbră în frunzișul de carpen
iată-mă dinaintea ta cine ești cine sunt
care din noi doi l-a zămislit pe celălalt
te cheamă ilarie voronca și ai 23 de ani
și alții au avut vîrsta asta înaintea ta
aveau nume mai sonore (*) și jucau ca mingi cerurile
s-au aplecat și ei peste bariera inimii
cantonierul scotea limba steagului la tren
gușterul închipuirii trecea prin traverse ca buruienile
au întrebat și ei adîncurile pentru plecarea din urmă
pe ferești florile de gheață desenau respirarea
dar ochii mei se umplu de ceața evenimentelor
din vizuina visului lucrurile se deșteaptă capătă făptură
mă zbat vreau să scap din cușca cuvintelor

(*) dante, baudelaire, victor hugo, eminescu

deasupra noastră schimbă macazul tristeții inevitabile
cordon ombilical penița mă leagă de tine
m-ai văzut în cinematografe aceste arcușe ale tăcerii
naufragiază pe buzele tale vocea
cum în apele apusului soarele
vîntul iți linge palmele ca un cîine prietenos
și drumuri se apropie de tine cu brațe cu gîturi
prin gratiile versurilor mă privești te privesc
totul se va petrece în ordinea impusă de calendare
orice zi e numerotată în arhivele nemișcării
unde mergi mă modelezi mă sapi în catifeaua atmosferei
dar alunec din pipăitul tău precum stelele oglindite în
ochii cerșetorului
auzul mă pîndește se apleacă spre mine cum lipești
urechea pe șinele de tren ca să auzi venirea minutului
pămîntul se scutură ca un animal ieșit din apă
creierul oscilează precum o busolă în cabina de comandă
seara se umple de fum ca un compartiment
și noi ne fugărim mereu la aceeași distanță
cînd oare se vor intretăia orbitele noastre
așteaptă ciocnirea ca o sonerie
CIOCNIREA

2

îmi place răcoarea lucioasă a sălilor de gimnastică
prin ferestrele ca ghețari înalte aerul își întinde gîtul
mușchii se desfac ca rădăcinile sub piele
respirarea boxeurului regulată îmi amintește
zgomotul fabricii de cherestea în lemnul după-amiezii la soveja
pulpele bronzate vibrează ca rochia vîntului
privirea cu un gest de înotător se oprește înaintează
și aceste noduri de liniște halterele cît de clară
sărutarea în infinit ca două glasuri a paralelelor
pîntecele se dilată izbucnesc ca lăcuste
salturile descriu în aer frontiere steaguri
alunecă stea căzătoare trapezul
pașii cercuiesc în tăcere unde liane

și iată frînghia sub mîinile tale ca lumina lunii netedă
buteliile se roșesc te îmbie ca borcanele cu dulcețuri
aripile sănătății cresc de pe ziduri te acoperă
împrospătat timpul se încordă izbește în ceasornic
ca în biceps
surîsul se sfărîmă în ghips avalanșa orelor
deschid o perspectivă solară inelele articulațiile
se mișcă asemeni zborului de rîndunică suple
trupul liberat sparge fanfara mișcărilor
omoplații ca mările din sud aruncă lumini
spuma valurilor lasă pe țărm melci pașii
fluxul brațelor clatină catarge
umerii se rotunjesc ca scoicile

13

iată și oglinzi terenurile de tenis
abecedare pe întinderea de nisip în despletiri părul
soarelui
sîni mingile se sărută peste plasa de aer
și cuvintele prepelițe în frunziș întîrzie salutul
respirația e suspendată pe buze ca un pod pe coasta
carpaților
saltul descrie în pupilă un tunel de răcoare
seara vine zăngănind lacătele visului
și rachetele au o înclinare a capului ca prințesele
cînd salută
mulțimea la zece mai
din pietriș se ridică aburi pașii prin ploaia fină
a privirilor
sandalele înfloresc linii și arcuri în pleoape sălciile
ca lopeți brațele taie apa zărilor le frămîntă
și spuma vocilor se amestecă în cristalul minutului
ochii sunt ca inscripțiile pe fîntîni
cum alunecă pe tăvile de răcoare genunchii
din cuibul gîtului pasărea mișcării se arcuiește în flaut
trupul face unde și chemările sunt umede
cum se înalță buruieni amare pulpele
ca luntrii piepturile se ciocnesc și prin crăpăturile cerului
stelele te pîndesc ca ochii haiducilor
vîrfurile brazilor în licoare clatină flinte

frunțile desfac o lumină ca fețele de masă
crengile bolborosesc vîntul se descojește pe mîini
ca scoarța
copacilor
și încheieturile cheamă somnul ca un grilaj somnul
aleile înaintează în vîrful degetelor pînă la începutul
pădurii
noaptea pune zăvoare pe cer acum terenurile
de tenis sunt ca niște heleștaie ale singurătății
jucătorii au plecat au luat cu ei rachetele mișcările
tu singur privești cum frunzele închipuiesc mingi
și cum în aer stăruie dîra adolescentelor
în luceferi ai urmărit scrisul mărunt al buzelor
al gleznelor
pe umeri simți sărutul umbrei al părului
noaptea își ridică leagănele ei de ape
colinele își îmbracă șalurile de podgorii
luna luminează străvezii mușchii fluviilor
de departe clopotele furtunilor aduc miresme
și în hohotele pămîntului sunt trepte
te afunzi te afunzi tăcerile se revarsă în cremene
amintirile urlă în tine precum cîinii satului
toamna dăruie năluci pe toate cărările
cerul își umflă în păduri nările
un arcuș apusul peste inima ardealului

14

te regăsești în atlasul unui surîs în relief
mădularul văzduhului suie vîntul pe o privire funicular
trunchiuri de copaci vin în puhoaie cuvintele
apele răstoarnă butucii și zările au gatere
noaptea chiuie ca o scîndură trecută sub fierăstrău
și prin ferestrele deschise miresmele tari se înghesuie
ca bivolii
un ochi întîrzie pe tîmpa brașovului
părul glasului se stinge în tunelul de vorbe
luminile obosesc pe povîrniș ca boschetele
și tristețea deschide în tine galerii cum în arbori cariile

15

iată-te la braşov cum iubeşti străzile lui drepte
PĂDUREA e aproape şi linişti mari îţi ling gleznele
cerul îşi desface cozile de păuni curcubeiele
codrul te ospătează te primeşte cu suflarea lui cu mîngîierea
muşchiului
vezi mai departe cimitirul improvizat pentru cei căzuţi
la război în 1916
ţărîna a apropiat vrăjmaşii i-a binecuvîntat
glasul lor reapare ca literele şterse
sunt toţi foarte tineri şi pietrişul aleelor ca obrazul e umed
pe cer descoperi deodată urme de paşi
e dumnezeu care trece gîrla văzduhului pe bolovani de luceferi
cheia gîtului cade în adîncuri
ca un schit sufletul se limpezeşte prin mesteacăni
răscolesc frunzişul privirile se adapă ca jivinile
se trezesc viorile adormite în copaci
şi vertebrele sunt mătăniile lunei
cînd vulturul se roteşte ca un aruncător de disc
şi urcă primăvara în sînge
dar deodată porneşte buciumul înălţimilor
să adune în cercuri iarna oilor în fulgi la stînă
şi brazii torc caierul vîntului
în văgăuni lumina zilelor e pitită
braşov cetate cu pereţii oglinzi în munţi
pieptul tău e deschis la suliţele aerului
anotimpurile îţi aduc buchete de şipote
tăcerea ca o cireaşă îşi suie coarnele pînă la tine
o vară mi-ai dăruit fericirea vacanţei cu mireazma şi
răcoarea ta
ai împrumutat trupului meu bronzul culmilor
alcov pentru flacăra ochiului în nisip
braşov odihnă a glasului în hamacul de umbră
lunecă în balul aerului în mătase navă .

16

la fotograf încremenesc gesturile surîsurile
o apă trece din mînă în mînă ca o eşarfă
din cartoane se întregesc umbrele ferestrele
ca prăsele pasul nuntaşilor sună în cremene
magnezium magnezium cum izbucneşte în oglinzi carnea
ta albă
o flacără ca o frunte pînă la pereţii cu draperii privirile
un ocean rupe lanţurile în mădulare urcă tăcerea
ca un miner amintirea se pierde în salină
dansatoarea muşcă colierul de lacrimi
un sărut nemişcarea un fior braţele
pămîntul îşi deschide vîntului sînii plini cu cartofi cu linişti

o clipă moartea scînteie ca ochii lupilor în drum spre conac

în dormitoare strălucesc bijuteriile somnului
prin sticlăria nopţilor se străvăd lacurile cu lacăte în
rugină broaştele
preotul duce în mîini aparatul în care se imprimă tinereţea

uitarea
o răcoare înaintează puşcaş prin trestiile oaselor
în aerul brumat rotesc raţe sălbatece vorbele
colinele îşi pun catrinţe şi fluierele sapă văi
iată somnul îţi dăruie o sticluţă cu parfum
îmblînzitorul aruncă tigrul în arenă ca o mănuşă
urmează numărul acrobatului elegant subteran dansul
pe frînghie paşii se aprind se sting ca afişe luminoase
biletele de favoare nu sunt admise dar directorul
înaintează pe calul muşcînd în spume zăbala
veţi vedea domnilor spectacolul cel mai extraordinar
inima ca un gît de guşter se umflă se dezumflă
şi troici coboară chiuind pe arterele în trepte
cît duioasă e eleganţa focilor
pielea lor lucioasă ca o noapte în docurile brăilei
au mustăţi cum e nervura frunzelor
îmi place să le văd legănîndu-se în mişcare
ochii lor sunt ca acele de cravată
şi scot ţipete foarte binevoitoare ca papagalii
prind peştii dăruiţi de dresor şi scîncesc atît de copilăros

17

dar iată mansardele se sărută ca obrajii îndrăgostiţilor
semnele pălesc opaiţele hanului toamna
frunzele plutesc ca tăvi ducînd capul unui ioan imaginar
din ape se întregesc oasele potecilor foarte albe
trozneşte sufletul ca sub paşii vînătorului amurgul

18

înotătoarele au dantele de ape
porumbei valurile se unesc genunchii descriu cercuri
mişcarea braţelor clatină o pădure de miresme
e o alunecare a trupului pe blănuri de linişti
e o desfrunzire de surîsuri în spumă
degetele înfloresc zăpezi în glastrele aerului
umerii se apleacă într-o parte ca sălciile din privire
depărtează apropie pulpele minutele
spinteci peştele viu al undei creşte respirarea
zborul păsărilor înalţă un ecou bărcile
cu pînze descresc ca vocile de pe maluri
e o odihnă deschide balul sîngelui
fruntea
sărută buzele apelor în rugăciune

dar înaintarea se face fără grabă
poţi înota voiniceşte sau pe spate
pieptul se desfată în aerul umed şi albă
catifeaua valului te mîngîie te împarte
tălpile sărută tulpine ca gîturi uneori
cerul lasă-n apă rubinul unei toamne
din fund vegetaţiile clatină culori
pupila străvede insuli de portocali
o stea tremură vîntului catarge
trupul sporeşte o cascadă în cristal
în inel luna face cercuri şi se sparge

19

acest catalog de maşini agricole sena
ilarie voronca.

şi iată peste diagonala sîngelui parisul creşte
un steag luminile îţi alintă mîinile tîmplele
atîtea eşarfe străzile pentru sînii apelor
cînd ochiul ca un disc de fonograf înregistrează
şi violonistul în cerc oferă ultimele cuplete
glasul aruncă sonerii covoare lămpile
paris paris pasul se încumetă ca arcaşii
porneşte săgeata minutului de pe zidul din privire
cîte cascade înfloresc unghiile
cîţi îngeri se desfac din hîrtia ferestrelor
paris oraş ca o volută ca o amintire
cum îţi cunosc mansardele barurile cinematografele
dactilografa îşi pune broderia surîsului pentru balul din cartier

piaţa concordiei ca un pîntec se rotunjeşte se ridică
bulevardele sună panoplia cuvintelor în luceferi
desigur cerul sărută acoperişul bisericilor căzărmilor
şi turnul eiffel îşi întinde gîtul
sîngele ascensoarelor circulă în marile hoteluri

paris m-am împărtăşit din cuminecătura ta
am incendiat muzeele tale am sfîşiat carnea statuilor
duminica se dăruia în banlieu ca o capsulă de cocaină
în jardin des plantes am limpezit metalul nervilor
am văzut urşii albi prinzînd bucăţelele de pîine ca peştişorii

şi am scris începutul poemului ulise
îţi închin un imn ţie veac al mediocrităţii
nu mai vînăm ursul sur în munţii americii
braţele noastre nu mai sîngeră păduri sălbatece

singuri ne închidem în mucegaiul birourilor
dar cum iubesc tristețea bucuria cetății
brutăresele mari cît stoguri de fîn și vînzătoarele
de banane
cum rîd cu dinți fosforescenți reclamele
pe coala tăcerii timbrul inimii se desenează
paris ulei sfînt pentru încheietura gîndului
oscilează pe harta apusului ca un transatlantic
te stingi ca o mătase pe buzele toamnei

PLANTE ȘI ANIMALE. TERASE

1929

COLOMBEI

Laudato si', mi Signore per sora
nostra matre terra
la quale ne sustenta et governa,
et produce diversi fructi con coloriti
fiori et herba.

SAN FRANCESCO D'ASSISI

Acolo salcia pletoasă, socul mirositor, alunii mlădioşi, arţarii cu pojghiţe roşii, carpenii stufoşi, salba moale şi teif, cresc amestecaţi cu falnici jugastri, cu plopi 'nalţi şi subţiri, cu anini uşurei, cu ulmi albicioşi, cu sîngerei pestriţi, cu corni suciţi şi vîrtoşi.

AL. I. ODOBESCU

Cît duioasă eleganţa focilor.

ILARIE VORONCA

PLANTE ŞI ANIMALE

PĂUNI CULORILE NĂVĂLESC ÎN PRIVIRI

Ce frumoase instrumente de muzică sunt peştii
în acest glas străveziu ca un acvarium
toporaşi toporaşi alunecă în oglinzile somnului
tîmplele se înfioară ca fetele la horă
şi noaptea pune o rugină pe fiecare măr domnesc

Un clopot de ape respirarea dar cîmpurile
poartă funde de fum şi pădurea e o fereastră de răcoare
stele ca unghiile rănesc aerul,
pe mîini toamna desface o lumină

Izvorul rece al frunţii peste tăcerea mea
o pasăre îţi adoarme pe buze
dar glasul tău ar putea fi o catifea
genele descriu în argintul minutului frunze

Orice cuvînt e un robinet de aici
pentru amintirea cu gust sălciu în artere
sub cerul bolnav norii sunt urzici
în ochiul tău şoimul albastrului piere

Colinele sub cascada lunei spălătorese
îşi leagănă ca viori pulpele pline de sîmburi
priveliştea cu ierburi e caldă ca o iesle
şi-n livezile sîngelui se îmbulzesc cirezile de vînturi

Lampa, din cenuşa nopţilor, lampa,
un surîs îţi lasă pe degete bronzul ca un fluture,
şi paşii depun o zăpadă în glastrele vocilor,
cum înalţă ferigi mîinile,
primăvara îţi încearcă muşchii precum coarde
de pian,
peste apa umerilor se roteşte raţă sălbatecă spasmul,
întunericul izbucneşte din toate părţile ca un incendiu
sălciile albesc ca oase draperiile
şi glasul tău adoarme pe genunchii mei
ca botul cîinelui de vînătoare.

ŞAPTE SEARA

pomii clatină ape bolnave degetele
cresc din mîngîieri o lumină înălţimilor
vîntul aduce aiurarea cădelniţilor
din izvoarele grave buciumul îşi adună notele

ÎN GRĂDINI APELE TRUPULUI

cheamă în grădini apele trupului
sîngele aprinde lămpi în boschete
glasuri tremură ca bănuţeii cîmpului
ca plopii către lună privirile sunt drepte

cum ţîşnesc ca havuzuri spre cer păsările
păduri trec prin somn ca trăsuri la întoarcere din
excursii
cu lucernă şi crengi ; cîte ştergare albe vînturile
umerii tăi răscolesc zmeura surîsului ca urşii

din fluier seara îşi desface culorile
munţii muşcă în spume zăbala stelei polare
înălţimile se tulbură ca licorile
prin scheletul pomilor umbrele se văd clare

tristeţe strînsă în tine ca o zăcăminte,
albastre zborurile se sărută ca fluviile
pe hartă ; păpurişul vinelor clatină flinte,
din ruinele somnului, chipul singurătăţii se arată

au coborît ca doi şoimi frunţile dar teii le
dăruie respirarea lor precum aurul grîului la cingătoare
miresmele îşi lovesc în aer cheile
ca frunza de pelin noaptea e amară

fiecare privire e o beteală
cum suferă obrazul aerului ca o mucenică
şi freamătul ierbii face din glas o algă
din părul tăcerilor cîntecul se desprinde spilcă

în unde se trezesc viorile
fîntîni obosesc ca metalele
în jurul tîmplelor stau iederi orele
zilele te privesc înapoi şi cîte altele

BALUL CORALIILOR

somnul presară rubine pe frunzele ochilor
cum izbucneşte deodată flacăra glasului,
albastră peste urna închisă în coaste,
din vegetaţia de umbre seva sîngelui se ridică
pădurile sapă în curcubeie cascade,
prin ferestrele mărilor intestinele pămîntului se arată :
sunt peşti cu aripile crestate în întuneric tăişuri
ca un ghem gura prin fibrele lungi de apă
plantele şerpilor oscilează în anotimp nisipul,
uneori balul coraliilor în argint se deschide,
coacăze mărgăritarele şi pe ramuri sunt globule
de sînge,
arcuşul rechinilor urcă pe violoncele de ape
din toamna adîncurilor aurul peştilor în frunză
ce bucle meduzele cum se apleacă

şi ca şervetele de ceai marginea catifelată a peştilor
torpile,
un curent ca o mireasmă străbate falangele,
pe buzele de nămol sărutarea stridiilor,
vietăţile sunt atîtea funde în părul apelor,
bureţii muşcă umbrele se deplasează în adîncuri,
ca armate balenele şi serpentinele algelor, se apropie
peştii fosforescenţi ca afişe luminoase.

APUSUL ÎŢI DĂRUIE CULORILE PRIN FRUNZIŞUL DE SLOVE

albe tăcerile printre căinţi şi în grădini lămpile
pun toamna pe fruntea unui sărut,
din larguri clopotele vin ca păsările migratoare
foarte blond cerul e o oarbă îşi mîngîie părul
noaptea e un fruct pentru tipsiile de fluturi
tristeţea desface perdelele în ecou
din fumul colinelor se întregesc zilele

GLASUL DESPICĂ SOMNUL NORILOR

pe obrajii tăi îngeri vin se aşează
o panglică surîsul prin degete liliecii
şi umărul atinge de tîmplă o naramză
glasuri lasă dîre de argint ca melcii

către albastru florile întind mîini
marea linge fruntea o rotunjeşte
aurul amurgului se varsă în căni
pe buze unghia norilor s-a coborît îngereşte

strălucesc păstrăvii prin glasul în adormire,
seara pune mănuşi pomilor, clăteşte aerul,
anotimpul înaintează în beteală ca un mire
îşi rupe în oglinzi o creangă vaierul

copoii albi ai lunei au trecut prin grădini,
toamna s-a desfăcut asemeni în furtună corăbiile,
umbrele aprind culori în arini,
în tîrlă fluiere s-au împreunat ca săbiile,

taraful vinelor se apropie, creşte,
ce călăreţ nebun sîngele, pocnesc pistoalele,
surîsul tău a umplut văzduhul ca o veste,
pînă în gînd noaptea îşi desface ţoalele

sub frunze inimile tresar ca potîrnichile;
pe ceardac glasul tău îmi dăruie o proaspătă carafă
şi tăcerea, filtrează apele precum rinichii le
limpezesc în noi; la urechea pămîntului fiece apă
o garoafă

dar a izbucnit cîntecul ca o fîntînă
arteziană; ce fluvii braţele!
glasul despică somnul norilor ca o mînă
şi florile ezită prin garduri ca opaiţele.

UN SEMN PÎNĂ UNDE

Buchetele cerului cad din paharul toamnei
amurgul a amestecat apele din glasuri
unde mergi paşii răscolesc ramuri, ţipete,
drumuri taie rubinul din privire.

FRUNTARIILE VORBELOR

Tălăngile vacilor au vrăjit buruienile
iarba îşi înclină elegant trupul ca o dănţuitoare
sub stîncă guşterul izvorului se trezeşte

viorile pomilor primesc arcuşul vîntului
de departe vînătorul întîrziat sperie pasărea ecoului

Dar în ugere funda norilor se desface
anotimpul a primenit rochia zărilor
şi botul vacilor adulmecă munţii ca alte ugere
ce steag laptele pentru descuierea nopţii
cum trece ca o mîngîiere prin osul gîndului
cum sărută buzele şi dăruie o catifea gîtlejului
laptele clatină o cădelniţă de arome
împrumută o dulceaţă din privirea vacilor
leagă la tîmpla convalescentului năframa păşunilor
laptele sună în doniţi cremenea văgăunilor
flutură în pupilă dantela cascadelor
mazărea visului în păstaia inimii

ALAIUL TĂCERII

Visul se întregeşte din oasele fîntînilor
ochii se închid ca evantalii de nori,
vîrful degetelor suie o dantelă de zăpadă
atîtea oglinzi despletite în artere,
atîtea surîsuri încremenesc frunzele,
atîţi obraji ca semne, pe băncile întîlnirilor

PRIVEŞTE

Ce mlădios e piciorul asinului
ca un deget copita mică atinge clapele pietrelor
coapsele au o legănare în mers ca apele
asinul cunoaşte pleoapa potecilor

diamantul piscurilor taie sticla zborului de vultur
dar pupila asinului a închis înălţimile

lacătele stîncilor nu-l sperie
poartă pe grumaji frunzele poverilor
şi ţipete izbucnesc din el
cum din argintul rîului pescăruşii

ACVARIUM ACVARIUM

ascuţişul lămpilor pe colierul de glasuri
beteala potecilor suie în cremene,
toaca de lemn apleacă brazii
veveriţă luna se ascunde în scorbura norilor.

FRONTIERELE VĂZDUHULUI

în heleştaie mari cît pereţii ospiciului
peste tulburarea şoaptelor în despărţire,
prin parcurile îndoindu-se ca tăietorii de pietre,
pe plaja de pieptenul vîntului frizată,
din curţile orăşeneşti ca menageriile pătrate,
prin maxilarele vîntului străvezii ca metaniile,
pe şesurile atîrnînd ca limbi la gura aventurilor,
din şoldul dealurilor cu podgorii,
cum sunt şipotele albastre ca omizile,
buzele singurătăţii sug potecile vremii,
toate frontierele văzduhului ca fructele căzute

BUCURII ÎNGĂDUITE

Cum se bucură de eleganţa trestiilor, raţele sălbatece,
păpurişul destramă un cîntec pe paglica nemişcării
în ierburi alunecă tăciunii din privirea vulpilor

bursucii se leagănă în adiere ca arbuştii
pitpalacii împletesc un şal din lumina sunetului,
caprele negre fac alpinism,

oglindesc înălţimile,
ploaia dăruie scoarţe olteneşti pămîntului,

şi plugurile fac dragoste cu ţărîna, o sărută, o muşcă,
iepurii se pitesc la marginea zilei cä dovleceii,
soarele dă mălai vrăbiilor e o bucurie în argint a vocilor.

PASĂRI ÎMPART SOMNUL ÎN ÎNĂLŢIME

Codrul în odăjdii de amurg se arată
frunţile ca lemnele putrezite luminează
pahare stelele pe masa cerului curată
amforă glasul precum mările se înspumează

sună clopotele cireşelor în privire,
sub formă de cascade izbucnesc nopţile,
ca buruienile şoaptele sînt plivite,
sufletul ca un ornic îşi întoarce roţile

ce amazoană inima pe şesul pieptului
prin deşertul ceasului cenuşa vrăbiilor
buciumul urcă în suvenir răcoarea brădetului
mulgi laptele ecoului în şiştarul văilor

toamna îşi încearcă flautul în vegetale
coturnul norilor lasă în minut semne
ca lupoaice umbrele se tîrăsc în metale
de mărăcinele singurătăţii ochiul tău se teme

ZBORUL VULTURULUI

din clătinarea de bivoli a culmilor pleşuve
peste aurul mort al zărilor,
zborul vulturului roteşte o pădure de unde,
aripile înalţă un fum ca grădinile,
paltinii se cunosc între ei, se salută.

MAI TÎRZIU

prin gratiile cerului zilele se dau peste cap ca
maimuţele
marea îşi scoate limba la stele, vîntul
ca un preot în odăjdii oficiază între frunzele de tăcere

şi iată că trăsura somnului sărbătorească
intră pe potecile privirii în catifea nisipul,
inima ca o poartă de bronz sună revenirea,
heliotropii lunei alunecă pe scările aerului,
mesteacănii îşi pun şorţuri albe ca infirmierii,
din depărtări cornul de vînătoare tulbură sufletul
ca un acvarium.

ÎN OGLINZI PLANTELE

acum figurile de ceară se trezesc în vitrine
schimbă între ele tristeţea tot atît de roză ca rinichii,
pieptănătura lor foarte îngrijită şi costumele pun
în gînd o rugină,
cum adoarme glasul pe buzele lor ca o luntre de
pescar în ostrov

ierburi degetele tulbură liniştea,
îmi place umilinţa lor ca o colecţiune de surîsuri,
şi amurgul le pune pe umeri blănuri toamne,
frigul cade ca o hîrtie pe privirea de porţelan,
simţi mişcarea lor nevăzută ca în ceasornic secundele
aplecarea trupului spre apa ferestrelor ca sălcii,
şi vorbesc fără gesturi, fără şoapte, ca oglinzile.

ZĂPADĂ FLOARE A AERULUI

Floare a aerului zăpadă
creşti iedera visului în pleoapă

răscolești lebăda glasului ca o spadă
întoarce spre mîhnirea noastră fața ta albă

tu tămăduiești rănile văzduhului
florilor le pui un surîs ca sfinților
înválești în cearceafuri brațele stuhului
treci zărilor rumeneala caiselor

fiece apă clatină o oglindă
părul tău sărută grădinile, obrazul,
frunză și pasăre mîna ta alintă
neclintești în smaragd cîntecul și iazul

ca un mal cuvîntul îl surpi
cum distilezi oxigenul tăcerea
pasul tău a închipuit hulubi
pe inimă albinele fulgilor aștern mierea

chipuri se ascund în pînzele tale
te dărui ca o frunte în înălțime
muști din garoafa orelor petale
pe trup gura ta lasă uneori timbre

alunecă săniile ca pescărușii
botul vînturilor te cunoaște, te linge,
închizi plantele în pămînt ca urșii
amarul buzelor răceala ta îl frige

adună loteria norilor la stînă
în argint zilele s-au limpezit ca fotografiile
fluierul ochilor se îngînă
tu, oamenilor soră și potolire, fii-le

ca un mărgăritar pe întinderi obosești
cerul clatină între degete o maramă
cu tăcere mîinile mi le văpsești
bătrîn codrul pocnește ca o armă

copitele renilor te incrustează,
pui la creștetul pămîntului o fundă,
căutătorii de aur te-au salutat ca pe un steag
în Alaska, nechează
armăsarii furtunilor ca la o nuntă.

zăpada, odihnă a ceasului, binecuvîntare,
la tîmpla aerului îngerească buclă,
în cleștar apa ochilor tresare,
urci spre iatacul cerului în dantele ca o duducă

zăpadă edelvais al surîsului, al liniștii
danț întrerupt prin metania vîntului
și toate clopotele și crinii știi
să-i agiți, cînd rotești ca un șoim peste piatra
gîndului.

COCOȘUL SĂLBATEC

aruncă în arenă mînușa țipătului
aurul toamnei a aplecat tiriziile cerului
și toți plopii sorcovesc în atingere apele
apele saltă se bucură în buruieni ca iepurii
din înălțimi harfele pădurilor
le-au dăruit dantela cîntecului
apele împart vești ierburilor ca poștașii
ca brățări apele la glezna pămîntului

din chiseaua vîntului dulceața vocilor se revarsă
uneori munții își pornesc alaiul pentru nunțile
apelor
zăpezile dăruie brocarte
herghelia curcubeielor flutură coame
se aprind lămpile păsărilor în boschete
ferigele își pun colierele de miresme

ferige : cămaşa voastră e ţesută pe războiul văzduhului
în buzunarul prăpăstiilor
voi sunteţi evantaliile somnului
mi-am odihnit cîndva fruntea în palma voastră
şi respiraţia mi s-a limpezit ca o fereastră
aţi trecut prin surîsul meu
cum peste unde pasul Domnului
aţi răzbit ca păstrăvi răceala minutului
v-a atins limba furtunilor
ferige, în pieptenul vostru s-a desfăcut mătasea ecoului

STEAGUL SINGURĂTĂŢII

Apusul a aprins un incendiu din coarnele cerbilor
cirezile au aruncat mantaua păşunilor
de sus buciumul brazilor dă de ştire codrului
noaptea îşi zăngăne metalele în rugină
steagul singurătăţii numai greierii îl salută
scîncetul lor clatină pînzele anotimpului
vesteşte plantelor pulsul liniştii

CÎTE STATUI TULPINA TA APLEACĂ

pe cîmp ceştile florilor ca pe o tavă
se înfioară în stînjenei licoarea lunei
albăstrele urcă spre cer o apă suavă
iedera : tremurare în argint a strunei

păpădia îşi desface pînzele
cum îndulceşti gura aerului, cicoare !
trifoiul îşi adună ca miei frunzele
lucerna pune în glas o răcoare

rătăcire pe eşarfele ochilor
prin pieptul păsărilor de brumă

trandafirii opresc vîntul în agrafa rochiilor,
muşeţelul clatină tălăngi ca o turmă

rătăcire prin scările buruienilor
în clopoţei inima lămpilor creşte
lalelele au păstrat amintirea ţernilor
în artere, muşcatele au înălţat creste

circulaţia sîngelui în garoafe
macii închipuiesc cascade
au adormit gîrlele ca harfe
şoim, toaca de lemn roteşte, cade.

în topaz se tulbură cerbii
rătăcire prin zăpada buzelor
luceferii au lins laptele cerului ca şerpii
au muşcat azima rumenită a fulgerelor

dar aici, margherită, floare stelară
prin catifeaua liniştii pirogă
ai dăruit o vioară
sufletul s-a umplut de văzduh ca o orgă

TERASE

COTNAR

Luna, ce maşină de călcat norii, rufăria
mărilor, fruntea ta ca un salt prin
ierburi înalte, cînd anotimpul e servit în ceşti cu vin
de Cotnar, şi apele se dezbracă precum armele vechi.

Vrei să întîrzii ca plug în cîmpurile cosite,
ceas mat în gări, cu despărţiri, cu întoarceri,

cum pădurea se rupe în chiot, în aramă,
și cerul se schimbă ca plăcile de gramofon.

Tăcerea crește cu buruieni în gînd
uneori glas între carpeni prins
să obosești în peisagiul ca biceps destins
surîsul tău în vine ca sanie circulînd.

Stăpînește-mă ca un haiduc în bălți
cît elixir bîntuie prin stea
răscolește-mi trupul contrabandist,
înfricoșat un gînd nevămuit
încalcă-mi inima ca o frontieră

GOLF

Panoplie în amurg, plajă,
luminile se sparg ca sîmburii prin pas,
apele tremură pînă unde bărci în glas;
iepuri de cîmp spuma valurilor; înserează.

Ca un șal cîntul peste pulpe desfășurat
luna la cîțiva metri și plopii din noi,
ce florete ochii tăi prin aerul rarefiat,
fii pieptului oxigen cît ceresc altoi.

Marea își mușcă buzele prin catarg, poate chip,
arc voltaic surîsul și în gest amnar,
stele și-au coborît steagurile pe nisip
atît tîmplele au sunat ca trotuar.

Zgîrie epiderma ceasului salin,
devastează-mă ca pe o garderobă, ca pe o cassă
de economie; pescarii se întorc prin sîngele marin
suprareal respirația pînzelor învie.

Stăm lipiți ca două timbre inaugurale;
fluxul sărută țărmul, vegetațiile plăminii
noștri; luna pune cerului în argint zăbale,
somnul ca un nufăr în adînc face cercuri se stinge

TEKIRGHIOL

Noroiul te cuprinde ca surîs sau ca algă,
galopează inima, savană acest zid,
cînd vînătoarea urcă pe cer ca pe o targă,
și prin apele calde, vîntul în cîrji proptit,

O ușe precum cîine prepelicar te cere,
oasele chiuie ce cor genunchiu-amar,
dar servitoru-aprinde lumina din artere,
și aerul ca trepte suie în mădular.

În afară de asta orașul e o gravură
și munții nu sărută văzduhul prea destins
aștepți o întoarcere ochiul în arătură
ce sprinceană sexul de ierburi sărate lins

Stai în tristețe singur cu frunzele uscate
cum sufletul ne leagă cordon ombilical
cerul se adîncește pe sălcii ca un spate
și liniștea se-ncheagă în sînge cu metal.

DOAMNEI LINA PASCAL

Liniște prin oglindă sporită ca zăpadă
Cu umăru-n privire păsări încremenesc
Și zarea aburită în lămpi precum cireadă
Cînd codrul scris în sticlă cuvinte se-albăstresc

Surîsul înserează o toamnă cu armură
Gîndul amar te sparge prin aerul ca plug
Clopote de strădania umbrelor se temură
Şi vegetale ape ca presimţiri te sug

O plaje te reţine cu ţărmul strîns ca-n strană
De pretutindeni paşii cu plante se deschid
Ce rar album de timbre marea mediterană
Aur ce se răstoarnă din cîntecul ca blid

Privelişte-n apusul, cu-osînda-n palmă trasă
Trup din ferigă umed topit la miază-zi
Şi plopii-nalţă o rugă spre fruntea ca terasă
Cînd şovăie mătasea ce-a mai rămas din zi

Singurătatea-şi rupe covoare mari din ceasul
Salin, cu ierburi arse metalic în poteci,
Ploile-ţi spală cerul gurii-n aramă, glasul,
Fîntînile-n atingeri cu stelele; te-apleci,

Tăcerea te frămîntă şi noaptea te-ngenuche,
Oprită respirarea în fluier precum gard
Dar vîntu-n panoplie te ustură ca muche,
Desfăşuri în artere sîngele ca stindard.

HOTAR

Pădurea începe de aici, cu nervi,
cu mistreţi pînă unde coridor un surîs.
Dăruieşti vrăjit crengilor auz şi văz,
prin carnea ta, străvăd pîraie uneori plante.

Aerul se destramă, ce filtru printre
fagii, răriţi, cu muşchi şi ferigi în glas
această privire va reţine ziua în declin ca-n laţ,
orice cuvînt se rupe ca de ţărm o luntre

Luna face exerciţii de trapez prin pomi
cît cerbi fugăriţi prin sîngele bătrîn,
tu eşti pentru pădure, ploaie, cîntec, plămîn,
scurt circuit peisagiul un gest incendiat.

În plus, ce remediu pentru anotimp paşii, respiraţia,
ta, surîsul tău ca o pîine de nouă sute de grame
pădurea, pădurea care suie, vaccin, în noi,
cînd frunzele foşnesc cu accent moldovean

BRĂȚARA NOPȚILOR

1929

COLOMBEI

În ochii noştri apele cresc şi se întunecă
Desenează fîntîni degetele s-au deschis zăvoarele
singelui
Duminica limpezeşte ca un obraz aerul
Şi în dantela pieptului caisele clopotelor împart o
aromă,
Clopote, clopote, cunosc răcoarea şi argintul vostru
Prepelicar liniştea urma inimii o adulmecă
Şi ca buruieni mari nopţile se desfac pe genunchii
cetăţii
Îndoaie ca tot atîtea trestii mătasea nervilor
Se năpustesc caleştile visului
Promontoriile somnului în prăvălire
Umbrele împletesc din buciume şi luceferi o velință
Pun la căpătîiul cerşetorului o pernă de surîsuri,
Zborul păsărilor a închipuit o eşarfă
Şi ca un bivol sub laţul vîntului se opinteşte pădurea.

Iată un şarpe se tîrăşte peste pleoapele noastre
Un ţipăt clatină ca ulmi umerii
Durerile, ce nămol, ne sug tălpile
Fraţii mei fraţii mei ştiu foamea şi suferinţa voastră
De cîte ori am vrut să vă dau un ospăţ somptuos din
inima şi plămînii mei
Mi-am încovoiat şi eu trupul în mucegaiul zilelor
Am cîntat frunzele toamna înserarea iubirea
Dar simţeam cum din unghere ochii voştri mă pîndeau
ca arcaşii
Adăstaţi din talgerul inimii o chemare
O trîmbiţă de spume să spargă adîncurile

Porumbelul glasului să vă aducă un salut sub aripă
Să vă învăluie ca serpentine privirile
Şi incendiul vocilor
Pîine să fie cîntecul pentru deznădejdea voastră.

În sălile de aşteptare tristeţea ca un samovar
bolboroseşte
În curînd trenul nevăzutului va veni să vă ducă unde
Infirmierii cerului răvăşesc vata norilor
Zăngănesc în boschete metalele toamnei
Burghiul timpului a găurit timpanele
Simt în carnea mea frigul vostru ca o muşcătură
Cînd în odăile mari lămpile sunt ca funde de gală
Nimeni nu vă rosteşte numele
Ca lupi focul bijuteriilor vă îndepărtează
În jurul meselor gesturile fac unde ca nuferii
Şi sînii matroanelor atîrnă ca fructele putrede.

Dar iată aici în poemul acesta eu vă sărut gleznele
sîngerate
Şi mîinile tale Ştefan Roll care la cinci dimineaţa freacă
podeaua lăptăriei
Pentru ca apoi să taie profilul îngerilor în poeme
Şi dăruie bucuria paharului cu lapte celor umili şi
săraci;
Îmi descui ca un ghiozdan pîntecul
Şi vă întind ficatul meu ca o oglindă
Vă primesc în mine precum în cearceaful lacului stelele
Vîntul a frizat norii a răsfirat păpădia cîntecului
Ca-ntr-un termometru urcă în mădularele mele mercurul
tristeţii
Purtaţi pasărea visului pe creştet
Şi nopţile vă împodobesc cu o beteală de linişte
Cînd ploaia îşi desface cozile de păun în privire
Şi pe frunzele ochilor melcii somnului înaintează.

Ca un steag limba atinge membrana cerului
Diamantul inimii taie ferestrele nevăzutului
Şi flacările izbucnesc în valuri lungi ca zăpezile
Se întretaie ca miresmele săbiile stelelor

Obrazul vîntului se încumetă pînă la mine
Tîmplele desfac o paloare ca şervetele.

Priveşte: în părul ceasului deznădejdea n-a rupt
panglicele izvoarelor
Şi surîsul tău se revarsă ca o aureolă boreală
Pe coastă brazii îţi întind buzele de sare
Ca şopîrle vînturile circulă în membre.
În nisipul frunţii argintesc peştii fulgerelor,
Se descojeşte în palmă portocala furtunilor
Licoarea soarelui umple arborii ca eprubete
Zilele cresc în pupilă podgorii, lebede,
Ursul răzvrătirii n-a sfărîmat toată zmeura din suflet,
Şi pe limbă harfele depărtărilor aduc coacăze.

Prin creierul meu trec toate veştile ca-ntr-o cutie de
poştă
Batistele glasului flutură ca în lumina amiezii grădinile.
Dau de perete porţile sîngelui
Toate zgomotele universului sună mă încing ca un
chimir
Ştiu, zornăiesc banii durerilor
Crivăţul mîhnirilor şuieră
Mînia veacurilor rostogoleşte stîncile
Degetele tristeţii pătrund în mănuşa inimii
Din toate părţile bărcile întunericului se apropie
Urzesc un lăicer vaietele
Iedera vocilor se veştejeşte.

A hoo A hoo vînătorul timpului aruncă în scînteieri
barda
Mistreţul primeşte tăişul ca o floare roşie în frunte
Desişurile închid frunza ecoului ca o carte
Numai visul scaldă plaja inimii se retrage ca o maree
Visul flux reflux al gîndului
Atingere în zvonul balului de rochia dansatoarei
Împleteşte o beteală din vînturile bolnave
Cascada părului se desface pe braţe
Rotunjeşte pietrele umerilor, înalţă spicul glasului.

Călătorii nevăzutului se plimbă în vagoanele tăcerii
Nopţile, agită ca o băutură evantaliile aerului, nopţile,
Din agrafa lunei faldurile cerului se desfac în brocarte
Nopţile cu mîini atît de uşoare cuprind trupurile,
Şi ca ferestre ascund obrajii, ca ierburi înalte,
Nopţile, alunecă o sanie pe zăpezile glasului,
Aprind jarul buruienilor în buzunarul văilor,
Se topesc asemeni catargelor la orizontul inimii
Nopţile aduc o dulceaţă pe buze ca strugurii
Dar uneori sunt amare ca trezirile în ospiciu,
Clănţănesc scheletele pomilor
Ca rădăcini în noi oasele,
Pastile în esofagul umbrelor pereţii se dizolvă
Odăile, cîmpurile, munţii se nesfîrşesc
Coama infinitului flutură,
Nechează armăsarii vîntului
La orice răspîntie glasurile înalţă jertfe.

Noaptea se ridică în vîrful degetelor
Îşi îmbracă basmalele de luceferi,
E un neguţător de covoare persane,
Sună măzăriche ploaia mărgelelor,
E o ghicitoare şi boabele de cafea îi pun o brăţară
Citeşte drumul curcubeielor în palma văzduhului
Noaptea nemărgineşte apele şi oamenii,
Amestecă asemeni glasurilor, cetăţile,
Surpă în noi toate ruinele poftelor
Noapte amforă
În cenuşă, zborul vulturului,
Plasă de siguranţă pentru saltul mortal al gîndului,
Albie a visului, noapte,
În paharul vîntului spumă,
Cum luminezi lucrurile pe dinăuntru ca o radiografie,
Întinzi mălaiul visului pentru vrabia inimii înfometată
Pe stînca ta norii iscălesc fulgere ca turiştii
Aduci din adîncuri o găleată cu linişte foarte limpede
Şi ce ferigă desface pe umerii tăi spaima,
Ca alge umbrele învăluie braţele,
Licheni şi muşchi paşii tăi în scorbura cerului
Noapte rachetă în atingere cu mingea lumilor.

II

Nopţile trec din mînă în mînă ca îmbrăcămintea bogatului
Desfac cearceafuri peste oasele gheţarilor
Şoldul colinelor primeşte lebăda umbrei
Sălciile întind lacului o oglindă.
Sălcii, voi aburiţi aerul ca ferestrele transatlanticului
Flacări urcă din voi ca din urnele trecutului,
Nuielele voastre au subţiat norii ca vocile,
Au ars privirile în arşiţă ca savanele.

Haide, izbucniţi cascade din pietrele liniştii,
Revărsaţi-vă buchete de lacrimi peste întinderea somnului,
Umerii cărbunarilor se macină în docuri
De cărbune e sîngele lor ca scorburile trăznite
Şi şlepurile înghit cu sacii ultimele rămăşite ale surîsului
Trupurile se veştejesc ca lămpile frunzelor,
Lămpile clatină cheile apelor în salină
Tîrnăcoapele taie în sare dantela zborului.

Sare, sîn de spumă, panoplie de zăpadă,
Degetul tău ustură ca vîntul stepelor,
Sare, cum pui o panglică de sete gîtlejului,
Braţele osîndiţilor te flutură ca o maramă
Colivii, bulgării tăi au închis mierla gemetelor,
Şi fumul amarului tău nu răzbate prin veselia ospeţelor
Nu sfîşie ca o sirenă întunericul minţilor
Nu trece ca o coadă de cometă prin planetele burţilor,
Clopoţeii solniţelor sună o tristeţe neînţeleasă.

Sare, în care scrîşnesc dinţii ocnaşilor
Dar clinchetul cupelor acoperă furtuna lanţurilor
Tînărul elegant înnoadă cravata cerului,
Execută o piruetă dinaintea înaltelor taine,
Marea îşi pune o rochie de gală
Prinde o medalie la gîtul vîntului.

Nervure farurile brăzdează frunzele valurilor,
Şi visul despleteşte în coame de catifea peştii,
Vopseşte părul minutului, marea,
Umple ceştile ochilor îndepărtează umerii bărcilor.

Marea îşi varsă bijuteriile în şorţul amurgului,
Cleştele vîntului îi ondulează buclele
Ca vegetale şerpii trec prin coastele de azur
Înaltă statui din spumele umbrelor
Spînzurători catargele sîngeră apusul
Marea alungă haitele ei de glasuri
Că urcă-se din adîncuri luceferii
Sapă ca un ocnaş grezia zilelor
Alunecă arcuş pe strunele zărilor
Se joacă rostogolind ca arşice înecaţii pe băncile de valuri.
Mare, limbă atîrnînd la gura pămîntului
Cum ai vrea să te rupi din maxilarele stîncilor
Să lingi testiculul lunei pîntecul nopţii
Balele tale umezesc ţărmurile
Mînia îţi umflă nările
Te ridică pînă la buruiana cerului
Dar neputincioasă cortina apelor cade în prăpăstii.

Marea îşi pune în plete un curcubeu ca un pieptene de dansatoare spaniolă.
Armăsari albi valurile muşcă hamul brumelor
Valurile, valiza cu batistele vîntului răvăşite
Şi spumele presară flori ca sub paşii învingătorului
Marea e o mănuşă aruncată în arena nopţii
Unde e cutezătorul care s-o înapoieze frumoasei din balconul cerului?
Marea e un teren de fotbal
Cine va trece mingea prin poarta descătuşării finale
Cine va da semnalul înfrîngerii, izbînzii?
Marea e un circ şi se dau peste cap maimuţele valurilor,
Marea stăruie îndelung în privire precum în scoică vuietul
Marea acrobat se leagănă pe trapezul aerului
Uneori se culcă la picioarele vîntului ca un cîine bătut
Marea arborează pavilionul de pirat al nopţii.

Ascute grezia vîntului, albesc în singurătate aluviunile vocilor
Munţii şi-au despletit coamele scormonesc jăratecul stelelor
Ce armăsari munţii au muşcat zăbala zăpezilor
Şeaua cerului cu armurării şi pe iataganele brazilor se încolăcesc şerpii furtunilor
Ca la o horă chiuie joagărele şi oglinzile ecoului îşi împart cioburile.

Defilarea butucilor ca steaguri
Bivoli înălţimile se tăvălesc în noapte ca într-o mlaştină
Ca un fior mugetul lor a încreţit fruntea amurgului
Şi boturile au scuturat în văzduh carnea fulgerelor
Munţii s-au năpustit în arena privirilor
Toreador inima îi întărîtă fluturînd mantie sîngele
Minutele sună, izbesc treptele trupului ca mărgelele.

Noaptea munţii îşi arată plămada adevărată
Pasărea liniilor sărută infinitul
Namilele piscurilor sunt continentele tăcerii
Au aruncat păstaia luminii şi deodată
Uriaşe, falangele lor au atins clapele nevăzutului,
S-au revărsat în deşertul zărilor
Au umplut ca un fum dormitoarele veşniciei
Din văgăuni se caţără buruiana acordurilor
Apare o scriere secretă pe coala auzului.
Munţii stau neclintiţi ca ferestrele oceanelor
Şi eşarfele vietăţilor li se desfăşoară în măruntaie
Lampioanele păsărilor îi împodobesc ca sălile de bal
Noaptea i-a destins ca nişte plămîni ai planetei
Munţii îşi dilată nările vuiesc cotloanele sîngelui
Pe margini ca maşini de călcat trenurile îndreaptă cuta rochiilor de ierburi
La şoldurile lor drumurile înnoadă funde
Peste creştete umbrele au clătinat clopote cu dangătul nesimţit ca zborul uliului

Prin nisipul ochiului pînze trec ca pe ecranul mărilor,
Fluvii li se tolănesc pe glezne ca pisicile
În catifea muşchiul stîncilor
Şi prin zăbrelele nopţilor munţii îşi întind gîtul ca
girafele.

Noaptea a descuiat uşile de lemn bătrîn ale încheiturilor
Şi tăria munţilor a pătruns ca o răcoare
Noaptea deşteaptă toate tăcerile curmate în temere
Noaptea a trecut prin mîini vălul coastelor împădurite
Noaptea călăuzeşte pupila către lacătele munţilor
Brăzdează inima în nefiinţă
Precum în palmă vrăjitoarea a citit căile zodiilor.

Cît de mic eşti dinaintea acestor raci imenşi, munţii,
Foarfecele lor taie mătasea timpului
Munţii s-au neclintit asemeni cetăţilor fermecate din
basme şi făt-frumos
Atinge obrajii izvoarelor adormite.
Vîrfurile au ondulat pletele respiraţiei
Şi pieptul se încumetă ca o trîmbiţă
Sparge alune zările ascultă
Ce platoşe pentru ciocnirea de pe urmă
Cînd plantele se vor întîlni pe masa de biliard a
veşniciei
Cînd piscurile vor desfăşura scrisoarea cu marginea de
doliu, a nopţii
Bucuriile şi tristeţile laolaltă ca ouăle de prepeliţă
zdrobite de călcîiul vînătorului.

Dar am văzut prăvălindu-se ca o ţîţă bătrînă muntele
pe pîntecul planetei
În povîrniş drumul ca un lănţuşor de ceasornic
Şi oamenii tăiau o pîrtie cu lopeţi minuscule
Ca furnici pe muşuroaiele munţilor oameni scrijelau
sticla ceasului
Oamenii: duceau pe umeri butoiaşe cu lapte pentru
trîndăvia orăşenilor
Era într-un sat în Alpi
Torentul rostogolise cu bolovani în prăpastie casele

Şi în subsuoara muntelui oamenii căutau cu tîrnăcopul
osul cărării
Cascadele făceau spume la gură ca bidiviii
Între crengile brazilor borangicul aerului
Şi violoncelele gheţarilor se înfiorau la atingerea
vîntului
Ca o mireasă zăpada deretica pereţele codrilor
Munţii creanga sunetului ca trîmbiţe
Toate basmalele brazilor sfîşiate
Munţii spărgeau haina priveliştii ca umerii luptătorului
Şi furtunile: ce pene strălucitoare în pletele munţilor!
Munţii se apleacă peste păienjenişul oglinzilor
Întreabă imaginea din adîncuri
Cine a scăpărat amnarul ţipătului?
Cine a întrerupt cu un chiot nemişcarea în amurg a
munţilor?

IV

Aruncă în văgăuni săbiile îndoielii
Caută un cuvînt ca o patlagină pentru acest deget rănit:
inima,
Haitele de dureri se năpustesc în stîna glasului;
Toate sirenele continentului sfîşie zările
Incendiul de zgomote sparge digurile nemişcării.
Un cuvînt, un cuvînt, ca peştele oferit de dresor focei
Pentru reprezentaţia de gală
Un cuvînt ca atingerea mingii de piciorul potrivnicului
la oină
Un cuvînt care să închidă zbaterea peste fluviile
orelor.

Sfîrşitul ca o broboadă scutură colbul privirilor
Floare a soarelui fruntea, se umflă de seminţele
gîndului
Pornesc vreascurile atîtor patimi în vatra sîngelui
Înşiră pe aţa plînsului metaniile ochilor
Dar toţi cerbii surîsului vin să bea din ciutura
amintirii

Pe şesul pieptului numai înstrăinările au rămas ca
știuleții.
Să cînt suferința care a pus un nimb pe fruntea
sacrificatului
Și penița cu care scriu poemul acesta
Să sfîrtece limba celor ce nu cunosc pelinul neliniștii
Au adunat în curțile lor fînul mulțumirii în căpițe
Și rîd răsunător ca pocnetele bicelor.
Haide : smulgeți paiele din salteaua inimii
Rostogolească-se puhoaiele vorbelor ;
Și munții, munții,
Munții stau dinaintea noastră ca niște gatere
Să șlefuiască altfel scîndura văzduhului.

V

Șoim, ochiul răscolește somnul lînced al plantelor
Arcul vinelor se încoardă și zbîrnîie spre inimă săgeata
sîngelui
Inima, ce tragere la țintă, cutezătorii își încearcă puterea
Și la douăzeci și cinci de ani inima e un carton ciuruit
de plumburile țintașilor la bîlciuri

Omidă, tuberculoza urcă pe frunze plămînii atîtor
prieteni
Știu : alții înaintea mea au fluturat steagul geamătului
în trențe
Dar am văzut : frații mei nu aveau bani să-și cumpere
covorul aerului
Unde e șipotul pentru nicovala frunții înfierbîntată,
În odăi întunecoase scuipatul lumina ca o candelă roșie
Mucegaiul desfăcea un evantaliu la ferestre
Și tusea scrîșnea ca în colții dulăilor oasele.

O potecă dincolo de fruntariile chinului
O pășune pentru foamea de liniște
Spuma vînturilor alunecă pe plaja ondulată a cerului
Și în gîtlejul zărilor vinul amurgului gîlgîie
Armatele pădurilor se prăvălesc în torente

Țipetele se deschid, scînteie ca pumnalele.
Dar îmi plec genunchiul aici pentru surîsul tău femeie,
Prietenă, soție,
Iederă peste balconul patului, binecuvîntare,
Tu străjuiești malul trupului mîncat de suferință
Aș vrea să trec veșniciei numele tău Lina
Care ai dăruit dantela mîngîierilor, în nopțile de febră,
soțului
Cînd obrajii îi semănau tot ma mult cu zăpada
Și profilul începea să fie un coupe-papier pentru fila
văzduhului
Dar degetele tale agitau borangicul iubirii
Și o aromă înviora încheieturile
Femeie, buclă la tîmpla sinucisului
Cum pui o panglică de lumină întemnițaților din birouri
Cum dai avînt prepeliței pitulate în iarba din ochii
poetului
Gîndesc la numele tău scump gravat în curcubeul
inelului
Ascult legănarea lanurilor de grîu în atingere ca
oceanele
Se înalță ca o flacără ziua din amfora văilor
Și pe piscurile cu ghețuri veșnice urzica soarelui
mușcă.

VI

Am aruncat năvodul să prind peștii culorilor
Glasul e străveziu în zare ca un ou de găinușe
Cutia gîndului se ascunde în tufișurile creierului
Hăitașii destinului o alungă,
Și amintirea curge cum dintr-un cerb rănit sîngele.
Maxilarele cerului s-au încleștat în aluatul luminii
Și cît de albă e bluza decoltată a mărilor.

Adun toate înfățișările lumii sub cristalul pleoapei
Clatin în mîini ocheanul minutului
Continentele flutură în privire ca bandajele nopților
Cu spatele adus înspre fruntea hîrtiei
Strîng colierele aerului din nevăzut melcii de sunete
Schimb turnesol inima în eprubeta versului.

A trecut peste cetăţi lebăda somnului
Se adună în jgheabul văgăunilor aiurarea ecoului
În închipuire bărcile de lumină aruncă ancorele
Rănile iernii se închid pe crengile trupului
Tîmpla se apropie de incandescenţa norilor
Şi din ţărînă bucuria anotimpului răzbate cu rădăcinile.

VII

La poarta amurgului se ciocneşte legătura de chei a sălciilor
Între trestiile uscate păsări cad în somn ca mînuşile
Sună ţambalele vîntului şi dansatoarea sîngelui începe dansul cuţitelor
Sîngele, ce vin bătrîn în canaua vinelor,
Sîngele, ce felinar luminînd subterana trupului
Sîngele, cum încearcă rezistenţa tîmplelor,
Şi încleştează în gratiile nopţii unghiile călătorului din compartimentul de clasa III-a
Pe băncile de lemn maldărul de oameni se clatină ca nămolul tulburat de piciorul înotătorului
Respiraţia o pătură neagră scutură aerul
Şarpele oboselii urcă pe scările încheieturilor
Trupurile se apropie se recunosc între ele:
Bucăţi din acelaşi postav al nopţii,
Tampoane nopţile se sărută
Şi o savană cu ierburi aprinse despleteşte fumul locomotivei
Cu un deget, trenul pipăie gingia tunelului
E o intrare din noapte în noapte
Bisturiu prin măruntaiele muntelui
Scrişnesc fălcile osiilor
Aburi lîng pereţii
Muşcă firida nărilor
E o trecere din noapte în noapte.

VIII

Ce scrumieră noaptea pentru cenuşa pomilor pe creste
Plecarea aprinde focuri de artificii sub ţeastă

Dar unde te întorci fîntînile nopţii sug aurul potecilor
Şi botul beznelor răscoleşte troscotul cerului
Ca huruitoarea leproşilor apropierea întunericului se vesteşte
Spaimele te întîmpină la răspîntii precum în carnaval măştile,
Pocneşte duşumeaua văzduhului
Ca un ţignal se întrerupe tăcerea
Lăcustă noaptea ţîşneşte pe frunza auzului.

Te închipui acar pe căile stelelor
Mişti în pleoapă un macaz şi se prăvălesc vagoane luceferii
Cerescul mecanic se tulbură în beteala privirii
Bucla cometelor trece peste fruntea lacului
Şi pe sticla răsuflării planetele sună precum măzărichea de gheaţă

Spală batistele vorbelor în spuma vocilor
Mulţimea se încinge ca o pădure în august
Arma creşte o fierbinţeală toridă către grinzile cerului
E o rătăcire prin bîlciuri
Şi ca liane se împletesc în jurul tău gesturile
Mulţimea clocoteşte precum vegetaţiile la cingătoarea pămîntului
În gavanoasele nopţii se amestecă licorile inimilor
Şi pe deasupra şovăie, dansatoare pe sîrma privirii, luna.

IX

Uneori zăvoarele vulcanilor se descuie
Atunci noaptea ţîşneşte din cratere cu un chiot
Poartă dantela lavei şi la sîn colierul de pietre din adîncuri
Înaintează spre scena şesurilor ca un pas în lunecare ca o baletistă
În urma ei cenuşa cădelniţează miresme
Şi ierburile prind de veste îşi apleacă tulpinile arse.

Noapte urcînd din pîntecul pămîntului
Ca să întîlnească noaptea coborînd din pleoapa cerului
Noapte înăuntru și în afară
Noapte din culisele munților
Cu trena de blesteme năpîrlind șopîrla închipuirii
Noapte, cum fulgeră în degetele tale diamantul sîngelui
Cum pustiești ceardacul inimii
Cum lipești smoala buzelor tale de fruntea ucenicului ciubotar
Îndoit peste oglinda pingelelor
Tu ai săpat jghiaburi sub ochii lui mari ca două perne de catifea.

Straja păsărilor zăngăne metalul zborului
Stelele se schimbă la ore regulate ca grănicerii
Vîntul aleargă înnebunit prin buruieni
Veverițe lămpile au obosit cad din scorbura ferestrelor
Și numai în nopțile de pe piscuri împădurite
Străvezi prin cristalul glasului peștele albastru al ecoului.

X

Noaptea e o fundă la genunchiul Mediteranei
Ca păunași valurile ciugulesc grăunțele de glasuri
Coboară o cortină albastră pe terasa privirilor
Se răvășesc amintirile ca-n staul paiele
Cîntecul e o panoplie, înfășoară inimile.

Dar la creștetul pămîntului
Noaptea e un steag de zăpezi
E o temniță de cristal
E o frunză și nervurele ei sunt coarnele renilor
Reni, reni, ca placa negativă a fotografiilor
Reni ca niște balamale la porțile piscurilor
Cînd peste umerii umflați și sterpi ai stîncilor
Cerul trage plapoma vîntului
Și copitele voastre scrijelesc marmora iernilor.

Reni, nopțile nu tulbură apa din ochii voștri ca evantaliile
Nopțile vă arată drumul prin colibele învelite în piei de focă
Nopțile sunt umile ca mușchiul pietrelor
Nopțile trec ca îngerii prin fumul lămpilor
Și în uleiul de pește feștila cîntă încet ca un samovar.
Luna e o inimă păstrată în borcanul cu alçool al azurului

Se deznoadă uneori bicele chiciurii
Renii cunosc pleoapa adăpostului
Și nopțile alungă iepele albe ale omătului.
Gheața a adunat toate oglinzile aerului
Gheața e un sărut pe fruntea albastrului
E respirarea mărilor în limpezime
Pe dedesubt peștii ca sulițe o mușcă
Dar gheața trece ca o mînă prin harfele furtunilor
Toarnă coniacul visului în vinele înghețatului.

Și nopțile se fugăresc, apleacă sălciile din amintire
Aprind un foc somptuos din surcelele stelelor
Adună de pe flori polenul somnului
Și-l dăruie cerșetorului la răspîntie
Numai nopțile se apleacă peste iazul din privirea cerșetorului

Cînd se sfîrșesc balurile
Cînd invitații întîrziați își iau rămas bun
Și bucuria ca o pasăre își scormonește fulgii în colivia pieptului.

XI

Acum în tipografii mașinile dorm ca niște pești uriași
Prin ferestrele înalte noaptea își scutură sacii cu făină albastră
Și curelele stau nemișcate ca niște panglici ale tăcerii
Noaptea a pus lacătul ei nevăzut peste roțile care au vînturat glasul veacului
Noaptea a neclintit aceste batoze ale gîndului
A legat în căpițe grîul pentru legănarea ochiului

C-da 118 coala 12

A oprit împreunarea literelor fulgerînd ca solzii
Și toată sala mașinilor e un muzeu cu monștri marini
Ca un brîu sulul de hîrtie pentru cingătoarea visului
Visul atinge cu o melodie urechea frunzelor
Și, pupile, rotativele se dilată în orbita nopților.

Fluture, plumbul și-a lăsat polenul pe degetele zețarului
La ora închipuită umerii lui nu se mai apleacă peste
oglinda cuvîntului
El trezește dangătul care doarme în clopotul apusului
El ca o lampă desenează în unghere conturul cîntecului
Ca vegetale metalele primesc clorofila cernelei
Îmi place vuietul roților ca o procesiune de cascade
Foile se sărută
Se fecundează rădăcinile vorbelor
Jurnalele, afișele, cîte curcubeie
Strigătele cresc, învăluie ca o pădure de liane
Plăcile vibrează
Și flutură basmalele coalelor
O licoare se urcă în eprubeta vîntului
Sîngele gîndului circulă în artere dinamourile
Se amplifică zumzetul tiparului ca o aclamare sub
balconul învingătorului.
De aici, mașinile se smucesc în curele
Izbesc cremenea minutului
În zăbale spuma e dantela de strigăte
În coamele lor manuscrisele au împletit bucle
Și literele aruncă lumini ca brățările dansatoarei
Agită teancul de hîrtii ca tot atîtea mîini pe peronul
despărțirii
Țîșnesc semnale asemeni contrabandiștilor din tufișuri
Se împletesc serpentinele de culori și de imagini
Se desface o cortină peste balul inscripțiilor, cerneala.

Ucenicii culeg zvonul în tăcere ca scafandrierii
Aleg cochiliile
Mărgeanele rare ale versului
Joacă în palme pietricelele silabelor
Alătură ecourile precum un pianist clapele
Aruncă pe umerii planetelor o beteală de cîntece.
Tipografii, voi sunteți țîțele pămîntului

Prin spuma voastră se limpezesc dantelele glasului
Și mieii închipuirii vin să bea laptele vostru
Laptele vostru se umflă în cana văzduhului
Flutură o eșarfă de azur peste întinderi
Și o lumină se desface din voi ca din frunțile sfinților.

Tipografii
Cutii pentru bijuteriile visului
Evantalii de ape
Glastre pentru buruiana inimii sălbatecă
Oglinzi în care imaginea sufletului se adună
Precum în fundul ceștilor de cafea rămășițele nopții
Ale nopții care tulbură tălăngile plantelor
Și vrăjitoarea atentă poate rosti adevărul impalpabil.

Cărțile sunt încă umede de sărutul mașinelor
Limba primește gustul amar al plumbului
Cărțile vin pe buzele mele ca toate șipotele
Ca toate păsările
Cărțile: cîte lacăte la poarta de stejar a solitudinii
Cărțile: cîte trepte înspre ferăstruica deschisă
nevăzutului
Din tipografii pornesc trîmbițele de nouri
Din tipografii izbucnesc havuzuri vocile
În cearceafuri trupul furtunilor
Și ca fîntîni, tipografiile se adîncesc în argila nopților.

XII

Te plimbi în călușeii sîngelui, ce scrînciob inima
De pe trapezul privirii se avîntă în salt mortal zările
Zările ca niște clopote se nesfîrșesc dar acrobat vîntul
Jonglează elegant cu frunzele cu tăcerile
Și în borcanul pieptului peștele glasului se încoardă.
Caută în fund buruiana care să desfacă lacătele
oceanelor
Caută în sticlă poleiala și ca o pasăre lumina să frîngă
paiul ecoului
Arată-se din unde obrazul scump precum la atingerea
baghetei

Orhestra prinde ca un cercel la urechea dirijorului
sunetul așteptat
Cheamă de la apus împărțitorul de semne,
Cine să dezlege inscripțiile cometelor pe copacul
văzduhului ?
Cheamă de la răsărit trîmbițele incendiilor.
Cine să oprească hergheliile aruncate ca bretele peste
umerii planetei ?
Cheamă de la miază-zi armatele albastre ale fluviilor
Fundele de nisip înfloresc pe sînii de golfuri
Și un glas farmecă valurile ca șerpii.
Cheamă de la miază-noapte pădurile de viscol
Miază-noapte șoim de zăpadă
Miază-noapte în dantelă vultur.
Cheamă turmele de elefanți cînd în trecerea lor au
răsturnat pajiștile și codrii,
Cheamă pantera urmărită de saltul brusc ca o ejaculare
a tigrului,
Lupii hămesiți dînd tîrcoale focului,
În jurul lui cinează cu sufletul pitulat ca o prepeliță
căutătorii de aur
Cheamă bizonii ca niște covoare negre peste savanele
continentului
Cheamă bufnițele aceste glande ale nopții
Cheamă furtunile cascadele animale pitice și uriașe,
Plantele, oceanele,
Cheamă văzutul și nevăzutul
Și întreabă-te : unde e spada care să răscolească
măruntaiele înțelesului
Unde e începutul unde e sfîrșitul
Care e rostul tău în temnița infinitului cetitorule
Unde sunt clapele din care pipăitul tău să deștepte
răspunsul
RĂSPUNSUL ca o melodie încuiată în lemnul de abanos
al flautului.

XIII

Ca o mînă osoasă desperarea trece prin pletele gîndului
O neliniște urcă în lucruri ca un fum îneacă respirația
Corabia nopții își aruncă ancorele în nămolul inimii

Dar amintirea scinteie între degete ca un pumnal
amintirea
Jertfește în rugăciune mielul obosit al minutului
Și sîngele gîlgiie răcorește plosca ochiului.
Amintirea ca o sanie chiuie sub ferestrele întristării
Amintirea dăruie flăcări inelelor bolnave
Scutură un cearceaf și apar vedeniile surîsului
Copilăria atît de prietenoasă se apropie, face o
reverență :
Depozitul de cherestea e în dosul casei ca un parc de
vînătoare
Și printre stivele înalte cerbii închipuirii își întind
gîtul
Stive pe care mă cățăram adulmecînd cum un cîine
urma sturzului, singurătatea
Uneori printre șipcile lungi cît o buruiană răzbătea
Ca un glas subțire
Cîte o buruiană sau poate copilăria
Copilăria ca o trecătoare între fierăstraiele munților
Cu bucuria basmelor lui Ispirescu ; așteptam
Ivirea prințeselor din apa scîndurilor
Și alături Chelaru, feciorul factorului, prietenul meu
din școala primară
Cum lăsam melcii să se plimbe pe frunzele palmelor
Ce mai faci Chelaru, vei ști oare că amintirea te-a scos
ca pe o cochilie din nisipul trecutului
Cînd te-am revăzut în 1923 erai impiegat în gara
Mărășești
Copilăria mea ca o paiață legată de sforile șinelor de
fier
Trenul ca un cuțit tăia paginile ținutului
Trenuri treceau prin catifeaua anilor
Și de pe ceardac ascultam țipătul lor ca al rațelor
sălbatece
De pe ceardac urmăream farurile căutîndu-se ca
îndrăgostiții
Și fiecare tren despletea o părere de rău ca o privire
Fiecare tren îmi umplea sufletul cu depărtare
Depărtarea creștea, dădea în foc ca laptele
Depărtarea ca un dangăt se umfla în clopotele pleoapelor
Depărtarea năruia pereții fermeca pasărea măiastră a
visului.
Atunci noaptea răcnea ca un mistreț înjunghiat

Şi vîntul îşi năpustea puhoaiele în care o fată rea
aruncase lăzile cu lighioane
Vîntul lovea în cercevele rîciia ţestele dezgropate
Vîntul îşi rotea coada printre luceferi
Ca un plug răsturna brazdele nopţii
Ale nopţii în creştere ca o inundaţie în odăile
Reci, odăile ca nişte oglinzi adîncindu-se
Odăile pline de liniştea cîmpului dimprejur
Precum respiraţia abureşte sticla
Precum în fundul mărilor clopotele scufundate au vrăjit
peştii
Precum în aer zborul desface un evantaliu de păsări.
Şi ţipătul nopţii întindea praştia auzului
Şi plînsul Mamei în camera de alături ca un borangic
Plînsul Mamei ca un vers în hohotul nopţii
Trecea o panică prin herghelia stivelor
Un înger îşi făcea o eşarfă din plînsul Mamei
Un înger îşi luneca degetele prin părul despletit peste
porumbeii umerilor.
Şi numai cîteodată lătratul dulăilor prăvălea bolovanii
tăcerii
Şi trecerea expresului zguduia toate fierăriile gîndului
Trecerea expresului aplauda
Spărgea ca un talaz promontoriul plămînilor
Şi în guşa expresului se zvîrcolea noaptea
Cum în pliscul pelicanului peştele.

Noaptea îşi număra părerile de rău, toamnele
Noaptea arunca un postav cleios prin ferestrele sîngelui
Noaptea trăgea afară (cu ce căngi ?) cadavrele plutind
în nămolurile somnului
Spărgea fluierul din gîtlejul păsărilor
Noaptea ca o pisică sălbatecă sărea la gîtul tăcerii
Tăcerea şi noaptea, tăcerea şi noaptea.

Se îngrămădeşte sarea minutelor în fundurile visului
Dar, sub pleoapa furtunilor copilăria zgîrie şi strigă
Cere case din zahăr candel
Aurul potecilor în codru
Căci se apropie smeul cu o falcă-n cer şi una-n pămînt
Şi aruncă peste oglinzi cenuşa spaimei.

Neînţeleşi şi neînţelegători,
Ne lovim unii de alţii, tăiem din culorile colinelor
hainele închipuirii
Neînţeleşi şi neînţelegători pînă dincolo de genele
cimitirului
Neînţeleşi şi neînţelegători în zbaterea dintre orbitele
planetelor
(Şi totuşi tu cititorule îngîmfat ai voi înţelesul poemului)
Un poem ca atîtea alte stele ca atîtea alte plante
Dar nu simţi cum năvăleşte din ţesuturile mele o
flacără
Nu simţi cum armăsari năzdrăvani gîndurile imaginele
mănîncă jăratec
Sîngele meu ca o lance izbeşte lespezile cerului
Deschidă-se mormintele şi iasă fiul omului
Pumnii mei zguduie temeliile soarelui
Temeliile nopţilor
Şi ca Prîslea cu cuţitul insomniei sub bărbie aştept
venirea pasărei măiastre
Rotesc braţele în zdrenţele văzduhului
Privirea e un arcuş deşteaptă viorile depărtărilor.
Pintenul neliniştii îmi sîngeră coapsele
Te clatini ca o algă în borcanul cu dantelele mărilor
Flux al dorului peste nisipul din zi
Recunoşti în glasul meu pînzele ţesute de păianjenii
misterelor
Unde e canaua din care să curgă vinul de Drăgăşani
al zorilor ?
Unde e robinetul pentru şipotele de taine ?
Şi drumurile se nasc ca izvoarele din cremenea munţilor
Şi drumurile desfac evantalii, ca fluviile, peste ţîţele
dealurilor
Totuşi nici un diamant n-a tăiat sticla cerului
Dincolo de azur alfabetul stelelor încetează
Şi privirile cad ca păsările istovite.

Înalţ deasupra capului inima ca pe o torţă orbitoare
Inima să spargă tenebrele trupurilor
Inima pe tava oceanelor ca un alt cap al sfîntului Ioan
Cu sîngele despletit printre fîntînile furtunilor
Şi să danseze împrejur destrăbălat vîntul
Vîntul ca o Salomee crescută din urna arterelor

Și cu pînzele tuturor corăbiilor scufundate drept voaluri
Cînd numai ochiul zvîrcolit aruncă blestemele și profeția
Cînd izbucnirea magneziului într-o zecime de secundă
A făcut ca placa fotografică a creierului să prindă
conturul revelației
Cînd cometele desfac o perdea de iederă peste balconul
surîsului
Și un golfstream de cîntece încălzește toate mările
sufletului.

XIV

Unde sunteți corăbii, cuvinte unde sunteți
Să încarc în voi tot amarul, toată bucuria din mine
Încă un cuvînt și altele ca o armată de șlepuri
spintecînd peștele argintat al Dunărei
Șlepuri în care violoncelele cîmpurilor și-au dăruit
corzile
Șlepuri în care păpușoiul se leagănă ca o chemare a
pitpalacului
Grăunțele sunt cristalele soarelui în eprubetele
după-amiezelor
Grăunțele sunt mărgelele din fluierul mierlelor
Fiece cuvînt e poate o corăbioară de hîrtie în jgheabul
copilăriei
Dar fiece cuvînt e poate corabia în care voi răsturna
cărbunii
Mirodeniile, nisipul închipuirii, fildeșul elefanților
După vînturile toride în zăpușala inimii
Cînd plantele ca niște plămîni uriași se destindeau prin
coastele azurului,
Și ca frunzele de platan păsările pluteau în privire.
Cuvinte, corăbii pentru coraliile glasului
Pentru aurul strîns în funduri
Pentru tristețea care își sună clopotele in cortina
timpului
Pentru sticlirea de silex a surîsului
Pentru nădejdea mîngîind umerii ca o blană de vulpe
albastră.

XV

Auziți țipătul meu voi culegători de perle
Munții de ape au zdrobit plămînii voștri și degetele
scrijelesc pîntecul oceanului
Trupul vostru seamănă tot mai mult cu sideful
Ca o panglică sideful, semn închis între paginile de stridii
Sideful alunecă o perdea peste zăvoarele apelor
Și ziua un lichid tulbure urcă în culoarul vinelor.

Trupul vostru e un deget în mănușa valului
Trupul vostru ca o năframă la tîmpla brumelor
Poetul e fratele vostru, el se adîncește în oceanul
azurului
Cerul e o stridie imensă între carapacele munților
Și mîinile ating claviatura mărilor
Și acorduri prelungi se scutură peste zări ca bandajele
zborului
Mîinile au răvășit norii
Mîinile trec ca un șuier prevestitor prin părul sălciilor
Mîinile ca oglinzile se apleacă înspre buzele focului
Mîinile scormonesc pernele visului.

XVI

Se dilată ca o pupilă rîsul izbește în cremene zorile
Și fulgerul nopții se deznoadă pe umărul apelor

Zăngănesc lanțurile sîngelui in închisorile vinelor
Se deșteaptă o pasăre sub frunte și scormonește huma
ecoului
Pînă unde lovești cu un tîrnăcop bulgărul de sare
al creierului
Pînă unde se topesc în flacăra gîndului figurile de
ceară ale zilelor.

Și semenul tău,
Semenul tău cititorule ar voi să înalțe deasupra capului
arcușul libertății
Ca un toreador care oferă reginei inima fumegîndă a
taurului

Ca amfora ficatului dăruită acvilei
Semenul tău caută în dîra plugului semințele dezlegării
Semenul tău zgîrie scoarța copacilor,
Atinge de tîmpla lui cădelnițele izvoarelor
Semenul tău se roagă, blestemă, binecuvîntează, înjură
Înalță catedralele corăbiilor, spintecă cu mașini uriașe
pîntecul vîntului
Înspumează armăsarii glasului, dărîmă și clădește
laolaltă
Ațîță tendoanele cărbunilor în mușchii vapoarelor
Și ca tot atîtea antene nervii lui captează spasmul
timpului
Calcă pe grumajii colinelor, strînge în pumni coarnele
munților
Caută în nisipul nemișcării grăunțele de aur al
revelației
Se închide în suferință ca în cochilia lui melcul
Se apleacă peste buchetele visului : bibliotecile
Sub clopotnițe de tăcere bibliotecile prelungesc panglica
dangătului
Bibliotecile, aceste anticamere ale veșniciei, aceste
grădini ale extazului
Fiecare frunte : o ciutură adîncită în gîtlejul unei fîntîni
de azur
Străjuită de busturi atente, mesele sunt poteci prin
toamna cuvintelor
Un fluviu de liniște alunecă prin sălile ca oglinzile
Și totuși se aude mugetul nescăzut al foametei al
durerilor
Bandajele cărților nu-s deajuns să acopere rănile
gîndului și ale cărnii
Dar încetinit gestul agită batista de cristal a minutului
Și deodată din buclele paginilor prințesele țîșnesc ca
jedourile
Aduc în mîini mătăsăriile cîntecului
Flutură în privire pădurea de smaragd a bucuriei
nedeslușite
Așa cum plămînul se desfată în mirosul reavăn al
fînului
Și cum mîinile rotunjesc în aer obrazul oval al zborului
Mîinile ca doi porumbei legați de panglicele brațelor
Mîinile care au atins sîmburele magic din piersica
poemului

Și s-au trezit cetățile adormite în oceanele bibliotecilor
Pentru coraliile sîngelui insule prin undele nevăzutului
Biblioteci ca acele corăbii fantome care trec prin
somnul despletit al brumelor
Biblioteci asemeni ceasornicelor cu nisip pentru
măsurarea nesfîrșitului
Oamenii ca sălciile își scaldă fețele în plînsul
crepusculului
Oamenii întîrzie în biblioteci în așteptarea cîntecului
care trebuie să vină.

Biblioteci căi ferate ale închipuirii
Biblioteci flori la cheotoarea nemărginirii
Cînd ochiul ca un călăreț bate toate hotarele furtunilor
Cînd craniul se umple de infinit ca o ploscă adîncită
în șipot pentru ospățul vînătorilor
Cum păsările sparg în ciocurile lor metaniile colorate
ale ecoului
Cum fețele înecaților trec prin vitrinele somnului.

Toate vămile primesc beteala amurgului
Un fluier se rupe din orice lacrimă din orice tîmplă
Rotească peste paragina ochiului uliul luminos al nopții
Stingă-se sub vatră jarul luceferilor
Corbul minții odihnească-se pe, aplecată, crucea vîntului.

XVII

Cascadă prin mîinile torcînd beteala visului
Mieii cerului părăsesc între degete buclele de azur
Și inima devine o punte între ev și ființă
Răsună porțile singurătății se închide robinetul
meterezelor
Ca un păun crepusculul se desfoaie luminează
coridoarele cetății
Cînd iubirea sclipește precum diamantul din paharul
învingătorului
Iubirea licoare magică în ceașca de cafea a capului
Și covoarele se adîncesc în ele însile ca sărutarea la
infinit a oglinzilor.

O amforă-i iubirea pe umărul destins al cîntecului
Vietăţile îşi înalţă frunţile din noroiul de suferinţe
Încă o dată spaima, durerea, ura se trag înapoi la
atingerea buzelor
Încă o dată ca un steag auzul flutură în bucuria uitării
de sine.
Spintecă întunerecul ca un hohot de far înnebunit
Ca un far care caută în naufragiu deznădejdea corăbiei
supte înspre adînc de boturile valurilor
Şi mulţimea priveşte de pe punte la năpuştirea
monştrilor înfometaţi
Groaza creşte ca trupul desfăcut în înalt al apelor
Dar scînteiază precum cremenea sufletele, şi iubirea
Leagă în jurul inimii colacul de salvare.

Iubirea macină o făină de stele pentru pîinea extazului
Iubirea clădeşte din nou lumea pe dinăuntrul pleoapelor
Deschide braţele ca ferestrele anotimpurilor
Şi albesc vorbele în pîrîul vocilor
Al vocilor împreunate ca mările orizontului
De-a lungul drumului cu priviri ca ferigile
Cu inflexiuni ca îndoirea elegantă a păpurişului
Cu genunchiul în colb şi sărutarea ca o frunte a mîinii
Cu apropierile precum atingerea pe sub pleoapa
pămîntului a lacrimei fîntînilor.

Iubirea-i un refugiu pentru doliul rupt din păragina
pieptului
Pentru zgomotul de lupte zăngănind în metalele oaselor
E firul de aur din balanţa zilelor
Cînd dinţii se înfig în pulpele norilor în obrajii vîntului.

Dar ca un şarpe gîndul pîndeşte în nisipul minţii
Şi vînătorul alungă ciuta peste vîltorile fructului
Minciuna fierbe-n tîmplă ca-n subterană mustul
Iubirea-i arcuşul de parfum peste strunele crinului
Rodesc prunii din livezile glasului se lasă cortina
amintirilor
Plutesc berzele revenirei peste aburul irosit din azima
somnului

Se întorc limbile vîntului pe cadranul văzduhului
Şi trupul se umple de sunetul repetat al orei.
Privire răsfrîntă în privire
Surîs adîncit în surîs
Foc jucînd peste două inimi topite-ntr-un profil
Făcătoare de minuni schimbînd ghimpii în funde de
auroră
Şi prin pletele împreunate lumina trece ca un landou
sărbătoresc
Noaptea se răsuceşte în adîncuri ca o buruiană secată
Cerul e un pian nesfîrşit, oceanul e pedala,
Ca păsări gleznele cîntă, sufletul trîmbiţează,
Iubirea ca razele Roentgen arată lampioanele dintre
coaste.

XVIII

Noaptea e înaltă şi se ridică foarte încet dintre corole
Noapte necunoscută cîinelui cît şi regelui
Noapte ca o diademă pe fruntea somnambulului
Noapte oglindă lăuntrică a obrazului
Noapte ca mugetele-n frunză, şi-n pădurile sălbatece
Noaptea e manivela care porneşte curentul electric al
elanului
Ochii ejaculează din orbite şi flutură ca alge prin
transparenţa copacilor
Refluxul retrage mîna oceanului din palmele stîncilor.

Corabia care îndreaptă spre semafor salutul pînzei
E orbul ridicînd o cupă în aurora boreală
E orbul care muşcă rodia lacrimei
Şi priveşte mai înăuntru fără minciuna văzului
E orbul care pipăie la subsuoara cuvintelor osul zborului
E orbul care prinde între gene funigeii cîntecului
Cînd toamna dă drumul tuturor păsărilor din coliviile
vinelor
Şi pomii îşi muşcă degetele, aruncă mînuşa zilelor,
Cînd se încing codrii şi flăcările trec ca o horă de
haiduci fantastică
Şi duduie spinarea cerului
Şi hanurile îngenunchează la răscruci ca bivolii.

XIX

O suferință suie în termometrul azurului
Și vulturii-și rup așchii din zbor pentru exemple
Dar omul spintecă pîntecul berbecului, dar omul
Pune un steag de doliu la fereastra miracolului
Astupă cu bancnote ocheanul prin care ar putea privi
în veșnicie
Taie în bucăți vocea profetului,
Se prosternă vițelului de aur,
Nu simte viziunea călcînd cu el alături
În zilele cu soare, în bucla arăturei,
În nopțile-n beteală în argintul peștilor răsfoind filele
apelor
În cuibu-n care vrabia aduce mei și ovăz din cîmp,
În ecoul ploii pe lespezi de-anotimpuri,
În fundele ce-n aer desenează chemarea mierlelor,
În aburul rugăciunii urcînd din ceaunul văilor.
Și de fiecare dată porumbelul călător al cîntecului
Se depărtează cu părerea de rău că nimeni
Nu i-a luat de sub aripă scrisoarea revelației
În vreme ce colinele și cerul își împreună oglinzile.

Dar amintește-ți viața risipită în atîtea coliere
Viața din vioară, din păpuriș, din mîna
Care mută ca un resort figurile de șah ale zilelor,
Viața desfăcută ca o cometă în mansarde,
Viața mucezită cu toate uneltele speranței în temniți,
Viața din omida care suie pe iedera frunții în insomnie,
Insomnia o amforă pe buza prăpastiei de brumă.
Și amintește-ți războaiele, inundațiile, pogromurile
Amintește-ți splendoarea de apocalips a frămîntărilor
perpetue
Și ruperea din sînul matern și aruncarea între balaurii
existenței
Și glasul care nu mai poate scăpa din ocna obicinuinții,
Priveliștea cu brazii ca anahoreți ai spiritului
inaccesibili,
Limba azurului trasă tot mai adînc în gîtlejul
resemnărilor
Și plecarea definitivă a unui prieten pe o targă de
umbre

Și acest surîs, o! acest trist surîs pe un obraz care
nu mai e al meu
Un obraz care vine la suprafață ca un înecat din undele
de staniu
Un obraz care a fost al altuia
Un obraz care va fi al tuturora
Cînd feeria copilăriei e apusă
Cînd basmul visului nu se mai deapănă
Cînd oglinzile ne oferă măști în așteptarea carnavalului
ultim
Cînd huruitul ancorelor anunță un etern naufragiu.

XX

Mărgelele stelelor pe ramuri întunecate
Și pocnesc în piersicile de catifea sîmburii ca bicele
Năvala apelor ca un potop de pumnale
Prăvălirea viilor pe costișe cu boabele de soare între
frunze,
Cîmpiile cu oase de fum, fluviile cu armuri de crepuscul,
Și tot ce ți se dăruie în sînge sau în pupilă
Viscolul în respirație prin văile toride
Cavalcadele de fantome prin zăpezile pleoapelor
Cînd singurătatea preface în cenușă inimile
Ca o cometă singurătatea
Atinge planetele gîndului răstoarnă tărăboanțele de
vorbe
Singurătatea-n unde a obrazului de salcie
Singurătatea ecoului ca o castanietă în palmele vîntului
Singurătatea rămînerii pe țărm cînd s-au rupt din varul
privirilor vapoarele
Și mîinile s-au oprit ca păsările pe mormintele zărilor.
Dar noaptea ca o veveriță sare din crengile apelor
Noaptea mîngîie cu un deget chivăra norilor
Florile sunt grăunțele răsturnate din sacul rîsului
Florile sunt miresele aerului
Florile hohotesc la răspîntii.
Păsări au deschis în evantai forma zborului
Și fereastra opacă a anotimpului anunță aurora
Dar ploaia agită panglici multicolore ca papagalul
Dăruit de marinarul șchiop al prostituatei

Şi surîsul prizonier al buzelor se apleacă peste graţiile dinţilor
Dinţii aceste geamuri cu glastre de măghiran şi cu storul roşu al limbii
Cînd în ferigă e un tunel de miresme pătrunde trenul
Şi castelanul inimii scoboară pont-levisul
Armăsarul visului tropăie la scară
Urmează retragerea cu torţe a plopilor victorioasă
Bolţile glasului răsună în fanfara oceanelor
Vîntul învîrteşte şi duce în deşerturi arpegiul rupt din harfele marilor capitale

XXI

În rădăcini şi-n zvonuri adorm prinţesele de dantelă
Şi pasul absentului urcă pe treptele din sînge,
Absentul se apleacă peste balconul ochiului
Absentul îţi opreşte mîna într-un acord al pianului
Absentul te salută în poarta dimineţii
E mesagerul nopţii sau poate-al nemişcării
În palme-i saltă cerul ca o creastă de cocoş proaspăt tăiată
Desface pe genunchi ca o gazetă lanul cu păpuşoi şi guşteri
Înaintează alaiul cu trîmbiţele de ţărînă
Rămasul bun străvede o părere de rău nevătămată
Cum e încă fragedă carnea ursului încuiată în veşnicia relativă a gheţarilor
Cum sunetul răzbeşte prin crepuscul şi prin flaut
Cum aerul e-o fundă la gîtul căprioarei încremenite-n peisagiu
Cum izvoarele ţîşnesc din căderile stelelor în august.
Astfel în lama de cuţit a valului furtuna încrustează un cîntec
Astfel anii cari au trecut asemeni caselor pe roate ale saltimbancilor
Şi anii cari au să vină cum scoboară la sfîrşitul iernilor
Turmele din turlele munţilor
Şi clopotele plutesc ca îngerii peste leagănele de spice.

Dar se sparge arcul inimii nu mai e căldura aşteptărilor
Sufletul nu mai e lupa care să concentreze razele speranţei
Şi trupul se întoarce într-însul fără zare ca o barcă părăsită în nisip
Trupul se închide în cristalul gestului mereu acelaşi
Fără pasul care să calce alături de zimţii drumului
Fără mîna care să se frîngă în curelele de transmisiune ale aventurii
Fără izbucnirea de o clipă,
Fie şi de o clipă numai, a farului răscolit din lumina adîncului.

XXII

În cutia glasului se împletesc panglicele cîntecelor
Sunt cîntecele ca nişte coralii de crepuscul peste fluviile Africei
Sunt cîntecele negrilor reţinuţi în spini invizibili rochiile dansului
Sunt cîntecele prizonierului care a uitat obrazul azimei de acasă
Sunt cîntecele ca gene de catifea umbrind ochii catedralelor.

Ce zid al plîngerii e inima
Şi sîngele duce la vale cîntecele de tristeţe
Ca arborii smulşi din rădăcini de puhoaiele munţilor
Ca turmele de nouri care merg să se adape din jgheabul mărilor
Şi fiecare pasăre e o ghitară pentru degetele vîntului
Fiecare pasăre poposeşte ca o medalie pe pieptul aerului
Cînd bem din cupa sînilor limpezimea speranţei
Şi diademele nopţilor strălucesc pe umerii plantelor.

Atunci prin calcarul tîmplelor răzbate cascada somnului
Somnul cu năvala cailor albi şi a steagurilor de apă
Somnul ca o cuşcă de gheaţă pentru prepeliţa surîsului.

Lămpile se ciulesc ca urechile vitelor la apropierea
furtunii
Ruginesc în hangarele văzduhului roţile mari ale
colinelor
Se ating de buruieni mandolinele şerpilor
Şi în oglinda frunţii panoplia drumului se aureşte.

XXIII

Furtunile apleacă balanţa zilelor furtunile
Au aruncat peste umărul nostru banduliera fulgerului
Beteala incendiilor
Furtunile au spart ferestrele vîntului
Şi se despletesc coamele de ţipete
Se leagănă fluxul glasului
Cîrma inimii geme
Şi ca o colivie ochiul primeşte pasărea ploii.
Ploaia — cîte scări de mătase pentru buclele norilor
Cîte coarde destinate peste ecoul flacărilor
Cînd cavalerul cu mandolina amurgului la subţioară
se opreşte sub balconul de apă
Şi castelana desprinde ca o fundă surîsul din cascada
de azur a singurătăţii.
Cîmpiile dansează cu pasul lent în ierburi
Şi fluviile ca şerpii se tîrăsc pe spinarea nopţii,
Noaptea se teme de alunecarea în oglindă a şarpelui
Noaptea îşi scufundă faţa în fîntîna de răcoare a aurorei
Noaptea se prelinge pe geamul opac al sîngelui
Ca o bufniţă noaptea adoarme în ruinele oceanelor.
Dar uraganul necheează ca un armăsar la jarul stelelor
Copacii bat mătănii
Şi cerul îşi oferă pîntecul bisturiului în zigzag al
trăsnetului.
Se scutură ca o mantie un suflu peste întinderi
Ca bărci uriaşe codrii naufragiază-n dantelele de brumă
Vocile, ca frunze, vibrează-n transparenţă.
Şi totuşi răscoleşti cu unghiile azurul şi ţărîna
Din carnea ta rupi arcul cu care vei stăpîni zimbrii
visului
Sîngele tău e-n trîmbiţele vinelor chiotul
Care va deştepta cocoşul sălbatec şi pantera
Cum rădăcinile îţi pun brăţări la glezne

Şi hăţurile drumurilor îţi rod palmele şi umerii
Şi cuţitul destinului îţi smulge zilele
Cum de pe trupul peştelui solzii.

Dar ca nişte cupe mările se ridică pînă la buzele lunei
Mările sunt mîinile orbilor înălţate în laptele luminei
Mările sunt obrajii care se preumblă în parcurile din
amintire
Mările sunt treptele pentru intrarea în amfiteatru a
acestei dansatoare:
AVENTURA
Aplauzele se frîng ca păsările în pînzele corăbiilor
Şi valul pune pe fruntea înecatului o aureolă.

Tîrziu în sertarele văilor izvoarele sunt ca şuviţele de
păr ale iubitului dispărut
Visurile încremenesc ca stalactitele în peşterile ochiului
La sînul anotimpurilor atîrnă colierele de fructe
Şi către acoperişul frunţii se înalţă colonadele florilor.

XXIV

Din frunte nu rămîne decît un cîntec de alge
Cu părul cum e goana năprasnică a cailor înspăimîntaţi
Ploaia ca un haiduc iese înainte cu flinta fulgerului
ridicată
Ploaia pune hamuri de apă în boturile vînturilor cari
s-au luat la întrecere
Izbeşte-n carne şi-n rădăcină muşcă
Roţile pocnesc în ţăndări ca seminţele de cucută
Paharele pomilor se tulbură
Şi uleiul sfînt al clopotelor trece prin pîlnia fîntînilor.
Dar braţele ca melcii rup un chiot în auzul veşniciei
Din ochii-n nemişcare nu scapără amnarul privirii
Şi buzele ca iederi se împletesc în cupru.
De unde se revarsă acest suflu de groază ?
Din ce crater se tîrăşte o lavă de linişte eternă ?
Şi îngheţarea în somnul ca peştera-n crepuscul
Cu foarfece de umbră taie respiraţia

Asemeni faldurilor mari ale norilor
Lipeşte chiparoşii ploii de fereastra obrazului.
O mînă de măcelar dură se răsuceşte în gîtlejul văzduhului
Şi între vegetale ţişnesc glandele cometelor
Smulge din raftul coastelor inima,
Înnoadă ca eşarfe gleznele peste umărul rugăciunii.

Şi poate că sub iazul mort al feţii cu lişiţă şi păianjeni
Sub surîsul de cretă peste varul gingiilor
O ghitară se încoardă şi vibrează fluxul unei game divine
Un must de glasuri în slavă circulă prin ţevile cărnii desfăcute
Un evantai de flăcări se-nalţă din cenuşa pleoapelor
Şi trupul se preface într-o cale lactee a zborului
Cînd oasele albesc şlefuite în argint
Ca instrumentele de muzică ale vîntului.

XXV

Sprîncenele se îmbină ca arpegiile a două piane
Şi fierăstrăul vremii scrîşneşte peste scîndura frunţii
După aceea fruntea pluteşte prin rugina sticlei
Ca o cădere de frunze,
Căci frunzele sunt mareele toamnelor, frunzele
Sunt scoicile rămase pe plaja văzduhului
Cînd oceanele de culori ale anotimpului au secat,
Cînd amurgurile colindă cu cîntecele lor de funingine
Şi în jurul plopilor furtuna se zdrenţuie ca îmbrăcămintea cerşetoarei.
Sunt semnele destinului încrustate în coaja acestei portocale
E cărbunele nopţii cristalizat în diamantul stelei polare
E dimineaţa rumenă din miezul unui măr
Şi vinul care musteşte în soare şi în tîmplă
Cînd scoboară cu fluierul în desagă ciobanii de pe culmile visului
Şi e un colier mirosul verde al crîngului pe grumajii asinului.

XXVI

Ca bărcile alunecă prin os lumini ovale
Şi vînturi în catarge se rup ca albatroşii
Urmează goana oglinzilor pe scările privirii
Cu palmele în zare sprijinite pe munţii de-aluminium
Munţii cari sunt orge sub colonadele nopţilor
Munţii trecînd ca nişte caravane prin somnul azurului.
Încă o dată noaptea deschide un compas peste planşeta inimii

Noaptea îşi regăseşte în iarbă respiraţia
Noaptea-şi alunecă pe trepte rochia de blesteme
Noaptea ca o sondă aruncă ţiţeiul de păcate
Şi omul îşi oferă fruntea acestui pumnal invizibil
Omul inalţă capul prin cascada de smoală
Cu semnul umbrelor pe piept ca o cocardă
Cu strunele trupului bine întinse în aşteptarea arcuşului miracol
Cu surîsul plutind ca o flamură peste scoborîşul abrupt al obrazului.
Dar în pupilă ca-ntr-o deltă se revarsă fluviile tuturor făpturilor
În pupilă fulgerul întîlneşte zmeura
Pupila pune pe dinăuntru o fundă de culoarea nufărului
Şi toamna aduce brocartele şi panopliile ei în rugină
Pentru gloria plantelor
Pentru gloria somnului rotind ca şoimul

Bucură-te: peste ceardacul fructului se apleacă trupul zvelt al seminţei
Şi răzbeşte prin pulpa de noapte elanul sevei împrospătate
Se desface vibrarea în adinc a trîmbiţelor reînnoirii,
Exaltarea infinită a spermei în transparenţa ringlodelor
Sărbătoarea firului de iarbă răsucit în desfrunzirea mormintelor,
Reînvierea cîntecului răstignit în fluier şi în alună.

XXVII

O iederă de linişti suie pe colonada umbrei
Piraiele respiră prin colierele de calcar ale clopotelor
Piraiele trec ca luminile prin sticla cîntecului
Şi plînsul vibrează în scoica drumului în pantofii zăpezii.
O suferinţă e totdeauna aproape, în pasăre, în buruiană,
În scoarţa copacilor care filtrează aurora,
În fluierul rupt în stîncă de fălcile valului,
În mădularul vîntului şi-n buclele din spermă,
O suferinţă-n şarpe şi-n crengile înalte,
În fundul acestui pahar al nopţii cu drojdia luminii,
Cînd ochii explodează la depărtări ca obuzele,
Cînd ochii fac ravagii în pămîntul obrajilor
Şi plumbul miracolului găureşte aripa auzului.
Atunci tu vii cu uliul fluviului încuiat în inel·
Atunci tu acoperi cu sînul ca o cască schimonosirea zilei
Şi viaţa rupe în dinţi carnea unei garoafe
Atunci tu-mi răcoreşti în izvorul umărului capul incendiat
Atunci tu eşti prezenţa şi poate eşti răspunsul.

XXVIII

Prin mîini ne trec izvoare-n evantaiul nopţii,
Cînd pură apa frunţii se atinge de vitralii,
Şi-n fructul inimii tresaltă sîmburele aventurii
Resortul braţelor se destinde spre codrii eternelor absenţe
În cuşca de sticlă a oceanelor se străvede păunul furtunei
Dar e o platoşă visul prin ierburile arse
Buzele au supt bomboana amară a uitărei
Obrazul e o cruce rămasă în solitudine
Obrazul se înalţă spre catapeteasma pădurii
Şi un acord de orge se desface din zăpezile în topire:
Destinul apasă pedala marilor inundaţii
Fluviile se umflă şi învelesc ca panglici trompetele de ape
Puhoiul chiuie în ziduri şi-n mîinile sonore,

În grîu şi în pleoapă e-aceeaşi dezolare,
Pe deal pieptănătura ruptă a viei în abanosul brumei,
Şi turmele lichide trecînd peste arătură
În hambarele prăbuşite limbile de valuri
Şi surîsul părăsit prin oglinzile gărilor
Cînd orologiile sunt melcii cari ating cu antenele minutelor veşnicia.

Dar să-ţi vorbesc de nopţile dresorului între leoaicele zvelte
Şi fremătătorii tigri şi jaguari fluizi ca nişte eşarfe
Cu blănuri care au păstrat aurora roşcovană a ecuatorului
Cu unghiile ca alcooluri în cupele de umbră
Şi saltul doritor de sînge prefăcut într-o alintare a aerului
Şi coamele scuturate ca tot atîtea cascade în ferigă
Biciul ca un pocnet brăzdează pîinea lampioanelor
În ochi e o succesiune dramatică de ţinuturi sălbatece
Şi-n duioşie glezna se apleacă spre şarpele oboselii.
Nopţile dau tîrcoale vocilor ca şi focului
Pădurea-şi ridică în zare braţele ei de frunze
Şi priveşte cum marea ca o pasăre îşi netezeşte penele
Scormoneşte măruntaiele pămîntului
Şi scutură în ciocul de ape zdrenţele crepusculului.
Pe urmă marea e o cutie de scrisori pentru plicul albastru al vapoarelor
Pentru surîsul, ca o fundă veştedă, al înecatului
Şi nopţile inundă scrinurile vechi ale cîntecului
Prin catedralele de umbră tristeţile se preumblă ca miresele
Cînd toreador anotimpul prinde din goană coamele furtunei
Cînd peste comorile cugetului joacă focurile galbene ale insomniei.

În adînc bîtlanii desfac zăpada aripei
În amintire cîmpiile îşi prind la gît colierele fînului
Cîntă pasărea lacrimei în colivia obrazului
Şi pătrunde ca un pumnal şoseaua sub noapte şi sub frunte.

XXIX

Gesturile trec ca urzici prin ochii spectatorilor
Urzici aceste broderii pe ghergheful vîntului
Aceste dantele în cruzimea oglinzilor
Echilibristul urcă pe o scară de priviri pînă la trapezul lunei
Şi capetele se aruncă în sus ca pălăriile oferite matadorului.
Nopţile circului sunt brăzdate de limbile proiectoarelor
Şi-n fişia de raze e sîngele luminos al acrobatului
E chimirul care sună monezile peştilor în întunecimile de ape
E pavăza transparentă a saltului
Pe-un trup ce se-ncovoaie ca arcul de aramă.

Dar din noaptea pămîntului iese frăgezimea legumei
Şi în noaptea inimii răzbate tictacul deşteptător al iubirii
Gleznele cîntecului au agerimea cerboaicelor
Şi-n arătura grasă a sărutului anotimpul germinează,
Rotunjeşte-n aerul bronzat coapsele fructului
Trezeşte-n vitrinele cărnei păpuşile cu resort ale muşchilor
Spumegă în ţesuturi şi în vine alcoolul libertăţii.

XXX

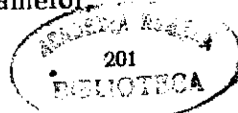
Ridică vioară fruntea pînă la arcuşul nopţii
Primeşte-n piept incendiul buclelor nocturne
Şi prelungeşte-n rana adîncă ţipătul purcelului tîrît spre moarte
Ţipătul ca un păr fantastic pe umerii auzului
Cheie să scormonească în veşnicia lacăt
Ţipătul care se-nalţă asemenea valului, cu buze de maree
Să atingă ovalul planetei pe etajera morţii
A morţii crescute ca o pîine în cuptorul din pîntec
A morţii care te pîndeşte în curcubeu şi-n frunză
Şi ca o clapă sonoră vibrează în bronzul trotuarelor

Sîngeră în aromă căpşuna pasului
Sună ca o castanietă în tavernele oaselor.
Dar peisagiul de dezolare rămîne în urmă ca fumul expresului
Intri în compartimentul speranţei şi aştepţi ivirea în pupilă
A griului zvelt ca un cîrd de berze
Şi capul fecioresc al cîmpului cu părul de lucernă şi de orz
Cu floarea orizontului crescută în glastra respiraţiei
Şi cofele dealurilor pline de mierea dimineţei
Îţi amintesc lumina răsfrîntă din incandescenţa zborului.

XXXI

Întristarea e un spital e o noapte inversă
Desface gratiile de lacrimi peste balconul privirii
Aruncă o cenuşe de crepuscul în apele tulburi ale geamătului.

Întristarea apleacă salcia ochiului
Cheamă plînsul fiinţei iubite
Şi e o suferinţă pe buzele de aer
Şi e o resemnare în glasul răsfirat în păpădie
Ce folos că troica soarelui sună la scară
Şi vrăbiile duc în ciripit trena de mireasă a anotimpului
Ce folos că în perdea arginteşte platoşa zefirului
Şi aurul păstrăvilor zornăie în punga rîului de munte
La ce e bun zigzagul ghicit de cocor în fulger
Inelul de răcoare din degetul fîntînei
Fluierul de verdeaţă în codru şi în ureche
Cînd se-nfioară holda cu grîne ca o coapsă
Şi orice spic e-o orgă prin valurile de seminţe
Şi orice buruiană e-un hohot de lumină,
Piciorul trezeşte vioara potecii, o încoardă.
Palmele păpuşoiului alintă obrajii respiraţiei,
Un curcubeu aruncă moneda cîntecului pe fereastră
Dar noaptea ca un paznic încearcă lacătele tristeţii
Dar dinăuntru noaptea rînjeşte în geamul inimii
Şi muşcă braţul iubitei,
Chinuie pîntecul mamelor,

Mîna care a uitat să mîngîie sfîşie mătasea sărutului
Şi dintr-o dată cheile iubirii cad în oceanul de ură.

Ura izbucnită fără veste în încleştarea cărnei
Ura sărind ca o piatră netedă peste apele tîmplelor
Şi noaptea se urzeşte în suveica singurătăţei.

Dar zorile rup de pe trupuri cămăşile de păcate
Împodobesc oraşul cu brăţările ferestrelor
Şi umerii se apropie în trezie ca bărcile pescarilor
Umerii luminează în aerul pur iarba fermecată a surîsului
Ochii îşi cer iertare prin roua regăsirei
În odaie sărbătoarea iubirii e cu steaguri de şoapte
Bolţile inimii răsună de chiote
Cădelniţele sărutului desfac fundele iertării
Şi pe războiul vocilor se ţese covorul bucuriilor duble.

iunie 1927 — august 1929

ZODIAC

1930

Și înaintea tronului: ca o mare de sticlă, asemenea cu cristalul. Iar în mijlocul tronului și împrejurul scaunului: patru ființe, pline de ochi, dinainte și dinapoi.

Și ființa cea dintîi era asemenea leului, a doua ființă: asemenea vițelului, a treia ființă avea față ca de om, iar a patra ființă era asemenea vulturului care zboară.

Apocalipsul 4. 6, 7
traducere de GALA GALACTION

I

În frunte un stigmat, la dreapta echinoxul,
Apleacă o balustradă de fulgere sărutul,
Și viforul îngenunche pe un ceardac cu încrustări de fluier,
Dar cu mieii între măsele, lupii se îndepărtează de jarul cuvintelor.

Din umăr o pasăre revarsă prin tril limpezimea sîngelui,
Din deget izbucnește în jedou curcubeul,
Din mormînt ploaia se desface ca o păpădie legendară,
Și într-o adiere de vînt trec orașele Africei,
Ca foile calendarului ucis de o mișcare neprevăzută a pupilei,
Ca întîlnirea, în crepuscul, a sălciilor cu portocala din sîngele îndrăgostiților.

E sărbătoarea toamnei în dantelele cascadei,
E genunchiul care atinge ca un porumbel mingea valului,
E fluturarea vocii prin alun și prin batistă,
Cînd anotimpul calcă pe dealuri cu coșurile de fructe,
Și izvoarele fură oglinzile de sub pernele zăpezilor frumoase,
Cînd vînătorul aruncă brățara pocnetului în palma depărtării,
Și pe gherghelul înalților cedri se urzește brocartul poemului,
Ca o torță de izbîndă în inima pleznită ca harbuzul,
Cu platoșa muntelui peste umerii procesiunii.

Dar e fulgerătorul și e apocalipsul,
Dar iedera crescută cu vîntul în pleoapă,
Și zidul unei amintiri e găurit de scorpii,
Chiotul crește prin coamele sirepilor cu bice de luceferi,
Și răsăritul linge pereții ocnelor în sare.

E tîmpla ce răzbate cu limbile de flăcări,
E gușterul de-aramă pe brațul din fîntînă,
Și visul cade-n fildeș ca un pieptene zvîrlit de
cosînzeană,
Și solitudinea se împletește cu șuierul în trestii,
Ca o chivără cerul pe ochiul de cenușă.

Obrazul furtunii în strigătul sterp al zebrei,
Pădurile prin sticlă se aburesc, se umflă,
De pe coloana minții o acvilă-și ia zborul,
Și-un pas prin așteptare trece ca un zigzag de frunze.

Un șoim al presimțirii se-aruncă între vrăbiile vorbelor
Lîncede; clopotul se desface din rîs și din ferigă,
În așteptări pe culme cu căpitan și armură,
În destrămări prin lupte cu flintele de steie.
În uitarea de-o clipă prin florile undelor,
În aiurarea venită din amurgurile cîntecului,
De-a pururi frînt în lanțuri și întors de pretutindeni:

II

Prin frumusețea cărnii și transparența ploii,
Arcușul trece-n taur se-atinge de luceafăr,
Visul plăpînd ia forma zăpezilor din zboruri,
Sîngele e în vine, ca lămpile din salină.

Dar buza ca un sigiliu de bronz la miază-noapte,
Dar sărutul ca un cavaler profilat în armură,
Și fruntea e o amforă cu o cenușe de amintire
impalpabilă,
Și frunzele sunt fluturii verzi adormiți în cuvinte.

Mîna intră-n repaos ca-ntr-un han călătorul,
Orașele care trec ca palmieri mari prin respirație,
Și norii, ca mobilele de stejar la o oră incertă,
Apleacă peste destin ochiul, ca pe oblîncul șeii.

Voi, armăsari fugăriți pe o panoplie de brumă,
Și voi smintiți cu suliți și căști în săptămînă,
Coloana vertebrală suspendă ca un trapez minutul,
Spasmul vine la urmă ca tava cu dulceață
La-ntoarcerea-n grădina bătrînească și cu răcoare din
trecut,

Cu liniștea ca vița sălbatecă pe streașină și prispă,
Cu dulăul care-ți pune ca o monedă în palmă nasul rece,
Și cîntecul se rupe-n două spre lună ca refluxul.

Gonește cu bolovani în deșerturi vitele și setea,
Îmbrățișarea aduce un maldăr de lemne ude,
Și focul troznește-n plita cereștei reculegeri,
Cînd elanul se imprimă în arbore și-n slovă,

Cînd membrele se-nnoadă sub simțuri ca odgoane,
Cînd ancorele inimi în funduri de trup țințuie
veșnicia,
Cînd cascadele nopții sar pe pietrele albe ale frunții,
Din măduvă și liniști iubirea ia ființă.

Pletele se revarsă ca fluviile pe țară,
O patimă învăluie brațul, îl linge sau îl mușcă,
Ochiul regăsește în azur păcatul și lumina.
Dar degetele zgîrie cînd vor să mîngîie,
Și glasul în loc să cînte ca o frunză între dinți șuieră
în venin ca un șarpe.

O urzică pune în privire bubele ei păroase,
Ura ca un păianjen aruncă sîrmele ghimpate
Și călciiul sparge-n țărînă tîmpla, ca un fluier căzut din
carul cu fîn al crepusculului.

Sîngele ţipă-n temniţi şi cere-ngăduinţă,
Azima lacrimei se umflă într-un cuptor de geamăt,
Dar unde-atingi o clapă se rupe carnea unei răni,
Şi unde ai voi dantele se învrăjmăşesc fierăstraie,
Genunchiul caută lespedea, caută pocăinţa,
Şi-ţi ceri în poem iertare stelelor şi iubitei.

III

Cu inima în frunză, cu tîmpla în luceafăr,
Şi braţele prelungind incendiul amurgului din cîntec,
C-un diamant de zboruri taie sticlos albastrul,
Cu degetul pe guşa înfiorată a flintei,
E o privire joasă şi o plecare-n brumă,
E respiraţia oprită cu iedera pe buzele vacanţei.

În anotimp aroma trecută prin storurile trase,
Precizează chiotul despărţirii ca o panglică funerară,
Îngenunchează izvorul ca un cerb printre aceşti ienuperi,
Aruncă în tufişuri ochiul ca un ban de aramă.

Şi dintr-o dată inscripţiile pomilor se desluşesc în păsări,
Ca mugurii pîraiele saltă la focurile pupilei,
Codrii de brazi aruncă pe umeri buclele de ozon,
Codrii de mesteacăn trec prin osul culorii.

Dar intră-n scenă instrumentele grave ale pădurilor de fagi,
Şi-n alămuri sunt frunzele ca-n duzi viermii de mătase,
Trăsura de verdeaţă suie ca o fanfară-n pleoapă.

La cingătoarea nopţii prinde cornul de vînătoare,
Inundă-n apele lunii frunţile de cereale,
În ghindă găseşti semnul furtunei la miază-noapte,
Buza primeşte amnarul cenuşei din cratere.

Nu te răpească uliul trezirii în fîntînă,
Cum trec prin somn vapoare şi templele prin piatră,
Cum zornăiesc la ferestre şeile de nouri,
Tu cavaler al spaimei şi-ntruchipare a slovei,
Cu-o mantie regească peste întinsul ploii.

Cu un toiag învie în literă un şipot,
Şi glasul să răsune prin cereştile butii,
Să se reverse vinul acumulat de veacuri,
Destins în văz misterul din floare şi din taur,
Miracol ce se-ntrece în spirit şi în vierme,
În fructul de-alun şi-n suplă plutirea rîndunicii
Cu lacrima ascunsă a timpului şi-a ierbii.

Pe deget suie guşteri şi fulgere, să soarbă.
Otrava-nchisă-n roua şi amurgul din inele,
Trupul ca un gheizer împarte fierbinţeala,
Aduce curentul cald al vorbei în apele de ştofă,
Înalţă rugăciunea ca o torţă în tenebre,
Să lumineze-n cuiburi catapiteasma umbrei,
Sub streşini şi sub frunză ca un lacăt de zboruri,
Cu-armatele erorii pe-obrazul cum e toamna.

Dar fii prietenos cînd oaia şi gîndul au revenit în turmă,
Dăruie un blid cu linte copilului din aventură,
Cu fiarele de plug ale ochilor răscoleşte ţărîna,
Roteşte mintea, vultur, peste bulboane stinse.

O mască de crepuscul acoperă peisagiul,
Prin sticla de-anemie a iernii eflorescenţa mîinii

Stranie, ca şi chipul călătorului aplecat
Peste balustrada albind ca o dantură a nopţii,
Aruncă în torent rămăşiţele orei,
Amestecă sub bolovani cu păstrăvi monezile luminii.

Prin amintirea dreaptă, prin crestele de flăcări,
Te urcă pe o targă de spume în petală
Distilează în voie aroma din stamină
Cînd marinaru-şi prinde la piept steaua polară
Cînd pe-nălţimi copacii se tulbură ca vrăjitorii.

IV

lui B. Fundoianu

O ploaie ca o fereastră deschisă înspre ograda cu păuni,
Şi o feştilă arsă lîngă rotirea de şoim a frunţii,
Furtuna sfîrşeşte cu părul între crengi,
Cu degetele crispate în căpestrele vîntului,
Cu o potecă, fluier, căzută între frunze,
C-un răsărit de cîntec înfiorînd holdele buzelor.

Din deşerturi răzbate o trîmbiţă amară,
În retorte nisipul subţiază timpul inefabil,
Ca prinţesele norii se tolănesc pe perini albastre,
Lumina e-o licoare în eprubeta fulgerului,
Fluviile duc trena oceanelor ca pajii,
Şi-n vasele de lut se imprimă o tristeţe ovală.

În care os al primăverii creşte miragiul zborului ?
Aripa e un arpegiu de colinde, e un obraz invizibil,
Dar rîndunica izbucneşte ca o sămînţă a azurului,
Dar atingerea de luceafăr se face într-o capsulă,
Şi germinarea vibrează un violoncel de spume,
Cu şalul o cascadă pe umerii de crepuscul.

Astfel genunchiul aruncă reflexe de Carrara,
Şi în ceaunul văii mălaiul privirii se umflă,
Răscoleşte adîncul ca un vînător vizuina,
Inima e pe brînci în grota pieptului obscură,
Şi tidva ţi se umple de balsamul legendei,
Cînd stîncile ca văcarii întîrzie la marginea zilei,
Cînd turmele de vînturi tresar la chemarea pustiului,
Cînd destinul cu paşi sonori pătrunde în cavouri.

Dar pasărea ca o fundă e-n simetria clară,
Şi ochii-n limpezime alune-co zăpadă,
Pe mîini adoarme cartea şi visul în corolă
E ca oprirea calului pe marginea prăpastiei,
E ca sîngerarea prepeliţei între ierburile cunoscute,

Cu un regesc cortegiu, cerul sorbit în ceaşcă,
Şi în bazin amurgul e-un peşte de cerneală,
Cu-o lacrimă-n paharul pleoapei şi în tăcere.
O pasăre agită în gîtlej zarurile trilului,
O pasăre scoate numărul cîştigător din sacul ecoului,
Şi vînturile ude vestesc o recoltă bună,
Spre Caraiman se-nalţă steagul ne-nduplecat al vulturului.

O azimă sporeşte în luncă şi în tîrlă,
Apele umflă sînii cîmpiilor mănoase,
E seva care urcă în glas şi în tulpină,
E apariţia pămîntului care încoardă braţul marinarului tînăr,
E topirea în viorîul dimineţii a cristalelor insomniei.

Dar din pianul balcon de fildeş
Miresele notelor aruncă flori şi acorduri,
Pădurea se tîrăşte în genunchi pînă în dosul casei,
Şi-aroma de ferigă, de răcoroasă creangă,
S-a revărsat în deget şi în batista clapei,
A înclinat pe pluşul din sunet tîmpla arsă,
A distilat liniştea pe o terasă închipuită
A aprins torţele macilor în coridorul poemului.

Încet din minerale şi plopi ridică luna,
Şi-ondulezi nisipul pînă-n gingia mării,
Te-ndepărtezi cu barca pescarului pe-o targă
De valuri ; în apuneri te-ntorci cu vînătorii,
Şi-mparţi cosaşilor pîinea din lampă şi din odihnă,
Cu somnul ca un baldachin profilat pe creştet,
Şi-n nări păstrînd parfumul esenţei de brad tare
Glezn-a primit sărutul izvoarelor de munte
Şi visul care saltă pe frunţile-n dezlegare
Cum pe bolovanii rotunji Trotuşul în dantele.

V

Înalţă cupa furtunii, prinde pieptenul cascadei,
În pletele pădurii, lîngă cerceii fragilor,

Ziua ca o oglindă se aburește-n respirația verii
Și flăcările de pe comori sunt fundele sărbătorești ale munților.

Anotimpul e deplin în grînele coapte,
Cu țîțele fructelor pleznind sub bluza colinei,
E-o cavalcadă-n sînge și-o revărsare în tărie,
Sunt sîmburii ecoului fărîmițați în piulița văii,
Sunt culorile care se desprind o dată cu păsările din păstaia zborului.

Apele duc bijuteriile răcoarei mai departe,
Din văgăuni suie somnul și limpede susurul,
Codrul e-un pian, apasă ca o pedală amurgul,
Cînd vulturul rotește, oval, deasupra prăzii,
Cînd poienele se înroșesc la pocnetul armelor.

O liniște caldă se desface din coaja copacilor,
Și anii iubitei sună în visteria inimii,
E fiecare vorbă o mînă trecută prin lumînarea privirii,
Fiecare pas încearcă rezonanța de marmoră a aerului
Și-n ochi revin corăbii cu-o-ncărcătură nouă.
Vara ca o mantie bogată peste oasele parcului,
A îmbiat ferestrele cu un gest să se deschidă,
A încuiat în beciurile cărnei strălucitoare, scheletul,
A șters de pe claviatura buzelor acordul grav în surîs al morții.
Și cu fluierul trenului pătrunde între brazi lumina,
Cu înclinarea păpurișului se înfioară plutirea,
Pe lacul păstrînd buclele și luceferii ca un album din trecut.

În frunze freamătă seva și în plămîni ozonul,
Puiul de rîndunică-și încearcă mlădierea aripei,
În glasul scump regăsești odihna și visul ca o bancă
Lîngă izvorul care ți-a stins incendiul tîmplei,
Lîngă inițialele fulgerului săpate-n nocturna stîncă.

Inima ca un samovar păstrează ceaiul iubirii,
Și-o adiere cîntă în polen și-n pupilă,
Brățările stelelor au căzut în ochiul o fîntînă,
Și un obraz se-apleacă înspre adînc, e o salcie,
E-un foarfece, taie în azur profilul emoției
Prelungește în seră sub sticlă înflorirea
Aduce din stepă o sete ternă de albastru.

Dar din înalt un nor ca o făptură îngenunche la malul apei,
În unde se-aprind peștii, lucesc ca policandre,
Și-n sala de bal a verii alunecă rochiile sonore:
O catifea se deapănă din gîtlejul hulubilor,
O tăcere se culcă pe umăr ca o frunte,
Și arborii fac semne ca brațele destinului
Cînd poteca e-o creangă aplecată de mărul de aur al jurămîntului
Și viața triumfă în șoaptele dulci și-n strîngerea tremurată a mîinilor.

VI

Să întîrzii în aroma acestei zile în munte,
Cu soarele care e în bobul de rouă ca-n strugure glucoza,
Cu aerul ca rochie albastră în vitrina poienei,
Cu veverițele ca niște ulcioare pline de vinul roșcat al frunzei.

Și cerul capătă tonuri mai adînci prin boarea udă,
În pîrîu e-un cîntec potolit cum îl auzi în scoică,
Prin gene deapănă teii un borangic subțire,
Și malul își sfîșie carnea, sărută clopotul apei,
Cu pasul ca un arcuș pe struna potecii înfiorate
Cu un nume copiat pe inimă prin indigoul dimineții.

De-aici apleacă-ți bustul peste fîntîna orei
Și vezi cum prin pupilă ca printr-o sală de arme trece visul

Cu mîini nocturne atinge un suvenir, în armură,
Ca o floare timpurie respirația se înclină în alveolă.

Și é o gară în ceață ca un chiot, cu o plecare,
E un cătun ca un obraz după o perdea de plante.
Și sîngele răsunător al macilor țîșnește în viteză
Prin cearcănele de cărbune de sub pleoapa tunelului,
Lăsînd în urmă cimitirul ca o carte uitată-n cîmp
Cu fețele palide ale vocilor sub coiful coborît al furtunii.

Dar la subțioara pămîntului găsești aripa izvorului
Și un metal răspunde sub deget ca o coardă.
O amforă cu aur din adînc aduce fruntea grîului
Un diamant răzbate prin noaptea din criptogame
Sub lespezi găsești cupa dorită pur de spirit
În penele de păun ale fluviilor se bucură privirea
Se desface cu turmele gălbui ale undelor în oceane
Topește în flacăra somnului giuvaerii de stele
Și-n os trezește viața ca-n scorbură un paing.

Treci mai departe-n jertfa copacilor pe colină,
Primește ca o ofrandă crepusculul în cenușe,
În vreme ce actorii se îmbracă în costume uitate
Cu gesturile în umbră pe-o scenă a amintirii,
Cu-nmlădieri prin ceață cu-o suferință-nceată,
Dispar treptat cu balul culorilor în întunecare.

Numai singurătatea ca o mireasmă se desface din ferigă,
Umple odăile văzduhului cu-o tremurare de făclie,
Și drumul prin buruieni duce înspre odihnă
Cu ziua ucisă ca o pasăre în tolba de vînătoare,
Și-n cîntec cu corabia pădurii în naufragiu.

VII

Mai sus de dantela fulgerelor destinsă,
Cu șerpii legendari încolăciți pe obrazul de brumă,
Cu cheile peștilor scrîșnind în lacătele oceane,

Cu aurora ca o zăcăminte de sare adunată-n ocnele destinului.

Ca un drapel salută în ușă dimineața,
E călătorul care atinge clopotul unui han în amintire,
E picătura de otravă a stelei închisă în strălucirea inelului,

Și prin auz cu-alaiul de frunze trec covoare,
Cu frigul ca un braț învăluind gîtul alb al luminii.

Un șoim împărătesc e vîntul pe columna zilei,
Cu un trandafir de spume între degete cascada înaintează,

Cum cîntă limpede la ureche vioara pîrîului,
Cum lovesc aerul păsările ca vocale sonore,
Și din azima luncilor ca aburul se-nalță chemarea cucului.

Dar din amnarul frunții scapără singurătatea clară
Și-ntr-un pumn invizibil pămîntul ca o fiolă cu săruri se tulbură.

Un huruit de fierării urcă din adîncime
Sunt metalele rupte în uraganul lăuntric,
E miracolul cîntecului în încleștarea de dinți subterană
Cu bobul de aur al somnului în borcanul farmaceutic al minții

Și monezile vechi și șeaua lîngă oasele de argilă.

Crepusculul se-ncrustează în bufniță, în fluier,
Prevestitoarea întîrzie în tîmplă, rotește în turlă,
Cu fundele distanței mărite prin cristaluri,
Cu ghețurile zdrobind în strîngeri corabia spiritului
Și anotimpul înmărmurit pe colină ca un luptător în armură.

VIII

Prin buzele pietrelor înflorește orchidee torentul,
Mai frumos decît obrazul morții transparente-n dimineață,

Mai frumos decît așteptarea panterei în cizelarea fîntînilor,
Și pasul preotului adie ca o limbă în clopotul sutanei,
Cheamă în dansul fierbinte cavalerii vîntului, dantelele brumei,
Cînd prin fumul sfințit mîinile sunt castanietele norilor,
Și nisipul e trîmbița prin care deșertul cîntă.

Dar sîngele ca o reptilă se tîrăște în artere
Și vrăjitorul asmute o voce din tenebre,
Îți povestește ziua ca un diamant în pliscul pelicanului,
Privește prin geamul palmei la-mbrăcămintea vieții,
Ca-ntr-un scrin cu costumele de sărbătoare și cu mănușa uitării,
Cum cad în cerneală cheile destinului
Cum visul ca o sobă luminează odaia
Cum lepezi ca o armură trupul la intrarea în veșnicie.

Totuși cerul coboară pe tîmplă ca o colombă
Și-oceanele își acordă viorile-n furtună,
Prin cuptorul înalt al minții se topesc metalele lumii,
E o temperatură de 2000 de grade și aerul e incandescent:
Iată scăpărarea de cărbune compact din ochii femeilor iubite,
Iată surîsul ca o rană veștedă pe gura sinucisului,
Iată triumful ca un stilet sfîrticînd obrazul făuritorului. de înțelesuri,
Iată bucuriile luminînd ca lampioanele coastele nopții,
Iată cutezările, iată spaimele, iată incendiul grandios al desfășurării între constelații,
Iată degetele pianistului căutînd într-o scorbură invizibilă mierea armoniilor,
Și gîtul curtezanelor ca o zăpadă prin oglinda ospețelor,
Iată și pe acei cari păstrează în membre lacătele mușcăturilor,
Și leacurile eterne încuiate în laboratoarele inaccesibile,
Pînă unde strigătul răzvrătirilor nu răzbate,

Și apusul atîrnă ca un animal spintecat în măcelăria anotimpurilor,
Cu vulturul încrustat ca o stemă pe platoșa ochiului,
Cu amintirea tăiată în două ca un frînar prins sub roțile trecutului,
Cu tot ce-o să se-ntîmple scris dinainte în pîntecul mamelor.

Capul se odihnește pe un umăr de crepuscul, pe un flaut,
Și genunchiul caută în spicul de grîu resemnarea,
Prin brațe să comunici acestor plante seva,
Prin lacrimă să treacă o barcă de suspine,
S-aduni substanța rară din flacără-n pupilă,
Și din culoare înalță corabia de dantelă,
Pe urmă să se desfacă din mîini paloarea unui zbor,
Și pereții cari despart viețile noastre să se prefacă-n fluvii,
Cu inimile pe dedesubt împreunate ca vegetațiile marine,

Atunci prin respirație apar orașele de cenușă
Atunci se-apleacă trupul peste un balcon de umbră,
Și prin dinții de aburi stafiile se preumblă,
Atunci tu nu poți privi la chinul din tine sau din alții.

IX

Un oraș trece prin frunte cu ferestre și flori amare,
Și moartea atrage trecătorii ca acele panorame cu o lumină confuză,
Panorame în care totul se petrece printr-o cenușă a cîntecului,
Cu gesturile deplasînd aerul ca o mobilă veche,
Cu privirile mamelor rămase în odăi cum sunt cizelurile pe jilțuri.

Dar soră în sacrificiu de-o deznădejde înaltă,
Tu vii cu-obrazul alb al mersului prin gemetele tăcerii,
Tu vii cu-o resemnare ca un monogram în sideful cărnii

Cu o suferință ca un brocart nupțial pe brațe,
Și-n trup ți se cariază ca un dinte inima
Inima ta care ar fi putut să se prăvale ca o roată de flăcări,
Peste cedrii severi ai zărilor,
Peste ochii holbați ai oceanelor,
Peste părul ca un scrînciob de tenebre al păstorilor de neamuri
Inima ta care a fost întîlnirea șoselei cu stiletul luceafărului.
Și-acum, absentă, noaptea sugrumă lampa scăzută a vocii
Și-acum, ca lupii, oasele așteaptă să iasă din tufișuri
Să inventeze cușca dintr-un cristal de zboruri,
Să scoată degetul femurului din mănușa de carne
Să șuiere pe deasupra capului visurile ca limbile de balaur.
Tu ești alături sora cu ochii legați de furtună
Tu împietrită-n grîne și plînsă-n auroră.
Cu un ecou pe umeri ca un continent antarctic
Cu-o presimțire-n spaimă și-un parc în respirație.

Pe mîini tu porți tristețea și-o clatini ca odăjdii
Și pupila ta e o medalie pe pieptul ființei dispărute
Tu treci ca o ninsoare în cîntec din aievea,
Nimic nu-ți reînalță pădurea minții arsă,
Nici un fior nu trezește în pianul surîsului acorduri.

Mergi țintă-n naufragiu, ne-nduplecată-n basme
Cu-o mîngîiere ruptă din tine ca o eșarfă de sînge
Cu un lacăt de dezastre pe-o ursită-n ruină
Cu-o coroană funebră tîmpla peste amintirea mamei.

Dar nu auzi ? Vîntul desface o iederă la poarta zilei
Și diamantele mici ale ploii taie sticla unui miracol,
Tu treci din nebuloasă în arcul de vînătoare
În evocări și-n fapte de-a pururea prezentă
Tu ești pasiunii mele o tragică suroră
Și crești cu palii arbori în boreala zare
Cu plante de-anemie și urși prin transparența ghețarilor,

În această oră a sufletului nescrisă în calendare
Ca insulele de corali de pe frunțile cerbilor
Ca frunzele mărilor în herbarul furtunei
Ca învierile în argintul din camera neagră a fotografiei
Ca mîinile jucătorului crispate peste urna nocturnă a asului de treflă.

Fii tu împăcarea în sunetul de catifea al clopotului de acasă.
În gînd e-o apăsare perpetuă, e o răstignire a speranței
Și lacrima-i bocceaua în care ai strîns avutul singurătății tale.

X

În fîntîna opacă a nopții, pe crestele munților crepusculare,
În albastrul etern privit printr-o lentilă de luceafăr,
Peste umerii măcinați ai promontoriilor sterpe,
Deasupra oceanelor dînd năvală ca o cireadă de cămile,
Să rupi în bucăți brățările de strigăte,
Să-ți azvîrli spre un balcon al visului fruntea ca pe o făclie înaltă,
Să-ți descui carnea — acest adăpost al păcatului — celor patru vînturi
Să-ți amesteci cu cioburile ecourilor amintirea și sîngele.

Atunci în palma minții se va opri o lăcustă divină,
Atunci de porțile de bronz ale ploii se va izbi un buzdugan invizibil,
Și cerul ca un paing uriaș îți va acoperi inima
Cu un genunchi pe-o targă cu ierburi și flori arse,
Cu-o mînă prinsă-n coama armăsarului de viscol,
Și-un zăngănit în șeaua scuturată de fulgerele scumpe.

Vei fi deodată vuiet și liniște ; vei fi o pecete în plus
Pe buza pămîntului ca un zălog trecut din mînă în mînă

Cu minutele îngrămădite ca săruri în funduri de
eprubete
Cu viața ca o rană vindecată de îngeri autentici.
Dar nu pătrunzi misterul din rîurile umflate primăvara ?
Și-această-ntemnițare a omului într-însul,
Cu-nfiorarea așteptărilor în gări,
Cu-atîtea dezmădejdi strînse cu grijă ca vinurile vechi
în pivniți,
Cu o scrîșnire din dinți neputincioasă cînd destinul îți
taie respirația.
Totuși, reții-n iubire funda din trilul unei privighetori
Și privești cum în palmele brutarului prințesele albe
ale grîului reînvie.
Te-ntrebi : de unde cade o picătură de azur în orga
abia ieșită din miinile dulgherului
Cum se prefac atîtea miresme și gînduri într-o tulpină
subțire ?
Dar mai departe de ultimele reflexe, ale zborului
Mai departe decît nebuloasele viitoarelor lumi
Mai departe decît lacurile răsuflării în care greșelile
și izbînzile noastre
Se unesc într-o ninsoare impalpabilă,
Ochiul deslușește o balanță și în talgere se cumpănesc
incendiile minții
Ochiul mărit de groază trece ca un cerc de foc prin
ospețele somptuoase,
Ochiul ca un proiector luminează cele mai mici
ascunzișuri ale desfrîului
Ochiul rupe de pe piept carnea ca pe o medalie
nemeritată
Și-arată cum rod viermii și poftele-n dedesubturi
Cum simțurile mîrșave se-ascund sub florile de cristal
ale surîsului,
Cum lupii și-arată colții prin gratiile de cuvinte.
E o putere a nopții și a răului care zace în noi sau vine
de departe
E o ființă străină care se ridică în vîrful degetelor tale
Care se-așează-n carne și îți îmbracă pe dinăuntru
trupul,
Își trece o mină prin pletele coastelor și-ți scoate inima
Ș-o atîrne ca pe un lampion în cortul din piei sălbatice
al întunericului

Dar tîmpla se lovește de corăbiile de gheață ale
veșniciei
Și-un evantai de nouri se desfășoară-n membre
Din nemișcarea nouă știu numai presimțirea
Știu numai prezența unui vultur împăiat pe o ramură
ca un șarpe.
Prin noaptea de alături o mînă mă atinge pe umăr
Mi-e teamă să-ntorc capul într-un amurg de cîntec
Dar am aflat că oglinzile ascund prăpăstii infinite în
perete
Cine să clintească oglinzile într-o clipă a revelației ?
Cine să deslușească în abur un miracol
Să vadă timbrul morții pe un plic căzut în albastru
Să treacă prin memorie ca-ntr-o cameră funerară ?

Ca o pădure, umbra se cațără pe coastă
Și ecoul piere între crengi ca un călăreț cu armura în
flăcări,
Din munți scoboară-n salturi copiii blonzi ai izvoarelor,
Cu stelele, pe valuri, se întîlnesc vapoare,
În glas se-ntorc ținuturi ; e-o revenire lentă
E-o resemnare poate, dar e-o odihnă-n sînge
Și privirea împarte iarăși perpetua culoare.
Printre copaci și-n sticlă un diamant răzbate
O bucurie-și varsă pe cap găleata rece
În plămîni răsună cornul de vînătoare
Lumina ca o hangiță-ntinde paharul cu vin roșu
Mîna, ca dintr-un pian deșteaptă cîntecul — surîsul
Și pasul se regăsește sprinten pe bolovanii zilei.

XI

E un viitor de culori și de forme în această crizalidă,
E-un tren care-ți atinge pleoapa în crepuscul,
Cum pasărea sărută-n cristal umărul ploii
Cum frunza în izvorul jucăuș reîntîlnește luna.

Astfel din cerdac cîmpul se-avîntă spre cer ca o
coloană
Cu un fum prin care glasul agită feștila minții

Cu o nuia fermecată privirea peste pianul colinei
Cu un tropăit pe o şosea depărtată ca o bătaie a inimii.

Atunci singurătatea e o pădure uriaşă apărută brusc
la o cotitură dinaintea călătorului,
Atunci obrazul e frunza de pelin de sub pernele
umbrelor
Şi pe crestele somnului trece o cavalcadă a spaimei
Şi ecoul ca un toiag al profetului trezeşte o cascadă de
fildeş.

Dar nu te-ntrebi ce-a devenit mătasea zăpezii în
oglindă
Aurul bătut în poarta amurgului de ploaie,
Buclele, despletite pe degete, de fluier,
Turmele de lumină din val şi din fereastră
Oprirea pe o stîncă în ora roşcovană
Cînd bălţile şi cîinii de vînătoare înmărmuresc
laolaltă
Ce-au devenit acele gînduri nedefinite
Tăcerea ca o monedă găsită pe o alee
Şi insulele ca nişte ochi închişi pe faţa crispată a
depărtării

Vorbele în undele serii clătinate ca nişte corăbii,
Dorul ca un vînt neaşteptat smulgînd uşile amintirii
Ce-a devenit plutirea acestui surîs în toamnă
Vestirea în pupilă a berzelor, a zilei,
Înfiorarea potecii ducînd în anotimp şi-n iubire?

Să vă scutur din somnul vostru oameni îngrăşaţi de
tenebre
Să vă arunc în apele cărnii tăciunii sfîrîitori ai stelelor
Să vă învăţ să prindeţi în laţul privirii bivolii opintiţi
ai nopţii
Să înţelegeţi dansul visului pe o frînghie de viscol
Să vă treziţi din lene, pentru foamea şi setea fecundă
Să recunoaşteţi misterul care juca o horă fantastică
peste pleoapele voastre închise.

Iată: avîntaţi-vă acum ochiul asemeni uliului peste
şesurile Europei
Rătăciţi pe drumurile somptuoase al Babilonului
Scăldaţi-vă în fluviile galbene ale cerescului imperiu
Staţi la pîndă cu haiducii bronzaţi pe pietrele pleşuve
ale Abisiniei
Legănaţi-vă paşii în dansul cu pene şi măşti de groază
ale Congoului
Primiţi în auz evantaliul languros al vocilor havaiene
Buciumul prevestitor al vulcanilor din insulele
Japoniei
Şi vaietele trecînd prin aer ca un cîrd de păsări de
doliu
În timp ce mările îşi înalţă braţele albe ale rugilor în
neputinţă.

De aceea strînge-n palme acest rubin al frunţii
Îmbracă-te-n odăjdii dintr-un poem în metale
Tu, omule cu faţa ca un talger căzut la pămînt
Desfă-ţi în locul somnului un steag de viziune
Apasă genunchii pe şeaua colinelor ca un războinic
Azvîrle peste plete o chivără de flăcări,
Sfîrtică nemărginirea cu biciul unui chiot,
Adună meteorii aruncaţi ca nişte sîmburi în ţărînă
Pînă unde duce drumul prin hohotele de ape,
Pînă unde fulgerul şi tunetele ca iepele se-alungă
Şi să-ţi răspundă o voce din puţurile de smoală,
Să ucizi ziua de mîine ca pe un guşter,
Să zgudui temelia de fapte-n răsărire
Şi-n biruinţi şi-nfrîngeri cu pieptul în yîlvătaie
Văzduhul să te afle şi-o auroră să-ţi răspundă.

XII

Atîtea lucruri m-aşteaptă sub podoabele de cenuşă:
Arborele, ca pe o urnă, să-l mîngîi, să-i smulg secretul,
Pîrîul ca o nuia să atingă spinarea colinei,
În scorburi să deştept cîntecul cenuşiu ca o veveriţă,
Glasul să sune în piatră moneda ecoului,
Argila să-şi găsească într-un oval odihna,
Seara să treacă un pieptene de aur prin părul fîntînii,
Şi-n lacrimă să adie un păun de crepuscul,

Cum prin somn obrazul prietenului trece ca un steag
de penumbră,
Cum peste iazul mort s-a aplecat o salcie.

Dar, reapari, în spumă și-nfiorări, cascadă!
Și tu, poiană suplă ca un cerb în gravură
În mîna mea fii vioară, fii arcul de izbîndă
Fii răcoarea ce-ndreaptă spre șipot și uitare,
Aruncă-n hruba minții ca păsări furtunile și-azurul,
Aprinde un incendiu din horbotele zilei,
Și inima-n strînsoare ca un harbuz să pocnească
Pe cînd ochiul își zvîrcolește deznădejdea ca un șarpe
care așteaptă apusul,
Ochiul caută o formă, învinge o îngenunchiere
Și pe obraz tristețea e un ropot al ploii.
Dar voi, fluvii în lanțuri și voi orașe de fum,
În ce ruină s-a ascuns adevărul, în ce zdreanță pîlpîie
iubirea,
Cum capul semeț se-avîntă ca un șoim în după-amiază
Cum e în vocea profetului un cristal mai scump decît
cel din palatele sonore,
Cum poemul se umflă spre nevăzut ca un flux al
cugetului
Și bobul de grîu e o oglindă minusculă a devenirei
În vreme ce moartea ca o pîine supremă se cuvine la
urmă.
În revelația de-o clipă, avuțiile acumulate se năruie
Și-un pocnet în tenebre anunță o caretă de viscol
Cu visul ca o torță alunecînd prin pletele codrilor
Cu corăbiile întoarse din flora tropicală a spiritului
Și trecerea în umbră
Ca o pirogă prin trestiile care ascund săgețile otrăvite
Trecerea pe-o punte și-o respirație-n frunză.

Cum aș voi columna de sunete, de culoare,
Răgazul pentru odihna frunții pe o fîntînă
Și-n palmă să pun fulgerul, ca un melc, încă umed,
S-apropii de ureche oceanul ca un ceasornic
Să-ntreb mîhnirea fără fund a robului necunoscător de
reculegere și noapte
Să-ntreb neînduplecarea tiranului împărțitor de scîrbă,

S-ating cu buza cometa pe care-o strînge din noroi
predestinatul
Și sîngele s-arunce o flacără-n ospicii
Cînd o iarnă sufletească încrucișează săbiile zăpezii
Cînd vîntul plînge peste fărădelegile cetăților ca un
etern VAI MIE.

XIII

Lui Ion Călugăru

În alunii aplecați sub povara de lumină a vîntului,
În rugăciunea apelor îngenuncheate între păianjenii de
lișiță
Pe fruntea poposită ca o panglică de reamintire între
filele văzduhului
Pe promontoriile zvelte și-n cupele acestor păsări hîde
Tu vezi zvîrcolirea unei omizi divine
Tu vezi cum se reîntorc matrozii din fundurile de
oglinzi
Și cum pe arbori se încolăcește ca un șarpe aurora
Cînd prin somnul rupt e-o năvălire de călăreți în spume
Și fructele se-ncuie în aramă și-n sînge.

O lance izbește-n treptele pleoapelor scapără veșnicia,
Pînă unde întunericul se istovește ca un uger
Pînă unde talanga razei trezește toți mieii culorilor
Și clorofila urcă un ecou în vegetale
Cristalele reintră în bufetul masiv al visului
Se stinge-n dormitoare cascada de cearceafuri
Buchetul viu și torța alunecă-n luceafăr
În timp ce-ntre pumnale se zdrențuie odihna
În timp ce pasul caută o buclă din memorie
Și-o suferință-ncinge ca o șea armăsarul orei
Cu destinul ca un pergament răsucit sub tîmplă
Cu ochiul ca un pahar golit de tot coniacul nopții
Și cu eșarfa zilei ca un gît de lebădă-n fîntînă
Cînd inima e-o purpură la fereastra pieptului
Cînd inima e-o urnă în crematoriul trecutului
Și-n rană sfîrîie sîngele ca un bondar al amintirii

Cu soarele-n căderi de ape în defileul Carpaţilor
Cu adormirea albă în cloroformul mesteacănilor
Şi luna un stigmat peste ploaia torenţială a vocii
A vocii care-n primăvara răzvrătirii se umflă ca
dezgheţul
Şi-n ruperea ei duce gările păstrate-n insomnie
Desface toate lacătele porţilor din cuvinte.

În prevestirea butucilor răsturnaţi pe-un viitor de sicrie,
În corăbiile sfîşiate ca nişte sandale ale furtunei
În peştii aruncaţi în gîtlejul de crocodil înfometat al
destinului
Să recunoşti plecarea berzelor spre o miazăzi a iubirii
Să reciteşti inscripţia dintre coraliile de miresme
Şi să-ţi înalţi tăcerea pînă la o armonie astrală
Pînă la vioara-n care fluxul adoarme-n sunet
Să-ţi pui în jurul frunţii sideful unor zboruri
Să-ţi suprapui profilul cu devenirea din sămînţă
Cu refringenţa supremă a azurului din lentilă
Cu bagheta magică a stalactitei în orchestraţia peşterii.

Dar o mînă se odihneşte în lîna oceanelor ca pe
spinarea unui berbec,
În vreme ce cealaltă salută grav cortegiul zilei,
O mînă pune-n nouri pieptenul unui fulger.
În vreme ce cealaltă se jerpeleşte-n marfă,
Un salt avîntă fruntea şi-un lanţ înnoadă glezna,
Un vultur trece-n ochiul ca o flacără clătinată-n cupă
O cortină de umbră acoperă terasa unei lacrimi
Şi-n lampa inimii sfîrşeşte ca o feştilă elanul.

Cu un curcubeu pe umăr, pe celălalt cu un vierme,
Cu o cometă-n sînge şi o bancnotă-n palmă,
Cu un cristal în cîntec şi un dezgust în ordin
Capul se spală în răcoarea covoarelor din anotimpuri
Capul e ca o vază adusă din cine ştie ce Indii pe
etajera trupului
Şi-n respiraţie se alungă cirezile de zebre
Pe acelaşi deget e inelul de otravă şi cerul din
verighetă

Şi-n invocaţie geme o pădure de resemnări. De aceea
Într-un cuvînt e-adesea un culcuş de năpîrcă
Şi-nfăţişarea lumii trece prin focul minţii
De aceea peste feţele morţilor zăpada depune o auroră
boreală

Şi oxigenul ajunge pînă la noi printr-un atlas de păsări,
În aer planetele dîrdîie ca dinţii cuprinsului de friguri
Gîtlejul e dintr-o dată dornic de nisipul amar al vijeliei
O mocirlă te reţine cînd un adevăr te cheamă
Pîinea te-atrage, vrabie, sub o cursă de pofte.

Dar o undă atinge antena spiritului în rugină,
O privighetoare se izbeşte, speriată, de oglinzile din
artere,
Un porumbel îţi coboară pe creştet ca o batistă cu
monogramul depărtării
Şi ca un mînz urechea tresaltă la chiuitul vîntului.

XIV

Nufărul unui şarpe întors dintr-o oglindă,
Atingerea pe clape cu o nevăzută mînă,
Haina pădurii scuturată printr-o fereastră a furtunii,
Cînd frunzele încă ude vestesc o potecă nocturnă,
Cînd o colombă, şoapta, poposeşte pe o tăcere nouă,
Cînd berzele sunt funde la genunchiul anotimpului,
Şi rochia ecoului se rupe în creangă, stăruie în
păianjen,
Piscul ca un magnet ţi-opreşte privirea la miază-
noapte,
O umbră sperie eretele adăpostit în fatalitate,
Şi atîtea ore ca nişte pîini umflate sub tîmpla în
exaltare,
Atîtea inimi ca nişte cărămizi înalţă o gară de
crepuscul
Atîtea vietăţi te leagă cu un pămînt de aburi,
Şi-atîţi asemeni ţie ţi-au pregătit venirea,
Cum în funduri de temniţi putrede mocneşte o auroră,
Ţi-au rupt de pe obrajii gheţarilor batistele respiraţiei
Ţi-au pus în sînge nimbul înfierbîntat la tropice,
În oase-au strîns calcarul din meteori şi peşteri,

Ți-au așezat la creștet o pernă de miracol,
Și au mînat spre tine ca pe niște turme uriașe peisagii,
Să-ți umpli ca o tolbă ochiul de sicomori și gazele,
S-atîrni auzul flintă de un curcubeu în odihnă,
Să-ți tolănești pe glezne pisicile torentelor fluide
Să se scufunde fruntea în ciutura marilor constelații
S-anunți victoria în viscol a unei păsări de cristal,
Cînd amintirea sfărîmă sub călcii strugurii nopții,
Cînd timpul e un măr domnesc ispitește frăgezimea
gurii
Cînd în dinții dulăilor ca un os pocnește liniștea,
Și casele sub lună adorm într-o resemnare albă,
Cu florile viziunii prin sticla incertă a visului,
Cu procesiunea ploilor în indulgența clopotniței,
Cu o fanfară de ierburi izbucnind din pendula cavoului.

Dar un șoim rotește deasupra, e un herald al zăpezii,
Și capul se zmucește din hățurile uitării,
O iarnă trece în lampă se tăvălește în spirit,
O iarnă spală în spumă privirea ca o buclă,
Culcă mireasă, lumina, într-un sicriu de vînturi,
Adună ciutele zvelte într-un ocean pe o culme,
Aruncă din scrinul azurului bijuteria distanței,
Crește o floare polară în alambicul privirii,
Adoarme în iarba uscată, în încremenirea iazului,
Și-ți pune în deget roua unui inel de răcoare.

XV

lui Victor Brauner

E-o treaptă năruită prin fructul zilei absente,
E-o ploaie de cereale prin seceta astrală,
Și căderea cascadei inversă într-un azur de stofă,
În vîntul care conduce pădurea fecundă și corabia,
Prin steagurile desfăcute de peștii multicolori în bazine,
Cu-nchiderea pupilei în cuibul de somn și-n paie,
Cu aruncarea în spații a unei lumini ca o acvilă,
Cu un pămînt ce-mparte cu prisosință căldura
Și-o dăruie unui soare zvîrcolit în cenușă,

În vreme ce vulcanii ca niște foci dresate jonglează
cu buchetele de torțe,
În vreme ce în spitale insomnia trece ca un convoi
de cearceafuri,
Și-o viziune închide o bufniță în sînge.

Dar clopotul unui mîine amar sună sub tîmplă,
Și-n drum îți ies vlăjganii, cu fierăstraie de rîsete și
ciomege,
La orice pas un semen te gîtuie, te frînge,
Și-n orice gînd e-o funie care te leagă de stele,
Cînd mîna crispată trece prin trupul unei flăcări,
Cînd nici o unghie nu zgirie peretele exaltării,
Cînd din pasărea ucisă a mai rămas, ca o panglică,
zborul,
Și din zdrobirea cărnii un flaut de izolare,
Cînd oglinzile inundă odăile și fruntea,
Și-adormi în vegetale pe-o targă de clorofilă.

Dar pictorul primește apele inocente,
Dar pictorul și-azvîrle ca pe o mănușă obrazul;
El trece prin transparență un oval de eternitate,
Cu soarele dintr-însul dă formă și culoare,
Cu un deget atinge oceanul cu o inimă tăcerea,
În ochi își trage careta vîntului, cu mireasa în frunză,
Trezește căprioara, adulmecă anotimpul,
Alătură în aer izvoarele și zvonul,
Varsă licoarea minții în ceașca unei vrăbii,
Se scufundă în miracol ca-n heleșteu bîtlanul,
Și-nalță o fișie de sînge într-o dulceață a orei,
C-un curcubeu pe brațul rotit în funinginea morții,
Nepăsător de puhoiul care i-a smuls genunchiul,
Nepăsător de șerpii ca buruieni prin furculița surîsului,
Vibrînd la-mpreunarea într-un inel a fibrei
Acoperind cu-o neliniște netedul unei pietre
Din rădăcini și din semne împarte o auroră
Din viețiile trecute printr-însul alcătuiește un lanț
de revelații
Ca un boscar, din întuneric, scoate batistele de harfe
Și pensula-i magnetul cu care atrage rozătura de fier
din buzunarul fantomei

Iată, aproape, buza unui albastru lăuntric,
Şi capul în care numeri boabele de orez ale luminii,
Asemeni celui din urmă boschet prin întîrziatele şoapte
Asemeni viitorului care auie în scoica din urechea iubitei.

XVI

Cu peisagiul păstrat în ochi ca într-o sticlă,
Sîngele unui viitor apropiat prin spuma dimineţii,
Cu păsările ca nişte rochii ale aerului sfîşiate în cordaje,
În vreme ce catargul a atins buza viziunii nordice,
S-auzi cum cîntă gheaţa-n stridentele-altitudini,
Cum se vestesc în trîmbiţi oglinzile ucise,
O vioară de-apă trece prin sumbrele cristaluri,
Şi-orchestrele-n cascade sub bagheta furtunii,
Cu dansatorii căzuţi într-o tristeţe bruscă
Şi un alai de aurore prin fulgerele nupţiale,
Cu somnul transparent prin lumina perpetuă,
Anunţă noilor spaţii saltul semeţ al zilei,
Aruncă sacii cu stele în galopul cailor lacomi,
Şi frenezia zării spălate-n răceala clară,
Sticlind în diamantul din foamea lupoaicelor la pîndă,
Rînjeşte-n focul ca o şopîrlă sărind prin ierburile vocii,
Se regăseşte-n fructul cu sîmbure şi vierme,
Şi sună o oră a minţii prin clopotul de astre,
Azvîrle-n cuşca uitării trupul ca pe-o mănuşă
Şi spiritul ca un rege îşi pune coroana supremă
Bătută-n nestemata miraculoas-a morţii,
Cu-o revelaţie ruptă dintr-un colier de bufniţe
Cînd sîngele-i dublura în haina unei inimi,
Cînd prin munţii respiraţiei înalte trece o corabie fantastică,
Şi o recoltă nouă se revarsă pe şesurile cunoscute.

XVII

Un geamăt rupe calmul, un altul îi răspunde.

Perpessicius

În os e-o diademă de fosfor, şi-n memorie
E orga unei zile, o unduire de trestii
Cu spicul de grîu ce-adoarme în palmă ca obrazul,
Cu seara care intră ca o infantă-n parcuri
Şi-ţi recunoşti privirea în funda unei pietre
În colţul de miracol din şipot, din cristale
În aerul albastru oprit în helicopteră,
În peştele răsucit în dîra de glicerină a stelei
Cînd viziunea lămpii reintră în buzunarul de brumă
Cînd vocea dispărută re-nvie în corolă
Ca o mireasmă plînsă-n batista de uitare,
Ca năvălirea apei în ochiul de-auroră
Ca porumbelul de flăcări în ţeava fierbinte.

Dar fruntea ca un lacăt se-atinge de bulboană
Şi-un amfitrion te duce de mînă-n solitudini :
Sunt fiolele de alcool din pupilele panterei,
Incendiile fluide din ghearele acvilei,
Pumnalele atinse de-o limbă de năpîrcă
Pustietăţile de sticlă de sub pleoapa cămilei
Şi capra neagră a spaimei pe stînca răsuflării.
Oglinzi : inima-nseamnă pe-un disc ora polară
Şi sîngele e acul care deşteaptă un cîntec
Cînd înflorirea arde în vegetale candeli,
Cînd versul e bagheta care a trezit cetatea,
Şi-o revelaţie schimbă blestemu-n rugăciune
Cum din rădăcini ploaia va trece-n clorofilă,
Cum furia cascadei se spulberă-n dantelă,
Şi corbii de dezastre devin sublima buclă,
Cînd din zăbranic noaptea se-ntoarce în speranţă.

Dar cîinii aduc în zdrenţe o pasăre de beznă,
Şi ţipătul ucide, o lebădă, ecoul,
Cînd vîntul ca o mreană se zvîrcoleşte-n plasă,
Şi pescarul jertfeşte luntrea, ca pe-un berbec, furtunii,

In cositor se-adună o amintire străină
Şi din ocean se-nalţă pereţii de cărbune.

Atunci, inelul cade în zgură, din beteală,
Şi sîmbure-i scheletul sub piersica de carne,
Atingerea se face în carnavalul culorii
Somnul, o panoplie, sticleşte prin cavouri
Şi-un deget e tăcerea pe buza fiecărui.

XVIII

Dispari atît de dulce în cerul ca un flaut,
Cînd aerul se apleacă prin trestii şi mărgeane,
Şi o corabie trece nălucă prin oglindă,
În fruntea ca o cupă atinge o băutură,
Desface un peisagiu pe umăr ca o fundă,
Şi un arcuş adoarme sau plînge în privire,
Cînd vioara se desprinde din zborurile curbe,
Cînd diamantul iernii răneşte sticla vremii,
Cînd şipotele clare continuă în pumnale,
Şi noaptea cade în zdrenţe pe-un balcon de brumă.

Ce-ţi pasă de chemarea ţîşnind din naufragiu,
De ţipătul acesta ca o săgeată în carne,
De viaţa nimicită de o presimţire stranie,
Şi fălcile încleştate în veşnicia stearpă,
C-un uragan ce înfrînge cerboaica şi avîntul,
Cu duioşie în sînge şi odihna în prieten,
Pe o panoplie în frunză, pe-o buză în fierbinţeală,
Ecuator de flăcări prin inima trufaşă,
Ce-ţi pasă de uitarea stîrnind lumina nouă,
De timpul ce-şi zbîrceşte obrazul în oceane,
De prăbuşirea-n ocne a treptelor de sare,
De plugul care taie pentru sămînţă rîma,
De ruperea din stîncă a limbilor de apă,
Sau de rotirea în fulger a păsării de pradă ?

Şi ploile în buchete peste amfiteatrul mării,
Cu trenurile întoarse în curcubeu şi în fructe,

Şi magul care duce ca pe o pîine steaua polară,
În vreme ce-n tenebre se despleteşte o zăpadă,
Şi-un accident e saltul brusc în aurora astrală.

Cu-această respiraţie imensă în pădure,
Cu-acest ecou prelungit în urechea nocturnă,
Şi bufniţe aceste pupile în echinox.

Dar e prezenţa mîinii de sacrificiu pe tîmplă,
Dar e mătasea suavă din vocea cucerită,
Şi cea din urmă tăcere din constelaţia jertfei,
Ce-ţi pasă de berbecul sălbatec al furtunii,
Ce-ţi pasă de diluviu,
De muşcătura gheţei ?
Pe gura ta se închide pleoapa adorată
Pe deget urcă visul robust o stalactită,
Cu o pasiune trece în calcar şi în proverbe,
Cu o potecă vie se opreşte în speranţă
La porţile de mîine paloarea succesivă
Cu jarul de extaze în vatra sîngelui dublu.

XIX

La Nord e-o frunză tristă pe o frunte luminată,
Şi vînturile limpezi, că nişte vitrine de gheaţă,
Cu respiraţia-nvinsă în fluier şi-n culoare
Cu fulgerul de sticlă prin creasta unei zile
Cu haitele de lebezi gonite din ferigă
Şi un cristal răneşte ecoul şi profilul
O noapte-şi trece-n torţă scrisoarea-ndoliată,
Şi-o adormire lentă, e-o sărbătoare-n sînge
Cînd o căldură suie în tîmplă şi-n tenebre
Şi un alcov primeşte obrazu-n lunecare
Cu amintirea-n abur a unui Sud de flăcări,
Şi un triumf al iubirii cu păsări ca medalii,
Cu-oglinda de miracol înfăşurîndu-ţi glezna.

Atunci învie-n tine cetatea din crepuscul,
Şi inima e mînzul care-a mîncat jăratec,

Un curcubeu se zbate sub talpă ca un şarpe,
Un voievod şi-adună cîinii de vînătoare
Un corn străbate-n armele vechi şi-n clopot,
Pe piscuri în pantoful celui din urmă şipot
Şi-un anotimp revine din Indii ca matrozii :
Cu buzele muşcate de-o arşiţă suavă
Cu mîinile ascunse de-un evantai de-oceane,
Şi feţele păstrate într-un albastru-al orei
Cînd un buchet de lacrimi în slovă şi-n legendă
Preface în cenuşă batista aurorei
Şi-n ploaie-naintează corabia vegetală.

Cu-o ancoră de sunet să-ntîrzii în minune
În glorie să stărui cu vulturul de ape,
Şi cu-o dantelă clară prin ugerul luminii
Să urci ca o fantomă pe-un zid al insomniei
Să dezveleşti statuia ecoului în aer.

Dar florile, din brumă, se-ntorc precum cocorii
Triunghi, într-o emoţie să adîncească zborul
Să-şi regăsească-aroma din anul trecut, vie,
Aceeaşi ondulare de buclă în polenuri
Aceeaşi procesiune de-avuzuri în grădină
Şi tu vei fi pumnalul care răzbeşte-n piersici
Şi cupa de răcoare din rodia furtunii,
Vei ţine-n palmă fructul ca pe-o busolă a minţii
Şi te vei stinge-n roza punctelor cardinale.

XX

În somn primeşti păstaia de fulger, încă verde,
Oceanul e un refugiu, în lacrimă e un fluier,
Cînd pomii de pe creste alunecă-n crepuscul,
Cînd un livid incendiu se încolăceşte în vierme,
Şi-o cucuvea ţi-anunţă sub tîmplă un dezastru,
Cu trupul ca o frunză purtată de diluviu,
Cu sîngele prin trestii o rochie de flăcări,
Cu-arpegiul de tăpşane şi trecerea sublimă.

E obrazul ca o brumă, peste eternul codru.
Sunt pletele în cascadă şi în piatră desfăcute,
E forma care-atrage ca o maree mintea,
Şi-n irizări dispare cu trombele de aburi,
E un profil în spirit, azur în alveole,
Şi sub un văl pluteşte în vis, în respiraţie.
Se arată în pupilă conturul unei zile,
Cînd un briceag e vîntul în crestături, în astru,
Întipăreşte în palmă ca în răboj destinul.

Şi e cortina bruscă lăsată între fiinţe,
Cu plînsul într-o parte, în cealaltă revelaţia,
Cu o paloare în faţa iubită în solitudini.
Dar ţi-aminteşti un frate oprit în suferinţă,
Ca-n burgul unei toamne un călăreţ cu sînge
Şi-ţi aminteşti privirea ghicind o apariţie,
Printr-o perdea de apă în anotimpul sticlei,
Cu şerpi suind pe zidul celulei şi-n spitale.
O frunte dezlipeşte o umbră din perete,
Şi lancea unui strigăt înfiptă-n cerbul vocii,
Cu înţelesul jertfei şi-al ruperii terestre
C-un os ce se preface în zborul din cenuşă,
Cu-o despărţire tristă pe care o ia refluxul.

Şi totuşi în corolă îţi regăseşti azilul,
Ceasornicul grăunţei perpetuează timpul,
Înapoiază în şipot această prospeţime,
Minunea ca o sevă e în arbore, e în cîntec,
O pasăre e odihna unui cuvînt în aer,
Şi în fîntîna clară găleata aurorei.

În mîini primeşti vigoarea verilor secerate
Prin adormire trece o cavalcadă de fluvii
Şi-n piept ca în stalactite luminează ecoul.

XXI

Cristalul răsuflării într-un pahar de gheaţă
Şi ruperea din dogmă cu o maternă jertfă,

Cînd părăseşti în peşteri o rochie de lumină,
Cînd spargi lentila formei şi ochiu-atinge frigul,
Prin oxidarea minţii cu jerbele de flăcări,
Prin clarele bazinuri cu-oglinzile de păstrăvi,
Şi rădăcina lentă se infiltrează-n strigăt
În slovă-ntîrzie visul şi seva din legumă,
Cum în salivă frunza s-a prefăcut în cîntec,
Cum un triunghi de păsări din clopot se desface,
Şi-o lacrimă-i magnetul spre subterana apă,
Spre şipotele iederi pe un grilaj de toamne,
Spre iarba care trece din lapte în memorie.

Dar e-o emoţie-n vîntul care apleacă trestia,
Şi în ecoul care îşi caută o scoică,
Ecou rămas în aer ca o şuviţă-n carte,
Cu lăncile din rîset în treptele solare,
Cu-o boare alizee, prin plantele sonore,
Şi-n mările din spirit roteşte o secure,
Cum trec, prin curcubee, braţele transparente,
Cum pupila conduce, ca pe un mînz, furtuna.
Totuşi, pe-o panoplie : şoimul şi bufniţa amară,
Pe-aceeaşi talpă : un ghimpe şi-o fundă de luceafăr
Pe tîmplă-i exaltarea şi corbul de regrete,
Şi-atîtea meşteşuguri cuprinde-aceeaşi mînă :

E mîna care ară şi care taie pîinea,
E mîna ca o brumă pe harfele de lebezi,
E mîna care-n aburi a înjunghiat berbecul,
Şi mîna-n naufragiu, cu-o pînză de-auroră,
Mîna ca o zăpadă pe-obrazul din iubire
Şi mîna care-atinge monezile şi focul.

Mîna cu-alicea morţii şi c-un buchet de-avuzuri,
Mîna-nstrunind în turmă un violoncel de bice,
E-o mînă-n buruiană şi o mînă-ntr-o fereastră,
E rana unui sunet pe trupul unui flaut,
E o transfuziune pală din mînă în crepuscul.

Dar un surîs pluteşte suav prin catastrofe,
Şi luna e stiletul prin zborul de colombă.

XXII

Prin frunte trec coralii, prin degete mărgeane,
Şi păstrăvii sunt piepteni prin pletele lichide,
Cu scurgerea opacă a liniştii în ierburi,
Cu doliul în ferigă şi-n aeriana turmă,
Cu infiltrarea lunii în osul din cărbune
Cînd hohotul de ape s-a prelungit în strună
Şi vioara întinde gîtul ca viţeluşa ucisă
Cu-o fundă prin tăişul arcuşului de sînge
Cu amintirea-n frunză trecută prin osmoză.

Şi lebăda e cupa cu o licoare-n spirit
Şi-o barcă e obrazul scump revenit în minte
Cînd în ocean se-adună imaginea din cîntec
Cînd în fireturi vîntul trece-n regeştii arbori,
Şi aurora aruncă o ancoră-n tenebre,
Cu-o formă de miracol sub fiecare tîmplă,
Cu-odihna de arome pe stîncile nocturne,
Cu transparenţa cărnii în fructele de gheaţă,
Cu ochiul ce se umple de-oglinzi în solitudini.

Dar focul de pe comori dă un contur memoriei,
Reţine pe o plajă trupul străpuns de stele,
Înalţă în ciorchine plămînul în lumină,
Şi-apropie de el însuşi desenul unei inimi
Cînd pescăruşii saltă pe omoplat şi-n spumă,
Cînd umbrele trec prin sunet smulse din rădăcină.

Şi-n viscolul din culori se răcoreşte capul
Ca legănarea-n plante a ceasului de sare,
Ca frăgezimea iernii în lemnul din ecouri.

Un orient reţine pupila prin diluviu
Şi faţa-i acvariul iar lacrima-i meduza
Cînd, ca stindardul, glasul e ciuruit de păsări
Şi-ecuatorialul codru e-o diademă-n aer
Cu-o faună de flăcări prin mergerea suavă.

Atunci e viziunea acestor ample iederi
Şi frigul construieşte geometrica lui floare.
Dar în trup oasele auie ca plutele pe Bistriţa
Şi-un anotimp roteşte în ochi şi-n panoplie,
Iar primăvara-i diamantul care taie sticla-nsămînţării.

XXIII

Laptele ierburilor se umflă în suvenir şi-n chiot,
Şi inima e spuma care-a rămas din vară,
Cu-o cupă de vijelie pînă la buzele fierului,
Cu pomii rupînd şorţul albastru al amiezii.

Dar e inscripţia-n miere a ochiului de ciută
Şi prin sălile lungi ale ecoului rătăceşte o ferigă,
În vreme ce domniţa îşi scaldă cîinii fluizi în voce
Şi pe vitralii cerul ca un şarpe boa se răsuceşte.

Printr-un inel pămîntul trece îmbibat de buclele negre
Care au umplut şi respiraţia mea şi pe a ta, cetitorule,
Şi oceanul se tîrăşte pe stînci ca potîrnichea rănită,
Pînă ce, pe braţ, e o eşarfă chemarea cornului de vînătoare.

Din orice pom, un obraz se-apropie de iubire,
Şi păsări translucide radiografiază apele,
Capul se răcoreşte în cascada de cositor a furtunii,
Vorbele sunt ca lampioane în sărbătoarea pădurii.

Atunci o mînă tăiată trece prin trestii şi prin turme
Ca o scrisoare purtată prin nisip de vîntul jucîndu-se
Şi bivolii se-nalţă ca orge-n încîntare,
Cu boturile ude în horbota de-acorduri,
Cu-aripa de tenebre peste spinările joase.

E-nfiorarea-n fructe a tăcerii opace
Şi-un somnambul se-opreşte la ferestrele grînelor

E lenta procesiune din anotimp în sîmbur,
E frăgezimea, după ploaie, a tălăngilor de regrete
Şi-n orchestra corăbiei ca un violoncel busola,
În naufragiu adie un hohot de coralii.

Dar plămînul se deschide în alcalina boare
Şi e un păun de culori prin cristalele somnului,
Cînd atîtea invizibile călătorii te leagă de-o formă virtuală,
Cînd prin focul subteran trece carnea proverbului
Şi remuşcarea îţi înapoiază ca un torent pietrele smulse.

Nu ştii de-i fierbinţeală sau e gheţar la dreapta,
Dar plantele se-apropie şi-ţi ling glezna de sare
Şi suflă peste tine căldura din rădăcină
Şi-aduc la suprafaţă aurora din funduri de heleştaie.

Oglinzile rămase pe colinele nopţii
Şi cu prezenţa scumpă prin fauna polară,
Ai sfîşiat eretele încleştat la guşa izvorului,
Ai desfăcut un curcubeu din agrafa buruienii.

XXIV

Totuşi,
Să sorbi din palme viaţa ca pe-un izvor frugal,
Să mergi pînă-n tăcere ca-n cîmpul cu lucernă,
Şi tălpile ca berze suave să plutească,
Peste schelete de-arme, peste cartofii viitori.

De pe-o terasă-n limbă şi-n lacrimă săpată
Vei înţelege goana sterilă, foamea, turma,
Căruţe ducînd în sînge fagi sau viţei tăiaţi,
Pîinea lucind în vorbă şi anotimpu-n faptă.

Ftizia năvălită-n goarnă, odihnită-n creste,
Şi lampa clătinată duios în margherită,

În temniţi şi-n spitale gheţarii plutind peste
Surîsu-n orhestraţia de aer în baghetă.

Destinul te-aşteaptă-n fluviu, în mobila bătrînă,
În pluşul care creşte prin mînecă-n memorie,
În zodia citită cu hăţurile-n mînă,
În meditaţia-n păsări cercuri tăind în ore,

În trenul care te duce înspre trecut, te-adună,
Care te-apropie, buză, de inima colinei,
În geamu-adîncind ochiul prin bazin prin furtună,
În oceanul care-şi uită colierele pe plajă.

E fratele în plîngeri rămas în stalactită
Miracolul în vierme pe catifeaua frunzei,
Şi un hulub, obrazul, pe noaptea dezvelită,
În vreme ce culorile, şoaptele fac gesturi mari ca
semnalele gărilor.

În vreme ce din trestii se rupe o tristeţe
Întîrzii-n moartea lentă a şarpelui, a umbrei,
Învii în tolba frunţii o pasăre măiastră
Şi-ntr-un landou de cenuşă înaintezi în trezirea eternă.

NOTE ŞI COMENTARII

POEZII

DIN VOLUME

RESTRIŞTI

Volumul *Restrişti*, cu care debutează editorial Ilarie Voronca, a apărut la Bucureşti, „Rahova", Arte grafice, în 1923, cu „desene de Victor Brauner". Majoritatea poeziilor cuprinse în cele 92 de pagini ale cărţii fuseseră tipărite, în perioada octombrie 1922—septembrie 1923, în revistele *Sburătorul literar*, *Flacăra*, *Năzuinţa* şi *Contimporanul*.

Întrucît nici un manuscris din această perioadă de creaţie a poetului nu pare a se fi păstrat — dacă viitorul nu ne rezervă cumva surprize — „atelierul" începătorului într-ale poeziei este, cel puţin pentru moment, imposibil de reconstituit. Despre cele dintii încercări literare ale sale, deţinem doar informaţia, oferită în anul 1964, cu ocazia documentării noastre pentru lucrarea de diplomă *Ilarie Voronca în literatura română*, de fratele poetului, Alexandru Marius (pe atunci actor la Teatrul Naţional din Cluj), după care, la vîrsta de 13 ani (deci prin 1916), poetul ar fi compus o primă poezie, dedicată zilei de naştere a tatălui. Elevul Eduard Marcus urma în acei ani cursurile Liceului Pedagogic din Bucureşti (situat pe atunci în Strada Rahovei). Diploma obţinută la un concurs de sfîrşit de an, organizat de „Liga culturală" prezidată de Nicolae Iorga, „pentru sîrguinţa la Limba şi literatura română şi la Istoria românilor", cu data de 12 iulie (29 iunie stil vechi) 1921 (v. arhiva Saşa Pană) arată interesul său constant pentru literatură. Că liceanul care-şi încheia, se pare, în acelaşi an, studiile, continua să scrie versuri, ne-o spune Voronca însuşi, într-un răspuns la ancheta din 1932 a revistei *Vremea*, consacrată grupării *Sburătorul* (v. *Sburătorul văzut de...*, în nr. 232, p. 7): „Debutul meu efectiv la *Sburătorul* a avut loc prin toamna anului 1921 (data exactă e de fapt 20 octombrie 1922 — n.n., I.P.). Mă călăuzise prietenul meu Mihail Cosma, sburătoristul de pe atunci, iar azi poetul francez Claude Sernet, de la *Discontinuité*. Adevăratul meu debut însă se consumase cu vreo trei ani mai devreme —

prin ultimii ani de liceu — cînd, cu șapca ascunsă sub haină o dată cu tinerețea pe care o voiam necunoscută, am urcat emoționat scările, desigur istorice, din Cîmpineanu 40. Cititor asiduu al *Sburătorului*, aș fi voit numele meu tipărit între colaboratorii revistei. M-a primit un amfitrion amabil și mi-a cerut să citesc din caietul care își gemea panglicile între degetele mele [...] . Și am revenit, — eram în primii ani de facultate..."

Modelele sale mărturisite din anii de formare au fost B. Fundoianu, Bacovia, Arghezi, Ion Minulescu, Adrian Maniu, Ion Pillat (v. *Radiografie*, în vol. *A doua lumină*, 1930), însă poemul cu care debutează în *Sburătorul literar*, nr. 43, din 20 oct. 1922, — *Tristeți de toamnă* — indică mai ales ecouri bacoviene și din Fundoianu. Apariția *Restriști*-lor va sugera criticii și trimiteri spre Adrian Maniu, D. Botez și mai ales Camil Baltazar.

În legătură cu acesta din urmă — cu care relațiile lui Voronca au fost destul de accidentate — e de relatat un episod din septembrie 1922, evocat de autorul *Vecerniilor* într-o confesiune din 1930 (v. Camil Baltazar, *Autobiografie*, în rev. *Capricorn*, nr. 1, nov. 1930, pp.3—8). C. Baltazar pretinde aici că, vrînd să-i dovedească lui E. Lovinescu (care-l promovase la *Sburătorul)* că se poate elibera totuși de „atmosfera spitalului" care-i marcase primele poeme, ar fi recurs la o „farsă": a scris „două poezii vroit luminoase, vroit optimiste", semnate cu pseudonimul Ilarie Voronca; în înțelegere cu „tînărul scriitor de versuri, Eduard Marcus, care îl frecventa și el pe Lovinescu", și care era atunci ajutor de bibliotecar la biblioteca „Libertatea", i le-a trimis criticului. Lovinescu le-ar fi găsit „admirabile", punîndu-le pe seama tînărului poet de la „Libertatea", iar cînd farsa a fost dezvăluită, ar fi transferat pseudonimul inventat de C. Baltazar viitorului autor al *Restriști*-lor, care și-a primit astfel botezul literar. Termenii extrem de violenți în care e schițat aici portretul lui Ilarie Voronca, trădînd conflicte mai recente, legate probabil de „tratamentul" ce i se rezervase lui C.B. în paginile revistei *unu*, ca și o anume infatuare a autorului „autobiografiei", ne pot face să întîmpinăm cu destulă rezervă „paranteza" deschisă în confesiunea sa. Oricum, se confirmă frecventarea de către tînărul poet a grupării *Sburătorul*, pe care o va ilustra nu peste multă vreme, situîndu-se printre „cei ce vin", salutați generos de E. Lovinescu încă din primele numere ale revistei sale. În paginile ei, Ilarie Voronca va publica, de la data debutului, cîte un poem în fiecare număr, pînă la încheierea seriei I, în decembrie 1922, adică încă zece texte.

Dintre cele 28 de poeme ce alcătuiesc sumarul volumului din 1923, optsprezece au fost tipărite mai înainte în reviste, după cum urmează :

p. 73—74. TRISTEȚI

A apărut în *Sburătorul literar*, nr. 48, din 28 nov. 1922, p. 402. Față de versiunea din volum, textul din revistă prezintă doar două deosebiri : versul 13 : „... ca pe o *coaje* de copac" ; v. 14 : „și să-mi citești durerile închise — cuiburi de păsări triste".

p. 74 BALCON VECHI

Tipărită în *Sburătorul literar*, nr. 47, din 17 nov. 1922, p. 387, sub titlul *Deznădejdi*. Cu excepția titlului, versiunea din volum reia fără modificări textul inițial.

p. 74—75. NELINIȘTI

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 49, din 1 dec. 1922, p. 418. În revistă, versul 12 are următoarea formă : „și-mi văd, sub roțile deșertăciunii, copilele nădejdii zdrobite toate, toate".

p. 75—76. SFÎRȘIRI

A apărut în revista *Flacăra*, VIII, nr. 2, din 22 dec. 1922, p. 8 ; in v. 12 apare forma *sara* („sara așterne presimțiri nelămurite"). Notăm de asemenea următoarele deosebiri, în versurile 13 („*Și singur* ca o pasăre într-un cîmp pustiit"), 14 („... de-a lungul străzilor *singuratice")* și 15 („... cărora le-am pierdut înțelesul ca pe un mărgăritar *scump"* ; în volum, epitetul a fost eliminat).

p. 76—77. SFÎȘIERI

A fost publicată, sub titlul *Sfîrșiri*, în revista *Contimporanul*, II, nr. 42, din 10 iunie 1923, p. 2. În volum, reluată fără modificări.

p. 77—78. PREUMBLĂRI

Reproduce poemul apărut inițial sub titlul *Plimbări bolnave*, în *Contimporanul*, II, nr. 37—38, din 7 aprilie 1923.

p. 79. PREUMBLĂRI BOLNAVE

Tipărită în revista *Năzuința*, I, 1923, nr. 9, p. 13, sub titlul *Plimbări bolnave*. Textul e reluat în volum fără alte intervenții.

p. 81—82. PRIMĂVARĂ TRISTĂ

A apărut sub titlul *Plimbări bolnave*, în *Flacăra*, VIII, nr. 9, din 30 martie 1923, p. 55. În textul din revistă, versul 23 apare înaintea versului 22. E, desigur, o eroare tipografică.

p. 83. ELEGIE

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 52, din 22 dec. 1922, p. 467. Textul din revistă poartă dedicația „Lui Camil Baltazar". Versul 7 are următoarea formă: „Vedeam viața: o fereastră întunecată și cernită".

p. 83—85. RĂTĂCIRE

A apărut în revista *Contimporanul*, II, nr. 44, din 7 iulie 1923, p. 3, sub titlul *Rătăciri*. În volum se reproduce, fără alte modificări.

p. 85—86. ÎNSEMNĂRI

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 51, din 15 dec. 1922, p. 450, sub titlul *Clipe de sară*. În textul din revistă, remarcăm următoarele diferențe:

v. 1: „Apa amintirilor a *vărsat-o* sara pe ferești";
v. 19: „Aceleași sfîșieri aruncă Viața în ferestrele mîhnite";
v. 21: „... apa amintirilor cu sara revenite".

p. 86—87. AMURGURI

A apărut în *Facla literară*, nr. 9, din 22 martie 1923, sub titlul *Broderii în amurg*. Reluată fără alte modificări în volum.

p. 87—88. AMINTIRE

Publicată în revista *Facla literară*, nr. 10, din 5 aprilie 1923, p. 279, sub titlul *Broderii*.

p. 91. DESEN

S-a tipărit în *Sburătorul literar*, nr. 45, din 3 nov. 1922, p. 347. În revistă, versul 7 sună astfel: „pe care-ai vrea *zadarnic* cu mîna s-o alungi".

p. 92. AMURG ÎN MUNȚI

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 50, din 8 dec. 1922, p. 433.

p. 92—93. SOVEJA

A apărut în *Flacăra*, nr. 5, din 2 febr. 1923, p. 7. În revistă, notăm următoarele diferențe față de versiunea din volum:

v. 6: „E peste tot aceeași simplitate de perdea albă și liniștită";
v. 17: „Afară mătasa fluierului brodează aceeași melancolie";
v. 20: „Să mă săruți, măicuța mea bolnavă, pe lacrimi și pe frunte".

La fel ca și versurile din ciclul *Lumini*, poezia evocă locurile în care poetul și-a petrecut o parte a anilor copilăriei, pe vremea cînd tatăl său, Isidor Marcus, fusese, la Soveja, administratorul unei fabrici de cherestea, în serviciul unui oarecare Dienermann, înainte de a se muta la Mărășești, apoi, din 1914, la București. (Informație primită de la Al. Marius). Mama poetului, Cecilia Brenner, va muri în 1925, după ce încercase în cîteva rînduri să se sinucidă.

p. 93—94. CASA COPILĂRIEI

Publicată în *Sburătorul literar*, nr. 46, din 10 nov. 1922, p. 368. În revistă:

v. 10: „Copilăria ta e-acum singurătății și păsărilor de noapte pradă";
v. 13: „Încerc amintirea ca pe-o flacără...";

v. 15: „Ascult cum se preling pe streașini..." ;
v. 16: „Și mi se pare că e zgomotul stelelor care plîng...".

p. 100. ÎNCEPUT DE TOAMNĂ

A apărut în revista *Omul liber*, nr. 7, din 1 februarie 1924, p. 53.

*

Dintre ecourile poemelor din *Restriști* în critica momentului — nu prea numeroase — se cuvine citată în primul rînd recenzia publicată de Perpessicius *(Ilarie Voronca, „Restriști")* în revista **Cugetul românesc**, III, nr. 2—4, aprilie-iunie 1924, p. 238—239, reluată în seria I a *Mențiunilor critice* (1928), p. 120—122. Situînd versurile lui Voronca în linia *Elegiilor* lui Francis Jammes, „cu tînguirea amorurilor divinizate prin suferință, a tristeților «cît pădurile de mari»", criticul le caracterizează drept „elegiile multiplicate ale unui adolescent torturat de iubire, muncit de demonul amintirilor, alinat de preumblări, în amurg, în parcuri plouate și desfrunzite, pe cheiuri stinse, pe lîngă panorame tragice, cu drumuri prelungite pînă la marginea orașelor, cu privirea dezolantă în zare, ca și tristețea în propria-i fire. Versul lui Ilarie Voronca, dezlînat și obosit, e instrumentul cel mai potrivit al acestei tînguiri, al acestei melancolii iremediabile". Definitorie pentru aceste poezii ar fi „o strangulare a rezonanței sentimentale", „un neoromantism [...] în care inima își bate pulsul normal și prin aceasta monoton" — iar în plan formal, punctarea „nebuloaselor elegiace" prin „nuclee puternice, care fixează atenția și luminează cu intensitate". „Nu e poezie de Voronca — adaugă criticul — să n-aibă o imagine (nu e vorba de imaginea incidentală, — *Restriști*-le sunt un bazar de imagini din cele mai rare), o imagine-axă, care fixează fizionomia fiecărei poeme în parte [...]". Alături de versurile elegiace, sînt remarcate și poeme ilustrînd o altă latură a sensibilității poetului: „Poemele din ciclul *Lumini*, precum *Gînduri pentru Soveja* și *Amurg în munți*, luminează ca un stindard de azur peste toată elegia tomnatică de pînă acum". În final, i se reproșează prezența obsedantă a cuvîntului *trist* și a unor stîngăcii de ordin sintactic (influențe franceze în topică, „o anume turnură eliptică care în românește n-are rădăcini").

Tot printre ecourile imediate se situează și recenzia semnată de E.C. (Emanuel Cerbu) în ziarul *Rampa*, nr. 1977, din 1 iunie 1924 *(Două volume de versuri: I. Valerian, „Caravanele tăcerii"; Ilarie Voronca, „Restriști")*, în care e amendat „manierismul... mult mai ostentativ și pretențios" (în raport cu al lui I. Valerian), poetul fiind așezat printre „neodecadenți": „D. Voronca e un neodecadent, adică unul din acea pleiadă de tineri cari consideră decadentismul drept formulă literară și, ca-atare, și-l apropie, forțat, neorganic, spre a jongla cu el și a arăta că «ce pot ceilalți putem și noi». Recunoscîndu-i și „unele sclipiri de talent", autorul recenziei conchide totuși că „D. Voronca își bate joc de acest talent, dacă-l lasă să pornească fără control și autocritică, oriunde-l gonește vanitatea unei originalități care rămîne totuși contestabilă și stearpă".

La scurtă vreme, Victor Eftimiu scrie, în finalul unor *Însemnări literare*, aceste rînduri mai îngăduitoare: „D-lui Ilarie Voronca *(Restriști)* îi place versul lung, grav, inegal, muzica interioară a ritmului și imaginile peste imagini, cum e moda acum. Și, după ce moda va trece, ne va rămîne din d. Ilarie Voronca un poet adevărat, cu un mare sentiment la fundamentul arabescurilor d-sale prețioase, cu o rară știință a compoziției, cu un vocabular bogat, plin de pitoresc — un întreg material din care se poate clădi un scriitor de rasă" (v. *Însemnări literare...*, în *Lupta*, III, nr. 800, din 12 august 1924, p. 1.).

În ce-l privește pe George Baiculescu, comentatorul de la *Adevărul literar și artistic*, acesta notează, în cadrul retrospectivei *Literatura anului 1924* (în nr. 212, din 28 dec. 1924) că: „Pentru *Restriști*-le lui Ilarie Voronca am putea găsi, pe alocuri, cuvinte de laudă; mi-amintesc minunate versuri din *Balcon vechi*, în care imaginea deșteaptă rezonanțe sentimentale". Serioase rezerve sînt exprimate însă în legătură cu evoluția de ultimă oră a poetului: „Pictopoezia lui 75 *H.P.* și *Punct* i-au ucis, vai, iremediabil, inspirația".

În capitolul *Curentele extremiste*, din volumul III al *Istoriei literaturii române contemporane* (București, Ed. „Ancora", 1927), E. Lovinescu prezintă creația de debut a lui Voronca drept „o poezie ușor influențată mai ales de Camil Baltazar și Adrian Maniu, caracteristică și printr-o sentimentalitate răvășită și descompusă, de «tristeți» și de «restriști», dar și printr-o facilitate aproape prodigioasă de a se exprima în comparații și imagini, ce se anulează tocmai prin acumulare", — punînd-o în contrast cu evoluția „teoreticianului de azi al integralismului", care ar con-

trazice radical viziunea poetului „dezagregat sufletește" (sînt remarci reluate și în *Istoria literaturii române contemporane*, din 1937). Pe aceeași opoziție e construit și remarcabilul portret realizat de critic în *Memorii*, II (1916—1931), din 1932, în care se reiau, în variantă, observațiile despre *Restriști* din *Istorie*: „Substanța adevărată a psihologiei poetului se poate descifra în *Restriști*: un suflet timid, nostalgic, sentimental, răvășit, descompus, suflet legat de țară, de pămînt, inactual, inutil, cu voinți dizolvate în veleități [...], suflet moldovenesc, adică slav, risipit în vînt ca o scamă de păpădie, suflet de toamnă și de învins, incapabil de acțiune și inițiativă" (p. 178).

O apreciere extrem de sumară asupra acestei etape a scrisului lui Voronca face G. Călinescu în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* (1941, p. 782), reintroducînd în circulație atribute conferite deja de Perpessicius și E. Lovinescu: și pentru G. Călinescu, *Restriști*-le (dar și *Colomba*, 1927), „dezvăluiau un sentiment dezlînat și un imagist cu punctul de plecare în Camil Baltazar".

Publicarea în 1961 a unei mici antologii de *Poeme* din creația de limbă franceză a lui Voronca (în traducerea lui Sașa Pană) îi prilejuiește lui Eugen Simion, care o prefațează, o primă „reconsiderare", ce are în vedere, în chip firesc, și versurile sale de debut. Volumul din 1923 ar ilustra „o poezie de decor bacovian, străbătută de o notă elegiacă", exprimînd „sensibilitatea adolescentului torturat de viața apăsătoare a tîrgului provincial burghez", cu mijloacele simbolismului. „Imaginea predominantă — scrie criticul — pe care o surprindem aici este aceea a urîtului și a tristeții (comună în poezia de după Baudelaire), transpusă într-o poezie de atmosferă, bazată pe senzația imediată. Notațiile au un inedit izbitor. Puține sînt totuși elementele ce pot anunța evoluția de mai tîrziu". În *Metamorfozele poeziei* (1968), Nicolae Manolescu vede în *Restriști* „un volum cuminte [...], în linia poeziei de tristeți provinciale a unor Barbu Nemțeanu, Demostene Botez ori B. Fundoianu, lipsit de orice noutate de expresie, dar cu evidente însușiri tehnice" (p. 62). Într-o direcție similară merge și caracterizarea lui Ovid S. Crohmălniceanu din *Literatura română între cele două războaie mondiale*, II (București, Ed. Minerva, 1974): „versuri ale căror «restriști» aduceau aminte, ca și «vecerniile» lui Camil Baltazar, de melancoliile bacoviene [...]. Versurile, destul de cuminți, nu-l prea anunță pe viitorul Voronca". „Totuși — admite criticul — dacă le examinăm cu lupa, putem recunoaște chiar în ele cîteva din notele liricii lui ulterioare" (p. 405—406).

Filonul elegiac, de sursă bacoviană, ca și „imagismul" atît de frecvent remarcat în comentariile la cărțile următoare, fac parte, evident, dintre aceste „note".

COLOMBA

Placheta cu acest titlu a fost tipărită de Ilarie Voronca la Paris, Inprimerie „Union", 1927, cu o copertă de Sonia Delaunay și două portrete de Robert Delaunay. „Muza" poetului e soția sa, Colomba Spirt (sora poetului și camaradului avangardist Mihail Cosma, cunoscut mai tîrziu ca poet francez sub numele Claude Sernet).

Poemul *Colomba* a fost scris în anul 1926, pe cînd poetul se afla în capitala Franței, unde își propusese să-și ia doctoratul în Drept. O diplomă eliberată de Facultatea de Drept din Paris, la 10 decembrie 1927 (aflată în arhiva Sașa Pană), certifică însă doar faptul că Voronca, licențiat în 1924 al Facultății de Drept din București, „a obținut diploma de studii superioare de Economie politică". În acea perioadă, poetul lucra și ca funcționar la societatea de asigurări „Abeille", la care face aluzie și în poemul în proză *Ora 10 dimineața* (datat *1926*, publicat în revista *unu*, nr. 6/1928), unde numele femeii iubite apare diseminat în text.

Cunoaștem pînă în prezent un singur manuscris, păstrat în colecția Sașa Pană, sub titlul *Colomba V* — o coală îndoită, scrisă pe ambele fețe cu cerneală albastră, conținînd și nu număr de corecturi cu creionul — dar care în placheta din 1927 intră în compunerea părților *3* și *4* ale poemului. Versurile 1—28 din manuscris corespund versurilor 1—28 din secvența 4-a textului tipărit în volum.

În raport cu versiunea definitivă din carte, notăm următoarele deosebiri în partea a 4-a [*Te cauți în sărutul...*] (formele eliminate le marcăm cu paranteze ascuțite):

v. 1 : „Te cauți în sărutul ⟨ce-n pleznă-și rupe⟩ ce-și rupe-n umăr spicul";

v. 5 : „O desfrunzire-neseamnă pe ⟨umerii⟩ umbletul tă⟨i⟩u peșteri";

v. 8 : „Și sufletul mi-l ⟨sîngeri⟩ sfarăm cu degetele cinci";

v. 10 : „fum răsucit în arbori și-n umerii ca-n grinzi".

În v. 13: („apele sunt cu vine şi muşchi ca nişte pulpe"), sub cuvîntul *muşchi* e scris cu creionul cuvîntul *nervi*. Versiunea definitivă a optat pentru *muşchi*.

v. 14; „Şi-n (flagelare) biciuire carnea garvaielor..." ;

v. 16: „şi-n melc şi-n ierburi grase în *înălţări* urcînd";

v. 17: Genunchiul ca pleoapa şi inima-n căluşul".

În versul 18 — „cu coapsele-ntre trestii lapte stelar te-aprinzi" — apare scris, deasupra pronumelui *te*, şi pronumele *le*. S-a optat, în textul publicat, pentru forma *te*.

v. 19: „Dar ⟨tîmpla ta⟩ tîmplele pe umăr îşi ⟨rotunjeşte⟩ rotunjiră pluşul";

v. 20 „...şi-l urmăresc ca zimţi";

v. 21: „Ştiu zmeura-ntre coapse şi plantele marine";

v. 22: „Grădină-n os săpată (umerii) braţele-n lămîi";

v. 23: „Ştiu fructele rotunde ca glasul tău şi pline". Deasupra cuvîntului *glasul* apare scris cu cerneală, *mersul*, reţinut în textul definitiv.

După versul 28, manuscrisul continuă cu o suită de versuri (29—60) cărora le vor corespunde versurile 13—44 din partea 3 [*Te-nscrii în amintire...*] a textului din volum. Comparînd varianta manuscrisă cu fragmentul corespunzător din versiunea definitivă (3, v. 13—44), constatăm următoarele variante:

v. 15: „cînd / şi muntele-n pupilă pe-o cergă-şi trase pana" — devine în versiunea tipărită: „dar muntele-n pupilă..."

v. 20: „Umăru-n privire se-apleacă-n căpriori";

v. 21: „Pădurea iată-şi prinde pe fagii-n foi / moi o sucnă. În versiunea tipărită, se optează pentru „fragii moi".

v. 23: „Dar zarea se-abureşte pe margini ca o cuhnă";

v. 37: „Cu ceasu-n amintire de noapte-ţi umplu(u)i doza".

În v. 38 — „Şi umăru-n furtună..." —, deasupra cuvîntului *umăru-* apare, scris cu creionul, *pîntecu-*, la care s-a renunţat în versiunea definitivă.

v. 39: „Şi prinde-mi cu surîsul...";

v. 40: „Vînturilor, cînd ochiul se-nscrie în pantof";

v. 43: „Te-nalţi precum o stivă cînd aerul e veşted".

Pentru finalul manuscrisului (versurile 61—76), corespunzînd versurilor 61—76 din secţiunea *4* a textului definitiv, remarcăm tipărirea fără modificări a versurilor 61—72, în timp ce ultima strofă (v. 73—76) prezintă următoarele variante:

„Un chiot ⟨şters⟩ lung se rupe din umărul / pleoapele în glugă / dungă
Şi cînd singurătatea şi-ntoarnă alba lungă
figura ei, în mine te vărs ca samovar".

Cu cerneală neagră, ultimele două versuri apar şi sub formele:

„Singurătatea în preajmă se-aşează ca o glugă
pe cînd în mîini şi-n fierberi te vărs ca samovar
Dar te răstorn în fierberi în mîini ca-n samovar."

Manuscrisul e semnat *Ilarie Voronca, Februarie 1929* [?] (*în avion*) *Paris—Londra.*

Înaintea apariţiei în volum, cîteva fragmente ale poemului au fost publicate în periodice, după cum urmează:

Sub titlul *Oval*, s-au tipărit cinci din cele şase strofe ale viitoarei secţiuni *1* a volumului, în *Sburătorul*, IV, nr. 11—12, mai—iunie 1927, p. 137. O notă de subsol precizează: „Din volumul *Colomba*, sub tipar".

La rîndul său, revista *Integral*, nr. 13—14, iunie—iulie 1927 tipăreşte, pe două pagini alăturate, versurile ce urmau să constituie secvenţele *3* şi *4* ale versiunii definitive, însă într-o ordine strofică diferită de cea din volum şi care nu corespunde întrutotul nici cu manuscrisul semnalat mai sus (unde numărul de versuri e, de altfel, mai redus decît cel apărut în revistă şi în volum). Amestecul strofelor se datorează, se pare, unor erori de... zeţărie.

Reaşezarea versurilor din revistă în ordinea propusă în volum şi compararea celor două versiuni evidenţiază, în cele dintîi, unele diferenţe faţă de forma definitivă. Pentru secvenţa **3** a poemului, acestea sînt următoarele:

v. 22: „de umbră şi-anotimpul *de undă* rupe-un corn";

v. 23: „dar zarea *se* abureşte pe margeni ca o cuhnă";

v. 26: „zboruri întretăiate în cremene *ca* lănci";

v. 37: „pe-aleile din tine mă rătăcesc ca-n *Cozla*";

v. 38: „şi umăru-n *de* furtună..." (eroare de tipar!);

v. 39: „dar prinde-mi cu surîsul la *butoniera roză*".

Confruntarea versurilor din secvenţa *4* a cărţii atrage atenţia asupra unor deosebiri în textul tipărit în *Integral*:

v. 17: „femurul ca pleoapa şi inima, căluşul";

v. 21: „ştiu *zmeura*-ntre coapse şi plantele marine";

v. 22: „*grădina*-n os săpată cu braţele-n lămîi";

v. 27: „dar *limbile*-n tărie te-nnoadă ca *nacela*";

v. 29: „în rumenire glasul şi *creşte* ca o jimblă";

v. 36: „pe pîntecu-n terasă cu plante reci mă plimb";

v. 45: „*te răzvrăteşti din plagă*, vinele ce curele";

v. 47: „*surîsul desfăşoară pe sînu-n cerc* perdele";

v. 67: „şi-n cearcăne pleci capul ca *floarea* de cerneală";

v. 68: „dar te adun în *palme* jăratec ca-n făraş";
v. 69: „surîsul în aramă ţi-l depărtezi *ca-n* surle";
v. 70: „şi drumurile-n toamnă *pe-un* povîrniş ne sug";
v. 75: „singurătatea-n preajmă *se aşează* ca o glugă".

După apariţia cărţii, pe care o anunţă, revista *Urmuz*, nr. 1, din ianuarie 1928, reproduce secvenţa *Colomba V*.

*

Despre *Colomba* s-a scris puţin la data apariţiei. Trecut cu vederea de majoritatea criticilor, poemul nu scapă totuşi lui Perpessicius, cronicar pe atunci la ziarul *Cuvîntul*. În foiletonul comun, pe care îl dedică plachetei, recenzată alături de poemul *Ulise* (1928) în nr. 1081 din 28 aprilie 1928 al *Cuvîntului*, criticul recapitulează succint evoluţia autorului (considerat unul „dintre poeţii pe cari d-l Lovinescu şi-i poate cu succes revendica pentru contribuţia modernistă a Sburătorului"), de la debutul cu *Restrişti*-le de esenţă simbolistică, la adeziunea faţă de „noile curente moderniste din Apus şi în reviste de o originalitate mai mult sau mai puţin violentă", cu „poezii în care imaginea juca întîiul rol şi mai ales asociaţia de imagini, cît mai capricioasă, apelul la miragiile necontrolate ale visului sau ale subconştientului nestăvilit". „Convertirea" la modernism e pusă în paralel cu experienţa „dezagregării lirismului" propusă de mişcarea suprarealistă a momentului, pe urmele dadaismului, căreia criticul îi recunoaşte „o răscolire de brazde lirice", chiar dacă „n-a dus pînă astăzi la o desăvîrşită creaţie specifică". Este contextul în care sînt apreciate şi cele două scrieri ale lui Voronca. „Poem de dragoste — notează recenzentul — *Colomba* întruneşte priveliştí din mai multe puncte ale aceluiaşi peisagiu sentimental, o contemplaţie, rezolvată în imagini, în locul petelor de culoare. E, dacă se poate spune, un impresionism liric în care imaginea joacă întîiul rol. Însă un poem de dragoste lăsat pe seama imaginei va fi, în mod fatal, lipsit de unitate, de acea atmosferă de confesiune plină de convincţie, cu care ne-au deprins literaturile. [...] Ori destrămarea aceasta imagistă nu poate da un întreg, o armonie. Se întretaie prea mulţi curenţi în atmosfera electrică şi cîntecul nu se percepe clar. Mai ales că şi unda de emisiune e insuficientă. *Colomba* rămîne mai mult o suită de exerciţii. Sunt gamele". Evidenţiind un număr de „frumoase imagini", comentatorul le consideră „neputincioase însă să urnească poemul din hîrtoapele tuturor versurilor centrifugale şi care, fiecare în parte, îşi proclamă dreptul la autonomie". I se reproşează poetului şi rimele „adunate dinspre toate punctele cardinale", la care se adaugă expresiile „copiate din franţuzeşte, improprii limbii române" şi „rezecţia sistematică a articolelor".

În stilul imagistic definitoriu pentru poezia (şi critica) avangardistă, scrie despre *Colomba* şi Ştefan Roll (în *Integral*, nr. 15, aprilie 1928, p. 16): „Un lirism vast se aşează în *Colomba*. Din subţiori i s-au desfăcut steagurile unei limbi cu faguri. Poemele şi le-a clădit înalte, cu ziduri pentru îngrădire a cerului [...]. Ilarie Voronca e un magnific inspirat. Din lemnul degetelor lui se fac viorile pădurilor, se ascute cîntecul păsărilor şi se dirijează concertul apelor". Salutîndu-l, de asemenea, într-un articol elogios (*Ilarie Voronca*, în *Urmuz*, nr. 3, martie—aprilie 1928), Geo Bogza vede în Voronca „un premergător" care, după gesturile iconoclaste de la *75 H.P.*, *Punct* şi *Integral*, „în *Colomba*, şi acum în urmă în *Ulise*, visleşte către echilibrarea poemelor sale".

Referinţele directe la acest poem nu sînt numeroase nici în critica şi istoria literară mai recente. O caracterizare concentrată poate fi găsită în *Literatura română între cele două războaie mondiale*, II, 1974, a lui Ovid S. Crohmălniceanu, pentru care „formula lirică a lui Voronca se precizează cu poemul *Colomba*". Remarcînd „trena nesfîrşită de imagini fastuoase şi insolite", criticul notează în continuare: „Întregul univers participă la această amplă declaraţie amoroasă; regnurile se amestecă, sentimentele capătă însuşiri fizice, distanţele dispar şi formele trec unele într-altele cu o uşurinţă fantastică. Dragostea devine o formă de reasimilare a naturii şi lucrurilor printr-un asociaţionism frenetic" (p. 407).

ULISE

Tipărit în primăvara anului 1928 la „Imprimerie Union" din Paris, în „Colecţia Integral", cu un portret al autorului de Marc Chagall, *Ulise* a fost scris în cursul anului 1927, cînd poetul continua să lucreze ca funcţionar la societatea de asigurări „Abeille" din capitala Franţei. Încă prima secvenţă a textului face aluzie la această ambianţă („singuri ne închidem în mucegaiul birourilor" etc.) evocată anterior şi în tableta *Ora 10 dimineaţa*, din

1926. Structura mozaicală, de „reportaj liric" a poemului, în care instantaneele pariziene se întretaie cu imagini ale peisajului românesc, face ecou direct acestei perioade cînd șederile pariziene alternează cu frecvente întoarceri în țară.

Nu cunoaștem, pînă la această dată, nici un manuscris al poemului. În periodice, au fost publicate doar cîteva fragmente: în revista *Integral*, nr. 5, aprilie 1928, pp. 10—11 (număr în care este anunțată și ieșirea de sub tipar a volumului *Ulise*) au apărut secvențele 5, 6, *12*; în revista *unu*, nr. 4, din iulie 1928, se reproduce, la rubrica *Antologie*, sub titlul *Ulise*, un fragment din partea a doua a poemului, de la versul: „Dimineața își freacă sînii tari de fereastră", pînă la finalul cu „ORA CEAIULUI". În subsolul paginii din *unu*, o notă, datorată desigur lui Sașa Pană, precizează că este vorba de un „fragment din poemul cu același titlu, imprimat pentru 206 iubitori de literatură integralistă. «Poemul: o șa năzdrăvană, o scutură și nechează armăsarul mîncînd jăratec»". Citatul din notă e dintr-un text de Sașa Pană.

În versiunea tipărită în *Integral*, se remarcă următoarele diferențe în raport cu textul definitiv: în partea 5, versul *8*: „vinete, înnoptează, tomatele ca obrajii transilvănencelor"; versul 13: „în patlagină, lăptugi". În partea 6, după versul 30, în revistă apare versul: „cărnurile se apropie se resping ca două steaguri", eliminat în volum. Versurile 31—32 sînt concentrate, în revistă, într-unul singur, din care lipsește cuvîntul *mărgeanele*: „un singur suflet vă cuprinde pe toți cum un ocean vapoarele" În secvența *12*, versul *18*: „surîsul de *slarmă*..."; versul *19*: „deschid o perspectivă solară *inelelor* articulațiile".

*

În mediul avangardei, poemul s-a bucurat de o primire deosebit de elogioasă. Sub semnătura lui Ștefan Roll, o primă recenzie a apărut în revista *Integral* (*Ulise*, în nr. 15, aprilie 1928, p. 16). E o întîmpinare festivă, în care glosa critică e înlocuită, practic, cu poemul în proză, — parafrază lirică a volumului luat ca pretext: „Deschizi cartea de oglinzi și un stol de șoimi se ridică să se așeze pe umerii tăi de cetitor împărătesc. Asculți, pulsează o horă românească inima în carnavalul Parisului. Rămîi blindat cu silex și cu opal, pericolul circulației pentru tine e rezolvat și devii supraimpresionat cinematografic. Un poet mai înalt decît tine nu te lasă să vezi turnul Eiffel..." Confratele integralist aplaudă la autorul lui *Ulise* „viziunea [...] complexă, multiplă, cute-

zanța lui nedoborîtă, frecvența lui intens metropolitană", simultaneismul perspectivei („Veșnic înconjurat de oglinzi imateriale, lucrurile le atinge simultan, pluribrachiat, esențele tari le amestecă la un loc — *cocktail*"), opulența imaginilor: „Prestidigitația lui e covîrșitoare. // Un stup de imagini și de fluturi oficiază în odăjdii de firmament, în fiecare poem, slujba". În termeni similari, același recenzent conturează profilul poetului și într-unul din „scurt-circuitele" sale (v. *Ilarie Voronca*, în *unu*, nr. 4, iulie 1928), transformîndu-și comentariul în confesiune exaltată: „În foc cu pumnii de jar, Voronca trîntea ușile, închizînd și deschizîndu-le pentru *ora ceaiului*. Fiind de azbest, n-a ars în propriul lui incendiu. Un purgator trecea cu el prin lirica noastră, cădeau ca dudele pedagogii și se stîrpea o poezie scarlatinoasă, întinsă peste o bleagă mediocritate. Cu o locomotivă sigură în condei, Voronca e azi un poet cu gări și itinerarii proprii. Cine va cuteza să-l conteste? [...]. Iată de ce, dragă Ilarie, volumul tău, ULISE, despicînd din strigăte pădurea unei voci, deschizînd în aer garderoba păsărilor, e un anotimp printre noi". „Cu ocazia recentului său volum *Ulise*" scrisese — cum am văzut în paginile referitoare la *Colomba* — și Geo Bogza în revista sa, *Urmuz* (nr. 3, martie—aprilie 1928), salutînd echilibrarea scrisului lui Voronca după primele manifestări de revoltă futuristo-dadaistă.

De apariția lui *Ulise* se leagă și o scrisoare a lui B. Fundoianu către Tudor Arghezi, datată „Paris, aprilie 1928" și publicată în revista *unu*, nr. 8, decembrie 1928, în care se cerea „ospitalitatea" *Biletelor de papagal* ale acestuia din urmă: „Aș vrea — mi-ar face plăcere — să scriu o proză, despre poemele unui prieten pe care-l cred un mare poet, și aș vrea să scriu despre acest prieten așa cum înțăleg, adică fără teamă de a jigni diamantul d-lui Ibrăileanu sau caterinca cu horoscoape a d-lui Topîrceanu [...]. Poetul despre care aș vrea să scriu e Voronca, și volumul lui: ULISE". O notă inserată în numărul următor al revistei *unu* (9, ianuarie 1929), la rubrica „Vestiar", precizează că „scrisoarea către T. Arghezi a d-lui B. Fundoianu era destinată să apară în numărul din luna mai (1928) al revistei *Integral*. Ori, *Integral*, începînd cu acea lună, și-a întrerupt apariția. Scrisoarea a apărut în numărul nostru precedent, cu întîrzierea care s-a făcut în sertarul redacției *Integralului*". Articolul promis de Fundoianu a fost tipărit în revista *Bilete de papagal*, nr. 290, din 14 ianuarie 1929, sub titlul *Despre poemele d-lui Ilarie Voronca*. Situîndu-l pe poet în contextul liricii moderne, B. Fundoianu accentuează asupra *originalității* viziunii sale, ilustrată major de poemul recent apărut: „din Apollinaire și din mișcarea Dada, Voronca n-a primit în mușchii

lui decît mimica revoluționară, acrobația riscului, o aristocrație a spiritului; adevărata poezie însă, cea din miez, cea de imagini ca sîmburii în harbuz, țîșnește dintr-însul ca o sănătate care-i e proprie, cade din pielea lui ca solzii dintr-o oglindă: Voronca e un *self made man*. Dacă n-ar fi scos decît *Ulise* — și n-ar scri nimic de aici încolo — iată o nouă constelație totuși. *Ulise* e poemul vieții citadine, al nevrozei de viață, al disciplinelor corpului, al miturilor secolului douăzeci".

Printre comentatorii poetului din afara cercurilor avangardiste, Perpessicius e din nou prezent, cu o parte din citatul foileton critic dedicat *Colombei* și lui *Ulise* în ziarul *Cuvîntul*. În comparație cu poemul din 1927, *Ulise* îi apare criticului drept „un veritabil salt", în sensul realizării organicității și unității viziunii: „Poem al peregrinării în ritmul trepidant al Parisului, prin iee"a accelerată și diversă a orașului modern, sau pe drumurile amintirilor retrospective și natale, *Ulise* realizează cu adevărat acel poem al iureșului liric. Cît de firești, cît de necesare sunt aici valurile acestea de imagini și cît de lesne treci peste nevinovatele cochilii ale metehnelor, cari în *Colomba* indispuneau. Și ce unitate, după aceea. Cît de departe suntem de dezagregarea întîiului poem [...]. O fantazie prolifică, un umor de calitate, o înduioșare izvorîtă din adîncuri de sinceritate sufletească, o viziune mai adîncă a vieții, a orașului, cu vibrația lui, cu beția, cu poezia lui, într-un cuvînt, fac din seria de imnuri înălțate în *Ulise* un tot prețios și care va conta și-n cariera poetică a d-lui Voronca și-n noua lirică românească". În suita de „imnuri", criticul citează „eșarfe de imagini sau de invocări precum a ceaiului, a cartofului, a oglinzilor, a gazelei și atîtea alte uzini pariziene, sau mai exact de viață modernă". Convingerea sa finală este că „cu versuri de acestea — și poemul tot abundă în desăvîrșite versuri, imagini sau intermedii lirice — *Ulise* al d-lui Voronca va scăpa cu siguranță de tentațiile modelor actuale (dintre cari lipsa de capitale și eliminarea punctuației, atenuate chiar la francezi, nu sunt dintre cele mai ambarasante. Legat de catarg și astupîndu-și urechile, surd la sirenele amăgitoare, va debarca cu bine în Ithaca de totdeauna a poeziei".

După mai bine de un deceniu, *Ulise* se bucură și de atenția lui G. Călinescu, mai întîi în medalionul *Ilarie Voronca* din *Jurnalul literar* (1939), apoi în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* (1941), unde aceste pagini sînt reluate. „După o destul de mare cantitate de versuri (*Restriști*, 1923; *Colomba*, 1927), care dezvăluiau — scrie criticul — un sentimental dezlînat și un imagist cu punctul de plecare în Camil Baltazar, Ilarie Voronca [...] își compune în *Ulise* (1928) adevărata sa față de poet dificil pentru profani. — E futurist, dadaist, suprarealist? Toate și nici una". Transcriind observațiile făcute în 1929, în introducerea recenziei la volumul *Brățara nopților* (v. revista *Viața literară*, IV, nr. 114, 19 oct. 1929), G. Călinescu notează printre trăsăturile ce-l apropie pe autorul lui *Ulise* de respectivele curente de avangardă, „lipsa copulației obișnuite între cuvinte, a ortografiei, și arhitectura babilonică a paginii", „împerecherea întîmplătoare a imaginilor", „pretenția de ocultism", — conchizînd că, de fapt, „poezia lui Ilarie Voronca este un impresionism ordonat în punctul inițial, dar sfărîmat cu voință prin procedee tipografice și metaforism exagerat pînă la deplina, uneori, anulare a oricărui sens și a oricărei emoții". Pentru autorul *Istoriei...*, revoluționarismul lui Voronca ar fi doar o „poză", poetul fiind în realitate „un temperament retoric, sentimental, descriptiv, incapabil de coordonare fantastică, tentat de sentențele somptuoase". I se recunoaște totuși, „în limitele acestui imagism", „o voluptuoasă receptivitate senzorială, un simț al plasticei cuvîntului excelent și o aptitudine de a ridica la rangul de material poetic orice percepție". Remarci importante face G. Călinescu despre natura *imaginii* la Ilarie Voronca, ce depășește metaforismul de tip analogic, pentru a institui relații și realități noi („Înnoirea acestei poezii înseamnă deplasarea simțurilor spre alte aspecte fizice ale universului"). Intuiția înnoirii rămîne însă la jumătatea drumului, criticul considerînd că: „Procedeul de bază al acestei ostenitoare lirici constă în stabilirea unui cifru de concrete, numite greșit imagini" și amendînd în cele din urmă „absurditatea" unor asocieri ce ies din logica realului, generînd „abuzul de metaforism" dus „pînă la compararea unei imagini cu altă imagine sau pînă la caricaturizarea universului". Concluzia privitoare la autorul lui *Ulise* este că: „Poezia lui nu are limfă pentru circulația imaginilor și aceasta produce stagnarea și ariditatea poemului, care poate fi citit din toate părțile, de la cap la coadă și de la coadă spre cap, fără vreo alterare apreciabilă a sensului".

Într-un moment de recapitulări memorialistice și critice, sub semnul prematurei dispariții a poetului, Șerban Cioculescu se referea, în evocarea publicată în revista *Orizont*, din 1 mai 1946 (*Ilarie Voronca*), și la poemul *Ulise*, în contextul unor observații de ordin mai general, privind limbajul liric al autorului său: „S-a constatat de mai multe ori, în limbajul liric al poetului nu știu ce delir imagistic, șuvoi nestăpînit de asociații, adeseori disparate, inundînd matca primordială a poemei. Voronca era desigur un frenetic, poate din nevoia simultaneistă de a capta în același mo-

ment, prin toate simțurile, senzațiile toate, de care ele se pot umple și sătura. Nu încape îndoială că, din punctul de vedere artistic, acest fel de a fi nu se poate instăpîni cu eficacitate, pentru că arta este alegere și eliminare, iar nicidecum canal colectiv al tuturor senzațiilor și impresiilor răvășite în cutia craniană. De altă parte, este însă o modalitate psihică interesantă prin raritatea ei. [...] La Ilarie Voronca niciodată creșterea lăuntrică nu s-a organizat mai temeinic ca în poemul *Ulise*, cîntecul de explorare al Cetății moderne. [...] Nepunctată și fără majuscule, poema prezintă măruntul neajuns al efectuării intiiei lecturi cam pe nerăsuflate; cu intervenția discretă a creionului, citirea își recîștigă ritmul respirației normale și relevă un conținut bogat, mai întotdeauna cu versul-unitate, lapidar, încărcat cu o viziune, dar însumîndu-se cu viziunile precedente și următoare într-o sinteză puternică. Chiar cînd intervin ironia și deformările unui spirit neliniștit, ulcerat patetic, *Ulise* rămîne o construcție în al cărei aluat nu au intrat numai fierul, betonul și o concepție rece, ci și momentul sufletesc cel mai clocotitor din evoluția lirică a lui Ilarie Voronca"

Că poemul din 1928 ar fi opera cea mai rezistentă estetic a poetului e o opinie ce s-a impus treptat în critica literară actuală, care face, în genere, din *Ulise* un reper fundamental pentru definirea viziunii și evaluarea scrisului său. La prima retipărire a lui Voronca în 1961, cu versuri în majoritate traduse din creația sa franceză (*Poeme*, 1961), perspectiva asupra operei și deci a poemului *Ulise*, e grevată încă de sechelele sociologismului din „obsedantul deceniu" precedent. În prefața intitulată *Un poet al certitudinilor viitorului*, E. Simion scria: „Cu *Ulise* (1928), Voronca își ordonează poemele după criterii mai riguroase. Apare în lirica sa preocuparea de a înregistra ecourile vieții din jur, notațiile sînt mai precise. Valoroase sînt în acest volum cele cîteva imnuri intercalate: imnul ceaiului, imnul cartofului, imnul oglinzilor și unele descripții de panou, în maniera realistă a lui Fundoianu, ca, de pildă, prezentarea legumelor".

Pentru Nicolae Manolescu (în *Metamorfozele poeziei*, 1968), „în *Ulise* (ecou îndepărtat din Joyce), poetul alcătuiește un lung reportaj, trecînd prin diminețile orașului, străzile, tramvaiul, piața, călătorind pe Valea Prahovei pînă la Brașov și sfîrșind la Paris. În toată discursivitatea și haosul percepției răsar imagini scînteietoare și insule de poezie foarte frumoase, cum ar fi descrierea *Pieței* [...]".

Un pas mai departe în reevaluarea poemului îl face Ovid S. Crohmălniceanu, care, în *Literatura română între cele două războaie mondiale*, II (1974), estimează că: „Poemul *Ulise*, scris cu prilejul unei călătorii la Paris, nu mai lasă nici o îndoială asupra neobișnuitului talent al lui Voronca. Aceleași avalanșe de imagini sînt stîrnite acum de splendorile și mizeriile marelui oraș" Reluînd comparația, avansată de Perpessicius, cu poemul *Zone* al lui Apollinaire, criticul observă că „Voronca adoptă însă mai mult o atitudine retractilă față de universul civilizației moderne. Poemul debutează chiar cu o asemenea reacție...". „Gustul pentru natură", dar și „atmosfera exaltantă a peisajului citadin, prinsă în filme cu o desfășurare rapidă de imagini caleidoscopice, percutante" sînt ilustrate cu exemple semnificative.

În nota obișnuită a comentariilor anterioare, se menține Ion Rotaru (v. *O istorie a literaturii române*, II, Minerva, 1972, pp. 248—351), care, dincolo de „ermetismul [?] din **Colomba și Ulise**", vede încă o dată în autorul acestor poeme „un voluptuos cu simțurile ascuțite la maximum și multiplicate în mii de antene", iar în poezia sa „un soi de reportaj în imagini dintre cele mai neprevăzute, debitate cu plăcerea unui Ionel Teodoreanu în delir, eliptice, sincopate". În mult comentata secvență a „pieții de legume", se identifică un „tablou de bulgărie, antonpannescă la origine, dar pictată cu penelul unui Picasso tumultuos"...

Un *Ilarie Voronca sub pecete barocă* propune Ion Vartic în volumul de eseuri *Spectacol interior*, Cluj, Ed. Dacia, 1977, vorbind despre un „barochist citadin, cu grații extravagante, într-o manieră teatrală", cu decor ostentativ prevestindu-l pe Emil Botta. „Există — notează eseistul — un adevărat univers baroc, un amestec imponderabil de real și ireal, demistificat adeseori de cîte o notație prozaică, voit terestră. Sînt nenumărate simboluri ale fragilității și transparenței (aerul, fumul, marea, aburul, spuma, oglinda, ceața, zăpezile, cenușa, frunzele) ori ale prețiozității (păunii, centaurii, nimfele)". *Ulise* — „frenetic reportaj liric, în care se relevă toate trăsăturile definitorii ale poeziei lui Voronca" — e, în acest context, un punct central de referință.

Barochismul — văzut ca atribut fundamental al intregii opere a poetului — constituie și axul central al interpretării lui Gheorghe Grigurcu, *Poezia lui Ilarie Voronca*, în *Steaua*, 1978, nr. 4, pp. 32—33: „Dacă barocul are un sens compensatoriu, ilustrînd sub contorsiunile sale voluptuoase, sub strălucirile sale ostentative, o secretă lipsă de vigoare, atunci Ilarie Voronca [...] e un baroc reprezentativ. Vocația temperamentală și-a găsit expresia convenabilă în ornamentația excesivă, în acea erupție imagistică ce transpune o nesiguranță funciară, o gamă frenetică a echivalențelor [...]

PLANTE ȘI ANIMALE. TERASE

Pregătirea volumului cu acest titlu este anunțată în revista *unu*, nr. 8, din decembrie 1928: „*Plante și animale* — Ilarie Voronca, un volum de poeme inedite, va apare în primăvara 1929". Din numărul următor al revistei dirijate de Sașa Pană, aflăm deja că volumul a fost tipărit: „Poetul și prietenul Ilarie Voronca a scos de sub tipar noul său volum de poeme. Prietenia lui Constantin Brâncuși e în succesul ilustrațiilor pe care acesta i le-a tăiat cu dalta din cer pentru noua sa carte: PLANTE ȘI ANIMALE (colecția „Integral")".

Titlul complet al cărții este *Plante și animale. Terase*, numind cele două cicluri din sumar. Noile poeme s-au tipărit la Paris, „Imprimerie Union" (ca și *Colomba* și *Ulise*, ori plachetele lui Ștefan Roll — *Poeme în aer liber*, 1929 — și Geo Bogza, *Jurnal de sex*, 1929), pe cînd autorul lor mai lucra ca funcționar la amintita societate de asigurări pariziană, „Abeille".

Nu cunoaștem, pînă acum, nici un manuscris al poemelor. Dintre acestea, numai o parte au fost publicate mai întîi în reviste

p. 143—144. PAUNI CULORILE NAVALESC ÎN PRIVIRI

A fost publicată în revista *unu*, nr. 7, noiembrie 1928, sub titlul *Aquarium*. În volum, primul vers al poeziei a fost transformat în titlu. Textul din revistă este însoțit, în subsol, de următoarea mențiune: „Din volumul *Plante și animale*, care va apare".

p. 145—146. BALUL CORALIILOR

A apărut în revista *unu*, nr. 8, decembrie 1928. Reluat fără modificări în volum.

p. 146—147. GLASUL DESPICA SOMNUL NORILOR

Publicată în *unu*, nr. 8, decembrie 1928. Text identic cu cel din volum.

p. 147—148. FRUNTARIILE VORBELOR

S-a tipărit în revista *unu*, nr. 8, decembrie 1928, într-o versiune identică cu cea apărută în volum.

p. 148—149. PRIVEȘTE

A apărut în revista *unu*, nr. 10, februarie 1929, la rubrica *Antologie*, fiind reluată din volumul care tocmai ieșise de sub tipar.

p. 155—156. COTNAR

Publicată mai întîi sub titlul *Paralel*, în revista *Integral*, nr. 10, ianuarie 1927, p. 6, cu dedicația *C. S.* (Colombei Spirt ?). În volum, textul din revistă a fost reprodus fără alte modificări.

p. 156—157 GOLF

A apărut inițial sub titlul *St. Nazaire*, în revista *Integral*, nr. 5, iulie 1925, p. 10. Față de versiunea definitivă, textul din periodic prezintă următoarele variante:

v. 1: „Simona panoplie în amurg plajă";
v. 4: „ca iepuri de cîmp, spuma valurilor înserează";
v. 5: „Albumină vîntul în pulpe coagulat";
v. 7: „...prin aerul rarificat";
v. 11: „stele naturale și-au întins rufele pe nisip";
v. 20: „tăcerea pulsează precum gîtul tău Simona".

p. 157. TEKIRGHIOL

Publicată în revista *unu*, nr. 5, septembrie 1928. In raport cu textul tipărit în volum, apar următoarele diferențe:

v. 6: „oasele chiuie (ce cor) genunchiu-amar";
v. 14: „cum sufletul ne leagă cordonu-ombilical".

p. 157—158. DOAMNEI LINA PASCAL

Tipărită în revista *Integral*, nr. 12, aprilie 1927, sub titlul *Juan Les Pins* și cu subtitlul-dedicație *Doamnei Lina Pascal* (E vorba

de o soră a lui B. Fundoianu, căsătorită cu regizorul Armand Pascal). Diferențe față de versiunea ultimă:

v. 7: „Clopote de strădania umbrelor se tremură";
v. 11: „Ce rar album de timbre marea (mediterană)";
v. 17: „Singurătatea-și rupe covoare mări din ceasul";
v. 19: „...cerul gurii-n aramă; glasul".

p. 158.

HOTAR

A apărut în revista *Integral*, nr. 10, ianuarie 1927, p. 6, sub titlul *Fotainebleau*. În chip de dedicație, apar inițialele *C. S.* (Colombei Spirt). Varianta din revistă prezintă următoarele diferențe față de versiunea definitivă:

v. 6: „fagii (răriți) cu mușchi și ferigi în glas";
v. 7: „această privire va reține(ziua) în declin ca-n lut. Cuvîntul *ziua* nu apare în text; e, desigur, o eroare de tipar.

Recenzia lui N. Crevedia *Ilarie Voronca, „Plante și animale"*, (în *Viața literară*, IV, nr. 105, din 16—30 martie 1929) pornește de la o atitudine net defavorabilă mișcării de avangardă. Tonul minimalizant capătă și accente xenofobe: „Formulele literare de avangardă fermentate după război în Apus: dadaism, cubism, constructivism, suprarealism, integralism etc. parte și-au anunțat falimentul [...], mai toate au avut la noi sucursale și continuă să epateze burghezia literelor române, cu fițuici ce răsar săptămînal din urbele țării. [...] În afară de acel *ism*, pe toate le polarizează cîteva caractere comune: sunt internaționaliste, dau precădere motivului exotic, sunt inițiate de străini, «cu o libertate saturnalică de sclav beat» (citatul e din E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, vol. III — n.n. I.P.). Animate de un spirit frondeur, lipsite de o metafizică a creației, afară de aceea a absurdului total, împart timpul literar în pre-istorie și istorie" (Ultima parte a frazei face aluzie la unele afirmații ale lui Mihail Cosma, din articolul *De la futurism la integralism*, publicat în revista *Integral*, 1925, nr. 6—7 — n.n. I.P.). În acest context, recenzentul consideră că: „Arta d-lui Ilarie Voronca opune ordinei sintetice cea mai perfectă sinteză a dezordinei, încununată cu înlăturarea voită a semnelor de punctuație. Se ilustrează elocvent însușirile de descripție ale autorului, imagismul cronic legat de obiect prin fatale conjuncții (*ca*, *așa cum*, *precum* etc.), apropieri baroce (*taraful vinelor*), rima imperfectă (*creste-creste*) ori de-a dreptul prețioasă (*potîrnichile, rinichii le*) ca și o dispoziție sufletească incertă, amestec de umbre și luminișuri". Concluziile rămîn rezervate, în așteptarea unor schimbări de formulă lirică: „Mărginindu-și reale posibilități de creație la *peisaj*, realizat cu supărătoare pletoră de imagini și obsedat de anumite maniere, dacă I. Voronca și-ar adînci și simplifica obiectul, ar trece în linia poeților curenți".

Citind volumul în lumina unor considerații teoretice din *Primul manifest suprarealist* de André Breton (care vorbea despre — traduce cronicarul — „lumina de imagină", „valoarea imaginii în raport cu frumusețea scînteii obținută" ori despre „cea mai puternică imagină" ca fiind „acea care prezintă gradul cel mai înalt de arbitrar"), Perpessicius scrie (v. *Cuvîntul*, V, nr. 1419, din 5 aprilie 1929) că, într-o atare perspectivă, „poemele d-lui Ilarie Voronca cîștigă, desigur, în contemporaneitate, atîtea din ele apar drept o strălucită justificare a suprarealismului". Criticul se simte însă obligat să adauge, ca și în cazul poemului *Ulise* că: „poezia suferă și se resimte de atmosfera aceasta de răscruce în care vînturile și ploile celor mai contradictorii imagini bat din toate părțile. Imaginea lui Breton, «noaptea fulgerelor», este desigur semnificativă, nu numai plastică, ea rămîne totuși mai mult o imagină [...], succesiunea de surprize luminoase nu e propice însă unei viziuni organice, stăruitoare, definite. N-ai apucat să distingi bine paradisurile pe care le despică paloșul de aur al unui fulger și oblonul de catran s-a și prăvălit peste dînsul. Ești mulțumit cu intervenția acestor splendori paradisiace? nimic de zis. Ele sunt, de altminteri, destule și destul de vii, și nu se poate spune că nu sunt impregnate de poezie. Este însă o poezie alta decît aceea care a alintat întotdeauna visurile umanității, din vechi și pînă azi. Este poezia care impresionează, dar nu vrăjește. Izbește, dar nu reține. Pentru că este o poezie fragmentară". Pentru acest caracter fragmentar, cronicarul găsise o formulă expresivă, în primele pasaje ale foiletonului său, scriind că: „și *Plante și animale* e din aceeași sursă de *pointilism poetic* (s.n.) ca și *Colomba* și *Ulise*", după ce remarcase „asemănarea evidentă dintre literatura suprarealistă și poezia sa fulgurantă, în care imaginile sar ca scînteile și destramă viziunea unitară a lumii și peisajelor". Comparată, sub unghiul unității de concepție, cu *Ulise*, noua carte i se pare a fi inferioară acestui poem, chiar dacă și în ea „mijește o concepție unitară". Aceasta este însă, după opinia sa, „asfixiată de ermetismul atîtor poeme, de transgresiuni misterioase, de un simbolism neclarificat îndeajuns și eclipsată, mai cu seamă, de

strălucirea autonomă a imaginilor". Din cele „două poeme, care, fără să neglijeze imaginea, pregnantă, plastică, senzațională, o subordonă unui peisaj de o frăgezime și de un ton așa de definit" încît crede a vedea în ele „aproape o renegare a poeticii pointiliste sau suprarealiste, aplicată în majoritatea versurilor din *Plante și animale*", numește însă doar unul, *Zăpadă floare a aerului*, pe care-l citează aproape integral. Poezia e caracterizată drept „poemă în care strofele duc imnul și peisajul din treaptă în treaptă, poemă de desăvîrșită culoare, și în contrazicere oarecum cu noul alexandrinism al pointilismului imagist, pe care-l practică cu mare predilecție d-l Ilarie Voronca, poemă amintind strofele pentru elementele naturii ale d-lui Ion Minulescu".

În revista dirijată de Camil Baltazar, *Tiparnița literară*, Mihail Sebastian (v. *„Plante și animale" de Ilarie Voronca*, în nr. 4, aprilie 1929, p. 98—99) situează poezia lui Voronca sub semnul „violentării platitudinii" și al „efortului penibil de eliberare din influențe și mijlociu". După *Restriști*, apreciat doar ca „un volum de pastișe" după Bacovia și A. Maniu, ar fi avut loc în creația sa doar o „eliberare... în sensul sintaxei", al unei „maniere stridente de compoziție", artificială și cu „construcții care nu sunt numai ridicul de neromânești, dar mai ales profund dizgrațioase și antiartistice". Sînt evidențiate, astfel, prezentarea imaginii „într-o apoziție exclamativă", „obscură" și „plată", expresiile „eliptice", „nedibăcia surprinzătoare pentru un atît de abil inițiator de revoluții". Voronca s-ar situa în descendența *Alcoolurilor* lui Apollinaire, îndeosebi pe latura elegiacă a acestora, raportabilă și la H. Heine sau Fr. Jammes. Refuzîndu-i poetului capacitatea de a atinge „momente mari" ale lirismului, îi recunoaște doar „sunete mici de fluier și, alteori, rezonanțe înguste de miserere", la care se adaugă aptitudinile creatorului de imagini: „Această sensibilitate cu înrudiri certe și reminiscențe care terorizează, e servită în opera poetului de o reală calitate și de o diversă aptitudine în jocul imaginii. Scrisul d-lui Voronca are o cursivitate a notației și un debit al metaforei care poate să fie o moștenire din vîrsta simbolistă, dar nu e mai puțin o apreciabilă proprietate. [...] Dl. Voronca se exprimă în echivalențe și pricepe numai prin termen de comparație. [...] Este incontestabil, în acest contact nedistinct și fremătător cu viața, ceva din visul și trezia unei minți și a unei inimi de copil". Imagismul, afirmă în concluzie M. Sebastian, cade repede în manieră, amenințînd unitatea poemului: „Un poem al său e un mozaic: cîte versuri, atîtea bucăți diferit colorate și prinse artificial unul de altul, asemeni unor frunze ținute, pe o pagină de ierbar, la întîmplare [...]. *Plante și animale* e — în termeni proprii — o colecție de expresii ce urmează să fie utilizate pentru un eventual volum de poeme".

Constatînd că „la limita extremă a modernismului a rămas pe poziții dl. Ilarie Voronca, înconjurat de o grupare bizară de continuatori ai dadaismului și de suprarealiști", Șerban Cioculescu remarcă în autorul volumului *Plante și animale* un poet „pe cale de a se impune" (v. foiletonul critic *Ilarie Voronca. „Plante și animale" și „Brățara nopților"*, în *Adevărul*, XLII, nr. 14096, din 4 dec. 1929, p. 1—2). După ce observă că poetul pare „un debutant permanent", ce „se complace în publicări alternative de reușite și nereușite poetice" (se exemplifică prin placheta *Colomba*, „aproape ilizibilă" și „poemul *Ulise*, o frumoasă realizare de notații impresioniste"), Șerban Cioculescu „însemnează" în *Plante și animale*, „nu fără o impaciență întristată", unele „ticuri" și „defecte" din volumul de debut, *Restriști*: „stridența unui eliptism în conflict cu limba și gramatica", sau „conjuncția supărător obsesivă din *Restriști*".

O poziție violent negativistă se exprimă în recenzia semnată de Constantin Orăscu în revista *Falanga literară și artistică* (seria II, nr. 56, din 1 iunie 1929, p. 2), sub titlul *Hipermodernismul: „Plante și animale" de Ilarie Voronca*. Ilustrînd atitudinea consecvent antiavangardistă a publicației, autorul recenziei respinge într-un stil trivial volumul comentat: „Printre corifeii hipermodernismului din țara noastră se înnumără și autorul actualului volum de hîrtie calitative, închinat diverselor rațe, maimuțe, vaci, broătăcei etc. și ierburilor digerate de respectivele dobitoace". Vorbind despre „spiritul diabolic" al curentelor moderniste, al căror suprem atribut ar fi „incoerența", „tendința... de a transforma producția literară într-un haos de cuvinte", înlăturînd „cerințele limbei și legile gramaticei", C. Orăscu crede că „hipermodernismul capătă aspectul celei mai sinistre farse literare", acoperită de „ridicol" și producînd o „ilaritate sigură". „Actualul volum al lui Ilarie Voronca — conchide recenzentul — concentrează toate caracteristicile ultramodernismului: demență simulată, anarhism formal, dezechilibru intelectual, spirit destructiv și o exasperantă platitudine în expresie".

Cu trecerea timpului, perspectiva asupra acestei cărți a lui Voronca s-a mai nuanțat, fără să schimbe datele fundamentale oferite de critica interbelică. Dintre contribuțiile mai recente, sînt de notat astfel în primul rînd cele ale lui N. Manolescu și Ovid S. Crohmălniceanu. Pentru autorul *Metamorfozelor poeziei*, *„Plante și animale* și *Zodiac* sînt volumele cele mai unitare ale lui Ilarie Voronca. Acum se vede mai bine nu numai tehnica poetului (care

constă în alăturare și lipsă de centru vital al poeziei), dar și natura lui. Ilarie Voronca e un descriptiv, un vizual. Peisajele lui sînt stilizate, purificate pînă la abstracție, picturi pe aer, pe vapori, pe fum, pe cerul translucid și pe ape clare [...]. Imaginile sînt adesea extraordinare, chiar dacă poeziile nu se încheagă, scurgîndu-se la nesfîrșit prin pagini, în mii de pîrîiașe" (p. 62—63).

În sinteza deja citată, Ovid S. Crohmălniceanu scrie: „In volumul *Plante și animale*, după cum arată și titlul, Voronca ține să-și exprime direct dragostea sa de natură. N-avem însă de-a face cu niște pasteluri; ierburile, florile, vietățile participă iarăși la fastuoase balete pe care le regizează o imaginație dezlănțuită, îmbătată de frumusețile firii. [...] Nici acum poetul nu «descrie», ci se lasă mai degrabă invadat de natură. Asistăm la o vastă osmoză între plante, animale, și sufletul omenesc". În acest sens, criticul remarcă și el „o intenție a autorului de a imprima elogiului naturii o fervoare franciscană" și, pe urmele lui Francis Jammes, „o tandrețe specială în celebrarea frumuseților umile" (ilustrată prin poezia *Privește*).

Un alt istoric literar, Ion Rotaru (v. *O istorie a literaturii române*, II, 1972, pp. 348—351) reia asemenea caracterizări („Poezie a naturii este și *Plante și animale*. [...] Cu drept cuvînt, poetul se pune sub protecția lui Francesco d'Assisi [...] și sub aceea a lui Odobescu"), considerînd totuși că la Voronca „compunerea e mai încîlcită, dar cîte o exclamație surprinde iarăși". Cu I. Rotaru se revine la obiecțiile de tip „tradiționalist" mai vechi, remarcîndu-se, bunăoară, „lipsa punctuației, a acordului, și cîteva trucuri teribiliste [care] sînt făcute anume pentru a șoca". Trimiteri la acest volum face, într-un context relativ la barochismul viziunii lui Voronca, și Gheorghe Grigurcu, în consistentul eseu critic *Poezia lui Ilarie Voronca* (în *Steaua*, 1978, nr. 4, p. 33), observînd, de pildă, că într-un poem ca *Bucurii îngăduite* „natura devine un eden estetizat", iar în *Privește*, „asinul se mișcă gongoric între elemente studiat-muzicale".

Dacă lăsăm la o parte reacțiile „extremiste", precum cea din *Falanga literară și artistică*, imaginea critică despre *Plante și animale* e mai degrabă una „moderată". Între *Ulise* și *Brățara nopților*, considerate drept creațiile cele mai organic articulate ale creației poetului, acest volum pare a primi semnificația unui moment de tranziție, în care se întîlnesc cu pondere egală calitățile imagisticii de performanță recunoscute pînă acum, cu deficiențele ținînd de caracterul „mozaical" și „fragmentarist" al viziunii.

BRĂȚARA NOPȚILOR

Volumul a apărut în toamna anului 1929, la București, „Tipografia Capitalei" (80 p.), cu ilustrații de Victor Brauner. O notă din revista *unu*, nr 1[illegible] din octombrie 1929, anunța că: „Va apare și se va pune în vînzare la 15 octombrie 1929 cartea de poeme a lui Ilarie Voronca, *Brățara nopților*. Ilustrațiile de Victor Brauner".

Pînă acum, n-am reușit să descoperim nici un manuscris al poemelor. Diverse fragmente au fost publicate în revistele *unu* și XX — *literatură contemporană*, în următoarea ordine cronologică:

Sub titlul *Fragment din „Brățara nopților"* (*unu*, nr. 12, aprilie 1929), s-a tipărit secțiunea V a poemului, urmată de o notă de subsol, ce precizează locul și data scrierii: „St. Martin-Vesulie, septembrie 1928". Față de versiunea finală, din volum, textul din revistă prezintă următoarele particularități: în versul 2 lipsește verbul *zbîrnîie* (probabilă eroare tipografică); versul 4 are forma: „plumburile țintașilor *în* bîlciuri"; versul 5: „*Omidă*, tuberculoza urcă pe *frunze* plămînii atîtor prieteni"; versul 11: „Și tusea scrîșnea ca în *dinții* dulăilor oasele"; versul 14: „spuma vînturilor *aluneca*..."; versul 29: „Cum pui o panglică de lumină întemnițaților"; în volum: „...întemnițaților din birouri".

In revista ieșeană de avangardă, XX — *literatură contemporană*, nr. 7, din 15 mai 1929, a fost publicată, fără deosebiri în raport cu versiunea definitivă, secvența a VI-a a poemului, sub titlul *Printre lămpile de cînepă*.

Secvențele II și XX au apărut în revista *unu*, nr. 17, octombrie 1929. În secvența II, versul 45 apare astfel: „Se joacă rostogolind ca arșice înecații pe *bărcile* de valuri". În secvența XX, v. 24: „Dăruit de marinarul șchiop prostituatei"; în volum, forma incorectă: „marinarul șchiop *al* prostituatei". Versul 32: „...arpegiul rupt din harfele marilor *orașe*".

La rubrica *Antologie* a revistei *unu* (nr. 20, decembrie 1929) se reproduce, după volumul recent apărut, secvența XVIII a poemului.

*

Comparativ cu volumele precedente, *Brățara nopților* a avut în critică un ecou mult mai larg. O primă recenzie semnificativă a fost publicată de Dan Botta în ziarul *Rampa*, nr. 3522, din 17 oct. 1929. Notînd „îngemănarea bizară de colosal și detaliu, de

masiv şi dantelă", un „dar prodigios al trecerilor, al saltului inspirat, o rară vivacitate a gîndului, care evocă pe Victor Hugo", recenzentul o face totuşi sub rezerva că: „Domnul Ilarie Voronca nu are însă patetica revărsare de forţă, elanul primordial din opera demiurgului, acela care adună opera, o încordează şi o face vie". Raportată la „climatul nostru literar placid şi favorabil putrezirii", poezia lui Voronca e considerată totuşi ca „un mare semnal atmosferic, vestire a unei innoiri. Sînt în ea — într-un bric-à-brac şi o tumultuoasă confuzie — preţioase pietre din cele mai rare, sunete din cele mai caste. Ele ni se par revelatorii". Un alt reper semnificativ ar fi poezia lui Paul Eluard, de care l-ar apropia prezenţa unor „ecuaţiuni de poezie şi vis". În contextul operei lui Voronca, volumul e apreciat ca fiind realizarea cea mai autentică, depăşind experienţele considerate sterile ale începuturilor sale de factură dadaistă, pentru a se reorienta spre marea tradiţie lirică: „*Brăţara nopţilor* este mai ales, din toate cărţile pe care ni le-a dăruit, aceea care cuprinde sensul adevărat al poeziei. Este întoarcerea către izvoarele ei dintotdeauna, acelea umane, acelea cari sunt ale durerii, ale bucuriei, ale încîntării, ale visului uman. Şi formula căreia în van încerca să i se încorporeze poezia lui Ilarie Voronca — cea mai sterilă, cea mai lipsită de rezonanţă — devine aşadar caducă şi desuetă. Unde sunt şi frenezia şi oroarea ei verbală? [...] De la delirul declamatoriu din cărţile *dada* şi pînă aici, cărările spiritului duc greu. Ele implică ordine şi simetrie, constelare admirabilă a mijloacelor închinate artei. [...] Dar cîntecul nou pe care Ilarie Voronca îl aduce nu este numai imagine impetuoasă şi lirică revărsare, ci este şi viziune proprie". Evidenţiind secvenţa construită pe „motivul cărţilor, al bibliotecii", comentatorul vede în astfel de versuri „semnul întoarcerii [...] la cultul tradiţiei, la izvoarele poeziei celei mai pure".

La scurtă vreme după Dan Botta, despre *Brăţara nopţilor* se exprimă şi G. Călinescu (v. *Ilarie Voronca, „Brăţara nopţilor"*, în *Viaţa literară*, IV, nr. 114, 19 oct. 1929). Caracterizările sale depăşesc cadrul unei simple cronici, pentru a se constitui într-un portret critic mai cuprinzător. Această parte introductivă a textului va fi de altfel reluată, cu minime modificări, în capitolul dedicat lui Voronca în *Istoria literaturii române...* din 1941. Unele propoziţii vor fi puse acolo în relaţie cu poemul anterior, *Ulise*, altele, eliminînd referinţa directă la *Brăţara nopţilor*, vor participa la caracterizarea ansamblului operei: „Dl. Ilarie Voronca scrie un fel de poezie pentru care declararea şcoalei literare ar

fi o uşurinţă făcută cititorului. E futurism, dadaism sau suprarealism? Sunt toate şi nici una"...

Trecînd la analiza cărţii, G. Călinescu îi remarcă labilitatea structurală, tehnica asociativă a realizării imaginilor, inegalitatea valorică a rezultatelor: „Lirica volumului nu are început şi sfîrşit, suiş şi coborîre. Cartea se poate citi din toate părţile [...]. Căci singura rudenie între cuvinte este virtutea lor (îndepărtată de altfel) asociativă, pe o latură cu totul externă, expusă mereu contradicţiei. Oriunde am tăia pagina, găsim acelaşi paralelism metaforic radical". Fără să-l numească în chip expres, cronicarul descrie de fapt principalele caracteristici ale „dicteului automat" suprarealist. Dacă manifestase dubii în privinţa coerenţei structurale a întregului, pune în evidenţă totuşi reuşita unor imagini izolate („Sunt frumoase, uneori admirabile, unele imagini. Şi s-ar putea încerca o antologie a lor, profitabilă. Şi pentru prestigiul autorului, şi pentru cititor") sau a unor fragmente, precum cel „închinat tipografiei, unde imaginaţia este alimentată de un suflu intern solemn şi elevat", ori a versurilor „care cîntă biblioteca" — remarcate şi de Dan Botta. Concluzia este împărţită între aprecierea calităţilor „temperamentului liric" al autorului şi rezervele faţă de nepăsarea cu care aceste calităţi sînt risipite: „Convingerea mea este că ne aflăm în faţa unui temperament poetic fericit ce se autodistruge cu voinţă, dîndu-ne, ca în cazul de faţă, un spectacol de sinucidere literară amabilă".

Tot din octombrie 1929 datează şi recenzia semnată de Octav Şuluţiu în revista *Vremea* (II, nr. 87, 31 oct. 1929). Spre deosebire de comentatorii amintiţi pînă acum, Octav Şuluţiu reliefează îndeosebi calităţile poeziei lui Voronca, insistînd — după ce o apără împotriva acuzaţiei de „lipsă de sens" — asupra motivaţiilor de ordin formal pe care le aduce: „Revoluţionară a formei, poezia aceasta s-a eliberat de canoane quasi-scolastice, de dogme stupide, fiindcă nu le poate umple. E o poezie de romantism frenetic, neputîndu-se complace în constrîngerea de crustă tare a formei consacrate. Poezia aceasta sparge forma consacrată şi se revarsă liberată. [...] Imaginile sunt răsturnate în planuri întretăiate, precum sunt descompuse mişcările în tablourile artei noi". Finalul recenziei prezintă în termeni pozitivi şi imagismul acestei poezii, refuzînd opinia după care o astfel de tehnică ar impieta asupra „sensului": „Ceea ce nedumereşte pe mulţi este abundenţa imaginilor din aceste poezii: imaginile sugrumă sensul. Sau aşa pare. Sensul rămîne, pentru cine citeşte cu atenţie. Unii mi-au mărturisit că după cîteva pagini lasă cartea, obosiţi şi exaspe-

rati. Nu văd unde ar sta exasperarea într-o poezie unde totul este frumos, fiindcă totul e nou".

Cititor fidel al scrisului lui Voronca, Perpessicius consacră și *Brățării nopților* o recenzie (în *Cuvîntul*, V, nr. 1628, 1 nov. 1929). După ce situează volumul „pe linia poemelor sale ciclice", criticul pune noua carte în legătură cu „admirabilul poem *Ulise*, acea frescă bine conturată deși ținută tot timpul sub grindina imaginilor", cu observația că — spre deosebire de *Plante și animale* ori („mai ales") *Colomba*, care „duceau prea departe destrămarea, mai corect procesul de sciziparitate al imaginilor" — „*Brățara nopților* își joacă focurile de artificii sub bolți de cristal limitate", structurate de „concepția unitară care ordonă, cu abilitate și prestanță, cortegiile". Comparativ cu cartea de debut, a cărei unitate era asigurată de sentimentalismul adolescentin, cea de acum s-ar caracteriza prin îmbinarea „incursiunii reflexive", „centripetale", cu „imaginea în serie și-n libertate — un material [...] de natură centrifugală". Părerea sa e că: „Acordarea acestor contrarii, așa cum o izbutește d-l Ilarie Voronca în *Brățara nopților*, este dovada unei reale virtuozități și autorul lui *Ulise* se dovedește a fi un astfel de virtuos. *Brățara nopților* vădește o orhestrație savantă, în care desenul concepției stăruie neîntrerupt și se ascute de-a lungul tuturor sonorităților în aparență divergente".

Raportarea la poemul *Ulise*, pe temeiul unui plus de organicitate față de restul operei, o face și Șerban Cioculescu, în dubla sa cronică la *Plante și animale* și *Brățara nopților* (*Adevărul*, XLII, nr. 14096, 4 dec. 1929): „*Brățara nopților* e o culegere mai organică, în felul lui *Ulise*, poema cetății moderne, Parisul". Judecata de valoare este însă mai rezervată: în „beția de imagini", criticul amendează „repetările" și „manierismul", unele preluări din versurile volumului imediat precedent, *Plante și animale*, — dovadă, după părerea sa, de „deficit imagistic vădit". Este subliniată totuși „originalitatea" poetului, care ar consta în „energetica unei pubertăți explozive, care trebuie controlată și stăpînită". Prin „percepția sa intuitivă și instantanee, poetul — crede Ș. Cioculescu — amintește însă notațiile de suprarealism *avant la lettre* ale lui Jules Renard". Apreciind că „totuși d. Ilarie Voronca e un poet autentic", citează în sprijin secvența XI a poemului — „acel imn puternic al tipografiei, de natură a spulbera îndoielile celor mai sceptici judecători literari"; își adaugă, în finalul notelor sale de lectură, această convingere, care e și o recomandare de disciplinare și concentrare clasică a versului: „din ziua în care d-sa va ajunge, după o experiență negativă, la convingerea că versul clasic, alexandrinul, include posibilități mai trainice decît versul alb, cînd se va întoarce la rimă și la ritm, ne va da realizările sale definitive".

Mai puțin comentat în critica ultimilor ani, poemul lui Voronca a comportat evaluări contradictorii. E. Simion sesiza aici (în prefața la ediția citată, din 1961), „afirmarea unei sensibilități neliniștite". „Poetul — notează prefațatorul — începe să-și pună întrebări asupra rostului poemelor, a soartei semenilor săi. Este schițat și gestul de fraternizare cu năpăstuiții vieții [...], dar o grea și veche neîncredere îl ține încă încătușat de solitudine și scepticism". Abia amintit; într-un context negativ, este volumul și de către N. Manolescu, în *Metamorfozele poeziei*: „Cu timpul, poetul cade într-un delir verbal fără nici o justificare estetică (*Brățara nopților, Incantații*)". În fine, în sinteza sa din 1974, Ovid S. Crohmălniceanu remarcă în *Brățara nopților* o simțitoare apropiere a poetului de suprarealism: „Sînt cîntate somnul, visul, tenebrele, care scot la suprafață zăcămîntul obscur al sufletului"... Cu citate adecvate, e susținută și ideea — evidențiată încă de E. Simion — că „tema socială începe să-și facă [...] tot mai mult loc în lirica lui Voronca, evocînd universul muncii istovitoare, exploatării și mizeriei".

ZODIAC

Volumul a fost publicat la Editura „Unu" în anul 1930 (92 p.) cu coperta și un desen de M. H. Maxy.

Cîteva dintre secvențele ciclului au apărut mai înainte în revista *unu*, după cum urmează:

Secvențele I și II au fost tipărite în revista *unu*, nr. 23, martie 1930, sub titlul *Din „Zodiac"*. În varianta din revistă a părții I, în versul 1, apare următoarea formă: „...la dreapta echinocțiul". Pentru secvența II, sînt de notat două diferențe, în versul 13 („Voi, armăsarii fugăriți...") și 16: „...grădina bătrînească și cu răcoarea din trecut".

Manuscrisul cu același titlu, aflat în arhiva Sașa Pană, cuprinde 5 coli ministeriale, numerotate de poet, scrise caligrafic cu cerneală albastră. Textul din revistă reproduce exact manuscrisul.

Partea a III-a a poemului s-a tipărit mai întîi în revista *unu*, nr. 24, aprilie 1930, sub titlul *Zodiac, III*. Ultimul vers al textului sună astfel: „Cînd pe-nălțimi copacii se strîmbă ca vrăjitorii".

Zodiac IV a apărut în revista *unu*, nr. 28, august 1930, cu dedicația: „lui Mieluşon" (B. Fundoianu). Textul e datat: *Slănic-Moldova, 1929.*

Zodiac V a fost publicat în *unu*, nr. 29, septembrie 1930. Text datat *1929*. *Versul* 21 are forma: „...cu un gest să se deschiză". Manuscrisul se află în colecția Sașa Pană: două coli format mare, scris foarte îngrijit, cu cerneală; foaia a II-a poartă antetul „Preşedinția Consiliului de Miniştri. Direcția Presei şi a Informațiilor".

Zodiac X s-a tipărit în *unu*, nr. 31, noiembrie 1930. Reluat fără modificări în volum.

Zodiac XVI a fost publicat în revista *unu*, nr. 33, februarie 1931. Reluat identic în volum.

Secvențele XXI—XXII—XXIII—XXIV au apărut grupate în revista *unu*, nr. 32, decembrie 1930, şi au fost reluate fără modificări în volum.

*

Despre *Zodiac* s-au emis opinii foarte asemănătoare cu cele înregistrate la apariția cărților precedente, remarcîndu-se, printre altele, inventivitatea şi îndrăzneala asociațiilor imagistice, dar şi slaba coordonare a întregului. Sub acest ultim unghi, părerile nu sînt unanime: mai unitară structural i se pare cartea lui Şerban Cioculescu, care o aşează în seria *Ulise—Brățara nopților*, în timp ce restul recenzenților rămîne la notarea mai vechilor deficiențe, compensate de recunoaşterea înzestrării de excepție a creatorului de *imagini*.

În ziarul *Ordinea*, III, nr. 606, din 9 dec. 1930, Lucian Boz îşi axează recenzia la volum tocmai pe cele două direcții amintite. „Poezia d-lui Voronca — observă criticul — este ca o ploaie de stele: incandescente pe fundalul nopții, dar prea grăbită stingere; sau un foc de artificii la un carnaval unde-şi dau întîlnire efemere cavalcade. Contactul cu poezia volumului *Zodiac*: magnifice desfăşurări dezordonate, viziuni de caleidoscop, scuturat tocmai în clipa cînd o imagine prindea consistență". După opinia lui Lucian Boz, *Zodiac* ilustrează „aproape efortul unic şi neîntrecut în literele noastre de-a exprima lucrurile prin imagini, de suprapuneri cascadate de vaste acorduri metaforice". O remarcă interesantă este cea privitoare la absența *dinamismului* real al acestei poezii: „Nu este desfăşurare în adîncime, ci în suprafață. Ceea ce descrie nu este o acțiune, un extaz, ci numai privirea prin mai multe ocheane, unghiuri, perspective şi simțuri ale aceluiaşi sentiment şi peisaj". De aici, senzația de saturație, de absență a omogenității, de monotonie: „Poezia d-lui Ilarie Voronca nu este organic legată, nici orientată spre o stea polară. Este o manifestare primară de bucurie lirică juvenilă, fără disciplină, fără îndiguirea izvoarelor". În final, recenzentul pune această întrebare-reproş: „Pentru ce nu-şi struneşte roibii vedeniilor şi rămîne în aceeaşi atitudine de aşteptare, dospire, fermentare, şi nu ne dăruieşte o rodnică naştere a unei poezii rotunde şi limpezi?"

Nu altele sînt, în esență, remarcile lui Pompiliu Constantinescu în cronica sa, *Ilarie Voronca, „Zodiac"*, publicată în *Vremea*, nr. 162, din 25 ianuarie 1931. „D. Voronca — se notează aici — uimeşte prin bogăția excesivă a imaginilor, prin acumularea lor neistovită dar disparată, în poezii care iau proporții nuvelistice. Printre versurile sale te poți plimba ca printr-un hățiş nesfîrşit, poți schimba direcția, fără teamă de a pierde firul călăuzitor, te poți întoarce sau eşti liber să sări de la sfîrşit la început şi de-aici la mijloc. Ca într-o pajişte de luxuriantă vegetație, te pleci să culegi o floare, o pui la butonieră sau o azvîrli, culegi alta sau renunți, căci n-ai ispita să iei un buchet întreg. Nici în *Zodiac* nu surprindem disciplina interioară a poemelor acestui virtuos de metafore şi excesiv amator de personificări. Printre grindina de imagini a acestui volum străbate şi o nedezmințită aspirație poetică, un fel de apel cosmic, de cufundare în ritmul interior al elementelor naturii". Se rețin de asemenea „un freamăt de sensibilitate înăbuşit în risipa imaginilor", tehnica predilectă a „notației", un „autentic fantezism", existența unui „nedisciplinat material cosmic, într-o virtuozitate imagistă care devine o primejdie lirică".

O opinie oarecum diferită are, cum avertizam la început, Şerban Cioculescu, în ziarul *Adevărul* (XLIV, nr. 14486, 20 martie 1931). Recapitulîndu-şi atitudinile exprimate față de creația „originalului poet" aflat „în permanentă ebuliție şi efervescență", de la *Restrişti* pînă la ultimele cărți, criticul scrie: „Mi-am exprimat totdeauna prețuirea față de noutatea de expresie a tînărului poet, şi rezervele categorice, referitoare la sintaxa, punctuația, greşelile de limbă, beția de imagini, ticurile şi reminiscențele persistente. Placheta ultimă a d-sale marchează un pas decis în definitivarea sa poetică, dorită şi prevăzută în foiletonul despre *Plante şi animale* şi *Brățara nopților*, apărute în 1929. Constat, întîi, cu satis-

facție, o putere de organizare remarcabilă a energiei sale dinamice pînă mai ieri cu totul nestăpînită, afară de rare excepții. Poemele d-lui Voronca încep a se vertebra și a intra în ordinea artistică disciplinată, fără de care nu există, în cel mai bun caz, decît monștri interesanți, dar neviabili. Versurile imense, amorfe, acumulări în mase de imagini, de cele mai multe ori necoordonate, discontinue, contradictorii, anulate prin exces, unde intuițiile poetice se înecau în noianul banalului adesea pretențios; violentările inutile și ostentative, de confuze idealuri literare; impuritățile, zgura unui material poetic, unde ardeau la temperatură mare, dar totdeauna egală, valori inegale; toate acestea par a fi lepădate, ca zestrea unui trecut, pe cale de lichidare. Forma către care a evoluat, în sfîrșit, poetul, e versul precis conturat, cu simpla alternare a alexandrinului specific românesc, de patrusprezece silabe, a cărui mijire am salutat-o în articolul din 1929, cu versul învecinat precedentului, dar nefixat încă în tiparul alexandrin. Poetul nu s-a decis încă pentru rimă, probabil rezervîndu-și o etapă în palinodica revenire la matca versului tradițional. În orice caz, puntea de împăcare e aruncată și restul va veni, armonios și natural, cu timpul și, sper, foarte curînd. După cum am mai spus, constrîngerea exterioară a versului clasic e cea mai bună garanție de libertate interioară a expresiei". În continuare, cronicarul citează diverse fragmente ale ciclului, remarcînd în ele „o desăvîrșită economie verbală, o puternică desfășurare de forțe poetice, o armonie amplă, o energie de expresie, o gravare în material dur a versului bine cizelat, cu mînă de făurar. Absența rimei nu poate fi socotită aici ca o deficiență. [...]". Pe linia unei continuități cu „virtuțile poetice din trecut", reține „notațiile scurte, impresioniste", vădind „un ochi ager îndreptat asupra concretului" și adaugă că „poezia d-lui Voronca e străbătută de curentul de înaltă tensiune al dinamismului cosmic". Nu este însă trecută cu vederea nici prezența unor „involuntare repețiri, foarte reduse de altfel", ca și „o predilecție contestabilă pentru derivate de imagini, din *Plante și animale* și *Brățara nopților*, nu totdeauna bine alese". Finalul cronicii atrage atenția asupra „energicului îndemn pe care [poetul] îl rostește contimporanilor" în secvența care debutează cu versul: „Să vă scutur din somnul vostru"...

În termeni pozitivi comentează cartea și Alexandru Sahia, în recenzia sa din *Rampa* (XVI, nr. 3951, din 23 martie 1931), în care apreciază că *Zodiac* confirmă „posibilitățile de necontestat ale unui talent viguros". „Din școala nouă — continuă jurnalistul — Voronca se desprinde ca un definitiv și fecund poet. Și s-ar putea spune că nimeni pînă la el (indiferent de acoperămîntul școalei în care a lucrat) n-a avut bogăția în imagini, jocul contrastelor pînă la impresionare și versul acesta frînt într-o simetrie plăcută". Spre deosebire de alți recenzenți, „lipsa de coordonare și sistematizare a versului" nu e considerată de Al. Sahia drept o deficiență: „tocmai această dezordine, această răvășire în sacul cu diamante este plăcută, această masă de vers fără sfîrșit, ca o apă albastră în salturi neașteptate — uimește. Ilarie Voronca nu trebuie să revină niciodată la rima silită. Vîltoarea imaginilor s-ar potoli, ar deveni domoală, fiind nevoit să-și închinge gîndul slobod, pentru sunetul sterp al vocalelor din coada versului". Ceea ce găsește „mai izbitor" la Voronca este „dinamismul continuu, efortul de depășire, o atitudine nietzscheană care încearcă să-nfrunte cu trupul nevolnic tenacitatea și adîncurile naturii. [...] Ilarie Voronca rămîne stăpînul imaginilor în poezia noastră românească, poetul răzvrătit care, pentru frumusețea gîndului exprimat, înțelept, înțelege să calce fixitatea ridicolă a formei impuse". Depășind spațiul problematic al volumului, Sahia se referă, în final, la respingerea cererii poetului de a fi primit în Societatea Scriitorilor Români, respingere nemotivată nici de numărul cărților, nici de calitatea talentului său, și încheie cu semnificativa întrebare: „D-le Voronca, și la drept vorbind, ce-ți trebuie d-tale înregimentarea în S.S.R.?" Reacțiile, ceva mai tîrzii, ale camarazilor de la *unu*, au fost, cum se știe, de altă natură, ducînd la ruptura dintre poet și gruparea avangardistă...

În acord cu majoritatea gloselor precedente pe marginea cărții (și a poeziei) lui Voronca, Al. Philippide insistă, în recenzia sa din *Adevărul literar și artistic* (seria II, nr. 540, din 12 aprilie 1931) asupra unor aspecte evidențiate constant de către critică. În primul rînd, *imagistica* abundentă, crescînd pe o substanță poetică „viguroasă, bogată, vrednică de a fi prețuită"; în al doilea rînd, *precaritatea structurală* a discursului liric. Al. Philippide mărturisește astfel, la început, „impresia unei desfrunziri. O desfrunzire vijelioasă și continuă de imagini, fără răgaz, fără întrerupere. Poemele lui au un ritm de mitralieră: o ploaie răpăitoare de imagini, țăcănind, vers după vers, la intervale egale". În ce privește „principala acuzație ce se poate aduce poeziei lui Voronca (reprezentativă pentru o întreagă mentalitate poetică, numită — destul de arbitrar — modernistă)", ea ar consta în „ignorarea, voită sau nu, a cititorului" și în faptul că poetul „neglijează cu desăvîrșire compoziția. Poemele lui apar ca o înșirare de versuri pline de imagini, unele din ele de o adîncă rezonanță, puternice, sugestive, — însă *mereu izolate*, avînd aerul să fie crimpeie, neintegrate într-un tot. Cu toate acestea, știm că Voronca este ca-

pabil să construiască. Ne-aducem aminte de *Ulise*, în care Voronca dădea dovadă că știe meșteșugul construirii unui poem". În versurile lui Voronca, Philippide vede doar „un imens rezervoriu de material poetic, imagini (mai ales), interpretare nouă și proaspătă a naturii, simțire, elan tînăr — material care, însă, e încă în stare de disponibilitate. Am putea cita zeci de versuri admirabile, însă nici un poem întreg". Al. Philippide exprimă bănuiala „că Voronca nu va întîrzia să facă sforțarea de a-și organiza imaginile. E ultima sforțare de care mai are nevoie pentru a-și pune în valoare talentul real pe care îl are".

Tendința de apropiere către „un scris mai puțin extravagant și oarecare limpezime" e observată, în *Zodiac*, și într-o recenzie din *Viața literară*, nr. 134, 12 aprilie 1931, semnată de G. Preda. „Dacă ne oprim o clipă asupra acestui autor — adaugă recenzentul — o facem din convingerea că este singurul din pleiada modernistă care aduce talent și bunăcredință". Tot din aprilie 1931 datează și nota critică a lui Alexandru Talex *(Ilarie Voronca, „Zodiac")* din revista *X.Y.*, nr. 2, ce respinge condamnarea „poeziei noi" de către „așa-zișii esteticieni ai criticei literare", care s-au dedat la „aprecieri hilare și superficiale", definind această poezie drept o „calamitate", iar pe poeți drept „hermetici". După Al. Talex, „poezia lui Voronca este o cavalcadă de imagini, poezia în care poetul pictează cu imaginea starea sa sufletească, aidoma pictorului. E pictopoezia". Formula lansată de Voronca și V. Brauner la *75 H.P.* își găsește astfel o neașteptată actualizare în această etapă a creației poetului.

După ce apreciază drept „regretabil" faptul că „dezbaterile stîrnite de acordarea premiilor de ăst an, ale societății scriitorilor români, n-au inregistrat, în nici un fel, numele d-lui Voronca, autor a 6 volume de poezie și poet de nobilă formatie și susținută ascensiune", Perpessicius scrie următoarele, în „mențiunea critică" dedicată volumului în ziarul *Cuvîntul*, din 17 mai 1931: „*Zodiac*-ul este, în opera lirică a d-lui Ilarie Voronca, cel de al doilea moment al suitei panteiste, ale cărei întîie acorduri sunt a se ceti în volumul său anterior: *Brățara nopților*. [...] *Zodiac*-ul este în întregime orchestrat, dacă se poate spune, în zodia Șoimului [...]. Din zenitul acesta vecin cu aștrii, spectacolele lumii se văd într-o lumină necruțătoare. E ca un joc de zaruri sau de horoscoape, pe fildeșul și pe pergamentul cărora punctele negre și literele de foc nu se vor șterge niciodată". Criticul citează apoi fragmente în care crede că „se întîlnesc toate însușirile proprii liricei d-lui Ilarie Voronca: elan cosmic, arborescență imagistă și pînă și briza, cînd expansivă și cînd potolită, a imnurilor de extensie umanitară din poemele «firelor de iarbă» ale lui Walt Whitman" — însușiri înrudite cu ale lui Tristan Tzara din poemul *Omul aproximativ*, remarcate în lectura critică a lui Jean Cassou".

Dincolo de momentul apariției, cartea lui Ilarie Voronca își prelungește ecoul — destul de superficial receptat — în *Istoria...* lui G. Călinescu, pentru care „în *Zodiac* (1930), în *Incantații* mai ales, care sub înrîurirea lui Ion Barbu și a noilor formule poetice insuficient înțelese, țintesc exprimarea «neliniștii față de necunoscut» prin «așteptarea întru incantația care va veni la ora necesară» confuzia e din ce în ce mai mare, ceea ce se poate reține nefiind din «plimbarea în memorie», ci din evocarea voluptuoasă a unor colori și mirosuri de alimente"...

Mai aproape de noi în timp, Ovid S. Crohmălniceanu reține (în sinteza sa din 1974) îndeosebi întoarcerea poetului spre prospețimea peisajului natural: „În *Zodiac* revin izvoarele, pădurea, răcoarea ferigilor și aerul ozonat al munților. E ca și cum, după fiecare contact cu furnicarul citadin, Voronca simte nevoia unei băi de sălbăticie naturală". Constatînd că „poemul nu aduce, sub raportul facturii, nimic nou", istoricul literar înregistrează „doar o vagă tendință de autohtonizare a feeriei imagistice, prin particularizarea peisajului" și „preocuparea de a da versurilor, nu o dată, cristalizări memorabile, ce-i apare „oarecum inedită".

CUPRINS

PREFAȚA (Ilarie Voronca — un poet al metamorfozelor) . 5
Notă asupra ediției 67

POEZII

DIN VOLUME

RESTRIȘTI (1923)

Sfîrșiri în amurg

Tristeți 73
Balcon vechi 74
Neliniști 74
Sfîrșiri 75
Sfîșieri 76

Cheiuri stinse

Preumblări 77
Preumblări bolnave 79
Panorame 80
Primăvară tristă 81

Elegii în amintirea poetului

Elegie 83
Rătăcire 83

Vedenii de seară

Insemnări 85
Amurguri 86
Amintire 87
Restriști 88
Desfrunziri 89

Lumini

Gînduri pentru Soveja 90
Desen 91
Amurg în munți 92

Soveja

Soveja 92
Casa copilăriei 93

Parcuri vechi

Arătări 94
Toamnă tîrzie 96
Parcuri vechi 97
Despărțiri 98

Erian

Sonata 99
Inceput de toamnă 100
Încă o toamnă 102

COLOMBA (1927)

1. [Inima duce-n codru] 107
2. [Rochia ta cu iederi] 108
3. [Te scrii în amintire] 109
4. [Te cauți în sărutul] 111
5. [Cu frunțile ca zboruri] 113

ULISE (1928)

1. [Îți închin un imn] 117
2. [Dar se ascut zgomotele] 117
3. [Acum strada te primește] 121
4. [[În sînge ne cad fructele putrede] 122
5. [Te oprești la vînzătoarea] 123
6. [Ca un golf spitalul] 125
7. [De aici trenurile] 126
8. [Te-ai îmbăiat în părul blond] 127
9. [Bulevardele se rumenesc] 129
10. [Ochii] 130
11. [Funicularul zilelor] 131
12. [Îmi place răcoarea lucioasă] 133
13. [Iată și oglinzi] 134
14. [Te regăsești în atlasul] 135
15. [Iată-te la Brașov] 136
16. [La fotograf încremenesc] 137
17. [Dar iată mansardele se sărută] 138
18. [Înotătoarele cu dantele de ape] 138
19. [Și peste diagonală sîngelui] 138

PLANTE ȘI ANIMALE. TERASE (1929)

Plante și animale

Păuni culorile năvălesc în priviri 143
Șapte seara 144
În grădini apele trupului 144
Balul coraliilor 145
Apusul îți dăruie culorile prin frunzișul de slove 146
Glasul despică somnul norilor 146
Un semn pînă unde 147
Fruntariile vorbelor 147
Alaiul tăcerii 148
Privește 148
Acvarium acvarium 149
Frontierele văzduhului 149
Bucurii îngăduite 149
Păsări împart somnul în înălțime 150
Zborul vulturului 150
Mai tîrziu 151

În oglinzi plantele . . . 151
Zăpadă floare a aerului . . . 151
Cocoșul sălbatec . . . 153
Steagul singurătății . . . 154
Cîte statui tulpina ta apleacă . . . 154

Terase

Cotnar . . . 155
Golf . . . 156
Tekirghiol . . . 157
Doamnei Lina Pascai . . . 157
Hotar . . . 158

BRĂȚARA NOPȚILOR (1929)

I. [În ochii noștri apele cresc...] . . . 163
II. [Nopțile trec din mînă în mînă...] . . . 167
III. [Ascute grezia vîntului...] . . . 169
IV. [Aruncă în văgăuni săbiile îndoielii...] . . . 171
V. [Șoim, ochiul, răscolește somnul...] . . . 172
VI. [Am aruncat năvodul...] . . . 173
VII. [La poarta amurgului...] . . . 174
VIII. [Ce scrumieră noaptea...] . . . 174
IX. [Uneori văzoarele...] . . . 175
X. [Noaptea e o fundă...] . . . 176
XI. [Acum în tipografii...] . . . 177
XII. [Te plimbi în călușeii sîngelui...] . . . 179
XIII. [Ca o mînă osoasă...] . . . 180
XIV. [Unde sînteți corăbii...] . . . 184
XV. [Auziți, țipătul meu...] . . . 185
XVI. [Se dilată ca o pupilă rîsul...] . . . 185
XVII. [Cascadă prin mîinile torcînd...] . . . 187
XVIII. [Noaptea e înaltă...] . . . 189
XIX. [O suferință suie...] . . . 190
XX. [Mărgelele stelelor...] . . . 191
XXI. [În rădăcini și-n zvonuri...] . . . 192
XXII. [În cutia glasului...] . . . 193
XXIII. [Furtunile apleacă balanța...] . . . 194
XXIV. [Din frunte nu rămîne...] . . . 195
XXV. [Sprîncenele se îmbină ca arpegiile...] . . . 195
XXVI. [Ca bărcile alunecă...] . . . 196

XXVII. [O iederă de liniști...] . . . 197
XXVIII. [Prin mîini ne trec izvoare...] . . . 198
XXIX. [Gesturile trec ca urzici...] . . . 200
XXX. [Ridică vioară fruntea...] . . . 200
XXXI. [Întristarea e un spital...] . . . 201

ZODIAC (1930)

I. [În frunte un stigmat...] . . . 205
II. [Prin frumusețea cărnii...] . . . 206
III. [Cu inima în frunză...] . . . 208
IV. [O ploaie ca o fereastră...] . . . 210
V. [Înaltă cupa furtunii...] . . . 211
VI. [Să întîrzii în aroma acestei zile...] . . . 213
VII. [Mai sus de dantela fulgerelor...] . . . 214
VIII [Prin buzele pietrelor...] . . . 215
IX. [Un oraș trece prin frunte...] . . . 217
X. [În fîntîna opacă a nopții...] . . . 219
XI. [E un viitor de culori...] . . . 221
XII. [Atîtea lucruri m-așteaptă...] . . . 222
XIII. [În alunii plecați sub povara de lumină...] . . . 225
XIV. [Nufărul unui șarpe...] . . . 227
XV. [E-o treaptă năruită...] . . . 228
XVI. [Cu peisajul păstrat în ochi...] . . . 230
XVII. [În os e-o diademă de fosfor...] . . . 231
XVIII. [Dispari atît de dulce...] . . . 232
XIX. [La Nord e-o frunză tristă...] . . . 233
XX. [În somn primești păstaia...] . . . 234
XXII. [Cristalul răsuflării...] . . . 235
XXII. [Prin frunte trec coralii...] . . . 237
XXIII. [Laptele ierburilor se umflă în suvenir...] . . . 238
XXIV. [Totuși să sorbi din palme viața...] . . . 239

NOTE ȘI COMENTARII

